301
1

CADI AĞACI



AYLA KUTLU

cadı ağacı

roman

2. BASIM

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI: 301
AYLA KUTLU: 1

Birinci Basım 1983

İkinci Basım
Ocak 1986

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf: 31 81 22 - 31 16 65
Yenişehir - Ankara

Babıâli Cad. 19/2
Telf: 5 22 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

AYLA KUTLU

Cadı Ağacı

roman

BİLGİ YAYINEVİ

kapak : fahri karagözoğlu



aslımlar
ofset - tipo matbaacılık - ankara
telf : 31 87 52

1

Güneş ne kadar yakındaydı öyle. Gövdesini kavuruyordu. Bu güzel, beton çiçekliklerle ortasından ikiye bölünmüş iskelede insan seslerini ve müziği zaman zaman bastırıp bir uğultu biçiminde varlığını duyuran şehirlerarası karayolu sanki kendisiydi. Binlerce araç geçiyordu üstünden. Kurbağaların sıçramasını bekliyordu kulaklarını dikip. Suya gömüldüklerinde çıkan tuhaf, hemen yutuluvermiş gibi kesikleşen o sesi dinliyordu. Suyun inceçik bir serpintiyle yangılı gövdesine değmesini bekliyordu ama, olmuyordu öyle bir şey. Kalkıp havuza gitmeye de üşeniyordu.

Düşünmemek için doğayı dinlemeye, eski günleri hatırlamamaya çalıştıkça Tahsin bir başka yanıyla geliveriyordu. Halil'le özdeşleşmek çabasındaydı sanki. Tahsin'den kopmaması için bir neden yoktu oysa. Sevgi bulunsaydı aralarında, olup bitenlere aldırmayacak, o olağanüstü gücü kabullenecekti. Tahsin'le ilişkileri hiçbir zaman aşka dönüşmemişti. Son gece birdenbire patlak veren kavga yüzünden ikisi de sabırlarını, sağduyularını yitirmiş, birbirlerine kötü sözler söylemişlerdi. Belki Tahsin kendi söylediklerinin hepsine inanmıyordu ama, Nilüfer'in söylediklerine inanmıştı. Kendisi için de doğruydu aynı şey. Tahsin'e haksızlık ettiğinin farkındaydı. Aptallıklarına son veremedikleri, kendi tekil sığlıklarını yenemedikleri için kopmuşlardı birbirlerinden. Gece soğuyuvermişti ansızın ve soğuğun kendilerinden kaynaklandığını anlayacak kadar deneyimliydiler. Belki de, günler süren beraberlikleri sırasında oluşturabildikleri tek şey bu soğuktu. Düşmanlık giderek çoğalmış, onun dışında, gerçek-

leştirmeyi özledikleri her şey yarım kalmıştı. İnsanlar ne kadar yalnızdılar... İki gün önce lokantada ilk kez yüz yüze gelmişlerdi. Her zamanki Nilüfer'le karşılaşmış gibi, duraksamadan, irkilmeden selam vermişti Tahsin. O zaman, Tahsin'e pek de fazla kızmadığını, yalnızca, çok kızdığını düşünmekten hoşlandığını anlamıştı. Rezillik... Günlerden beri, gizliden gizliye kendini suçluyormuş. Tahsin'in her sözünün hesaplı, doğruluğu kanıtlanmış olduğuna kendini inandırmaya çabalıyormuş meğer. Bilinçaltında sürmüş olan kavga, bilinçüstüne çıkıyordu şimdi. O nedenle, istese de istemese de Tahsin'le yeniden hesaplaşmak zorundaydı.

Nelerden geçmiş bir kadındı oysa. Ne acıları yenmişti. Sıradan, küçük, yanlış bir serüven olarak bakamaz mıydı geçmiş olan o on bir güne? Neydi o çürük nokta, yahut sağlam, her neyse, bildiği Nilüfer'e aykırı, yadırgatıcı gelen, aklını ermez eden şey?

İki uygar insan gibi konuşacakları yerde iki yırtıcı hayvan gibi çekişmiş, hırlaşmışlardı. Belki bu bile insanca sayılabilirdi, terbiye unutulduğunda. Ama Tahsin unutmuş, yahut bir şey olmamış gibi selam verince Nilüfer çok şaşırmış, bunu belli etmişti üstelik. Belki o yüzden, hep ayakta, hep hazır duran yanı çökmüştü.

Nicedir gözlerini kollarıyla kapatmış, öylece yatıyordu. Boyutsuz bir karanlığın içinde yüzüyordu. Zaman zaman çıkıp uzaklara gidiyor, sonra gerisin geri dönüyordu. Tahsin haklı mıydı, bir zamanlar çevresinde dolaşan ve uzaklaşanların hepsi de haklı mıydılar? Nasıl bir insandı peki kendisi, yaptıkları yanlış ve çirkin, gitmek istediği yeri bilmeyen bir... bir...

Sıkıntıyla gövdesini kaldırdı, sonra yine bıraktı teriyle ıslanmış şezlonga. Tuhaf bir ses çıktı. Tuhaf değil gerçekte, gülünç.

İnsan tanımlanabilir miydi?

Kollarını iki yana indirdi. Gözlerini açmadı. Kollarının çözülmesiyle karanlığın yiteceğini, sıcak güneşin pembemsi bir gölge olarak gözkapaklarına vuracağını bekliyordu galiba. Algılayamadı pembe-

liği. Hava kapıyor muydu yoksa? Yavaş yavaş, apansız gelip geçen rüzgârı ve ona karışan yağmurları olağan kabullenmek zamanı yaklaşıyordu artık. Burada böyle yatmak güzel de olsa, az sonra bir sağanak bastırırsa...

Başını yana çevirip bir gözünü açtı. Önce bir şey göremedi. Güneş azıcık kaymıştı. Bulut yoktu. Daha aşağılarda, büyük bir kuş sürüsünün gökyüzüne yayıldığını sonradan fark etti. Arkada mavi uzaklıklar, önde kuşlar iki değişik boyut oluşturuyordu. Derinlik yoktu ve titreşimli kara boyut gökyüzünü belki binlerce parçaya bölüyordu.

Ne çok kuş vardı. Gölün kımıl kımıl durgun suyunun üstünde kara dalgacıklar oluşturuyorlardı. Güneş, buraya rasgele, bilinçsizce kondurulmuş bir doğa resmiydi. Sivri keskin uçları belirgin ama çok uzaktaydı.

Kuşlar ne zaman, nerede olmaları gerektiğini çok iyi biliyorlardı. Onların duraksamaları, tedirginlikleri yoktu. Hangi grupla nereye gideceklerini, oraya gidene kadar nerelerde konaklayacaklarını biliyorlardı. Hızlanmak, öne geçmek, yarı yoldan dönmek, gitmekle gitmemek arasında bocalamak, düzenden kopmak yahut onu bozmak, yoktu.

Öbür gözünü de açtı sonra. Doğruldu. Şezlongun iki yanından uzattığı bacaklarını topladı, kollarıyla sardı. Başını kaldırmadan, öylece, oturduğu yerden dümdüz baktığında, çizgiye dönüşmüş kolun başı görünüyordu. Düz, kalın kara çizgi sağa doğru uzamaya başladı ve orada ansızın kapkara dumanlar fışkırdı gökyüzüne, kıvrak kıvrak açıldı.

Biliyordu orayı. Çömlek fırınıydı. Kuşlar dağılan dumanın içinde yitiyordu şimdi. Nilüfer bir an, bütün kuşların geniş bacalı fırının üstünde kavruluverdiklerini, teleklerinin deriyle birleştiği kök uçlarının ıslanıp biraz daha kabardığını ve yanık gövdelerin birbiri ardından fırın bacasından düştüğünü sandı. Az sonra sönerdi fırın. Niye sönmesini istiyordu, arkadaki kuşlar kavrulmasınlar diye mi? Savaşta, saldırıya geçen erlerin ilk sırada olanlarının yüzde doksan beşinin ölmesi gibi bir şey. Bu bile hesaplan-

mıştı. İstatistik gerekliydi. Bundan sonraki hesaplar, bundan sonraki savaşlar, o savaşlardaki kayıpların yerine konacak başka askerler için. Hangi savaş?

Duman az ötede iyice dağılıyordu. Neden sonra kuşlar duman bulutundan sıyrılıp açılmaya başladılar. Arkalardaki kuşlar yitti bu kez. Ama artık bir tehlikenin olmadığını Nilüfer de anlamıştı. Açılan ön sıralar havayı küçük küçük kırpıştırıyorlardı.

Göç başlamıştı, yine kış geliyordu.

Bu kış yalnız kalmayacağını, Tahsin'le birbirlerine dostlukla, sevgiyle bağlanacaklarını, artık yere sağlam basacağını ve değişeceğini ummuştu. İçinde bir şeylerin kıpırdadığını, bunun nicedir yitirdiğinin farkına vardığı türden şeyler olduğunu, gövdesini, kirlendiğini düşünmeksizin algılayabileceğini sanmıştı. Temizlenmiş olmayı, maddesel temizlik kadar somutlaşmış biçimde duymak istiyordu. Âşık olmak... Yok hayır, o kadar da hayalci değildi. İnsan şu kadar yıldan beri tanıdığı kişiye bu yaştan sonra öyle pat diye âşık olamazdı.

Bir kez olmuştu o. Yirmi yedi yaşındaydı. Yaşına göre, fazla diye nitelendirilecek acılardan sonra, doğruyu, yanlışı ayırma yetisini yitirdiği bir dönemdeydi. Başını güveneceği birinin göğsüne dayamayı özlüyordu. Sevdaya düşeceği aklına bile gelmemişti.

Ama, âşık olmuştu. Yaşamanın salt bir ilkel eylem olarak her canlı için büyük değer taşıdığını unuttuğu bir zamanda, hazırlıksız ve isteksizken yoğun bir sevgiye düşmüştü. Düşmek... Kendi dışında oluşmuş bir anlamı vardı bu sözcüğün. Oysa böyle değildi. Dışardan gelmemişti, içinde doğmuş, serpilmiş, duyu organlarının boyutlarını büyütmüş, bir tür hastalık gibi, kol budak salarak içini kuşatmıştı. Dışa vurup, çevresini de sardıysa bile, bu sonradan olmuştu.

O sevgide zaman yoktu. Başlangıcını da bitişini de tam ayırt edememişti çünkü. Nasıl belli etmişti kendini, ne kadar sürmüştü, yıllar öncesinde, Halil'in ölümüyle bitmiş miydi, yoksa şimdi bile, bir

biçimde sürdüğü söylenebilir miydi? Kafası, bu kadar dumanlı olmasa, Tahsin'le kurmayı istediği bağın gerçekte Halil'le yaşadığı türden bir bütünlük özleminden doğduğunu savunabilirdi. Yıllar önce bunu yaşamış olan o küçük kadını kıskanan bugünkü Nilüfer'in, o eski bağın yenilenmesini özlediği de söylenebilirdi.

Bursa'ya ilk gittiğinde, Halil'in, yerini Tahsin'den öğrendiği aile mezarlığına girmeye bir süre cesaret edememişti. Bir tür yabancılık, yoksulların varsıllar karşısında hemen her zaman duydukları türden bir utangaçlık içindeydi. Yazıları yepyeni, mermerinin cilası üstüne tek su damlası değmemiş mezarın içinde yatan Halil'den mi, yoksa onun Medine-i Münevvere kadılığı yapmış dedesinden mi çekinmişti? Halil'e mezarlıkta ayrılan yer, bir kez gittiği ve Nilüfer'e, uçsuz bucaksız olduğu duygusunu veren evine benziyordu.

Ertesi yıl oraya yine gitmiş ve korka korka, Halil'in başucuna bir Queen Mary gülü diktirtmişti. Perizat Hanımın o gülü söktürteceğinden hiç kuşkusu yoktu. Yine de son bir armağan vermek istemişti Halil'e. İki yıl sonra, tam gül mevsiminde, yüzlerce gülün kokusunun buharlaşıp çevreye sindiğini görünce ne çok sevinmişti. Bir ölü için geldiğini bile unutmuştu denilebilir. İçindeki hüzün uçmuş gitmişti. Halil, yitirdiğini sanırken bulduğu sevgiliydi yine. Güllerden birinin kadife yaprağına dokununca, çiçeğin tüm yaprakları dağılmış, geride sarı, çıplak, biçimsiz bir yumru kalmıştı. Halil'in hafiften sararmaya başlamış mermerinin üstüne nazlı nazlı yığılan yaprakların üstüne bastırmıştı eliyle. Havanın sıcaklığı ve yıllar süren özlemi yüzünden, canlı bir tenin ılıklığını duyduğunu sanmıştı. İrkilmişti ama elini çekmemişti. Oydu; onun teni, onun yakınlığıydı. Zamanın bir yerine saklanmış ve birden dokunmuştu Nilüfer'e.

Perizat Hanımın ve oğullarının bir kez olsun mezarlığa uğramadıklarını o gün öğrenmişti. Daha son-

raları gidip gelirken artık çekingenlik duymamıştı. Birbirlerine rastlamak olasılığı yoktu.

Neredeyse on yıl oluyor, artık kimse gitmiyordur o mezara.

Bir gün mezarlığın bekçisi onu içeri, odasına çağırmıştı:

«Çok fazla hakkınız geçmiştir bana hanım kızım. Ona karşılık ben de beyefendinin ve usulünün mezarlarının bakımıyla meşgul olurum. Yine de sizin hayırlarınıza karşılık olacak gibi değil benim ihtimamım. Taaccüp ederim, bu güzel mezara sizden başka gelen yoktur. Hiç mi yakınınız yok sizin? Yani, siz kerimelerinden başka kimsesi yok mu idi? Zaten hep söylerler ya, kız evlat hayırlıdır diye. Doğru... Çok doğru...»

Ne söyleyeceğini bilememişti Nilüfer. Oysa bu sevdayı kendilerini hiç tanımayan birine anlatmak isterdi. Suadiye'deki o çiçekçi kızı yitirdikten sonra, bu yaşlı adama açılabilseydi. Halil'in sevdiği Nilüfer olarak kalsaydı her zaman. Halil'le birlikte çürümeseydi.

Adamın iyice kaynamamış suyun içine daldırdığı adaçayı çiçeğiyle yaptığı o kötü kokulu çayı içmek, bayat bisküvilerinden yemek, yalnız insanların hemen hepsinde olduğu gibi, önemliyle önemsizi birbirlerinden ayırmaksızın sürdürdüğü saçma sapan anılarını dinlemek zorunda kalmıştı. Bekçi, ortalarından bölünmüş, yanları kemirilmiş yahut aşınmış bisküvilerin sağlam parçalarını Nilüfer'in önüne yığıyordu sürekli olarak. Kendisine ayırdığı parçacıkları, açık sarı renkli ılık suyun içine batırıyor, dipte tortulanıp hamurlaşanları kaşıkla ağzına atıyor, ikinci bardağı daha iyi bulacağını söyleyerek ısrar ediyor çayını karıştırması için az önce ağzından çıkardığı, bisküvi parçalarının sıvaşmış olduğu tek kaşığı uzatıyordu. Nilüfer, şekersiz içeceğini söylemek zorunda kalmıştı adamı kırmamak için. Az önce Halil'e dokunduğunu biliyordu. Elindeki o ılıklığı, elinden gövdesine yayılan mutluluğu hatırlamayı geriye bırakmaktan, açıklanamaz bir hoşnutluk duyuyordu.

Halil'den aldığına inandığı sıcaklığa karşın, şim-

di oturduğu kulübede her şey; sandalyeler, bardaklar, çaydanlık, bisküviler, adamın giysileri, elleri ve odadaki fare delikleri bile toprak ve ölüm kokuyordu. Biliyordu, içtiği adaçayı burada, ölü artıklarında yetişmişti. Gerçekte, Halil bile, onu Halil yapan şeylerin tümü çürüdüğü için, yalnızca bir kimyasal bileşik olarak vardı.

O gün hemen dönmek istemişti. Hava pusluydu. Halil gittiğinden beri hep varolan o hüzünden başka şey kalmamıştı içinde. İnegöl'den sonra başlayıp, art arda sıralanan köprüler, bir sağ, bir sol yanda görünüp suyunu köpürte köpürte akan dere, çevreye cömertçe yayılmış yeşillikler, buradan dönüşlerinde gözlerini kaplamayı alışkanlık edinmiş buğu, bu gelişini de önceki gelişlerine benzetmişti. Akşamın alacası yoğunlaşırken, yerde mi yoksa gökte mi gittiğini unutmuştu yine. Her şey, alıştığı görüntüler ve algılamalar ardında kalıyordu hızla.

Bir Cadı Ağacını da o gün görmüştü.

Halil'e son gidişi olmuştu bu. Yaşlı kapıcı ölmüş olmalıydı şimdiye kadar. Mezarların hepsi önünde sonunda sahipsiz kalırdı zaten. Yalnızca yaşayanlar farkına varırdı bunun. Ölüler için her şey, çok önceden sonsuza kadar bitmiş olurdu. Halil için gitmemişti oraya hiçbir zaman. Hep öyle, Halil'in bıraktığı küçük kadın olarak kalmak istiyordu. Ama Nahit'ten sonra hangi kadını yitirmemeye çalışacaktı?

İçini çekti... Halil, uzaklarda kalmış bir toprak yığını, başucundaki Queen Mary, köküne yığılmış kuru bir gül ağacı olarak yüreğini sızlattı.

Tahsin, yıllardan beri tanıdığı, fakülteye başladığı gün FKB'de aynı sıraya oturduğu, ilk neşteri aynı gün, onunla birlikte aynı korku ve tiksintiyle eline alan, Halil Hocanın o yılın mezunları arasından kendisine asistan olarak seçmesi yüzünden kendisi seçilmiş kadar sevinç duyduğu, övündüğü, bir ara doktorluğu bırakıp tiyatro öğrenimi yapmaya kalkışan, bu hevesinden güçlükle caydırabildiği, biraz de-

li, çokça coşkulu ama en çok da akıllı ve insan olan arkadaşı değil artık. Nilüfer bir kardeşi olmasına karşın, yıllarca erkek kardeş olarak hep Tahsin'i düşünmüştü. Nedenleri ve ilişkilerinin niteliği ne olursa olsun, birbirlerine daima yakın ve açıktılar. O kadar ki, sevdasının farkına vardığında ama bunu kendi kendine bile söylememeye çalıştığında, onu yüreklendiren yine Tahsin'di:

«Sana hak veriyorum Nilüfer. Dahası da var: Böyle bir bağ gerekliydi senin için. Çünkü bugünlerde bir çöküşten seni kurtaracak tek şey bir sevgiye sığınmak olabilir. Hem Halil Hoca öyle sıradan bir insan değil. Onun hakkında söylenen şeylerin hepsine inanmıyorum. Onu tanıyorum çünkü. Kaç yıldır birlikte çalışıyoruz. Birlikte nelerden geçtik. Tökezlediğim yerde ona dayanabileceğimi ispatladı. İnsan karşısındakini kendisi bile fark etmeksizin sınar ya, benim tüm sınamalarımdan başarılı çıkmıştır Hoca. Başarılı sözü bile yetersiz, kendine hayran bırakarak bir kez daha beni kendisine bağlamıştır. Adı çapkına çıkmış. Doğru, ama iş o kadar basit değil. Onun kusuru da kendine uygun kadını seçmeyi beceememesi. Bunu anlayınca, işi gelgeç ilişkilere dökmüş. Sen onun karısını bir görsen, ne demek istediğimi daha iyi anlardın. Bir buzdağı kadın. Güzel, zengin, görgülü ama, buz gibi...»

«Numara yapma bana,» diye eklemişti: «Asma suratını. Senin âşık olduğun besbelli. Sevdanı savura savura dolaşır gibisin. Halil Hocanın sana başka kadınlara baktığı gözle bakmadığını sanıyorum. Sen yerini bil ve korumaya çalış diye söylüyorum bunu. Sakın anlamsız sorunlar yaratma. Kendine de, ona da haksızlık etme. Değerini bil, sürdüğü kadar sürer...»

«Bunun için, utanman gereksiz. Bana yalan söylemen için neden yok. 'Yok hayır, yanılıyorsun, Hocayla aramızda bir şey yok, yalnızca saygı duyduğum için...' filan demeye hazırlanıyorsun. Bak ne kadar içten konuşuyorum ben. Dostunum senin. Senin hakkın olan şeylerin farkındayım. Seninle konuşmak istememin nedeni, dikkatli olman. Hem Ho-

caya karşı, hem de başkalarına karşı. Başkaları, böylesi bir sevgiyi anlayacaklar, anlamayacaklar, kullanacaklar ve inanmayacaklar, ne olursa olsun yıpratmaya çalışacaklar. Halil Hocaya karşı ise apaçık ol. Hani o benim sevgili arkadaşım olan Nilüfer var ya, hep o yüzünle görün.»

«Ama bak... Belki yanılıyorum da senin duyguların gelip geçici bir hevesten başka şey değil. O zaman da seninle konuşmadım say. Önünde sonunda gövdemizin de birtakım gereksinmeleri var. Bunu ikimiz de en iyi bilenlerdeniz.»

Gözünün içine bakıyordu Nilüfer'in. O zaman, kızardığı, duygularını böyle belli ettiği için kendine kızmıştı Nilüfer. Yüreğinin ve ellerinin buz kestiğinin farkındaydı. Korkuyor, başkalarının şu ya da bu biçimdeki değerlendirmelerinden çekiniyor, Tahsin'e utançla karışık bir borçluluk duyuyor ama daha yeni başlamış olan, kendisine hiç umut vermeyen bu ilişki hakkında kimseyle konuşamayacağını düşünüyordu. Açık, seçik bir şey yoktu ortada.

«Sağ ol Tahsin,» demişti sesi taraz taraz. «Benim iyiliğimi istediğini biliyorum. Ama kendimi bile bilmiyorum. Her şey duman içinde, her şey karmakarışık. Eğer, bir sorunum olursa senden başka kimim var danışacak? Yine de fazla acelecilik ediyorsun gibi geliyor bana. Senin sandığın gibi bir duygu, yani sevgi, yani savunulması gereken bir şey yok ortada.»

Yalan söylüyordu. Tahsin konuşurken içindeki dalgalanmalar kuşkular çözülmüş, durulmuştu. Halil Hocayı seviyordu.

Onca yıl, o kadar deneyim geçirdikten sonra nasıl olmuştu da, Tahsin'e, Halil'inkinin benzeri bir yer verebileceğini düşünmüştü?

Artık o küçük kadın değildi. «Kasap Nilüfer»di.

İçini bürüyen öfkeyi yöneltebileceği bir şey arandı çevresinde. Bir şeyler kırılmalı, parçalanmalıydı. Başının üstünden ve ötelerden geçen kuşların tümünü, kıvırcık karaşın dumanların çıktığı fırının içine attığını düşledi. Hemen vazgeçti bundan. Kuşları değil, Tahsin'i oraya atmalıydı asıl. Bacadan bırakıver-

meliydi. Daha yere çarpmadan önce, gövdesinin pek çok yeri üçüncü derecede yanmış olurdu.

«Ne kadar sert, acımasız bir kadınsın, Nilüfer. Bana neyi hatırlatıyorsun, biliyor musun?»

«Neyi hatırlatıyorum, neyim ben, sen söyle aslanım. Aptal olsam gerek. Ne olduğumu bilmiyorum. Söylersen, öğrenirim.»

«Amipe benziyorsun. Önüne çıkan her şeyi yutuyorsun. Parçalara bölüyorsun kendini. Yeni parçalar da önüne gelen şeyleri yutuyor. Ama sen artmıyorsun. Bin parçasın, hiçbiri bir arada değil. Boyuna dağılıyor, yayılıyor, özünden uzaklaşıyorsun. Gerçekte, özün var mı senin, bir yoğunluk oluşur mu sende, bilmiyorum. Yazık sana. Acıyorum ama, acınmaya değer yanın var mı, bundan kuşkuluyum. Sen hep böyle miydin, yoksa sonradan mı değiştin, onu da bilmiyorum. Hep böyle idiysen, nasıl saklayabildin kendini? Senin varlığın bile kuşku verici, kaypak, ele geçmez bir şey sanki.»

Birden susmuştu. Boğazını bir şey tıkamıştı. İyi. Boğulsun. Nilüfer kendini dışardan, Tahsin'in gözüyle gördüğünü sanmıştı. Ilık gecenin ortasında üşümüştü. Tüyleri diken diken, bakışları durgundu. Asıl duyumsadığı yüreğinin o buz gibi soğumuşluğuydu. Saçlarının uçlarına kadar buz kesmiş beden, ateşe tutulmuş zonklayan bacaklarının üstüne yapıştırılmıştı. Her zaman buydu işte. Değişmek söz konusu değildi. Birbirinden kopmuş, uyumsuz, özgür organlar, düşünceler ve davranışların toplamı olan kadın...

Göğsü sim işlemeli uzun giysisinin her yanı şarap damlacıklarıyla lekelenmişti. Az önce kadehini masaya fırlatmıştı. Örtü de, giysisi de bir daha kullanılamazdı artık.

Tahsin'in masanın üstüne öylece bıraktığı eli titriyordu.

«Gitmiş bu herif. Bir iki yıla kalmaz, en çok, pansuman yapmayı becerebilir. Başkaları bunun farkına varana kadar da, epey sakat bırakır ardında. Daha talihsiz olanlarsa öte dünyayı boylar bunun sayesinde...»

Keşke Tahsin'in söyledikleri bu kadarla kalsay-

dı. Birbirlerine akıllarına gelmeyecek sözler söylemişlerdi. Bir ara, itişip kakışmışlardı bile. O gecenin sabahında hatırladığı, en çirkin biçimde bir kadın erkek kavgasıydı.

Birlikte tatil geçirmeye kalkıştıktan on bir gün sonra böyle bir yere varmaları ne kadar utanılacak şeydi. Kısacık bir süreydi bu, ama neleri alıp götürdüyse kendilerinden, Tahsin'in sözlerinden çok etkilenmemesi gerektiğini düşündürtecek bir yere eriştirmişti onu. Peki bu, pek üzülmediği anlamına mı geliyordu? Hayır, üzülmüştü, üzülüyordu şimdi bile. Bir tatil ve bu tatilin içinden otuz yıllık dostluk geçmiş, ardında birbirlerinin çürümüşlüğünü fark etmiş iki insan bırakmıştı. İyi, güzel, sağlam diye bilinen şeyler nasıl böyle farkına bile varılmadan özünden yitmiş olabilirdi? Nasılını bilmek zordu ama, her şeyin çürüdüğü gerçekti.

Yanılmalar, anlamsız, dayanıksız, gerçeklerden uzak yüceltmelerle uzatılmış yirmi altı yıl yitmişti şimdi. Bu süre içinde, arkadaşlık sandıkları şey için yapılmış, yaşanmış ve düşünülmüş tüm nedenler yokluğa indirgenmişti.

Ne tuhaf kadındı, hâlâ dostluğu düşünüyordu. Demek, erkek olarak Tahsin öyle özlenecek, yitirildiği için dertlenilecek biri değildi gözünde. Bu serüvene atılması başından yanlıştı. Dostlukları bir aldanış bile olsa, yıllardan beri sürüp gitmesinden rahatlık duyduğu yadsınmaz bir gerçekti.

«Bütün doktorların, tüm tanıdıkların ve bir sürü evin insanları arasında adının ne olduğunu bilmek ister misin? **'Kasap Nilüfer...'**»

Işıklı, çiçekli, kendinden müzikli yaz gecesinin ortasında üşüyüvermişti Nilüfer. Kollarını sarmıştı beline. Tüylerinin dipleri birden dikenleşmişti. «Ölüm kısa süren bir olaydır...» Kafasının içinde yükselen, uğuldayarak yankılanan ses kesilmek bilmiyordu: Kısa süren... Başlangıcındaki ve sonundaki acıları ve törenleri çıkarırsak, ölen için yalnızca bir anı yaşamaktır ölüm. Sonra bitiverir. Kutsal kitapların deyimiyle, yalnızca bir sayha...

«Seni kimseler savunamaz. Ben savunuyor-

dum ama, artık anlıyorum ki, bunu aptallığımdan yapıyormuşum. Gerçekleri değiştirmeye ve değiştirdiğim şeylere inanmaya zorluyormuşum kendimi. Senin o yıkılası muayenehanen dizlere kadar çamur içinde değil, dizlere kadar kan içinde. İnsan kasabısın sen. Her şeye ihanet edersin, ettin. Yeminine de, insanlığa da. Kendine bile. Bunu bilinçsizliğinden yapsaydın, bağışlanabilirdin. Ne yazık, bilinçsiz değil tersine, başından beri bilinçlisin. Şu son on gün içinde seni gözledim, yirmi altı yıldan beri tanıdığımı sandığım kızın iskeletini bile bulamadım. Seni savunurken ne kadar gülünçleştiğimi şimdi anlıyorum. Biraz yakınına gelince insan seni anlayabiliyormuş. Ben, kafamdaki kızla seni çakıştırma çabası içindeymişim. Neyse... Son aptal da ayıldı artık. Maymun gözünü açtı, artık gençliğinden kalma, eski, yanlış değer yargısını değiştiriyor...»

«Kasap Nilüfer!»

Karşısındaki adam, giderek Çinçin Bağlarının en ucunda oturan erkeklerin ağzıyla konuşmaya başlıyordu. Şimdi öğreniyordu. Çinçinlilerin kendisini aşağıladıklarını. Aklına getiremezdi böyle bir şeyi. Her zaman, horgörü-rahatlık karışımı bir yapısı olan sözler kullanmıştı, davranışları da öyleydi. Bunu, onların anlayacağı biçimde, köylerinden alışkın oldukları bir kadın tipiyle, «erkek Fatma» imajıyla, gerçekte aşağı görmüyormuş, ama, duygularını saklamak için yapay bir sertliğin ardına sığınıyormuş gibi hesaplı bir yakınlaşma aracı gibi göstermeye çalışmıştı. Böylece hem onlar, hem de kendisi rahat edecekti. Demek oyununu anlamışlardı. Onlar; korunmasını bilmeyen, öğrenmemekte direnen o başları çatkılı, kaşları alınlarını enine kesen düz bir çizgiye benzeyen kadınlar, pazarlık yapmaya kalkışan erkekler:

«Hele bir bak, doktor hanım, çocuk kızsa al gitsin. Oğlansa dokunma.»

«Bu iş o kadar kolaysa, sen karının karnına istediğin gibi saplı birini koysaydın ya aslanım.»

O tiksindiği boyun büküşler:

«Sen bilirsin doktor hanım. Yani fen ilerlediğinden, varsa bir çaresi diye, dedikti...»

Para almadığı, salt o yüzden hepsinden çok azarladığı, korunma yollarını öğrettiği ya da çocuk sahibi olmaları için uğraştığı o kara kuru, o et tutmaz ve çok sinirli insanlar, karşısında boyun bükerlerken için için aşağılıyorlarmış Nilüfer'i.

Onların dert edindiği sorunları gidermek için muayenehanesinde, kirliyle temizin birbirine karıştığı evlerinde, didinip dururken tertemiz oturma yerlerinden ve kir içindeki gövdelerinden yayılan, birbirine karışan kokulardan tiksinirken onlar, hiç de sandığı gibi saf ve geri ipsilonlar olarak gerçek bir sessizliğin ve gelişmemişliğin yüzeysel dalgınlığı içinde değillermiş.

Nilüfer, TİP için çalıştığı günlerde de onları kendine ve savunduğu gerçeklere inandıramamıştı. O günlerde, her hastalıklarına koşan, haftada bir gün gecenin geç saatlerine kadar ücretsiz muayene yapan, çocuklarını seviyormuş gibi sağlıklarıyla, yedikleri ve giydikleriyle, gülüşleri ve ağlayışlarıyla ilgilenen «doktor hanım» onların gözünde, gerçekte, yorgunluktan ayaklarının üstünde duramadığı günlerde bile «Kasap Nilüfer»miş.

Bütün o zor, kendini bir çekime tutulmuşçasına amacına adadığı günlerden sonra, partiden uzaklaştığı noktaya gelmişti ama, bu kendi kişisel sorunuydu. Aklını kullanmıştı ve çekilmişti sessizce. Onlara, kendisini atma şansını vermeden, çekilip gitmeyi, o dönemi yaşanmamış saymayı, unutmaya çalışmayı bilmişti.

Şimdi de inanıyor muydu o günkü düşüncelerine? Çinçinlilere anlattığı şeylere? Tam olarak değerlendirmekten sürekli kaçındığının farkındaydı. Nahit olayından sonra, kendini savunmak en önemli sorun olarak karşısına çıkınca, duyduğu üzüntü, belli belirsiz bir korku oluşturmuştu belki. O yüzden dönmüştü. Dönmüş müydü, yoksa dondurmuş muydu inançlarını?

Bilemiyordu. Yıllardan beri bu soruyu kendine pek çok kez sormuş olmasına karşın, doğruluğuna kesinkes inanabileceği bir yanıt verememişti.

«Kasap Nilüfer» adını takanlar nasıl unutuyor-

lardı yaptığı iyilikleri? Bu sıfatı hemen o an Tahsin uydurmuş olamaz mıydı sanki? Olabilir, uydurur. Uydurmaz... Bunu söyleyen Tahsin olmasaydı, duyduğu kine ve kızgınlığa karşın hemen inanmazdı. Kim söylerse söylesin; ister Tahsin, ister ötekiler, o kuru yüzlü, ince bacaklı erkekler, şiş göbekleriyle çocukluktan çıkmadan, birdenbire kendilerini şiş göbekli kadınlar olarak bulmuş kızlar, onların oluşturdukları raşitik çocuklar ve onlar da çocukluktan çıkmadan anaları ve babaları gibi oluşturdukları yeni raşitik çocuklar, köylerden akın akın gelenler, kentin uzaklarından başlayarak ortasına doğru sokulan, böcekler gibi çoğalan, insan demeye dilinin varmadığı o yoksul ve çaresizler ordusu, Nilüfer'i yıllar boyunca aşağılamışlardı demek.

Karşısında boyunlarını büküp ellerini göbekleri üstüne bağlayanların, sinsice öç alma duygusuyla dolu olduklarını aklına bile getiremezdi. Nice zamandır onları hasta olarak görmediği bir gerçek. Bir işyeri kurmuştu: İyi para getiren bir işyeri. Uzmanlık stajına başlamadan önce ilk muayenehanesini açtığı Ulucanlar'daki sokağın fotoğrafçısına öykünmüştü. Kendi buluşu değildi böyle bir işyerine sahip olmak. Öğrenimi ve görgüsü kendisiyle karşılaştırılamayacak bir adamdı fotoğrafçı. Onun söylediklerini doğru bulmuş, öylesi koşullar oluşturmuştu.

Oralarda yaşayanların önceki ve şimdiki yaşamlarının geçtiği yerlerden farksız görünümde, kirli, tozlu, basık, karanlık bir muayenehanenin çok daha iyi iş yapacağı sonucuna varmıştı. Başkalarına söylediği ve inandırmaya çalıştığı şey mi gerçekti, yoksa fotoğrafçının yaptıklarının aynını yapmak isteği mi? Şimdilerde her şey birbirine karışıyordu. İnsanın dengesi bozulunca, canı neyi isterse ona inanıyordu.

Dükkânına girip çıktığı tek esnaftı fotoğrafçı. Dükkânın yarısı sokağın altında, tavana yakın pencereleri, sokakla aynı düzeydeydi. Pencereler arasındaki kiriş yıktırtılmış, bir tür camekân yaptırtılmıştı. Yıllardır camları ne içten, ne de dıştan silin-

mişti. Tozdan pek seçilemeyen karşı duvara araba resimleri asılmıştı. Tek atlı, tekerlekleri parlak demirden, lastiksiz yük arabalarından, ikinci savaşın o büyük Citroen'lerine, kuyruklu, bir yerlere sığmaz Cadillac'lara kadar on, on beş resim vardı. Dükkânın açıldığı ilk gün konulmuşa benziyordu resimler. Öylesine fark edilmez biçimde birbirlerinin eskiliğindeydiler. Sinek pislikleriyle, görülmedik bir biçimde ve teknikle süslenmişe benziyorlardı.

«Niçin bu dükkâna biraz bakmıyorsunuz? Duvarlarını badanalatsanız... Bana düşmez tabii ama, daha bakımlı bir yeriniz olsa, müşterileriniz artabilirdi...»

Adam gülmüştü. Saçları dik, kaşları gözlerinin üstündeydi. Kır kaşlar, çukurdaki gözlerin hemen üstünde dağılıyordu. Bu, sanki, başka bir gezegenden gelmişmiş, insandan farklı bir yaratıkmış gibi şaşırtıcı bir görünüm veriyordu yüzüne. Bol pantolonu, bir zamanlar kruvaze olduğu belli, ama şimdi düğmesiz ceketiyle, dilenmenin hemen eşiğinde bir yoksula benziyordu. Güldüğünde, altçenesinde tek başına kalmış iri sarı dişi bile zavallılığını daha çok belirtmek için orada duruyormuş etkisini uyandırıyordu.

«Ah benim saf kızım,» demişti. «Bütün bunlar, bu tabanı toprak dükkân, bu pis pencereler, dahası, benim şu pis kılığım bile müşteriyi artıran şeyler. Benim fiyatlarımı Kızılay'ın en lüks stüdyosuyla karşılaştır, daha ucuz olmadığını görürsün. Aynı fiyata yaparım ben işi. Ankara'nın köylüsü buraya gelir. Ona göre Ankara hâlâ babasından, dedesinden duyduğu eski Ankara'dır. Yenişehir onun yeri değildir. O buralara gelir. Benim dükkânımı görünce, böyle bir yerde hele yaşlı başlı bir adamın kendisine kazık atmayacağına inanır. Buraya, kovulmayacağından emin, rahat rahat girer. Beş on kuruş tenzilat yapmamı isterse hatırını kırmayacağımı, 'peki, şimdi öyle olsun da ayağın alışsın,' diyeceğimi bilir. Hiç boş kalmaz bu dükkân. Çünkü, köylü gelir, gecekonduda oturan gelir. Çokturlar onlar be kızım. Üstelik öyle ince eleyip sık dokumazlar. Ne verirsen

ellerine, sevinir giderler. Benim büyük oğlum, buralara burun kıvırdı, gitti, Kızılay'ın göbeğinde bir stüdyo açtı. Benim yarım kadar bile kazanamaz. Halbuki benim dükkânımın adı bile yok. FOTO... Bu kadarı bana yetiyor. Yetiyor metiyor da değil, Tanrı'ya bin kez şükür, rahat doyuruyor, artıyor. Şimdi ben buraya para harcasam, eski müşteriler bile, ayağımızı silip mi girsek yoksa pabuçları mı çıkarsak, belki de en iyisi başka bir uygununu arasak, diye tedirgin olurlar. Tedirgin müşteri dersen, bir gelse, bir daha gelmez, komşusunu hiç yollamaz.»

Nilüfer adama inanmak istememişti. Sonra bir gün karısını ve küçük kızını görünce, onların giyimlerindeki, davranışlarındaki inceliği fark edince, adamın burada gerçekten de doğuya özgü bir tür reklam uyguladığını ve bu kurnazlığın kendisine hatırı sayılır para kazandırdığını anlamıştı.

Kendini neye inandırmış olursa olsun, eğer Halil ölmüş olmasaydı, Perizat Hanım kıskançlığını çevresine ağı gibi saçıp etkilemeseydi, Nilüfer muayenehane açmayı aklına getirmeyecekti. Bir kez girişilmiş ve bitmiş bir deneyim olurdu muayenehane açmak. Fakültede kalırdı, Tahsin gibi. Arkadaşlarının tümü profesördüler. Halil, çok genç yaşta kürsü başkanı olmuştu, ama o, zamanının ve mesleğinin harika çocuğuydu.

Bugüne kadar yaşamının büyük bölümü, diz boyu çamur sokaklarda geçmişti. Çocukluğu, Ulucanlar'daki pratisyen doktor muayenehanesinde geçen günleri Çinçin'de harcadığı süreye eklenirse, hep fakir insanlar arasında bulunduğu söylenebilir. Ama, buradakiler dışında kimsenin aklına Nilüfer'e küçültücü, acı veren bir ad takmak gelmemişti. Çinçin'de muayenehane açarken, fotoğrafçının sözlerini hatırlamış olabilir. Yine de, amacı çok para kazanmak değildi. Çevre insanlarının rahatlıkla girip çıkabileceği türden bir yeri olsun istemişti. Bunda art niyet olamaz, yoktu. Sonradan değişmiş olabilir, değişmişti. Herkes değişebilir. Yaş ilerledikçe,

yalnızlık korkusu büyümeye başladıkça parasal güvence arama güdüsü de büyüyebilir. İnsanlara özgü duygular ve değerlerdi bunlar. Herkes başlangıçta, başkalarına mutluluk vermeyi amaçladığını söylüyor. buna inanıyordu ama, o uzak ve soyut olan; o, kaşı, gözü, çirkinliği, akılsızlığı ve cahilliği olmayan herkes somutlaştığında, başkaları için kendini adamak giderek anlamını yitiriyor, saçma ve gülünç bir sav olmaya başlıyordu. Çevresindekiler değişmişti. Tek kişinin eski inançlarında ayak diremesinin bir yararı kalmadığı gibi, yalnızca bu yüzden olay konusu bile olabiliyordu. Dahası, korkular büyümeye başlıyordu. O zaman insanın kendisi, içindeki o öz, iç çember, önemini vurguluyordu. En yakınındaki oydu çünkü, en iyi tanıdığı ve en çok sevdiği oydu.

Niçin bir hesaplaşmanın içine giriyor sanki? Kendini Tahsin'e anlatmak, ondan bağışlamasını dilemek mi istiyor? Ne önemi var artık Tahsin'in, onun bağışlamasının?

Canı cehenneme... Yirmi beş, yirmi altı yıl sürmüş bir yanılgı bu. İnsanın giderek değiştiğinin, yavaş yavaş değil de, tüm değişiklikler olup bittikten sonra, sanki yepyeni bir olaymış gibi ayırt edilmesi. Oluşan şaşkınlık da bu yüzden.

Ama suçluluk duygusu, ama kendini anlatma isteği... Tahsin'in çevresinde her zaman çok insan vardı, hep aranırdı o. Dergiler, tiyatro üstüne yazdığı yazıları, eleştirileri hiç geciktirmez, hemen basar, seçici kurullarda onun adını görmek yarışmacılara güven verirdi. Oysa kötü ilişkileri, kötü bir özel yaşamı vardı. Ama bunları kimse önemsemez, kimse ona akıl vermeye, eleştirmeye kalkışmazdı. Onun zayıflığını bilmiyormuş gibi davranır, belki de Tahsin söz konusu olduğu için, bu durumu zayıflık olarak görmezlerdi. Kendisi de öyleydi: Yüzeysel bulduğu yazılarını bile beğenirdi, öyle söylerdi. Çirkinliklerini, incelikten uzak, hatta küçültücü bazı hallerini görmezden gelmişti yıllardır. O kavga sırasında Tahsin de, aynı şeyleri Nilüfer için yaptığını söylememiş miydi?

Şimdi herkes birbiri hakkında ne duyuyor, ne

düşünüyor, açıkça biliyorlardı. Nilüfer, Çinçinliler hakkında ne düşündüğünü zaten hep söylüyordu. Yüzlerine karşı ilgili ve bağışlayıcı davransa da, arkadaşlarının arasında bir sirk palyaçosu gibi ortaya çıkarak, onların tiplerini ve davranışlarını biraz abartarak ama çokça gülünçleştirerek, dinleyenlerin hoşlarına gidecek öyküler oluşturuyor, bunları birbirine ekleyip alay ediyordu. Başına yazmayı bağlayışı, göbeğini öne çıkarışı, utanışı, konuşuşu herkesi güldürüyordu. Utangaçlıklarıyla nasıl bağdaştığı çözümlenmez çiğ gerçekçiliklerini unutmuyordu. Sonunda, alışveriş tamamlanmış, onlar da Nilüfer'e ne gözle baktıklarını belli etmişlerdi. Ne aptal, ne de saftılar. İşlerine gelen şeye inanmasalar bile, inanmış görünmeyi çok iyi beceriyorlardı.

Çok şey değişiyor bugünlerde... Çinçin Bağlarını bırakıyor artık. Tahsin'in son bir iyilik ettiğini kabullenmesi gerek. O söylemeseydi, hâlâ tiksindiği o yere gidip gelecek, alçak kapıyı, kirli tülleri görmemek için, içeri girerken başını eğip duracaktı. Hep orada kalacaktı üstelik. Şimdiyse Meşrutiyet Caddesinin doktorları arasına katılıyor. Lüks bir muayenehanesi olacak dekorasyonu bitince. İnsanların tipleri bile değişiyor bu semtte. Daha beyaz kadınlar, daha tombul, su gibi para içinde yüzen, entelektüel kadınlar, yazları saçlarını kısacık kestirten, yaz sonlarında mutluluklarını ve tatillerinin güzelliğini tenlerinin koyuluğuyla oranlayan kadınlar... Daha az gebe kalan, ama, gebe kalmış olmaktan yoksul kadınlardan daha çok korkan kadınlarla haşır neşir olacaktı artık.

Kuş dalgası akmış geçmiş. Gölün karşı kıyısında bir başka kol dağılmış, inip mola vermiş. Kaç solucan, kurtçuk ve böcek son kez soluklanmıştır bu mola yüzünden. Yahut, akşamı bulamayacaktır... Ne zamandan beri sırtını güneşe vermiş ve kendi içine düşmüş, aranıp duruyor. Sırtının acıdığını ansızın fark etmesi ne tuhaf... Acı yavaş yavaş başlamalı değil mi? Böyle, kızgın demir bastırılmış gibi birden başlaması canını sıkıyor. Acılardan kaçmak, bir amaç şimdi. İç acısı çekmiyor. Bunu bilinciyle

yendi. Tahsin'in onu bu kadar şaşırtması da yendiği şeylerin yeniden uç vermesinden...

Böyle, güneşin ve uzak kuşların karşısında yapayalnız mı durmalıydı? Gülmek isteyen, zorla gülen, iş yapar gibi ciddiyetle gülmeye kalkan, ama yine de gülen insanların arasında olmalıydı. Yalnız kalınca, göçmen kuşların ardından saçma sapan şeyler kurup duruyor ister istemez. Bir daha yalnız gelmeyecek buraya. Burada veya başka yerde yalnız olmayacak. Kadın erkek, kimi bulursa, kim gülmek ve unutmak istiyorsa, onları dolduracak arabasına. Nereye giderlerse gitsinler, nerede dururlarsa dursunlar, gülmeli, şamata çıkarmalı, gürültülerinden rahatsızlık duyduklarını belli edenleri alaya almalıydılar. Tapılacak yeni Tanrılar bulmalı, sövülecek yeni düşmanlar yaratmalı; Tahsin'e, onun tüm geçmişine ve gelecek kuşaklarına koro halinde sövmeliydiler.

Yüksek sesle gülüveriyor... Ağustos ayının sonlarında burayı özlemeye başlıyor. Özlemek de değil bu. Alışkanlığın depreşmesi gibi bir şey. Evi ilk kez ağustos ayında görmüş olmasından belki. Hemen almış taşınmış, ekim ortalarına kadar burada kalmıştı. Hatırladığı ve özlediği, o ilk yılın sevinci. Kuşları göndermesi de o günlerden kalan bir alışkanlık.

Yaz gelir gelmez, Çinçin'deki sarı boz yapışkan tozla kaplanan barakanın kapısını erkenden kilitliyor, yapının dış yüzündeki bir zamanlar beyaz olan badananın üstüne, biri pencere altına, diğeri kapının sol yanına, enine ve boyuna kırmızı yağlıboyayla yazılı «D O K T O R»ları görmek istemeyerek, biraz durup gecikirse, son anda bakması gerekecek bir hastayla karşılaşmaktan korkarak arabasına atlıyor, kırmızı, fazla büyük ve pek uyumlu olmayan harflerin uçlarından aşağıya doğru damlacıklar halinde akmış ve kurumuş boya lekelerini sildirmesi yahut boyayla kapattırması gerektiğini yalnız o sırada düşünüyor, göl kıyısındaki evine koşuyordu. Tahsin'le çatıştıkları gece, birden o lekelerin de ka-

na benzediğini, bir yerlere kadar uzanıp durduklarını hatırlamıştı.

Çevresindeki evler arttıkça bu evde daha büyük yalnızlık duymaya başlamıştı. İlk zamanlar aklına bile gelmeyen ürküntü giderek büyüyordu. Giderek, evleri dolduranların aileler olduğunu, onların kendisini sıkıştırdıklarını düşünüyor, yalnızlığından korkuyordu. Evine gelmiş olmanın sevinci o yüzden kısa sürüyordu. Bir sürü hazır yemek alıyordu. Onların kâğıtlarını açıp dolaba yerleştirirken, buraya geldiği için pişmanlık duyduğunu anlıyordu. Bu daha başlangıçtı. İkindi ve akşam geçecekti, korkunç gece gelecekti. Bağışlanmaz yalnızlığın suçluluğunu çektirecek gecelerdi her biri.

Yiyecekleri yerleştirdikten sonra bahçeye çıkıyordu. Pişmanlığını, çiçeklerin pörsük yaprakları, cılız ince dal ve gövdeleri artırıyordu. Ağaçları çelimsizdi, bir türlü boy atmıyorlardı. Çiçeğe durmuyor, o kadar hoşlandığı gümrah yeşillik yıllardan beri oluşmuyordu.

Her gün bu acıklı bahçeyi gördükten sonra bahçıvana bir daha çıkışmaya karar veriyordu. Ama, bu kararını uygulamayacağını biliyordu. Çünkü, üç yıl kadar önce yaşlı adam önce dudaklarını, sonra bıyıklarını kemirmiş, sabrının sonuna gelmiş gibi patlamıştı :

«Çiçeğe de ağaca da sevgi vereceksin hanımım. Tıpkı insana vermek zorunda olduğun gibi. Sen, durup bahçeni başkalarının bahçeleriyle karşılaştırıyorsun. Herkesin saatlerce uğraştığını niye görmüyorsun? Burası kıraç yer, çok bakım ister. Ama sen, bir gün su mu verdin, bir kuru yaprak mı kopardın bahçenden? Ağacı kurt basmış mı basmamış mı, farkına vardın mı? Vardın da içinden bir tel mi sızladı? Hiç bakmayacaksan, benim haftada bir gelmem yetmez bu bahçeye. Üç geleyim, her gün geleyim...»

«Herkes beni yolunacak kaz olarak görüyor anlaşılan. Yok Bahri Usta ben kaz değilim. Senden iyi bahçıvan bulmasını da bilirim.»

«Benden iyisini bulamazsın doktor hanım. Bu

bahçeyi ben yaptım. Unuttun mu ağaç fidanlarını ben seçtim, diktim. Çiçekleri elimle ektim, budadım. Çocuğum gibi burası. Ama, yetişemiyorum. Sen de hiçbir şey yapmıyorsun. Parmağını kımıldatmıyorsun. Yine de... İyisini bulurum diyorsan sahiden, ben gelmeyeyim artık.»

Aramamıştı. Bıkmıştı. Kızgınlık duymak bile bir çeşit gereksinmeydi belki. Bahri Usta da, aralarında bir şey geçmemiş gibi gelmişti yine. Bahçe, o günden bugüne fazlaca değişmiş değildi. Öyle, zaman kanadını vurup dondurmuş gibi, çıplak, renksiz, zavallı bir bahçe olarak durup duruyordu.

Bahçeye bir şeyler katmak aklına bile gelmiyordu gerçekten. Bahri Usta haklıydı. İstediği, yalnızca bahçesinin başkalarının bahçelerinden daha güzel, yahut onlarınki kadar güzel olmasıydı. Çiçek seviyordu ama böyle bahçede nazlı nazlı büyüyenleri ve kırk yılda bir açanları değil. Kucaklar dolusu, vazolar dolusu çiçek seviyordu. Bu kıraç toprağın verdiklerine, «benim bunlar,» diyordu ama bir tür acımayla, bir tür haksızlığa uğramış, buna katlanmak zorundaymışçasına.

Artık evin de bahçenin de bahçenin ucundan göle kadar uzanan iskelenin de anlamı kalmamıştı. Göl kıyısında bir evi olmasını istediği günlerde giderek renklenen düşleri... Bunlar bitmişti artık. Göl kıyısında bir evi vardı. Şimdi sıkılıyordu. Her gün kentten çıkıp buraya gelmek yorucuydu. Yalnızca hafta sonlarında gelmeye ise değmiyordu. Ne korkunç masraf kapısıydı bu ev. Salt bir mahpusluğu yaşamak için. Bu mahpusluğun bir tür kurtuluş, özgürlük olduğunu düşünmekle nasıl yanılmıştı. Yanılmıştı, çünkü içindeki çoraklaşma azalmıyor, giderek artıyordu.

İlk zamanlar arkadaşlarını getirmişti. Hatta giderek seyrekleşse bile geçen yıla kadar sürmüştü o toplantılar. Bulaşıklar, dağınıklık, kirlenmişlik, dikkatsizce sağa sola bırakılmış sigaralar... O sigaralar yüzünden o kadar özenle yaptırttığı sedir örtüleri, masa ve sehpa üstleri, tahta kaplamalar, hatta üstlerine titrediği plakları bile yanmıştı. Her şeye kı-

sa bir süre sonra bir bırakılmışlık, bıkılmışlık sisi sinmişti. Yaz başında aynaya baktığında, eşyalarını kaplayan bırakılmışlığı kendisinde de görmüştü. Bu, aslından farklı olanın, aldanmış olanın, aldatmakta olanın, gerçekdışı görüntüsüydü. Kurtulmalıydı, bunun için silkinmeli, yenilenmeye çalışmalıydı.

Gerçek büyük acılar çektiği günlerde böyle bir şeyi ayırt etmemişti de görünürde, yakınması için neden yokken, yaşamının bundan sonrasında mantıklı bir korku nedeni bulunmuyorken, işi, çevresi ve parası varken, hâlâ yaşından on yaş genç dururken, pek çok şey için geç kalmış sayılmazken, dayanaksız kaldığı korkusuna kapılmış, birden, şimdiye kadar oyalandığı ve bağlı olduğunu sandığı şeylerden çoktan beri sıkılmakta olduğunu görmüştü. Yanıklar, bunun somut resmiydi, o kadar.

«Dostlarım» dediği insanların hepsi de her zaman toplumun aydın kesimini oluşturanlardı. Öyleyse neden sık sık değiştiriyordu onları? Yahut değiştirmek zorundaydı? Kendisinden kopmayanlara dayanamıyordu. Bırakmak istemedikleriyse uzaklaşıyor, bir sözcük, kısık bir bakış yahut baş çevirişiyle, Nahit'i öğrendiklerini belli ediyorlardı. On yıldır yaşamının gözenekleri varsa, o gözeneklerin içindeydi Nahit.

Artık Nahit'i gürültülü bir çigan havasının içinde unutmak istiyordu. Bir elini havaya kaldırıp, iki parmağını şaklatarak eteğini dalgalandırır, dişlerinin arasına sıkıştırdığı gülün kısacık sapını çiğnerdi. Çünkü yaşadığının ve sağlıklı olduğunun bilincine varmak istiyordu. İzin vermiyorlardı, asla izin vermiyorlardı. Burun burna gelip, başlarını başka yöne çeviremediklerinde kısacık bir «selam!» sözcüğünden sonra, izleniyormuşçasına ayrılıyorlardı yanından. Onlar Nilüfer'e gelmiyorlardı hiç. Nilüfer yanlarına giderse, üç beş cümleden ötesini dinlemiyor, uzaklaşıyorlardı. Şakalarına, ince, hemen silinmeye hazır yapay bir gülücükle karşılık veriyorlardı.

Nahit sanki onların kardeşleri miydi? Onlar hiç böylesi bir duruma düşmüşler miydi? Aynı koşullarda kalsalar kaçı daha yiğitçe davranırdı? Biliyordu,

onlar kendilerini baştan güvenceye alırlardı. Sonra, ahkâm kesmek kolaydı. Kahramanlık taslamak, eleştirmek ve her şeyin doğrusunu bilmek... Yalnız onların yetisiydi bu.

Bir gün bu kadar yalnız kalacağını, yalnızlığın böyle korkunç olabileceğini aklına getirmemişti. İnsanlarla, resimle, müzikle, edebiyatla ve doğayla kurmak istediği bağların her biri, ucu eline gelen iplere dönüşmüştü. Sıkılıyordu, yalnızdı, yorgundu. Aynadaki yüzden tiksinti duyduğu sabahlar giderek artıyordu. Sorun, hoşluk, güzellik değildi. Sorun, yüzünü her gördüğünde, kendini yeniden değerlendirmesiydi. Yoksa her zaman çok hoş bir kadın olmuştu. Çok güzel değil belki ama çok hoş. Şimdi, bu yaşında, önceden tanımayanlar yüzüne beğeniyle bakıyorlardı. Herkes çok çekici olduğunu söylüyordu. Saçları ağarmamıştı. Gözleri iri, kara, derinlikli ve anlam yüklüydü. Yüz çizgilerinde son yıllarda derinleşmeler olmuştu ama bunu önemsemiyordu. Yaşadığı yıpratıcı geceler daha çok iz bırakmalıydı, bırakmamıştı.

Başka kadınlar kıskanırlardı. Kıskançlıklarını şaka ediyormuşçasına belli ederlerdi: Böyle çok para getiren, saygın bir işi olmasından, genç görünmesinden, çok arkadaşı olmasından, bağımsızlığından, yaşamının renkliliğinden rahatsızlık duyduklarını söylerlerdi. O zaman Nilüfer bunu söyleyenlere çok pahalı, çok cici bir armağan alırdı. Çok iyi, eli açık ve ince beğenili olduğunu da kanıtlatırdı.

İki evine de gelenler güzel resimlerini, müzik setlerini, plaklarını, videosunu, ünlü orkestraların konserlerinin alınmış olduğu videobantlarını, erkeklere yaklaşmaktaki korkusuzluğunu, onlarınkini andıran çalımlı yürüyüşünü, kalın sesini, halılarını, kilimlerini, kristallerini, çin porselenlerini, oyalarını, yazmalarını, gümüşlerini, bakırlarını, sedef ve tahta işlemelerini, bir müzedeymişçesine sessizce inceliyor, beğenilerini saklayamıyor ama rahatsız oluyorlardı. Öyle olmasaydı hep boş olur muydu şimdi evleri, böyle yalnız kalır mıydı?

Son birkaç yıldır değişen şey neydi? Neler yi-

tirmişti de hızla yaşlılığa geçiyordu? Artık alıştığı algılamaları vardı ve onun dışında ilgi çekici şey yoktu. Dışındaki şeylere karşı içinde duyduğu isteksizlik giderek büyüyordu. Zaman zaman kendisini dışardan görebiliyordu. Bu kadın sevimsizdi. Bir dürbünün tersinden bakıyor gibiydi. Gördüklerinin böyle olmaması gerektiğinin bilincindeydi. Umutsuzluğu, giderek ağırlaşan bir yük.

Bütün bunların farkına vardığında, kurtulmak için Tahsin'e tutunabileceğini sanmıştı. Tam tersi olmuş, ilişkisi, korktuklarına hızlı bir yaklaşmaya itmişti kendisini.

Böylesi bir olasılığı önceden hesaplaması gerekirdi. Bağlı olduğunu düşündüğü, daha doğrusu, bağlı olduğuna inandığı şeylerin tümünün maddesel şeyler olduğunu sanki ansızın görüvermişti. Şehrazat gibi güçlü ve kendine güvenli olduğunu sanıyordu, ama daha sabahı bulmadan elindekilerin tümünü harcadığını anlamıştı. Bundan sonrası, sonsuz bir yokluk...

Halil'le birlikteyken hiç taşkınlık yapmazdı.

«Nasıl bu kadar suskun olabiliyorsun Nilüfer? Niçin utangaçsın, tutuksun?»

«Korkuyorum, şaşkınım belki ondan. Sevgiyi bulduğumu biliyorum da elimde tutabileceğime inanamıyorum. Evet, ondan. Konuşursam uyanırım belki, uyanırsam düşerim...»

«O yüzden mi gözlerindeki karalık giderek derinleşiyor? Uyuduğun için mi, yoksa, beni ta dibe çekmek için mi, orada yolumu kaybedeyim, sen bırakıp kaçasın diye mi öyle bakıyorsun? Yalnızca bakıyorsun, seni tutup tutamayacağımdan kuşku duyayım diye, sahip olup olmadığımı bilemeyeyim, yitirip yitirmeyeceğimi düşünerek rahatsız olayım diye mi? Hiç anlatacağın şey yok mu, hep mi dinleyeceksin beni? Dinler misin?»

«Sen ne istersen onu yaparım...»

«Ben mi istiyorum, gözlerinin ardına saklanıp bilmediğim duygulara salmanı? Dokunuyorsun, gülüveriyorsun, sarılıyorsun, bir de bakıyorum ki ortada Halil diye biri yok.»

«Alay ediyorsun benimle, eğleniyorsun.»

«Hiç yapar mıyım öyle bir şey. Bu hüznün yıllardır aradığım şey gibi geliyor bana. Oysa öyle değil. Mutluluğun hüzne çok benzeyen bir şeyler getirdiğini ilk kez anlıyorum desem, bu ihtiyar yürekle alay mı edersin?»

Bilmiyor muydu, biliyordu, onunla kimse alay etmezdi, edemezdi. Hele Nilüfer o güne kadar kimseye hafifseyerek bakmamıştı. Bunu da bilirdi Halil.

Daha sonra, kimsenin, gözlerinde oluşan derinliği fark etmemiş olmasının nedeni, duygusuzlaşmış olmasından mıydı, yoksa Halil, sevgisi yüzünden mi gerçekte varolmayan bir zenginliğin Nilüfer'de bulunduğunu sanmıştı? Halil yanılmış bile olsa, ölürken yanıldığını bilmiyordu. O günlerde Nilüfer de kendini zengin buluyordu. Mutluydu, mutluluğu hüzünlü değil, coşkuluydu, Halil'e hep dokunmak, hiç çözülmemek isteğiyle doluydu. Şimdi, aradan yıllar geçtikten sonra güzel şeylerle ilgilenmişse, içindeki boşluğu bu yolla dolduracağını düşünmüş olmasındandı. Halil'le beraberken dünyanın güzelliğini fark etmişti. O gittikten sonra, onun ardında bıraktığı şeylerin güzelliğini daha çok ve daha bilinçle anlamıştı. Ne kadar sürmüştü o dönem? Ne zaman artık mekanikleşmişti beğenisi ve duyguları? Ne zamandan beri sığlaşıp duruyordu?

Tahsin, gözünü kırpmadan, hiç kuşku duymadan bağırıyordu :

«Duygusuzsun sen. Duygusuz, bomboş bir yaratık. Sana neden kasap adını taktıklarını çok iyi anladım artık. Beni yıllarca aldatmışsın. Yalınkat, maddeci ve hasta bir kadınsın. Bir zamanlar var mıydı içinde bir şeyler, şimdi bundan da kuşkuluyum, bilemiyorum... Çok kurnaz olduğunu yıllardan beri görüyordum. Önceleri kurnaz değil, zeki olduğunu sanıyordum. Şimdi artık fark etmiyor. Bütün yakınların içinde en aptal ben olduğum için en uzun süre beni aldattın. Ah Nilüfer! Neler bekliyordum senden, neler bekliyordum. Kendimi Hocanın yerine koyduğum bile oldu.»

Çok sarhoştu. Nilüfer de... Tahsin, sözlerini

şimdi anımsıyor muydu acaba? Keşke kendisi de unutsaydı: Tahsin'in sözcüklerini, ses tonunu, yüzündeki tiksinmişliği.

Ta uzaklardan, yabanördeklerinin rahatsızlık verici, dahası tedirgin edici sesleri geliyordu. O sesler dışında hemen hiçbir ses kalmamıştı çevresinde. Ağustosböceklerinin bıktırıcı kanat sürtüşleri, su sineklerinin vızıltıları, kurbağa vıraklamaları, teypten gelen müzik, hepsi kesilmişti. Güneş iyice aşağıya inmiş, yakıcı sıcak gitmiş, yerine ıslak, sıkıcı, soluk almayı zorlaştıran bir sıcak gelmişti. Gövdesi ıpıslaktı. Boynu, kaşlarının arası, ensesi, su içindeydi. Gelir gelmez hızlı hızlı içmeye koyulduğu içki midesine vurmuştu. Beton iskelenin üstünde yatanlar, ilerde, gazinonun terasında oturanlar, salına salına dolaşıp duran genç kız ve erkekler gözlerinin önünde biçim değiştirerek, bir çarpılarak, bir doğal görünümlerine kavuşarak midesinin bulantısını artırıyor gibiydiler. Sazlar koyu, kara bir bulanıklığın ardında seçilmez olmuşlardı. Hangi koşulda olursa olsun, bu kadarcık içki dengesini yitirtmezdi eskiden. Ağlamak istiyordu. Eskiden böyle şeyler de duymazdı. Değişiyordu. Değişen bu kadını kendisinin bile sevmediğini hiç düşünmüş müydü Tahsin? Pek çok kişinin sevmediğini bilerek böyle birinin içini ve dışını taşımak ne zordu, bunu da düşünmüş müydü? Ta baştan niçin anlatmamıştı? Korktuğu şeyleri, ona tutkuyla bağlanmak istediğini, akla yakın olmasa bile bunun için elinden geleni yapacağını, ancak o zaman özüyle oluşmuş kopukluklardan kurtulabileceğini sandığını... Niçin anlatamamıştı? Yoksa bu da yine o ikiye bölünmüş kişilikli, sevmediği kadının bir oyunu muydu?

Yok hayır. Şimdi de gerçekleri saptırmaya çalışıyor. Ne kadar yıpranmış olursa olsun, içinde güzel bir şeylerin canlı kalmasını gereksindiği için Tahsin'e tutunmak istemişti. Özveride bulunacaktı, bunun için hazırlanmıştı. İnsan yalnız yaşayamıyordu. Hele o hiç başaramıyordu bunu. Bir şeyler yaratmayı becerebilseydi keşke. Beceremiyordu. Beceri bir yana, uğraşının neye yararı olacağını da bilmiyordu. İnan-

cını ve isteğini hemen, çok kısa bir süre sonra, belki farkına bile varmadığı ilk zorlukta yitirdiğini, boş boş ilerlediğini görüyordu.

O dönemleri atlatmak için bir de bakıyordu ki, evini hiç tanımadığı insanlara açmış, bir sürü sömürgeni çevresine toplamış, onları eğlendirmek, doyurmak, sevindirmek en önemli şeymiş gibi, bu işe büyük bir hırsla sarılmış. Armağanlar almış onlara, akla gelmez incelikler yapmak için kafasını yormuş durmuş.

Böyle yaparken o insanların değil, yalnızca kendi doyumunu amaçladığını çok iyi biliyordu. Yine de, onlar duygulanınca, birden, onları çok sevdiğini, mutluluklarını gerçekten istediğini, o yüzden daha çok şey vermesi gerektiğini düşünüyordu. İçi titriyordu. Ama, kimlerdi onlar? Bir sergiden, bir konferanstan, yaz tatilinde kaldığı pansiyondan topladığı rasgele insanlar. Yaptıkları, parayla sağlanan şeylerdi. Çinçin Bağlarındaki kadınların uteruslarındaki şimdilik biçimsiz et parçalarından başka şey olmayan, canlı doku yığınını kazımakla geçirdiği saatlerin sonucu kazandığı paranın aptalcasına saçılmasıydı. Eliaçıktı evet ama, yaptığı eliaçıklık değildi. Çünkü, et parçacıklarını temizlemek için istediği paradan üç beş kuruş kesmek için handiyse ağlaşan erkeklere ve kadınlara karşı hiç de eliaçık değildi. Neden onlara bu kadar kızgındı da, yarın öbür gün adlarını bile anımsamayacağı insanlara dünyanın parasını, emeğini ve zamanını harcıyordu? Ne alıyordu onlardan, alması bir yana, alsa da almasa da onlar Nilüfer'e bir şeyler vermeyi akıllarına getiriyorlar mıydı? Yenicami'nin avlusundaki güvercinlere yem atıyordu, güvercinlerden birini bile sevmeden, tanımadan, İstanbul'un başka semtlerindeki güvercinlerin aç olup olmadıklarını düşünmeden, dahası başka hayvanları, dahası insanları bile düşünmeden... Yenicami avlusuna saçılan darı taneleriydi parası...

Gittiği yerlerde, çevresine topladığı kişilerin parasını kendisinin ödemesinden doğal şey yoktu. Evine âdeta zorlayarak sürüklüyordu onları. Çevre-

sinde, içkinin ve değer yozlaşmasının etkisiyle çiftler oluşuyordu. İlk kez gelseler bile bu evde bir odaya kapanabileceklerini, hemen o anda uyansa da cinsel isteklerini rahatça söndürebileceklerini anlayan insanlardı onlar. Nilüfer bu sırada konuklarına kristal bardaklar, şişelerle içkiler, türlü türlü mezeler sunmak zorunluluğunda olduğunu düşünüyordu.

O güzelim mutfağını belki bir daha hiç görmeyeceği insanlar için karmakarışık ediyor, dağlar kadar bulaşık biriktiriyor, salatalar yapıyor, mezeleri süslüyor, iştah açıcı biçimde servise hazırlıyor, buz kırıyor, müzik setinin hoyratça, plaklarının özensizce kullanıldığını görüyor, kızmıyor, hüzünleniyordu. Bu hüznün Halil'in sözünü ettiği hüzne benzemediğini biliyordu. Yalnızdı, çok yalnızdı. İçerdeki o gürültü, sarhoş kahkahaları, çevresinde insanların varolması demekti, yalnızca bu önemliydi ve bunu gereksindiğini biliyordu: Korkunç bir yalnızlıkla ve yapayalnız bir hüzünle. Elleri kolları dolu mutfaktan çıkarken, hüzün yüzünden uçup gidiyordu. Bir iç derinliği var mıydı, yoksa Tahsin'in söylediği doğru muydu, duygusuz muydu? Bilemiyordu. Bir nedeni varsa bile gelip geçici bir şeydi hüzün. Kendi kendine yetmesini önleyen bir şey. İnsanlar, yalnızlığını unutmak için başvurabileceği, içkiden daha iyi araçlardı gözünde.

Büfeden bardak çanak çıkarırken, arkasında çömelmiş bir erkeğin genç, kalın, istekli ama çürümüş sesi :

«Yahu Nilüfer, Nurdan yatmıyor benimle... Bir şey söylesene şuna...»

Ardına döndüğünde, kaymış iki yeşil göz, simsiyah, gür bir sakal ve Ressam Hüsrev'i görüyor...

«Bana ne söylüyorsun oğlum. Kandırmak sana düşer karıyı, ağzından gir, burnundan çık, at, benim odamdaki yatağa...»

Herkes, tüm pisliklerini boşaltıp gittikten sonra evin acıklı görünümüne yapayalnız ve ağlayacak gibi mutsuz Nilüfer uyuyordu. Suçlu ve çirkindi çevresindeki şeyler gibi. Çünkü kokuşmuşluk çevresinden değil, kendisinden geliyordu.

Kimseler ona bir şey yapmayacak, o kendini çürütüp yok edecekti.

Gövdesinin her yanı ıpıslaktı. Başı daha çok dönüyordu. Zaman zaman kulaklarını ağrıtan uğultunun başının ağrısından gelmediğine, Ankara - Konya karayolunun yoğun trafiğinin birleşik sesi olduğuna inanmak istiyordu. Yine de, içten içe bunun kendini aldatmak olduğunu, başının gece boyunca daha çok ağrıyacağını biliyor ve korkuyordu.

Yabanördeklerinin de sesi kesilmişti. Gövdesini doğrultmaya çabalayarak dinlemeye koyuldu. Ses yoktu hiç. Güneş de yoktu. Gazino geçici bir süre için tenhalaşmıştı. Kente dönecekler dönmüş, akşam yemeğini burada yiyecek olanlar, barın çevresine tünemiş olmalıydılar. Yalnızdı şimdi, yapayalnız. Güneş ne zaman batmıştı öyle, apansız? Uyumuş muydu yoksa, farkına varmadan?

«Yani sızdım mı? Onca tahammül de mi kalmadı artık?»

Başka biri yalnız kalsa burada, garsonlar gelip uyandırırlardı. Nilüfer'e dokunmak kimin haddine düşmüş... Hoşnutlukla gülümsedi.

Yeni alınan yardımcı oğlanlardan biri, gürültü yapmamaya özen göstererek, devrilmiş şezlonglan düzeltiyor, dağınık devrik şişeleri, bardakları, yerlere atılmış yahut unutulmuş öteberiyi topluyordu.

Parasıyla alabildiği tüm şey, buydu aslında. Rahatsız etmeme çabası. Özenlerinin parayla ödeneceğini çok iyi bilen işletmeciler bunlar. Bu sessizliğin, bu inceliğin paraya dönüşeceğini dün gelmiş bu çocuk bile öğrenivermiş hemen.

Zaten dostları onlar: Garsonlar, hamallar, odacılar, kapıcılar, şoförler, dilenciler, eskiciler, gazete toplayıcıları, sucu, bakkalın, kasabın çırağı...

Dostlarım dedikleri ne veriyorlardı ona? Ne zaman gerçek dostlukların çizgisini yitirmiş, parayla alınan ilgilere, rahatlıklara, bunların yüzeysel kolaylıklarına giden yola sapmıştı?

«Halil, ne oldum ben, ne oldum, görüyor musun, tanıyor musun Halil beni, o sevdiğin kadını? Se-

nin yüzünden değil ama sen yoksun diye değiştim, bittim...»

Gerçekten de Halil'e mi söylüyordu bunu, yoksa aklından geçen Tahsin miydi? İçindekini dışarı atmak için ikide bir kabaran midesi gibi, bilinci de Tahsin'i dışlamak istiyordu. Halil, hemen yendi Tahsin'i. Nilüfer'i rahatlatmak ezel ebed göreviymiş gibi... «Benim küçük ördeğim...» dedi yıllar öncesinden. Kollarıyla saracakmış gibi yaklaştı, derinlerinde gürül gürül aktığı belli olan kanının bütün hastalığı, bu hasta kanın içinde dolaşan sevdasıyla, son günlerdeki Nilüfer'in aklının alamadığı zayıflığıyla, kafa ve yüz kemiklerini incecik saydam bir tül gibi soran derisi, derine batmış, bir kat parlamış gözleri, zorlayarak da olsa yitirmediği gülüşüyle; insanın içindeki ağlamak isteğini büyüten, mutsuzluğunu çoğaltan gülüşüyle geliverdi.

«Nasıl yalnız kaldım, nasıl çöktüm, nasıl tanınmaz, sevilmez oldum, görüyor musun?»

Garson yardımcısı çocuktu omzundan tutup sarsan. Yüzü çok yakındaydı. Ancak Halil yıllar önce böylesine yakın olabilmişti. Çocuğun derisi saydam değildi, sarı değildi, acı eklenmemişti. Kara, tombul, ablak yüzlü bir Ankara köylüsü.

Halil'in yüzü hemen yitti. Görüntünün tümü silikleşti ve yerini çocuğun yüzüne bıraktı.

«Bırak omzumu be... Çek şu ön ayaklarını üstümden.»

Şaşıracağını, elini çekeceğini sanıyordu çocuğun. O zaman Halil geri dönebilirdi. Oysa çocuk bırakmadı omzunu. Duyduklarına da aldırmadı.

Nilüfer, avazı çıktığı kadar bağırıp çocuğu ürkütmeyi düşündü. Sonra, havlu giysisinin cebindeki cüzdanını alıp oğlana uzatmayı geçirdi aklından. Giysiye uzanmak zor geliyordu. Hem, bir kez olsun, bir kez olsun kendince bedeller saptayıp ödemesin n'olur.

Oğlanın kaldırmaya çalışmasına karşı koyamıyordu. Yine de, ayaklarını gerip kıçını geriye vererek onun işini zorlaştırmaya çalıştı. Halil artık gitmişti. Sevdalarının başladığı ilk günlerde, kaşla göz

arasında elini öpen Halil... Artık, çocuğun kendisini istediği yöne sürüklemesine engel bir şey kalmamıştı. Direnmek anlamsızdı. Halil, bir zamanlar yaşamıştı. Yirmi yıl önce tüm sevgilerin kısa sürdüğü o gençlik yıllarında vardı yalnızca.

İçeri girdiler. Karşı köşeye gittiler. Burada bir kapı olduğunu unutmuş. Yerle tavan birbirinin içindeydi zaten. Duvarla aynı renge boyanmış kapıyı bu gözlerle seçmesi olanaksızdı. Çocuk kolunu bırakınca hatırladı. Başını duvara dayadı, bekledi. Halil'i de öyle beklerdi, bırakırdı kendini. Ama nasıl bırakırdı. Küçük, acılı, kaybolmuş bir ördek yavrusu gibi.

Çocuk, Nilüfer'in başını bir koluyla sardı. Koltuğunun altına omzunu yerleştirerek destek oldu. O arada içeri girmiş, ışıkları yakmış, kapıyı ardına kadar açmış olmalıydı. Uçuk, buz mavisi halıyla kaplanmış yere soktu Nilüfer'i, kolundan çıktı, boynuna sardığı kolunu çözdü :

«Biraz rahatlamaya çalış burada abla...»

Nilüfer yığıldığı taburenin önündeki aynadan tam ardına düşen kapının çocuğun üstüne kapandığını gördü. Sonra gözlerini kapattı. Aynadaki kadının yüzünü görmek istemiyordu. Halil gelmiş olmalıydı. Gelmiş, Nilüfer'in ardına geçmiş, aynada ikisinin görüntülerinin uyumuna bakıyordu. Halil'i ne kadar özlemiş olursa olsun, kendini şu andaki haliyle onun önünde dururken görmek istemiyordu. Midesi giderek daha çok bulanıyordu. Gözlerini açmadan ellerini uzattı, parmaklarını açarak aynayı kapattı. Sonra doğruldu yerinden. Ayağındaki tahta altlıklı sabolar kalın halıya gömülüyordu. Yürümesi zorlaşıyordu o yüzden. Çok serindi burası. Handiyse soğuk. Dışarıya çıkınca patronla konuşmak gerekiyordu :

«Ulan eşşoğlu eşşek... Eşşoğlu eşşek, bu havada bok çukurlarını soğutmak için milli serveti har vurup havaya savurduğundan haberin var mı senin? Namussuz haydut seni...»

Gülerdi...

«Ulan soysuz, ulan namussuz pezevenk.»

Gülerdi... Ağzının sol yanındaki altlı üstlü diş-

lerinin çürüklüğüyle oluşan çirkinliğinden hiç çekinmeden kulaklarına varan bir gülüşü vardı.

«Ne gülüyorsun ulan it... Tiyatro mu oynuyoruz burada?»

Kime kızacağını, niçin kızacağını unutuverdi. Kızması gerektiğini biliyordu. Neyse, bulurdu ne yapacağını sonra.

Helaya girdi, kustu, kustu... Hiçbir şey yoktu midesinde. Ekşimiş alkolün kokusu keskin ve iç bulandırıcıydı. Düşüncesi kesilsin istemiyordu. Kime söylediğini anımsayamadan bağırdı:

«Ulan hırt... Orospu çocuğu...»

«Ablam benim... Benim biricik doktor ablam.»

Kaşlarını çattı, bulmaya çalıştı. Kimdi bunu söyleyen, dişlerinin yarısı çürümüş olan bir adam... mıydı? Görüntüyü, Tahsin uzaklaştırıverdi: Uzun boyluydu. Sakalı seyrek, yer yer ağarmış, gövdesi ince, uzun, yağsız, bacakları olağanüstü güzel. Nilüfer'in neredeyse iki katıydı boyu. Ama gülmüyordu Tahsin. Suratı asık, hatta donuktu. İçkinin etkisiyle olduğunu biliyordu bu kasılmış görünümün.

«Seni yıllarca korudum, hep savundum. Şimdilerde anladım ama, doğru senin için söylenenler. Sen insan değilsin. Sen, önüne gelen her şeyi yutup bitirmekten başka şey istemezsin. Yiyemediğini de unufak eder, parçalar, bozar bırakırsın.»

«Haydi oradan...»

Nasıl haydi oradan? Peki Nahit? Nahit, ayakta bir kez gördüğü Nahit. Ağabeyiyle birlikte, Piknik'te ayaküstü yalnızca tavuk derilerinden yapılmış tavuklu sandviçiyle bira içerek karnını doyurmaya çalışan gövdesinin üst kısmı uzun, bacakları biraz kısa, ne kadar zayıflarsa zayıflasın kaba kemik yapısı yüzünden ince görünmeyecek Nahit. Yirmi yaşında o zaman. Sekiz ay yatmış içerde, bırakmışlar. İki gün önce çıkmış, Nilüfer'e gülümsüyor. Yıllar sonra öğrenecek Nilüfer böylesi gülümsemenin içerde yatmış olanlara özgü tedirgin, hem açık hem bir tür bir şeyleri saklama isteğiyle oluşan bağışlayıcı, her şeye dayanması gerektiğine inanan bir insanın iç dalgalanmalarını saklamak için dudaklarına

takılan bir gülüş olduğunu. Başka kimse böylesi bir gülüşle gülemez. Bir oyuncu, bunu canlandıramaz. Mahpustan yeni bırakılmış olmak gerekir bunun için. Saçları kısa, yüzü solgun, umudu ve sevinci az, dışarı çıktığı için hem rahat hem rahatsız, mutlu yahut mutsuz olduğu çözümlenmez bir gülüş bu. Nahit...

«Nahit git başımdan... Defol!.. Neyimsin sen, neyim ha? Neyim?»

Yine aynanın karşısında oturuyordu. Ne zaman çıkmıştı heladan, nasıl yürüyebilmişti kalın tüylü halının üstünde, nasıl bulmuştu bu tabureyi. Ne zamandır, aynadaki yüze bakarak sürekli değişen başka yüzler görüyordu?

Tahsin'le gecenin o geç saatinde dövüşmüşlerdi. Acemi horozlardan birinin öttüğünü evi terk ederken duymuştu. Daha gün atmamıştı.

O helada kusarken, çocuk içeri girmiş olmalı. Kolonya, kâğıt peçete getirmiş, sessizce dışarı çıkmış sonra. Getirdikleri taburenin üstünde duruyor. İki tane kokulu mendil bırakmış. Renginden tanıyor: Biri limonlu, öbürü lavantalı. Kâğıtların ucunu yırtıp, mendillerin ıslak köşelerini dışarı çekmiş.

«Sarhoşum diye aklınca gözüme sokmak için yapmış, sanki ben yırtamaz mıydım?»

Gerçek değildi kızgınlığı, sevinmişti. Kolonya, peçete getirmesi iyi de, kolonyalı mendilleri sevdiğini nereden bilebilirdi bu çocuk? Demek, patron ilgileniyordu, o göndertmişti bunları.

«Sever beni, gerçekten sever. Ne de olsa, eskiden kalmış hukukumuz var.»

Dışarı çıktığında bara uğrayıp ona bir şişe viski göndermeye karar verdi.

İki türlü kâr etsin uğursuz... Hem zamlı satsın, hem yine eline gitsin viski şişesi. Pistir, pisliktir kimse sevmez onu ama ben de aynı hamurdanım. Beni de kimse sevmez. Öyleyse pislikler dayansınlar birbirlerine, sakın yıkılmasınlar. Mephistolar da toplumların çocukları değil mi?

Kolonyalı kâğıt mendiller gönderirken parasının

ödeneceğini biliyordu. Yok hayır, bunun için değil, asla değil. Onu şuncacık yaşından beri tanımaz mıydı?

Oysa önce hatırlamamıştı. Sonra, onun verdiği ayrıntılar üzerine şuncacık halini gözlerinin önüne getirmişti. Eline sarılıp, ıslak öpücüğü kondurunca, başı sıfır numara tıraşlı pasaklı, dağınık oğlan birden karşısına dikilmişti.

«Çürük dişlerine, kirli işlerine boş ver.»

Bunlardan ona neydi. «Fuhuş, esrar, her neyse. Bu arada benim işimi bile artırıyordur.»

Küçücük bir güzellik, gençliğinden bir haber... O günlerde mutluluğu bilmeyen ama mutsuzluktan ve çürümüşlükten de habersiz olan Nilüfer'den bir solukluk esinti değil miydi onun getirdiği?

Geçen yıl, bir sonbahar günü, bitmiş bir yazın ardından, acılardan süzülmüş bir haber gibi ılıklıkla, üç beş davetlisiyle otururken gelmişti : Bir şişe MARTELL olarak.

«Bu da nereden çıktı, aslanım?»

«Abla, bu yeni patronumuzun armağanı...»

«Yani, müessisemizin hediyesi demek istiyorsun ha?»

Sesinin iyice alaycı olmasını istemişti.

«Pek öyle denilemez abla. Bunu yeni patron gönderdi, kendi hesabına.»

Nilüfer dönüp bakıyor dipteki odaya. Masif ceviz büyük masanın ardında bir adam oturuyor. Teni çok açık, âdeta pembe. Saçları bir tuhaf renk : Uçucu sarıyla sonbahar kızılı arasında. Bir kadında güzel duracak saçlar bu adamın başında horoz ibiğine benziyor. Tepesi kabarık, lüleli, tam bir horoz ibiği. Adamın kravatı yok. İpek gömleği kirli mavi, dirseklerine kadar sıvanmış ve koltuk altlarında birikip eskimiş ter lekeleri, gömleğin rengini dalgalarla koyulaştırıyor. Sanki gerçekten terliyormuş, teri çok kötü kokuyormuş gibi, Nilüfer rahatsız oluyor.

Nilüfer'in ısrarla baktığını görünce adam yerinden kalkıp kapıya doğru yürüyor. Boyu kısa. Kapının önünde duruyor. Bacaklarının incecik olduğu pantolonunun duruşundan belli. Hafiften dışa bası-

yor. Yakışıksız, adi bir adam. Dişlerinin yarısı altlı üstlü çürük.

Nilüfer daha fazla yüz vermiş olmamak için başını çeviriyor, adamı kapı ağzında gülüşüyle yalnız bırakıyor. O akşam hesap almak istemiyorlar. Nilüfer kalın külhan sesiyle kızıyor:

«Bu da ne demek oluyor ulan? İstemem böyle şeyler. Zabıta mıyız biz burada yahu? Parayı bozdurup da getirmek neyin nesi oluyor? Alın şu hesabı. Adam gibi... Sizin patronunuzun etini yiyebileceği kuş muyum ben?»

Ne diyeceğini bilemeyen, kalakalan garsonu iterek sarı kızıl saçlı kafa dalgalana dalgalana telaşla yanaşıyor. Nilüfer'in elini tuttuğu gibi ıslak öpücüğüyle öpüp başına götürüyor ve orada tutuyor. Başı hep öyle eğik:

«Artık ayıp etmeye başladın ablam. Ben Şaziment Hanımın oğlu değil miyim ? Nevzat... Hani şu hayatını kurtardığın Nevzat. Ulucanlar'da senin muayenehanenin karşısındaki evde otururduk ya biz. Anamla arkadaş değil miydiniz? Ablamsın diye, ablacığım. Sırf onun için. Benim lokantamda nasıl para alınırmış senden? Sen ki canımı kurtarmışken... Allahına kurban. Yıkma gönlümü, payimal etme şu kadar kişinin içinde...»

Doğruydu, bu saçlar, Şaziment Hanımın saçlarıydı.

2

Caddeyi yükseltiyorlardı. O yüzden ilk iş, caddeden sokağa inen merdiveni yıktılar. Sokak böylece öteki uçtan meydana açılan bir çıkmaz sokak haline geliverdi. Yıkılan merdivenin kenarları çok genişti. Oraya tezgâh açmış olanların öyle çok ve öylesine fakir olduklarını daha önceden fark etmediğine şaştı Nilüfer. Çaresizlikleri ovaladıkları ellerinden eski paltolarına, İkinci Dünya Savaşından kalmış kaputlarına, yamaları bile yırtık çoraplarına, kalıpsız, ütüsüz şapkalarına, eski giysilerden yapılmışlığı yitmemiş ütü ve dikiş yerlerinden belli kasketlerine geçiyordu. Yüzlerinde, giysilerinde ve gövdelerini tutuşlarında umutsuzluk apaçıktı. Niçin kravat takıyorlardı? Kirli yakalarının kıvrık kulakçıklarını ve boyunlarının inceliğini daha çok belli etmek için mi?

Kenarlara yerleştirdikleri, neredeyse el ayası büyüklüğündeki tezgâhlarında bir el çantasını dolduracak kadar malları olurdu. Çorap, zarf, kâğıt, plastik cüzdan, toka, tarak, çengelliğne, çıtçıt, altına benzeyeceği sanılarak kükürt sarısı bir metalden dökülmüş maaşallah, küpe, zincir, arka yüzlerine çiçek, horoz, keklik, bayrak resimleri basılmış yuvarlak asker aynaları satarlardı en çok. Mevsimine göre, bahçesinden topladığı armutları kilo yerine kullandığı taş parçalarıyla satanlar da olurdu. Onlar, alıcının hakkı kendisine geçecek diye korkup bir armudu daha, cebadan koyan adamlardı. Toz duman savrulup durulduğunda, taşlar bir kenara yığıldığında yersiz yurtsuz kaldılar. Çaresizliklerini, müthiş korkularını kimseye bakmayan gözlerinde sakladılar.

Nilüfer, caddeden bakıldığında, aşağılarda kıvrımlarla daralan, karanlıklaşan sokakta muayenehanesini açtıktan hemen sonra yapılan bu değişiklik

yüzünden kötü bir yere tıkıldığını anlayamamıştı. Kendi durumunun ayrımına varacak kadar çok zaman geçmemişti çünkü. Ama satıcıların perişanlığını görmemek olanaksızdı.

Tezgâh açacakları bir yer kalmamıştı ama, sadık bir köpek gibi her sabah eski geliş saatlerinde eskiden merdiven olan yere geliyorlardı. Yanlarına mallarını almıyorlardı. Üzgün, tutuk ve ne yapacaklarını bilmeksizin öbekler oluşturuyor, oturmayı, yeni yer aramayı, hiç değilse evlerine dönmeyi akıl edemeden, bir cenazede buluşmuş akrabalar gibi, kısık sesle konuşuyor, eski rahatlıklarını anlamamış olmalarına esef ediyorlardı. Öbekler bazı bazı çözülüyor, biraz ötede yeniden oluşuyor, böylece akşamı buluyorlardı.

Sonra, kümeler küçüldü giderek, bekleyenler azaldı, gün geldi tümü yitti. Daha sonraları Nilüfer Anafartalar Caddesine açılan dar, yokuş sokak ağızlarında, sinema giriş yerlerinde, Posta Caddesinde o adamları bu kez ayrı ayrı gördüğünü sandı ama, gerçekte yoksulluk insanları öylesine birbirlerine benzetiyordu ki, yanılıp yanılmadığını bilemedi.

Onlar, Tanrı'nın bir kapıyı örterse diğerini açacağına, deldiği boğazı aç koymayacağına inanan, bu inançla ellerine geçenle yetinen, çocuklarına da kendilerine verilen terbiye gibi terbiye vermeye çalışan ama en önce çocukları yüzünden yenilecek olanlardı. Yıllardır böylesi insanlar arasında yaşamıştı Nilüfer. Bütün çocukluğunun geçtiği ve Ulucanlar'da da bir buçuk yıl geçirdiği için, daha sonraki günlerde, böylesi yerlerden, oraların insanlarından kaçmak istemesine karşın, kaçamamıştı.

Caddeyle bağı kopunca sokağın bittiği yerdeki son ev durumuna düşen evin ikinci katının doktor muayenehanesi olarak tutulduğuna, önce yakındaki evlerin ikinci kat cumbaları ardında oturanlar, giderek daha uzaktaki eski Ankaralılar, inanmak istemediler. Üstelik onlar «Doktor» denilince yalnızca erkek doktor düşünüyorlardı. Kadınlar doğum işlerinden başkasına karışmamalı değil miydiler?

Sokağın gençleri durgun, ilgilenmez gibi çabuk,

kaçamak bakışlarla bakmışlar, yaşlılar alttan alttan ama uzun süre inceleyerek ağızlarındaki marpuçları çekip teker teker sormuşlardı:

«Şimdi siz, hanım kızım, burada, Abdülgani merhumun evinde tabip olarak icra-i faaliyette mi bulunacaksınız?»

Nilüfer'in muayenehanesinin altındaki mes ve kaloş satan karanlık dükkân bu sokağa aykırı değildi. Ayaş'tan, Susuz'dan, Çubuk'tan, Elmadağ'dan gelen köylüler uygundu, ama bu iri gözlü, düz uzun saçlı, eli çantalı, kabarık jüponlu eteğinin altından dizkapakları görünen ufak tefek kızı sokaklarına yakıştıramadıkları apaçıktı. Nilüfer onlara tedirginlik verdiğini görmezden gelemedi ama görmezden geliyormuş, rahatsız olmuyormuş gibi davrandı.

Daha sokağa alışmamışken, fotoğrafçıyla ve Şaziment Hanımla dost olmamışken sokağı caddeye bağlayan merdiveni yıktılar. Her şey önceleri bir çamur deryası içinde yitti gitti. Sonra kuru havalar geldi. Sarı toprak tozudukça, küçük kahvenin çay bardaklarının kahve köpüklerinin üstüne bile ince zar gibi toz örtüsü örtüldü. Toprak kokusu sürgit çekilip verilen havaya karıştı.

Nilüfer'in hemen ardından sokakta bir muhasebe bürosu, bir yedek parçacı ve üç avukat peydahlandı. Evler ve insanlar aynıydı ama sokağın alt katlarında değişim başlamıştı. Duvarlar aynı kaldı, kapılar boyandı, camlar değiştirildi. Elişi tire perdeler yerine hazır tül perdeler tavandan aşağıya bol ve kıvrımlı döküldü.

Çalıştığı süre içinde Nilüfer'e en ağır gelen şey, ayda yılda gelen hastalardan para almak oldu. Vedat hem evi geçindiriyordu, hem muayenehanenin kirasını ve giderlerini ödüyordu. Çoğu gün bir ilaç reprezantanının bile uğramaması yüzünden, yapyalnız bekliyordu. Üzülüyordu insanlara yardım edemediği için. Yine de seviyordu orayı. Sabahtan akşama kadar kitap okuyordu. Akşamları eve dönerken, yalnızca kızını özlemiş oluyordu.

Vedat, her gün söyleniyordu:

«Uzmanlık sınavına girmemen için ne sebep var

Nilüfer? Niçin şu işe bir an önce başlayıp bitirmiyorsun?»

«Ama Vedat, çocuğumuz küçük daha. Onu bırakıp geceleri nasıl nöbete kalırım?»

«Çocuğa baktığın mı var senin? Hatta evine bile bakmıyorsun. Her şeyi annenin sırtına yükledin. Öyle olsun, o karşı çıkmadıkça benim bu konuda söz söylemeye hakkım yok. Ama, şu kadıncağız yanımızdayken, eli ayağı tutarken hiç değilse, bitir uzmanlığı. Böyle yarım yamalak bir işin olacağına neyi nasıl yapacağımızı biliriz, hayatımızı ona göre düzenleriz.»

«Hayatımızın düzeninde seni rahatsız eden şey ne Vedat? Doğrusunu istersen ben uzman olmak istemiyorum. Pratisyen doktorların daha yararlı olduğuna inanıyorum. İşimi seviyorum.»

«Yani hanım sıkıya gelmeyecek, çalışıp sınavlara girmeyecek, para kazanmayacak ama yine de oyalansın diye ona bir işyeri açacağız. Ele güne karşı, çalışan, eve katkısı olan; aslında evinden, evliliğin sorumluluklarından kaçmak için özel bir yeri bulunacak, keyfine bakacak bir kadın... Sen oyun oynamak istiyorsun. Aylardır benimseyemediler seni. Hatta yok sayıyorlar. Akıllarına gelmiyor senden yardım istemek, doktorluğundan yararlanmak... Peki neyi nasıl vereceksin onlara? Bu böyle sürüp gitmez, bu çalışmak değil, yararlı olmak hiç değil...»

«Hem bana baksana sen. Şöyle bir dur, düşün. Sen gerçekten seviyor musun işini? Çalışmayı istiyor musun? Beni aptal yerine koyma Nilüfer. Ben senin uzmanlığın için zorluklara katlanmaya hazırım. Annen de hazır, çocuğun boyun eğmek zorunda. Çevrende böyleleri varken niçin doğru dürüst bir şeyler yapmak istemiyorsun?»

«Ben kendimi bir gün kanıtlayacağım onlara. Beni önemseyecekler elbette. Onlarınkine benzer bir yoksulluktan çıktığımı, onlara yardım etmek için ayaklarına gittiğimi öğrenip, inanacaklar. Hiçbir uzmanlık dalı beni çekmiyor doğrusunu istersen. Ben kesik saracağım, tansiyon düşüreceğim, iğne yapacağım, çocuk hastalıklarına bakıp onların ve ana ba-

balarının korkularını gidereceğim. Bu kadar, evet, hepsi bu kadar, onların yanında olacağım. Öyle burnu büyük, çift telefonlu, sekreterli, hastabakıcılı, moda dergilerinin, gâvurca magazinlerin yığıldığı muayenehanem olsun istemiyorum ki.»

«Peki, olmasın. Ama, sen nasıl kanıtlayacaksın kendini onlara yavrum? Yıllarca elinde o pis kara çantayla o sokağı bir o yana, bir bu yana geçersen, kanıtlarsın, öyle ya!»

Kocası, çocuğu ve annesiyle yaşadığı evde duyduğu yalnızlığa kimseyi inandıramazdı Nilüfer. Çocuğun doğumundan sonra Vedat, kızına olağanüstü düşkün bir baba oluvermişti. Tanıştığı, evlendiği günlerde Vedat çocuklardan hiç hoşlanmadığını söylerdi. Nilüfer gebe olduğunu haber verdiği zaman kızmış, küplere binmişti:

«Yaşamak istiyorum ben Nilüfer... Anlıyor musun, yaşamak istiyorum. Boyunduruğa koşulmak istemiyorum. Karımı istiyorum yanımda, çocuk arabasını, bezleri, mamaları, çiş kokusunu, dağınıklığı değil...»

«Ben de istemiyordum çocuk. Şimdi uzmanlık sınavına hazırlanamam da. Çocuk doğunca büsbütün zor olacak, bunu da biliyorum. Hepsinden önemlisi, anne olmaya hazır değilim. Bilmiyorsun, geceleri kalkıp aynaya bakıyorum: Gördüğüm yüz anne olacak bir kadının yüzü değil. Bağırmak istiyorum: Yapamam ben, hazır değilim, istemiyorum diye... Ama bu başka, çocuğu aldırmak başka. Cinayet filan diye de düşünmüyorum. Korkuyorum, düpedüz korkuyorum. İster inan, ister inanma, ister kız, ister alay et. Gidip de kurtarın beni şu dertten, kusmuklardan, bulantılardan, diyemem. Kurtulmayı istiyorum ama, kurtulmak için bir şey yapmaya cesaretim yok.»

«Bu kadar korkaksın da doğurmaktan niçin korkmuyorsun peki? İki dakikalık, küçücük bir operasyondan korkacak hanım, o yüzden üç kilo, dört kilo bir çocuğu doğuracak. Mantık mı bu?»

«Anlamıyorsun, doğurmaktan da korkuyorum. Her şeyden korkuyorum.»

Vedat'ın üstelemeleri Nilüfer'in inadını kırmamış, yahut korkusunu gidermemişti. O günlerde, atölye olarak kurduğu işyerini laboratuvara dönüştürmeye çabalıyordu Vedat. Çoğu zaman sabaha karşı, ölü gibi yorgun geliyordu eve. Çocuğu tartışacakları zamanları yoktu. Vedat makineler, yetiştirilecek ustalar, liberasyon listeleri, bankalar, kredi işlemleri, borçlar ve satılacak malı mülküyle uğraşıyor, eve geldiğinde bir bardağı tutacak kadar gücü olmuyordu. Artık savaşımı bırakmış gibiydi:

«Bak, doğarsa, senin çocuğun olacak o. Hiç uğraşmayacağım ben. Onun, evimde beni rahatsız etmesine izin vermeyeceğim. Senden tek istediğim de hiç değilse bu hakkıma saygı göstermen, o piçi benden uzak tutman...»

«Bizim çocuğumuz o. Despotun birisin sen Vedat.»

Nilüfer sağlıklıydı, kolay bir gebelik geçiriyordu. O dönemde Vedat bir kez olsun elini Nilüfer'in karnına koymadı, bebeğin tekmelerini dinlemedi. Nilüfer'in karnı büyüdükçe kaygıyla bakıyordu, sanki bir felaket büyüyordu orada, kaçma yollarını kesmişlerdi kendisinin.

Suna doğduğunda, çok duyarlı elektronik araç yedek parçaları üreten, büyük kısmını da dışalımla karşılayan laboratuvar ve işyeri düzene girmiş gibiydi. Yatırdığı para dönmeye başlıyordu Vedat'ın. Başaramayacağı, batacağı korkusundan sıyrılmıştı artık. Çok çalışıyordu. Yine sabahlara kadar işindeydi. En çok dört saat uyuyordu aylardan beri. Zayıflamış, tanınmaz olmuştu. Nilüfer'in onu ilk gördüğünde dikkatini çeken o, görünümüne ve sağlığına özenen erkek hali yitmişti. Giysileri buruş buruş ve lekeliydi. Saçları dağınık, gözlüğünün camları çoğu kez kir ve leke içindeydi.

Suna'nın doğacağı gece, akşamüzeri sancı başladığında Nilüfer hiçbir yerde Vedat'ı bulamamış, sonunda taksi çağırıp valizini yüklenerek hastaneye tek başına gitmek zorunda kalmıştı. Annesi bile yoktu yanında. Doğumevinde arkadaşları,

«Aferin Nilüfer... İşte doktor dediğin böyle olur,

çantasını ve bebeğini alır gelir. Kimselere sıkıntı vermez. Hem canım, başkalarını rahatsız edecek kadar önemli mi bu iş?» demişlerdi.

Saçma sapan sözlerdi bunlar ama bu sözler yüreklendirmişti Nilüfer'i. İnsan değiştiremeyeceği koşullara hemen uyabiliyordu galiba. Yanında bir yakını olsaydı, daha çok sırtının sıvazlanmasını, daha çok nazlatılmayı gereksinirdi. En azından Vedat'ın kendisine sarılmasını, yanağına çabucak bir öpücük kondurmasını, elini tutmasını, ikide bir sağlığını sormasını beklerdi.

Kızının hastane odasındaki karyolasının başına ilk kez oturan Vedat şaşırtıcı bir adamdı. Tapınma buydu. Tapınma, en yüce noktasında bedenin tüm fonksiyonlarını yitirmesine neden olan bir hareketsizlikti. Yalnızca bir şeye yöneliş, onu algılayış ve bundan duyulan mutluluğun yüzden ayrı bir resim olarak yeniden çizilmesiydi insan yüzüne.

Çocuğun yüzü şişti. Şakaklarında forsepsinin oluşturduğu bereler vardı. Nilüfer'in beklemediği kadar çirkin görünümlü olan bu çocuğun karnındayken konuştuğu, iyi şeyler söylediği, bir tür dostluk kurduğu çocukla benzeşir yanı yoktu.

Vedat doğrulduğunda, Nilüfer bir an onun düşeceğini sandı. Sallanıyordu. Ayakları gövdesini taşıyamıyor gibiydi. Hareketlerine egemen olamıyordu, şimdi tapınma diye nitelendirdiği görünüm bedenine de yayılmıştı. Sürükleniyormuş gibi Nilüfer'in yatağına yaklaşmıştı :

«Sana minnet duyuyorum Nilüfer'im... Galiba duygularımı en iyi 'minnet' sözcüğü anlatabilir. Evet, minnet duyuyorum. Böyle güzel bir çocuğumuz olacağını **bildiğin** için bana karşı koymuş olmalısın. Ama, senin bile onun böylesine kusursuz bir yaratık olabileceğini bildiğini sanmam. Yine de korudun onu, bana, babasına karşı. Sağ ol küçük karım benim...»

Nilüfer'in yorgunluktan hareketsiz kalmış kolunu tutmuş, kaldırmış, öpüp başına koymuştu :

«Güzel anne... Büyük yaratıcı...»

Nilüfer ağlayacağını sanmıştı. Vedat'ın böylesi-

ne duygulu olduğunu, olağanüstü incelikler göstereceğini bugüne kadar öğrenemediğini düşünmüş, suçlanmıştı.

Öğleden sonra Nilüfer, odasını dolduran pembe zambakların bir kısmını doktorlara, hemşirelere dağıtmıştı. Odada adım atacak, soluk alacak yer kalmamıştı çünkü. Bir tarla dolusu zambak göndermişti Vedat. İçeri girer girmez, Nilüfer'e bakmadan çocuğa gitmişti. Sanki onun gitmiş olacağından korkuyordu. Neden sonra Nilüfer'e dönmüş, yüzünde, unuttuğu bir şey anımsamış olmanın şaşkınlığı belirmişti. Ayağa kalkmış, yatağa yaklaşmıştı.

Nilüfer, koluna takılan bileziği görünce bir süre soluk veremedi :

Ortada büyük, yanlara doğru küçülen eşkenar dörtgenlerden oluşmuş bir platin bilezikti bu. Dörtgenlerin ortasına pırlantalar atılmıştı.

O bilezikle çocuğu kendisinden alınmıştı. O zaman farkına varmamıştı ama, gerçek buydu.

Vedat'ın çocuğa duyduğu hastalığa benzer tutkunluğu hafifletmeye, çabası yetmedi. Vedat, çocuğun bir de annesi olduğunu kabullenmiyor gibiydi. Suna'nın varlığı Nilüfer'i dışladığı gibi, Vedat'la annesi arasında sürekli bir çekişme, gizli bir düşmanlık ve kıskançlık nedeni oldu giderek. Kocasının sevgisi, saldırgan, hak tanımaz, söz geçmez türden açık bir bencillikti. Annesi damadına açıktan karşı çıkmıyor, ama bıkıp usanmadan kızını suçluyordu. Ona göre, Nilüfer'in çocuğa Vedat'dan daha çok ilgi göstermesi gerekirdi. O bir kez soruyorsa, Nilüfer on kez bakmalıydı. Birtakım yasaklar koymalıydı Vedat'a.

Nilüfer karar veremiyordu : Çocuk aralarında bir çekişme nedeni mi olmalıydı? Onu birinin bir yana, öbürünün kendi yanına çekmesi demek, sağlıksız bir iç yapısı oluşmasına aldırmamak demek değil miydi? İteleyip kakılamayacak kadar küçüktü Suna. Bunları kocasına da annesine de anlatamıyordu. Giderek çocuğundan uzaklaştırıldığının farkındaydı. Ona yaklaşmak, büyük bir kalabalığı yarmak gibi zorlu ve sürekli çabayı gerektiren bir işti. Sürekli

engel olunuyordu kendisine, önüne duruluyordu.

Vedat, günün olur olmaz saatlerinde eve geliyor, telefon ediyor, iş yolculuklarına çıkmak durumunda kaldığında, olanak bulduğu ilk yerden arıyor, uyanıksa kızının sesini, ağlayışını, uyuyorsa, soluğunu dinlemek istiyordu. Nasıl önlenebilirdi hastalığa varan böylesi bir düşkünlük?

Suna on aylıkken yürüdü ve on dört aylıkken düzgün konuşmaya başladı. O günlerde Nilüfer evdeki yalnızlığını ne zamandır duyuyordu. Arkadaşlarının hemen hepsi asistandı, çoğunun uzmanlıklarını almalarına az zaman kalmıştı. Çok çalışıyor, çok yoruluyor, çok üzülüyorlardı. Boş kalan zamanlarını dinlenmeye ayırıyorlardı doğal olarak. Sınıf arkadaşlarından yalnız Tahsin'le ilişkisi kopmamıştı. Tahsin, karısı Canöz'le arasıra da olsa geliyordu. Apartmandaki komşularıyla hiçbir zaman, üç beş sözcükten fazla konuşmayı beceremiyordu. Fakülteyi bitirir bitirmez evlendiği için, doktorluğu unutuyordu, sıkıntıdan patlıyordu. Vedat'ın işleri hızla gelişiyordu ve çok yolculuk yapıyordu. Nilüfer varlıklı olmanın işsiz ve amaçsız kalınca işlev yoksulluğuna dönüştüğünü görüyor, pek o kadar özenilecek bir şey olmadığını ilk kez, şaşkınlıkla öğreniyordu. Tek yaptığı, o odadan bu odaya hüznünü ve yalnızlığını taşıyarak dolaşmaktı.

Ulucanlar'daki, muayenehaneye dönüştüreceği yeri kendisi buldu. O sokakta yıllarca kalabilir, sıkıntı duymazdı. Zaten, Samsun'da böylesi bir sokağın çocuğu olarak doğmuş, büyümüştü. Evleri büyüktü ama, yıkılmak üzereydi. İki katlı, bir yüzü caddeye, yan yüzü sokağa bakan, belki bir zamanlar güzel sayılmış bir yapıydı. Çökmek üzere olan üst katı hiç kullanmazlar, ön kısımdan gelen kirayla da geçinmeye çalışırlardı.

İşte o evin az ötesinde, buradakine benzer bir kahve vardı. Oradaki adamlar da onayladıkları şeyi kısa bir gülüş yahut baş sallayışı, kızgınlıklarını ise bir homurtuyla belli ederlerdi. Ne kadar az konuşurlardı öyle. Akşam ezanıyla birlikte evlerine kapanır, hiçbir cuma namazını kaçırmazlardı. Tertemiz, kâ-

ğıt gibi ağarmış, yağını yitirmiş ayaklarına kaba, kalın çoraplarını kaç kez giyer çıkarır, ayaklarını kaç kez yıkarlardı. Çamur içindeki sokaklarda yürürken tek bir damlacık sıçratmamayı becerdikleri pantolonlarının dizlerini de aynı özenle korur, giydiklerini kolay eskitmez, bir şeyin kesin olarak gerekliliğine inanmadıkça o şeyi almaz, kırk yılda bir sokağa çıkarlarsa kadınlarına ve çocuklarına yanlarında asla yer vermez adamlardı onlar da.

Onları bu kadar eskiden beri tanıyor olmasına karşın, dirençlerini, tutuculuklarını kıracak yolu nasıl oluyor da bulamıyordu? Yalnız para kazanma sorunu değildi bu. Değişen dünya koşullarını onlara kabul ettirmek sorunuydu aynı zamanda.

Herhalde yaşamının hiçbir döneminde, günlük alışkanlıkları ve yakınlıkları dışında kalan insanları o günlerindeki kadar acıyla, onlara bir şeyler veremediği için üzüntüyle düşündüğü olmamıştı Nilüfer'in. Onlara yakın olmayı, yardım etmeyi yürekten istemişti. Başaramamış olması kendi suçu muydu? Daha sonra, çok sonra, başka hesaplarla, başka koşullarda onlarla bağ kurmuş, onları önemsemediği için kendini kabul ettirmişti.

Pencerenin önüne gidip kolunu dışarı çıkarsa, karşıdaki evin cumbalarına değilse bile pencere yanlarından sokağa doğru uzatılmış demirlere takılı çamaşır iplerine dokunabilirdi. Biraz uzansa, yandaki evin bahçesinden sokağa uzanmış dutun yapraklarını yolardı. O daracık sokakta, üç metre ötesinde, sokağın ve mahallenin kadınları günlerce Nilüfer'i seyretmişlerdi. Evin sahibi de misafirleri de saklamaya gizlemeye gerek duymaksızın doktor olduğu söylenen bu ufak tefek kızı, gerçek olduğuna inanmak istemedikleri muayene masasını, kapının arkasında asılı yedek beyaz önlüklerini, masasındaki mikroskobu, ilaç dolabını, hangi işle uğraşırsa uğraşsın vazgeçemediği, bir takı gibi boynundan çıkarmadığı stetoskopunu gülünç bir film izliyormuş gibi, gülüşerek, eğilip birbirlerinin kulaklarına bir şeyler söyleyerek izlemişlerdi. Nilüfer onlara selam verince başlarını bir yana eğip, ağızlarını örtülerinin al-

tına saklayarak utandıklarını ve gülüşlerinin alay için değil, inanmazlıktan oluştuğunu belirttiklerini sanmışlardı.

Sorunun erkeklerden kaynaklandığını biliyordu. Erkekler ona güvenselerdi, kadınlar hemen arkalarından gelir, Nilüfer'in oyuncak değil gerçek bir doktor olduğunu, kendilerini iyileştirebileceğini kabullenirlerdi.

Bunu, Şaziment Hanımla arkadaş olunca anlamıştı. İlk girişim Nilüfer'den gelmişti ama, karşısındakinin bu dostluğu nicedir istediği besbelliydi.

Vedat muayenehaneye gidip geldiği için söylenip duruyordu yine. Ama o, yalnızlığı, işe yaramayışın oluşturduğu kötümserliği hiç yaşamamıştı. O yüzden onun yıkıcı etkisini bilemezdi. Evdeki koşullar biraz değişseydi Nilüfer Vedat'ı susturmak için belki de vazgeçerdi bu bıktırıcı oyundan. Oyun oynadığının kendisi de pekâlâ farkındaydı çünkü.

Şaziment Hanım çamaşırlarını asmış çekiliyorken Nilüfer seslenmişti:

«Ellerinize sağlık. Ne kadar da temiz çamaşır yıkıyorsunuz öyle...»

Sonra duraksayıp kadının yakınlaşmasını sağlayacak sözünü beklemişti:

«Aslında ben pek anlamam ev işlerinden. Annem, çamaşır temizliğine pek özen gösterir... Sizin şu çamaşırları görse, hayran olurdu.»

«Yok canım, pek temiz olmadı bugün. Benim çamaşırlarım... Başka zamanlar... Biraz kırıklığım var da üstüne afiyet... Yani, çok iyi çamaşır yurum aslında ben...»

Nilüfer, tam zamanı olduğunu, kırıklığı varsa ilaç verebileceğini söylemeyi düşündü. Sonra vazgeçti. O kadarı ikiyüzlülük sayılabilirdi.

O günü izleyen perşembelerde Nilüfer çamaşır tellerinin en öndekine asılan çeyizden kalma çarşafların, yorgan kapaklarının, karyola örtülerinin çivitle oluşturulmuş parlak ve maviye dönük aklıklarını görmeye başlamış, Şaziment Hanımın alttan bakarak sorduğu gizli soruya, yüzünde genişlettiği beğeni gülüşüyle karşılık vermişti.

Zavallı Şaziment Hanım, Nilüfer'in yalnızca o güzel, o yıllardan beri kullanmaya kıyamadığı örtüleri gördüğünü sanıyor, ardındaki günlük giysileri sakladığına inanıyordu ama, mazot lekeleri iyice içilmiş ve yayılmış eski pantolonlar, ağları çok bol tutulmuş, ağartılmaya çalışılmış ama ağarması olanağını çoktan yitirmiş uzun ahret donları, koltuk altları morarmış, kol ve yaka yerleri eprimiş çizgili mintanlar saklanmıyordu. Şaziment Hanım bunu bilmediği için hemen kuruyan incecik şeyleri, onların ardındaki kaba ve fakirliğini belli eden giyecekler görünmesin diye toplamıyordu. Daha sonra ovalayıp ıslatarak sertleşmiş buruşukluklarını gidermek için ayrıca uğraşıyor olmalıydı.

Nilüfer hep açık duran pencerelerinden hangisine yaklaşsa Şaziment Hanım işini bırakıyor, bomboş muayenehaneye bakıp gülüyordu.

Bu uzak dostluk geliştikçe, kadının çalışkanlığına Nilüfer'in duyduğu şaşkınlık büyüyordu. Şaziment Hanım perşembe ve cuma günleri dışında her gün evinin tüm yaygılarını toplayarak, her köşeyi bin özenle süpürüyor, siliyordu. Kilimlerini balkondan aşağı sarkıtıyor, çırpıyor, aşağıda, manav bakkal karışımı dükkânında biraz meyhanecilik, azıcık da kırtasiyecilik yapan adamın öfkeli yakınmalarını duymazdan gelip çalışma hızını hiç bozmadan içeri giriyordu.

Öğleden sonraları evinin arkasına düşen mutfakta olurdu Şaziment Hanım. Uzun süre görünmezdi. Yine de bu yitişleri zaman zaman kısa molalarla kestiği olurdu. Gelir, cumbanın önündeki kafesi yukarı iter, Nilüfer'in odasının tam karşısına gelen pencerenin önündeki sedirine yerleşir, bu sırada beli kuşaklı, yarı dar, yarı bol, tek cepli giysisinin eteğinin yukarı sıyrılmasına hiç aldırmaz, kalın ak, pelte gibi yayılan bacaklarının açılmasından değil, ama örtüsünün kayıp saçlarının açığa çıkmasından rahatsız olur, başını düzeltir, o tek cepteki tabakasını çıkarır, sapsarı, ipincecik Bitlis tütününden bir küçük tutam alarak şahın tacı basılı kâğıdın tam ortasına koyar, dağıtır, Nilüfer'in aklının almadığı bir

kolaylıkla sigarasını sarar, öpecekmişçesine, görünür bir sevgiyle dudaklarının arasına sıkıştırır, tutulabilir bir mutluluk duyduğunu belli etmek ister gibi ağzından mavi mavi halkalar çıkarıp bu halkaların dağılışını gözleyerek içer, bitirir sonra yine evinin arka bölmesine giderdi.

Bir gün Şaziment Hanım sırtındaki o biçimi değişmez ev giysisiyle sokağa çıktı, iki adımda karşıya geçip, Nilüfer'in açık kapısından içeriye girdi. Muayenehanenin kapısını vurmadı, rahatsız edip etmediğini sormak aklına bile gelmedi. Selamıyla birlikte, cebinden yarısına kadar dolu kahve kavanozunu çıkardı, cezvenin yerini sordu. Nilüfer'in kahve cezvesi olmadığını öğrenince bir koşu evine gidip üstü pembe çiçekli mavi bir cezveyle geldi. Her halde çeyizindendi. Kullanılmışa benzemiyordu.

O günden sonra, her gün aynı saatte, ayarlı bir çalar saat düzeniyle gelmeye başladı. Tek gözlü havagazı ocağında kahvelerini pişirir, uzaktan göründüğünden daha ince bir sigarayı kendisine, biraz daha kalınını Nilüfer'e sarmaya koyulurdu. Ender bile olsa, Nilüfer'e bir hasta geldi diye çocuk gibi sevinir, akıl verir, Nilüfer'in bilinçsizce verdiği getir, götür biçimindeki emirlerini bitmeyen tezcanlılığıyla, sağa sola çarparak, müthiş hoşlanarak yerine getirirdi.

«Bende de varmış doktorluğa istidat ha, Nilüfer Hanım?»

Doktorluğu yani Nilüfer'inki gibi doktorluğu Tanrı'nın bağışladığı bir yetenek sanıyordu. Nilüfer'in yahut bir başkasının bir okulda okuduktan sonra doktor olabileceğine inanmadığı kuşkusuzdu.

Çok konuşuyordu Şaziment Hanım. Nedense, bitmez bir öykü olarak görünüyordu gözüne kendi yaşamı. Gerçekte, daha ilk gün anlattıklarıyla öyküsü bitmişti ama o farkında değildi. Kocası zavallının biriydi. Karısının sözünden çıkmayan ufak tefek sessiz bir adam. Çok az karşılaşmışlardı. Onun Şaziment Hanımın kocası olduğunu öğrendiğinde şaşırmıştı Nilüfer. Adam karısının omzunu az aşıyor-

du. Bu sokakta tüm erkeklerin dediği dedik bile olsa, bu adamın böyle bir şansı olamazdı.

Bazı günler Şaziment Hanımın iyiliği üstünde oluyordu :

«Övünmek sayma amma doktor hanım, benim gibi akıllı bir karı dünyaya öyle çok gelmez. Ben istesem, yalnız bizimkini değil, şu sokaktaki bütün erkekleri parmağımda oynatırım. Erkekler aslında öyle az şey ister ki. Her biri kendini —tövbe yarabbim...— bir çeşit Tanrı sanır ha... İşte buradan tutacaksın erkeği. Azıcık pohpoh... İstediğini yaptırmazsan...»

«Yoo... Olmadı doktor hanım, gülme sözüme. İçinden cahil mahil diyorsun, aklı ermez sanıyorsun. Ohho... Bende ne akıllar var. Var ya... Aklı kullanacak yer yok.»

Sonra Nilüfer'le birlikte o da gülmeye başlardı. Daha çok yakınmayı severdi Şaziment Hanım :

«Otun ardına takılmış öküz bu benimki. Bazı bazı kızdırayım, iki tane tokat patlatsın diye istediğim bile oluyor. Nasıl bir erkek bu doktor hanım? Sanki canını almaya gelmişim gibi pısıyeriyor o zaman. Bir de üstüne üstlük erkekliğine de bir şeyler olmuyor mu? Zaten evvel eski matah bir şey değildi ya, şimdilerde artık hiç çekilmez oldu. Hadım mı olur insan durduk yerde yahu? Dün gece, başka şeyden değil, sırf bu yüzden, açtım oğzımı, yumdum gözümü. Ne dedim biliyor musun? Senin bu hallerini herkese anlatacağım, dedim. Ne yapacaksan yap, doktora git, hocaya okun, ilaç al, macun yaptırt... Sesim de iyiden yükselmiş mi o arada? Sus karı sus... Allah belanı versin senin. Vururum seni, vallahi vururum seni, diyor ama sesi ağlamaklı. İnsanın acıyası gelmiyor da, kafasının ortasına yumruğu vurmak geliyor. Vururmuş... Kolay mı o? Vuramaz, elini bile kaldıramaz. Ne eli be... Kafasını bile kaldıramaz ya, ne olacak bu adamın halleri doktor hanım? Sen bu adama bir çare bulamaz mısın? Bir ilaç milaç veremez misin?»

Nilüfer'in sıkıldığının, böylesi sözleri dinlemek istemediğinin farkında değildi. Nilüfer o günlerde

Şaziment Hanımdaki aşırı temizlik tutkusunun, sigara dumanından oluşturduğu halkalara bakarak dalgınlaşmasının, ansızın patlayan çıngırtılı kahkahalarının, evin altındaki bakkalı rahatsız edip, onun kendisine sövmeye başlamasını beklemesinin ardında, güçlü bir dişinin bir türlü dindirilmeyen doyumsuzluğunun sırıttığını fark etmiş değildi. Çünkü Şaziment Hanım yaşlı bir kadındı gözünde.

Şimdi kahkahalarla gülebilir ama Şaziment Hanımın bir gün kocasını ardında sürükleye sürükleye muayenehaneye getireceğini sanmış ve korkmuştu o günlerde.

Tahsin'le geçirdikleri tatilde, o da Şaziment Hanım gibi mi davranmıştı? Aç, doyumsuz, aşırı istekli ve o yüzden korkutucu? Ama yıllardır arkadaştılar Tahsin'le, birbirlerine açıktılar, doktordular, sorunlarını nasıl çözeceklerini bilecek kadar gelişmişti sağduyuları. Öyle olmalıydı teorik olarak. Tahsin hiç ummadığı biçimde ters davranmış, saldırganlaşmıştı. Onur sorunuydu bu kendisi için. Nilüfer ise bu apaçık gerçeği görmemekte direnmişti.

Düzenlenmemiş şeyler bunlar. Gülünçtü ama, biri bu konuda profesör, diğeri yılların ustalığını kazanmış bir uzman olmalarına karşın, koşullanmışlık, çevre baskısı, özeleştiri eksikliği yenmişti ikisini de. Belki insan bütünleşmeyi başaramıyordu. İçinden yükseliveren, saldırgan, kendini korunmak zorunluluğunda sayan içgüdü, bastırılan şeyleri ve gayreti yıkıp geçiyor, köpürüp taşıyor, insanı aptalca şeyler söylemeye, aptalca işler yapmaya zorluyor, kurulmak üzere olan, iki tarafça yıllardan beri özlenen, üstüne titrenmeye hazır olunan bağı parçalayıp atıyordu.

Pantolonları mazot lekesi içindeki o küçük adam karısını kendine acındırmaya çalışıyordu. Tahsin ise Nilüfer'i suçluyordu. İkisi de yıkılmamak için böyle birer yol bulmuşlardı. Oysa yıkılmamak için dayanmak gerekirdi. Peki kendisi, Tahsin'e, dayanabileceği bir dost olduğu duygusunu vermiş, bunu kanıtlamış mıydı? Kuşkuluydu bundan. Kanıtlayamamışsa suç yalnızca kendisinin miydi?

Şaziment Hanım haksızlığa uğramış ve hakkını alamamış olarak görüyordu kendini. Hakkından vazgeçmiyordu üstelik. Hiç utanmıyor, her ilişkisini apaçık anlatıyordu. Nilüfer, Çinçin kadınlarında o apaçıklığı görmüştü. Bu gerçekçilik nereden başlıyor, nerede bitiyordu? Değil mi ki, insanın hayvansal yanıydı, düşünmekle, bilmekle ilintisi olmayacağını sanıyorlardı belki.

Şaziment Hanım anlattıkça öfkeleniyordu. Gözleri parlıyor, Nilüfer'in utanmışlığının oluşturduğu suskunluğu kendi haklılığının onaylanması olarak kabul ediyordu. Öfkesiyle artan pırıltı gözlerini ışıklandırıyordu. Kızıl sarı saçlarıyla hemen aynı renkteydi bu ışık. O zamanlar Nilüfer kadının güzelliğindeki bayağılığın nedenini bulamaz oluyordu. Bakır rengi ve pembe karışımıydı Şaziment Hanım. Aç ve bağırgandı gövdesi. Acaba bu muydu bayağılığın nedeni? Konuşurken örtüsünün altından taşan bukleleri sağa sola savrulur, şeftali kabuğuna benzeyen hafif tüylü, kırışıksız yüzü kızarırdı.

O günlerde, Şaziment Hanımı gözlemekten başka işi yoktu Nilüfer'in. Bütün güzelliği başındaki organlarda ve bunların uyumunda toplanmış bir kadındı Şaziment Hanım. Çirkinleşme hemen boynunda başlıyordu. Bedene, bedenden aşağılara doğru indikçe, enikonu çirkinleşiyordu. İkide bir üstündeki giysinin sıyrılmasıyla açılan ama onun görülmesine aldırmadığı pelte gibi yayılan kalın bacaklarının gevşekliği ve aklığı enikonu iticiydi.

«Ah doktor hanım, sen beni yirmi yıl önce görecektin. Bu etlerim taş gibiydi. Tutsan buramazdın. Maya gibi karıydım ben. İsmail'in eline düştüm, ekşimiş hamura döndüm.»

«Artık siz de çok oldunuz Şaziment Hanım. Beni bununla kocanızın kötülüğüne inandıramazsınız. Çünkü hâlâ çok güzelsiniz.»

«Bunu sahi mi söylüyorsun doktor hanım? İsmail bana ne diyor biliyor musun? Senin bu azgınlığın yüzünden karı kısmından ikrah duydum da o yüzden böyle oldum, diyor. Asıl sen beni mahvet-

tin diyor. Böyle yarı yollarda kalmamın sebebi senin gibi bir karıya düşmemdendir, diyor...»

Bana ne bunlardan diye bağırmamak için kendini güç tutuyordu Nilüfer.

Merdivenden çıkan birinin ayak seslerini duymaya çalışarak hasta beklediği günlerden sonra masasının gözünü kitaplar, mektup kâğıtları, örgü ve nakış örnekleriyle doldurmuştu. Orada, Şaziment Hanımdan başka hiçbir dostu olmamıştı. Muayenehanem demekte direndiği iki oda ve bir küçük mutfaktan başka şey olmayan, saman karışımı bir sıvayla sıvalı, eğri duvarlı, her zaman tozlu ve pis gibi görünen, küçük pencereleri yalnızca eskimiş bir yalnızlığa açıldığı duygusunu veren o yerde, insanlara yardım edebileceği umudunu yitirmişti. Hemen daha sonra oluşan olaylar ise yaşamını ve yapısını tümden değiştirdi.

Muayenehaneyi Vedat kapatmıştı. Eşyanın toplanmasıyla ve kontratın sona erdirilmesiyle filan da o uğraşmıştı. Nilüfer kendini toparladığında Vedat'a dayanabileceğini sanmıştı. Vedat'ın elinden geleni yapmadığı söylenemezdi. Acısına gerçekten büyük çaba harcayarak dayanmaya çalışmıştı, hesap sormaya kalkışmamıştı. İnanılmaz ölçüde inceliklerle doluydu davranışları ama bunların tümü evliliklerini yıkılmaktan alıkoyamamıştı.

Tek komşusuyla dostluğu apansız kesilmişti, Şaziment Hanım o uzun kahve sohbetleri süresince Nilüfer'e ve Suna'ya hırkalar örmüş, tığla örtüler işlemiş, Nilüfer'in küçük armağanlarından ağlayacak kadar mutlu olmuş, küçük oğlu Nevzat'ın köprücük kemiği kırıldığında bir taksiye atarak hemen hastaneye götürmesinden duyduğu borçluluğu her yerde, herkese anlatmış, Nilüfer'in getirdiği pastalar olmaz değer kazanmış, evinden getirip Nilüfer'in çalışma masasının karşısına yere attığı mindere oturup tombul bacaklarını her zamanki gibi açarak, örgü ipini boynundan aşırtıp en zor saydığı örnekleri model alıp Nilüfer'e gerekli saydığı şeyleri, banyo lifi, mandal torbası, sandığa konulacak çamaşırlar için lavanta kabı, hatta oklava kılıfı örmüş, işlemiş,

övünçle sunmuştu. Her akşam muayenehanenin kapısını Nilüfer'in ardında kalarak Şaziment Hanım çekmiş, kilidini sıkı sıkı kontrol etmişti. Nilüfer'le birlikte olduğu zamanlar küçük oğlunu daha bir büyük kızgınlıkla azarlamıştı. Şaziment Hanım oğlanın pisliğini, arsızlığını, kılığının düşkünlüğünü en çok Nilüfer'in yanındayken görüyor gibiydi.

Gözlerini ve saçlarını annesinden aldığı belli olan oğlan, bütün kopukluğuna karşın, kendisine benzediği için Şaziment Hanımın sevgili çocuğuydu. O yüzden Nilüfer'in çocuktan yana çıkmasından çok hoşnut kalıyordu.

«Ben de Nevzat gibiydim küçükken. Bırakın Şaziment Hanım çocuğu bu kadar sıkmayı. Oynasın, yaşının keyfini sürsün. Büyüdükten sonra siz zorlasanız da pasaklı olmaz. Güzel, yakışıklı, akıllı bir delikanlı olur, öyle değil mi Nevzat?»

Oğlan sümüğünü çeker, kızıl kıvırcık kafasını annesinin kalçasına dayar, yüzünü saklardı utanarak.

Sonra bir gün Ulus'ta bir uçak kazası oldu, uçak parçaları kentin ortasına yağdı.

Uçağın parçalarının düştüğü yerlerden birinde bir iş hanı vardı ve işhanında gömlekçilik yapan damadıyla, eniştesini görmeye gitmiş olan büyük oğlu yanarak öldüler Şaziment Hanımın.

Şaziment Hanımın evine bir kez olsun ayak basmamıştı. Başsağlığına da gidemedi. Nedeni yok gibiydi duyduğu korkunun. Ama, karşı evin cumbasından dışarı savrulan, açmaya cesaret edemediği penceresinin camlarına vurup geri dönen çığlıklar günlerce sürdü. Nilüfer salt bu yüzden muayenehanesinden soğumuş gibiydi. Gitmek istemiyordu oraya. Kimseye görünmek istemiyormuş gibi başı önünde geçiyordu sokağı. Şaziment Hanımın evini görmek istemediği için görmüyordu. İçeri giriyor, kapalı bıraktığı perdelere dokunmuyor, bir odadan öbürüne geçerek yüreklenmeye çalışıyordu. Yüreklendiğinde bir an, ilk adımının ardından gelen anların kararını değiştirmeyeceğine inanabilse, merdiveni inecek, iki adım atıp Şaziment Hanımın avuç

avuç yolduğu saçlarıyla azaltmaya çalıştığı kederinin her yana sindiği evine, onun tümden kısılmış sesine ulaşacaktı. Ne söyleyecekti? Bir şey söylemeden öyle dursa... O karanlık ev, o bütün odaları doldurmuş keder, acının çirkin yüzü ve düştüğü yerde önce harlı, sonra usul usul yanan ateş...

Yapamıyordu. Arasıra bir kepenk açılıyordu karşı evde. Nilüfer tülün ardında kımıldamadan duruyor, soluğunu tutuyor, gözlerini gizli gizli çeviriyordu oraya. Kepengi açan Şaziment Hanım olsaydı, belki yüreklenirdi. Ama, hep başka kadınlardı. Onun acısını artıran, kendi acılarını hatırlayarak ve hatırlatarak usul usul ağlayan kadınlar...

Bir hasta gelir diye korkuyordu, Şaziment Hanıma gidemiyordu, kitap okuyamıyordu, buraya gelmeden edemiyordu. Bazen çok erken, bazen çok geç kapıyordu muayenehaneyi. Bir şeylerin hazırlığı içinde miydi bu anlayamadığı tutukluk, bilmiyordu.

Çok kısa süre sonra, Şaziment Hanımın yaşadığı acıyı yaşayacağına inanamazdı. Anaların çocuklarını yitireceklerinden duydukları o sürekli, o geçmek bilmez korkuyu bilmesine karşın.

Sonra, muayenehane kapandı. Bir sabah evden çıktıktan, gidemeyerek ve bir daha hiç uğramayarak orayı başıboş bıraktıktan sonra...

3

Hâlâ yaşıyordu Şaziment Hanım. Küçük oğlunun, Nevzat'ın yanındaydı. Varlık içinde olmalıydılar. Bunun Şaziment Hanım için bir önemi kalmış mıydı acaba? Onun bir zamanlar tek derdi vardı, başka şeyi önemsemezdi. Artık o dertten de kurtulmuştur.

İlk günlerde Nevzat, Nilüfer'i annesine götürmek için çok ısrar etmişti:

«Seni görürse çok sevinir be ablam... Seni hiç dilinden düşürmez o. Şimdilerde aklı kayıp kayıp gidiyor, ama seni ossaat tanıyacaktır. Söyler söylemez hemen bildi, heyecanlandı, yine öyle çok güzel mi, diye sordu. Eh, idare eder, dedim. Hem... Bizimki de tanısın seni, ellerinden öpsün.»

«Demek idare eder, dedin. Ulan serseri sen önce kendi suratına baksana.»

«Yani ablam, kendini hazırlasın diye. Tanımaz manımazsa sen üzülürsün... Hem, sen o zamanlar mine çiçeği gibiydin. Kim kalabilir ki o kadar güzel?»

«Gelemem Nevzat. Şimdi ikimiz de eski günlere döneriz. Acı çekmek istemiyorum ben. Anamı da görmek istemiyorum.»

O acıları sırasında Nilüfer'in başına geleni öğrenmiş olabilir miydi? Nilüfer kimseyle konuşmazdı Suna'yı. Yine de Nevzat öğrenmiştir. O günlerde bilmeseler bile... Sonradan öğrendiyse, Şaziment Hanıma anlatmamıştır.

Nevzat bir ara da anasını gazinoya getireceğinde söz etti:

«Gelmem o zaman, konuşmam. Ulan, zırlamak istemiyoruz dedik, ne laf anlamaz soyundansın be. Şaziment Hanım öldü benim için. O sokak öldü, sizin ev yıkıldı. İşte bu kadar...»

Sonraları başka türlü konuşmaya başladı Nevzat:

«Abla be... Bizim karının çocuğu olmuyor, anlıyor musun? Kısır... Boşayayım diyorum, hem acıyorum, hem de anam: Ulan, keserim seni... diyor. Keseceğinden korkumuzdan değil ya, gönlünü kırmak istemiyorum. Sen bir gelsen de baksan şu karıya. Şöyle kuvvetli bir ilaç yuttursan, iğne yapsan... Hani, gönülden ilgilenen biri olsa, belki olur diyoruz da...»

Aldırmadı ona Nilüfer:

«Daha büyük iyilik yapayım sana oğlum. Seni bir büyük profesöre göndereyim. Ben telefon edeyim. Yapılacak ne varsa yapsın diye. Ama bak, ben sizin ailenin orasıyla uğraşmam, anladın mı?»

Nevzat, Nilüfer'in yakınmasını kuşkusuz anlayamadı. Sesini çıkarmadan profesöre gitti karısıyla.

Günler sonra karşılaştıklarında profesör arkadaşı Nevzat'la da karısıyla da alay etti:

«Ne esaslı dostların var senin Nilüfer. Adam, İspanyol çocuklarının güreş öğrendikleri danalara benziyor, kadınsa tam bir balkabağı.»

«Ama sövüşlemekten geri kalmadın tabii...»

«Tabii kalmadım. Araya sen girmeseydin, uzun süre sövüşlerdim. Adam gösteriş budalası. Cebinden çıkardığı para tomarı eline sığmıyor, aklınca bir şeyden kaçınmayacağını söylüyor. Ama kadında tam bir enfantilizim var. Arada da eski bir dost, sen vardın. Bir danayla balkabağının arasında.»

«Severiz biz huyumuz kurusun, balkabaklarını da danaları da.»

«Kadının her kalçası bir değirmen taşı kadardı ha!»

«Beslemiştir bizim Nevzat karısını. Adamın anası benim eski bir dostumdu. Bu da uzun süre şoförlük yapmış. Belli ki kadını şoföre vermişler. Sonraları bizimki kim bilir hangi dümeni çeviriyor ki, para içinde yüzmeye başlıyor. Karıysa hâlâ şoför karısı. Çocuk olsaydı, kadının bir şansı olurdu belki. Ama, söylediklerine bakılırsa kadının evliliği için hiç umut yok. Artık Nevzat yeni bir karı mı alır yoksa elin-

deki kızlardan birini kendine mi alıkoyar... Neyse bu kendi bileceği şey.»

Aslında Şaziment Hanımı anlatmak istiyordu. Hiç gereği olmadığını biliyordu. Şaziment Hanımı alaya almak içinden gelmiyordu. Sanki yaşantısının bir döneminde insanlar hep önemsenmiş, başka bir dönem açıldığında onlar kapalı bir yerde sıkışmış kalmışlardı. Şaziment Hanım da o mutlu günlerinden, büyük acıların ve değişimlerin öncesindeki acemiliklerinden kalma, giderek güzellenen bir anıydı yalnızca, şimdi artık yitmiş gibi. İlişkileri, büyük değer ve düşünce farklılıkları ve bulundukları toplumsal katmanlar yönünden dengesizdi ama, yine de aralarında gerçek bir dostluğun bulunduğunu ikisi de sezmişlerdi. O yüzden o dönem kapandıktan sonra, Şaziment Hanım hakkında onun kocasıyla bile konuşmamıştı. O zavallı, budala, her zaman güdülmeye hükümlü, çünkü öyle yaratılmış olan İsmail Efendiyle bile... konuşmamıştı.

Kaderleri arasında bir bağ var mıydı, yoksa başlarına gelen yalnızca raslantı mıydı? Adam, demiryolu işçisi miydi yine? Yaşlarını o günlerde de bilmiyordu, aradan geçen yılları sayabileceği bugünlerde de. Onların yoğun sorunları yaşadıkları günlerde kaç yaşlarında olmaları gerektiğini hesaplamak istemiyordu. O zamanlar, Şaziment Hanımın çok yaşlı olduğunu, böyle sorunları dert etmesinin bir tür sapkınlık olduğunu sanırdı. Evli bir kızı vardı. En büyük çocuğuydu o. Yanarak ölen oğlunun bir at arabası vardı. Mamak, Üreğil, Kayaş arasında taşıyıcılık yapıyordu. Doğrusu, pek bilmiyordu, çocuk mu adam mı demesi gerektiğini. Hiç görmemişti. Yine de, kırkına varmamış olabilirdi Şaziment Hanım. Düşünmeden, öylece, yaşlı diye bakmıştı ona Nilüfer. Aradan yirmi yıl geçmiş miydi acaba? Geçmişti.

Uzaktan uzağa hor görülen bir koca, demiryollarında yahut, havagazı tesislerinin Üreğil atölyele-

rinde bir şeydi. İnsan bile değildi, varlığı düşünülmemiş, duyguları düşünülmemiş bir ezik yaratık.

Modern Çarşıdaki kâğıtçı dükkânlarının önünde dolaşıp, bahçesindeki gülleri kış soğuğundan koruyacak kalın naylon torba aranırken hemen arkasında midesini bulandıran kötü bir soluğun kokusunu duymuş, ardından o tuhaf, hırıltılı sesi algılamıştı: Dönüp baktığında, adamda kendisine tanıdık gelen hiçbir şey görmemişti. Esrarkeş bir berduş olduğunu düşünüp yürürken adam birden hızlanıp yolunu kesmişti.

«Doktor hanım...»

«Evet, ne var?»

«Demek sahiden de sizmişsiniz. Önce pek kail olamadım da... O değilse, ne yapar, dedim. Sonra çok çok, tersler diye düşündüm. Bu son günlerimde zaten herkes tersliyor beni. Amma... Siz de az değişmemişsiniz ha, doktor hanım.»

Adamı tanıyamıyordu. Asistanlık döneminde hastanede yatanlardan biri olabileceğini düşündü. Çinçin'deki kadınlardan birinin babası yahut. Eskiden böyleleriyle yüz yüze gelip konuşmak zorunluluğunda kaldığında sıkılırdı. Nicedir, onları kırmadan idare etmeyi öğrenmişti artık:

«Ey peki, şimdilerde nasılız bakayım? Yaşamak zor... İşte hepimiz günleri geçirip duruyoruz. Her gün bir yeni şey olup duruyor. İnsan eski günleri unutuyor âdeta. Yorgunluk, günlük uğraşlar falan derken...»

Bunların hiçbirini söylemeye bırakmamıştı adam.

«Biliyor musunuz doktor hanım. Şaziment benimle hiç konuşmuyor. Yüzüme bakıyor, bakıyor sonra dönüp gidiyor yahut başını önüne eğiyor. Halbuki düşünürsen benim de oğlum gitti, değil mi ya? Benim ciğerim yanmıyor mu sanki? Küçük oğlanın evine tıkıldık şimdi, biliyor musunuz? Şaziment beni odasına da almıyor artık. Öyle oturup durmak için, yüzüne bakmak için bile odasına giremiyorum.»

«Daha oğlanın öldüğü yıl iki tane muhabbet kuşu almıştım kendisine. Herkesi bıraktı, onlarla konuşmaya başladı. Ben var mıyım, yok muyum, oğlu

evleniyor mu, yeni bir iş mi kuruyor, yine kocaya verdiğimiz kız gurbette rahat mı değil mi, haberi yok. Kuşun biri öldü diyelim. Hemen gidip yenisini alıyorum. 'Nerede benim asıl kuşum, ne oldu ona,' bile demiyor, farkında değilmiş gibi başlıyor yeni kuşla konuşmaya. Acaba buna bir çare yok mudur? Hastaneye götüremiyoruz. Doktora çıkaramıyoruz. Gelmez miydiniz bizim oğlanın evine, bir görmeye onu?»

Şaziment Hanımı görmek... Keşke kendisi de öyle olsaydı, zararsız bir deli. Huzuru bulmuş, muhabbet kuşlarıyla oyalanan, kimseye derdini anlatmak gereğini duymayan, kimseye borç duymayan biri olsaydı.

Karşısındaki adamın uzun iç donları, mazot lekesi dağılmış boz pantolonları, çizgili mintanları geldi gözünün önüne. Bunları yıkamak, ağartmakla uğraşmıyordu demek Şaziment Hanım. Gelini üstlenmişti bu işi, üstelik makineleri vardı, hem de en son modelinden.

«Benim uzmanlığımın dışında bir olay bu, İbrahim Efendi anlattıklarına bakılırsa. Böylesi hastalıklardan anlamam ben. En iyisi siz yine konuşun onunla da hastaneye yatırın.»

Sözlerinin ne kadar boş, baştan savma olduğunun farkındaydı. Öylece bırakıp kaçtı adamı. Adını da yanlış söylemişti, en çok buna alınmıştır: İsmail Efendi...

O günün gecesinde uykusunda deniz kıyısına düşmesi, her zamanki soluk kesici korkuyu bir kez daha yaşaması belki de o adamın çağrıştırdığı günler yüzündendi. Nicedir böylesi rüyalar görmez olmuştu halbuki.

Denizin hemen kıyısında, ama biraz yüksekte uzanan bir yolda yürüyordu. Toprak yer yer kaymıştı. Öyle kısımlarda yol, insanın zorla geçebileceği bir patikaya dönüşüyordu. Ufuğu tümden kapatan, dalları yayılmış, büyük ve adını bilmediği bir ağaca kadar yürümesi gerekiyordu. Nedenini bilmiyordu ama o ağaca varmak zorunda olduğunu, içinden bir şeylerin bunun için kendini sürekli olarak dürttüğünü

biliyordu. Yürüdükçe ağacın uzaklaştığını düşünüyordu, çünkü hiç yaklaşmıyordu. Bacakları çok ağrıyordu. Biraz hızlansa, biraz büyük bir adım atsa olduğu yere kıvrılacak, bir daha yerinden doğrulamayacaktı. Dikkatli olmalıydı, yoksa denize yuvarlanırdı.

Birdenbire kendini o ağacın yanında buluyordu ama bir de bakıyordu ki, uzaklardan ağaç gibi gördüğü şey sık bir çalılıktan başka bir şey değilmiş. Düşünüyordu, buraya gelmesi için kim emir vermişti kendisine? Bulamıyordu, gizli bir emirdi bu, güçlü biri vermişti. Ortada emir veren kalmadığına, ağaç sandığı yere de eriştiğine göre artık durabilir, dinlenebilirdi. Bu kez de, ayakları uymuyordu kararına. Duramıyordu, adımları birbirine ekleniyor, uçuyormuş gibi hızla uzaklaşıyordu çalılıktan.

Yolun sağ yanında, ağaçlarının çoğu kurumuş, bir kısmı da meyve tutmayacak kadar yaşlanmış bir zeytinlik uzanıyordu. Zeytin ağaçları aklına korkutucu dinsel öyküleri getiriyordu. Öykünün biri bitmeden, diğerini anımsıyordu. Gerçekte bildiği öyküler değildi bunlar ama o bildiğini sanıyordu. Giderek zaman, yer, konu, kişi ve duygu olarak karmakarışık bir düğüm içide buluyordu kendini. Zorlanıyordu bir şeyleri ayırmak için ama beceremiyordu. Kentler vardı en çok, tek bir çığlıkla yıkılıp gidiyorlardı. Sürüyle insan, eklemleri biçimsizleştiği için zeytin dallarına benzeyen kollarını yukarı kaldırıp bağışlanmaları için yakarıyorlardı. Bir şeylerin uzanmış kollarının arasına düşmesini bekliyor, bunu istiyorlardı. Yakarışları bitmeden sesleri kesiliyor, kuruyuveriyorlardı. Bazıları uzayan, yılanlaşan gövdeleriyle birbirlerine sarılıyor, bu sırada değdikleri yerlerde oluşan göz benzeri boşluklardan akan canlarını tutamıyor, üstüste kapanmak istedikçe delikleri artıyor, daha çabuk ölüyorlardı. Tümü de ayaklarından toprağa bağlıydılar. Yıkılmamalarının nedeni buydu. Taşlaşmış gibi, oldukları yerde kalakalmışlardı.

Deniz sessizdi. Nilüfer sağ yandaki korkutucu görünümden kurtulmak için başını çeviriyor, denizi

gözlüyordu. Böylesine sakin bir denizin gerçek olamayacağının farkındaydı. Kıyıya vurup kırılan bir küçük dalgacık bile yoktu. Buzlaşmış ve uçsuz bucaksız yatağına kim bilir hangi güçle konulmuş tek ve hareketsiz bir yığındı.

Zeytinler yahut cadı ağaçları zorluyor, kendilerine çevirtiyorlardı Nilüfer'in bakışlarını. Gümüşleşiyorlardı giderek. Onları bu renge boyayan nasıl bir ışıksa, giderek daha, daha parlak bir renk alıyordu. Bu, kendi gövdesini de eritiyor gibiydi. Sıcak yoktu ama, bu koşullar erimesine yetiyordu. Deniz, ağaçlar, ağaç altlarındaki otlar, böcek, hiçbiri canlı değildi artık. Yalnızca Nilüfer'di canlı olan ve eriyen.

Anlayıverdi: Bir adım daha atarsa yok olacaktı. Bir kez daha kullanılamayacak kadar yoğun bir güç kullandı, yerinde durdu ve dönüverdi.

Bu dönüşün hemen ardından ağaçların gövdelerini aydınlatan ışık yitti. Ağaçlar bir an için yeniden doğal biçimlerini buldular. Şimdi yaşıyorlardı artık, uzuyorlardı. Gözle görünerek, hızla, yukarılara, ötelere doğru. Velasquez'in resimlerindeki ipince, upuzun insanları çağrıştırıyorlardı şimdi de. Sonsuz hüzünlü insanları... Bu hüznü, tepelere, ötelerdeki yumuşak, hiç ıslak olmamış ve olmayacak bulutlara, o bulutların üst çizgisine, güneşe erişinceye kadar karşılarına çıkan herşeye ağdırmak ister gibiydiler.

Deniz çok daha büyük değişim içindeydi. Uğultusu yüksek, kapkara köpüklerin altında yitmiş bir denizdi. Çevreyi martı çığlıkları kaplamıştı ama, ortada tek martı görünmüyordu. Nilüfer sağ elini siper ederek ve gözlerini kısarak denizi gözlüyordu. Çırpan bir kanat yoktu. Bütün martılar sese dönüşmüş olmalıydılar. Deniz bu sesle yarışırcasına yükseltiyordu gürültüsünü. Ötelerden korkutucu, karşı konulmaz bir sarmal Nilüfer'e doğru yaklaşıyordu. Kara köpüklerden oluşmuş bir sarmaldı bu. Kaçması olanaksızdı. Gözlerini kapatmayacaktı ama, ne olacaksa olsundu, artık kaçmayacaktı. Kaçılmıyordu hiçbir zaman. Durdu, bekledi.

Sormal çok yakınında, dokuz yahut on metre yükseklikte birden durdu, kesildi ve yitti.

Oradan işte, o noktadan, bir çocuk gövdesi düştü yere. Hızla... İnanılmaz, görülmediği sanılan bir hızla betona çarptı. Taptaze gövdenin çarpmasıyla, kemiklerin birdenbire kırılışıyla oluşan sesi başka seslere benzetmek olanaksızdı. Kimse anlatamazdı bunu. Kimse anlatmamıştı. Öyle beklenmez, öyle hızlı bir olaydı ki, algılanmasında bile eksiklik olurdu kaçınılmaz olarak.

Avazı çıktığı kadar bağırdığını sandı Nilüfer.

Gerçekte o sabah da bağırmamıştı, daha sonra da, hiçbir zaman...

Uyandı, uyandığına sevindi. Acıyı yenen yaşamın gücü acının en yoğun anında bile varlığını duyuruyordu. Nilüfer, bu gücü çok kötü günlerinde algılamıştı. Bir şeyleri yendiyse, acılarını ve başkalarının acılarını o güne kadar büyütmemeyi öğrendiyse, nedeni, bunu görmesindendi. İnsanın yaşam sürecinde, hiçbir koşulda içi tümden kararmıyordu. Işıklı nokta hep vardı: Bir embriyon gibi...

4

Yüzünü yıkarken, üstündeki havlu giysinin de, yerdeki buz mavisi halının da ıslanmasına aldırmadı. Soğuk su basınçlı ve çok rahatlatıcıydı. Gözünü musluktan aşağı hızla inen kalın, renksiz urgana dikti. Lavabo deliğinin içinde azıcık yığılıyor, sonra, homurtulu, yüksek bir sesle yutuluyordu. Sarhoşluğunun böylece aktığını sanıyordu Nilüfer. Şimdi, buna güvenip evine dönse, bir süre boş odalarda gezinecek, bahçede dolaşıp sıkılacak, içerdeki ve dışardaki yalnızlığını yeniden anlayıp sarhoş olmaya kalkışacaktı.

Gitmese miydi eve? Yemeğini burada yedikten sonra yatma zamanına kadar oyalansa? Yemeğe oturmadan önce Nevzat'a, kendisine içki getirmemeleri için garsonlarına emir vermesini söylese, içki içmeyebilirdi. Dayanamayacağını, şimdiki kararlığını yitireceğini, Nevzat'a bağıracağını, o zaman onun da sesini yükselteceğini biliyordu. Lokantaya ilk kez gelenler bu bağrışmaları ciddiye alır, korkarlardı. Ne önemi vardı onların?

«Ulan, ben böyle hırtlık yapıp sözümden dönmeye kalkışınca kopardığımız şamata epey büyük oluyor galiba. Müşterilerini kaçırıyorum yahu. Bana bir zararı yok ama, senin keseden çıkıyor kaçırdığımız tavuklar...»

«Kaçan kaçsın be ablam... Bizi beğenmeyen gitsin, bir başka yerde kazıklansın. Hiç kasavet çekme, üç beş kişinin artık gelmez olmasıyla batmaz burası. Batarsa... O zaman senin paranla bir başka yer açarız. Değil mi ama?»

«Belki de lokantanın delisi diye beni görmeye, eğlenmeye gelenler de vardır, değil mi?»

«Vardır ya... Herkes kendine göre şenlik arı-

yor ya şimdi. Herkes serbest ya... Bilmez misin bizim ahali sever kavga seyretmesini. Bazen seni soranlar da çıkmıyor değil. Sahi yahu... Nerede o alkolik doktor karı derler. Yani dediğin doğru. Lokantanın delisi... Doğru be...»

Gülüşüyorlardı. Nevzat, Nilüfer gibi biriyle dostluk etmekten, şakalaşmaktan, onu alaya almaktan sevinç duyuyordu. Oysa Nilüfer kendini tanıyordu: Yalnız kaldığında içinde küçük rüzgârcıklarla ağlama isteği esecekti. Uzun süreden beri yokuş aşağı iniyordu. İnişin sonuna geldiğini bilmek bile o gün bir anlamda rahatlık verecekti içine. Yine de, en sona gelmemişken, bu bilince varmamışken, önünde toparlanacağı zaman, yer ve güç olduğuna inanırken toparlanmak istiyordu. Böylesi sarhoşluklara kalkışmazsa, Nevzat gibilerin yanındaki kolaylıklara, ucuzluklara, adiliklere kapılmazsa, her duygunun benzerinin parayla alınabileceğini unutursa, göl kıyısındaki evi satıp Sanatsevenler'deki barın bulunduğu dip odadaki arkadaşlarından uzaklaşabilirse belki... Belki o zaman...

Ağlama, pişman olma istekleri esmeden yiten küçük rüzgârcıklardı. Yapmak istedikleri çölde yiten küçük bir kaynaktı. Yaşamasızdılar tümü de. Güçsüz ve unutulmuş...

Tahsin'le giriştiği deneyimin bir yararı olmuştu. İşte bırakıyordu Çinçin'i. Bütün profesör arkadaşlarının, bütün ünlü hekimlerin muayenehanelerinin hemen burnunda... Bütün büyük memurların, onların karılarının sorunları o caddede çözülmüyor muydu? İşadamlarının, avukatların, bir gecede memur maaşının bir yıllık tutarını kazananların doktorları orada değil miydi?

Düşünmeyecekti: Muayenehane değiştirmekle, yoksul bir mahalleden çıkıp varlıklıların bulunduğu bir yere gitmekle nasıl kurtulacağını. Kuşkusuz, aç yoksul insanlardan kurtuluyordu. O tozlu, çirkin, zevksiz, iyi ısınmayan, yazları sıcağına dayanılmayan yerden de kurtuluyordu. Tiksinmesine karşın muayenehanesi plastik çiçeklerle, nerelere koyacağını bilmediği sarılı kırmızılı, akıtma boyalı, kötü

camdan yapılmış vazolarla, kum ve deniz kabukları yapıştırılmış hiçbir şeye yaramayan acayip süslemelerle doluydu. Atamazdı bu armağanları. Çinçinlilerin beğenilerine uygundu ve öylesi bir yerde vazgeçilmez süslerdi. Yıllarca üstüne vurmuş olan güneşle solmuş kırmızı güller, tozun adi plastiğin içine kadar sindiği uzun saplı ayçiçekleri, bayağı ve başka bir kültürün, Hıristiyan kültürünün kötü taklidi melek benzeri alçı biblolar, gümüş kaplanmış bakır ibrikler, kadın potini biçimi verilmiş sigara tablaları ve her yere, ilaç dolabının camlarına bile temizliğin hemen ardından sinen toz yığını, yıllar önce doğulu reklam biçimi diye kabul ettiği için, bunca zamandır içini kararmış, durmuştu. Her zaman fark etmemiş olabilirdi, çünkü bazı dönemlerde görmemişti. Şimdi dayanamıyordu. Bunlar değişirse en kolayından kurtulmuş olacağına inanmaya zorluyordu kendini. İnanmak zorundaydı. Peki ama niçin kurtulmak istiyordu? Halil görse ne der, diye mi düşünüyordu? Halil, yıllardır düşünmemeye, özlememeye, uzaklaşmaya çabaladığı kişi değil miydi? Neyi getirip koymak istiyordu önüne inanç diye? Bir ikon karşısında diz mi çökecekti? Kendisinin yarattığı, eksikliğini, anlamsızlığını, gösterişe dayalı olduğunu bildiği ikonlar karşısında tapınacak mıydı kendinden geçerek?

«Kasap Nilüfer...»

Kasap Nilüfer'le, Halil'in Küçük Ördeği arasındaki büyük değişimi Halil bilebilirdi ancak. Kendisi bilemezdi. Bilmese bile, kendi özünü yavaş yavaş kemirmiş, sonunda da yitmiş gitmiş olan o kadını özleyen de kendisiydi. O kadını, onun duygularını hatırlıyordu. Öyle duyguları yoktu Kasap Nilüfer'in. Halil'i yitirdiği için talihli miydi, yoksa o ölüm, içindeki güzel şeyleri, duyguları, istekleri ve gücü yok edip onu kolaylıklara, geçici coşkunluklara, yalnızlıklara doğru savurup attığı için talihsiz mi sayılırdı?

Tümden maddesel yapıya yönelik bir meslek seçmiş olmasına karşın içindeki Nilüfer, maddenin ötesinde başka bir öz, DNA'ların oluşturduğu yapı-

nın içinde, henüz bulunmamış, kolay da bulunamayacak, bir yıldız gibi uzak ve parlak bir insan değerleri topluluğu aramıştı hep. Son yıllarda vazgeçmiş olmasına karşın uzun süre aramıştı yahut... Derinlerinde, tam anlayamadığı, hiç anlatamayacağı, içinde de dışında da varolan o parlak şey, o öz, iyiliğine de, kötülüğüne de çalışmış olsa, şimdiden sonra huzuru bulmasına yardım etsin diye bekliyordu.

Yer değiştirmesinin görünür nedenlerinin ardında böylesi bir nedeni araması, bunu özlemesi, kendini sonsuza yakın sevmesinden mi kaynaklanıyordu?

Yüzünden boynuna, saçlarının ucundan halıya sular damlıyordu. Taktığı güneş gözlüğü, yüzünün, kaşlarının altından kulaklarına kadar uzayan geniş-çe bir bölümünün beyaz kalmasına neden olmuştu. Bu gözlüğü Venedik'te, başına güneş geçen Amerikalı bir kadına yardım ettiği için, kadın armağan etmişti. O günlerde böylesi değişik, polaroid camlı gözlük kimsede yoktu. Şimdi, yıllarca pek övünerek kullandığı gözlüğün nasıl rüküş olduğunu birden anlayıvermesi garip... Hasta bir aklık, yüzünü kesiyor, gözlerinin çevresi kırışıyor. Alnının ortasında oluşan, hiçbir kremin, özenle yaptığı masajın dağıtamadığı çizgiyi nasıl gidermeli? Ama, bunu hak etmişti. Çinçin Bağlarındaki kadınlara ve erkeklere, akıntıları yeniden başlamış olan, artık umutsuzluk anlamına gelen ve ciddi tehlikenin habercisi olan bu akıntıların yaydığı pis kokudan korkmak yerine yalnızca utanan yaşlı kadınlara öyle çok kaş çatmıştı ki, şimdi burada veya başka yerde, yalnız kaldığında yahut kendini unutasıya eğlenmeye çalıştığı gecelerde çözülmek bilmiyordu alnını dikine kesen çizgi.

Halil'in gözüyle, ama, kendisini Tahsin gibi horlayacak, sevgi ve güvenini yitirmiş bir Halil'in gözüyle görmek için, başını biraz yukarı kaldırdı, uzandı. Aynadaki kadın birden yaklaştı. Nilüfer ürkerek gözlerini kapattı. Çarpışmayı görmek istemiyordu. Zaten çarpışma filan olmadı. Yalnızca soğuk bu-

zumsu bir yüzeyi algıladı burnunun ucu ve yanaklarıyla. Gözlerini açtı. Çok yakındaydı yüz. Tümünü seçemiyordu. Yüzünün alacalı yanığı da seçilmiyordu. Biraz geriye çekildi. Renkler yitmişti. Donuk gözleri vardı kadının. Hüznü ve yaşı çözümlenemezdi. Ardındaki buz rengi duvarın içine gömülüyor, uzaklaşıyor, yitiyordu. Nilüfer onun böyle yumuşakça yok olmasına seviniyordu. Soğuk, uzak, duygusuzluğu besbelli bir kadın. Nasıl olmuş da bu kadının kendisi olduğunu, bir aynanın karşısında durduğunu düşünmüştü? Işık ve gölge böyle yakın olur muydu insana? İçinden süzülerek, karşıda durup duran saydam cama vurarak?

İnsanın yaşamında, hiç beklemediği bir sırada bir şey oluveriyordu. O zamana kadar düzgün biçimde süren, değişmeyeceği, artık alışıldığı gibi süreceği sanılan şeyler, özellikle duygular, o olayla birden, bağlı olduğu güçten kurtuluyor, başıboş kalıyordu. Zincirin, önceki halkasından kopan halka, gün geliyor, o başıboş sallantı içinde, yanlış bir halkanın içinden geçip kenetleniyordu. Ondan sonra insanın direnmesi, direnmeyi düşünmesi, parmağını kımıldatmaksızın halkanın şimdi bağlı olduğu yerden koparak yine eski yerine, doğru yahut yanlış, alışılmış yerine takılmasını, bir mucizenin oluşmasını beklemesi boşuna oluyordu.

İşte, bu kadarcık bir şey. Bir halkanın bağlantı noktasından kopması kadar. Ne yapması gerektiğini bilmesinin bile yararı yoktu. Çünkü yapmıyordu. Pişmanlıklar duyuyordu, içten, bağışlamayan, değişmeye kesin kararlar verdiren pişmanlıklar. Ama sonra, yine yapıyordu tiksindiği şeyleri. Sürüp gidecekti herhalde. Öyle ya da böyle, kendi kendini yok edene kadar.

İnsanı yalnızca kendisi mi kurtarabilir? Şimdiye kadar hep başkalarından yardım beklemişti. Bile bile beklemişti. İşinin koşullandırması buna neden olabilirdi... Parayla da olsa, yardım ediyordu insanlara. Onlar niçin aynı şeyi kendisi için yapmasınlardı? Şimdilerde, giderek batağa saplandığının farkındaydı. Hiç mi yardım etmek isteyen çıkmayacak-

tı ona, yoksa kendisi mi tutunacağı elleri yanlış seçiyordu? Kurtulmak dediği neydi? Yalnız kalmamak mı, yoksa kendini başkalarına adayarak, içindeki aç ve isteği sürekli değişen yılanı unutmak mı?

Belki de yalnızca yapmak istediği şeyleri önüne hiç engel çıkmaksızın yapmaktı istediği. Bir sarhoşluğa kaptırmak kendini, öyle bir sarhoşluk ki, sürüp gitsin, kafasını ve midesini rahatsız etmesin, duygularını uyuştursun... Bütün bunlar özbenliğiyle ilgili şeylerdi. Onu yok sayabilse bir. Hiçbir destek araca gereksinme duymayacaktı o zaman. Nasıl, manastıra kapanan, gövdesini en ağır, tiksinç görevlere adayan, küçüldükçe ve küçültüldükçe ruh yüceliğine varan rahibeler varsa, nasıl Yunus kırk yıl süreyle, odun taşımayı yüksünmeksizin kabullenmişse, bu işi en iyi yapmakta mutluluğu bulmuşsa... O da ters yanından alarak aynı yere varabilirdi belki. içlerinde hiç mi isyan kabarmamıştı onların? Kabarmışsa, nasıl yenmişlerdi, zorlanarak, unutmaya çabalayarak ve unutarak mı? Ya bunu başaramadıklarında, boyun eğme gücünü nereden bulmuşlardı?

Çocuğunun ölümü müydü denge zincirinin kopmasına neden olan o halka, yoksa Halil'i yitirmesi mi? Bunlar, elinde olan, yenmesi olanağı bulunan şeyler değildi kuşkusuz. Dengesini bozan şeyler yalnızca bunlar da değildi. Nahit'in, yüzünü bir kez gördüğü o soluk benizli çocuğun, bir daha hiç yürüyemeyecek olması, pencere kıyılarına oturarak, anlamlı ve anlamsız tüm koşuşturmalara uzaktan bakmak zorunluluğunda kalmasına kendisinin neden olması da vardı. O yüzden kin duyuyordu Nahit'e. Bu kin, suçluluktan almış, bugünkü hasta noktaya getirmişti Nilüfer'i. Herkes, o çocuğun Nilüfer'e kin duymaya hakkı olduğuna inanıyordu. Bu yüzden, görüldüğü yerde görülmezden gelen, her hali dikkatle izlenen Nilüfer'di. Bir kamera gibi, hiçbir ayrıntıyı kaçırmayarak, bir konserde, bir yemekte, bir sergide sürekli izliyorlardı. Onlara dönüp, acı çekmiyormuş gibi kendini zorlayarak, yüreklice selam vermeye kalkıştığında gözleri ötelere dalıp gidiyordu.

Bütün bunların üstünden çok zaman geçmişti.

Yunus gibi, karar vermiş, artık eğri odun getirmemeye çabalamıştı. Bilseler de bilmeseler de. Suna'dan ve Halil'den haberli kimse kalmamıştı sanki. Oysa Nahit, giderek yayılmıştı. Çinçin'in o yoksul, o dünyadan habersiz kadınları bile, aylarca, bağışlanmaz bir suç işlemiş cezasız kalmış gibi bakmışlardı Nilüfer'e. Nereden bileceklerdi, nasıl duymuş olabilirlerdi?

Elleri titriyordu, dudakları ağlama hazırlığı içinde, ince ince titreşiyordu. Ellerine baktı, bu eller bu kederle, bu kederi unutmak için içkinin oluşturduğu zayıflıkla daha ne zamana kadar kadınların içlerini temizleyebilirdi? Kafasından ve düşüncelerinden bağımsız bir dikkati kazanmış o usta eller? Tahsin'in de elleri titriyordu, ama o şimdiden bitmişti.

Ölse?

Ölüm çevresinde olduğu sürece hep korkutucu bir olaydı ama şu an değil. Bir deprem oluverse şimdi, göl, tüm sazları, içinde barındırdığı balıkları, sürüngenleri, sıcak ve soğukkanlı hayvanları, börtü böceği ve suyuyla üstüne gelse, kapsa ve çekilip yeraltında yitse... Olanları görmeden, son anda yaşamak isteğine tutulmadan, ne olduğunu anlamadan, bir anda, «bir sayha» olarak yok olsa... Yahut, şimdi kalkabilse yerinden, evine gitse, bileklerine birer jilet... İnce keskin bir sızı süresince acı duysa. Ardından yapılacak tek iş beklemektir. Damdaki depoda şimdiye iyice ısınmış olan suyu küvete doldursa, bileklerinde jiletin açtığı ince, derin ama yaşamakla ve ölmekle ilgili görünmeyen kesiğe baktığında kanı görmese. Görse ne olurdu, incecik, yaranın üstünü ancak kapatacak kadar, bir kızıl çizgiydi nasılsa. Sol elindeki kesik düzgün olurdu. Sağ bileğindeki çocukluğundan kalma yaranın üstünde jilet zorlanır, sıkışmış dokuların çevresinde kayar, yumuşak bir eğri çizerdi. Etkisi az, ölümü yavaşlatan bir çizgi. Kırık...

Yapamazdı böyle bir şeyi. Pembeleşen, sonra kızaran bir küvet dolusu suyun içinde sonuna kadar nasıl kalabilir insan? Doktorluğu tutabilir. Ken-

disi için değil, yemin ettiği insan yaşamı için. Ceninler insan sayılmıyor ki. Ceninler insan değil...

Yaranın eğrileceği sağ bilekteki o ize baktı yine: Küçücük bir yumru. Bir düğüm gibi. İsmet'i söğüt dalının üstüne oturtmuş, ramazan topunun atıldığı tepeden aşağıya doğru, çevreyi toz bulutu içinde bırakarak çekiyordu. On bir yaşındaydı daha. İsmet dördünde ancak vardı. Dalın her yanı yemyeşil yumuşak yapraklarla kaplıydı. Yalnızca sapı, kendisinin tutup çektiği yer nacakla sivriltilmiş, sonra kırılmıştı. Geri geri gittiği için ardındaki taşı görmemiş, takılmış, sırtüstü düşmemek için kendini öne atmıştı. Dalın az önce tuttuğu sivri, kıymıklı ucu bileğini delip kemiğe dayanmıştı. Kan yoktu daha. Dalı öbür eliyle tutup çekerek bileğinden çıkarmıştı. İsmet bağdaş kurduğu yaprakların üstünden doğrulmuş, iri gözlerini korkuyla açmış, ablasının yüzüne bakıyordu. Ağlamaya hazırdı. Sonra, birden yanaklarının sırılsıklam kalıverdiğini görmüştü Nilüfer. Yerinden kalkıp yaklaşan İsmet, küçücük kolunu uzatmış, yavaşça, bir kedi ayağının duyulur duyulmaz yumuşaklığıyla, elini ablasının yaralı bileğinin üstünden geçirmişti. Sonra bunu bir kez daha, bir kez daha yapmıştı. Bileğe değil, ablasının yüzüne bakıyordu hep. Şimdi İsmet'in gömleğinin kolu da kızıl, yaygın bir lekeyle kaplıydı. O zaman Nilüfer parmağını yaranın üstüne bastırmayı akıl etmişti. İsmet'e gülmüştü. İsmet de anlatılmaz bir acıyla gülmüştü. Yaralanan kendisiymiş gibi.

O günkü gibi bir yakınlığı bir daha yaşamamışlardı, ama bunun nedeni Nilüfer'in onu da uzakta tutmasıydı.

«Onu da uzaklaştırdım kendimden, onu da kırdım. Kendimi yok saydırdım. Zaten beni yok sayınca daha da rahatladı.»

Yalınkat bir insan olup çıkmıştı sonradan İsmet. Yahut Nilüfer onu öyle düşünmekten rahatlık duyuyordu. Kuşkusuz o da Çinçin erkekleri gibi, sık sık gebe bıraktığı karısının içini temizletmek için Nilüfer gibi bir doktora avuç avuç para veriyordu.

Kırk yılda bir Ankara'ya yolları düşse, İsmet, bir

geceden çok kalmazdı. Karısı hep aynı başörtüsü, eteğiyle aynı çizgide tuttuğu allı güllü donuyla, çıkık göğüs kafesi, erimiş akmış memeleriyle, eğri bacakları ve kocaman ayaklarıyla yoksul şoför karısıydı. Nilüfer'i, evini, yakınlaşma çabalarını, aşılamayacak bir uzaklıkta tutar, «abla» demez, gözünün içine bakmaksızın «Nilüfer Hanım» derdi. Her işi karı koca kendileri yapmaya kalkışır, iyi tabak, iyi bardak çıkarılmasına izin vermez, az yemek yer, az uyur, hemen kaçmak isterlerdi. Nilüfer, onların yatağa bile sereserpe yatmadıklarını bilirdi. Her biri bir ucuna ilişir, rahatsız, tedirgin bir gece geçirirlerdi mutlak. Niçin geldiklerini, sonra neden rahatsız olup kaçtıklarını bilmiyordu. Sevgisizliğinden mi? Onlar da bilirler miydi Nahit'i? İsmet bilirdi. Karısına söylememeliydi ama. Böyle bir şey... Bir ayıp... Yalan bile olsa, İsmet'in ablasını küçük düşürmeye hakkı yoktu.

Keşke İsmet gibi yalınkat olsaydı o da. Bu kadar suçluluk duymadan, her şeyi irdelemeden, düşündüğü gibi davranan biri olsaydı, yaptıklarının doğruluğuna inanıp yürekten savunsaydı, kendine inansaydı.

Nilüfer'in ardından dost bildikleri:

«Bekâr, evli erkek ayrımı yapmaz» diyorlardı.

Yalan mıydı, hayır. Yalan değildi. Hiç değilse görünüşte doğruydu. Bunu yüzüne karşı söyleyen biri çıksın isterdi. O kalın, etkileyici sesiyle biraz gülerek, hiç sıkılmamış gibi yanıtlamak isterdi:

«Bu kadarcık mı söyledikleri? Hasta demişlerdir, doymaz demişlerdir. Doğru tabii. Yattığım erkeklerin evli yahut bekâr olmaları neden benim sorunum olsun. Bu, onların sorunu. Benimle karısı arasında değil, karısıyla kendisi arasında. Herif bir hovardalık yapmak istemiş. Ayşe'ye Fatma'ya denk gelmemiş de Nilüfer'e denk gelmiş. Eh, biz de insanız, değil mi? Hem de para, armağan almadığımıza göre, herif bu işi ucuza getirmiş oluyor. Karısı buna da ayrıca memnun olmalı.»

«Ama insan arkadaşının kocasıyla...»

«Haydi be... Arkadaşımın kocası kardeşim değil ya.»

Bunu söyledikten sonra, kahkaha atmalıydı. Karşısındakini iyice şaşırtmalıydı. Şaşırıp susmayan da amma ukalalık ederdi, kuşkusuz:

«Yine de, ahlak kuralları hoş görür mü? Herkes her istediğiyle her istediğini yapsa, toplumda oluşan başıbozukluk, düşüş, değerlerin yitmesi bizi nereye götürür?»

Çizgiyi çekerdi o zaman. Okumuşluğu, düşünmüşlüğü ve sonunda hiçliğe varmışlığıyla:

«Kim nereye giderse gitsin, bize ne. Toplum neymiş be... Kleopatra zamanında yaşasaydık, kardeşimizle evlensek bile toplumun gıkı çıkmazdı. Borjiyalar zamanında kan bozulur diye düşüneceklerdi, ama korkudan seslerini çıkarmayacaklardı. Toplummuş... Toplum, zayıfları ezer, güçlülere boyun eğer. Toplum için tek önemli şey budur. Her zaman böyledir. Kimine iftira der toplum, kimini de recmeder. Benim kimle yattığımdan topluma neymiş? Bunun altı üstü, kapalı bir yer, bir yatak ve bir karıyla erkek arasında olmuş bitmiş bir iş değil mi?»

Keşke bunlara başkalarını inandıracağı yerde kendini inandırsaydı. Onların ürkerek geri çekileceklerini düşünmek hoşuna giderdi ama bu kendi içindeki o gelip geçici bağlardan oluşan boşluğu yok etmezdi. Aslında böylesi ilişkilerden bıkmıştı, salt organlara dayalı cinsellikten tiksiniyordu.

Bir zamanlar yoğun bir duygusal bütünleşmeyi yaşamıştı. Sevgiyi duymuş, onunla güçlenmiş, sonra yitirmişti. Bunun nasıl az bulunur bir şey, talih olduğunu o günlerde anlamamıştı. Zaten o günlerde yalnızca yaşıyordu. Değerlendirme yapmıyordu.

Sonraları, kafasının o irdeleyen yanı, körü körüne yaşayabileceği rahatlıkları yok etmişti. Mutluluk değildi artık beklediği. O, Halil ile birlikte kazanılmış, onunla yitirilmişti.

Başladığı en iyi niyetli beraberlikleri bile, senaryosunu önceden istemi dışında hazırladığı bir oyun olarak nitelendiriyordu. Her zaman kendisi değildi kuşkusuz bu senaryoyu hazırlayan. Bazen kullanıldığını anlıyordu. Öyle de olsa, böyle de, oyun-

du bu. Kötü, umutsuz, beklemesi olmayan, bitecek bir oyun.

İnanabileceği tüm şeylerden yoksun bir kadındı karşısındaki. Bir tuvalette, aynanın karşısına yığılmış, ölümü düşünen, ölümü gerçekten mi, yoksa kötü sarhoşluğunun etkisiyle mi istediğini ayırt edemeyen bir kadın.

Yalnız erkeklerde aramamıştı yaşamına anlam verecek ilişkileri. Bir ara, kadın özgürlüğü savunuculuğu oyunu oynamıştı. Hemen hemen iki yıl sürmüştü bu oyun. Sağa, sola, her olaya bu gözle bakmış, böyle yorumlamış, konuşmuş, inandırmaya, değiştirmeye çalışmıştı. Destekleyicileri vardı, etkileyici, umutlandırıcı sloganları vardı. Karşısında apışıp kalmışlar, hiç düşünmemişler, yürekten baş sallayıp sonra hemen unutmuşlar ve karşı çıkmışlar vardı. Oyun, en büyük zevki bu eyleme karşı çıkanlarla oynanıyordu. Bağrışılıyor, masalar yumruklanıyor, intikam sözcükleri havada ve çevrede uçuşuyor, sonra o sözcükler yerlere düşüp üstüne basılarak çekilip gidiliyordu. Nilüfer'in onca keyifli oynadığı oyunu bozan Kate Milett olmuştu. Onun cinsel sapkınlığını öğrenince ayakları birden suya ermişti. Oyun coşturucuyken birden trajikleşmişti.

Kadın özgürlüğü yoktu da, erkek özgürlüğü var mıydı? Böylesi özgürlüklerin gerekliliği bile tartışılabilirdi. Erkeklerin daha çok dışarı kaymalarında toplumun onlara kadınlara göre belli ve artık bir oranda özgürlük vermiş olmasının etkisi vardı ama, esas neden, evliliğin oluşturduğu inanılmaz yalnızlık duygusuydu. Yalnızlıktan kurtulmayı amaçlayanlar giderek öyle kalın duvarlı bir yalnızlığın içinde tutuklanmış olduklarını anlıyor ve öyle bitmez bir kendi özlerini savunma duygusu içine itiliyorlardı ki, evlilik giderek her şeyin savunmasını yapmaya önceden hazırlanmış yahut savunmaya zorlanan kişilerin beraberliğine dönüşüyordu. Birlikte düşünmek, birlikte dayanmak, birlikte yürümek... Yoktu böyle şeyler. Öyle olabilseydi, Vedat'la birbirlerine dayanırlardı. İkisi de zayıftılar, yalnız duramıyorlardı. Yine de evlilikleri çözülmüş, ikisi de dayanaklarını dışarda,

kendi dostlarında bulmuşlardı. Hemen hiçbir şey birlikte olmuyordu. Yalnızca birlikte oturmak kalıyordu bir evde. Birlikte para harcamak, yapmak istenen şeylerden bir başkasını üzmemek için vazgeçmek yahut öyle olduğuna inanarak, irade yokluğuna bu örtüyü örtmek... Eşlerden birisi olduğu yerde sayıyordu. Yıllar önce bu nitelikleriyle beğenildiğini, istendiğini unutamıyordu. Değişmek, daha üstün yeteneklere sahip olmak için gayret etmiyordu. Değişip ilerleyeni, eskisinden daha çok, daha değişik istekleri olduğu için suçlayabiliyordu. Suçlanan bundan sonra kendini savunmak zorundaydı artık. Bir şeylerden kopmak, yahut bir şeyleri saklamak zorundaydı. Gerisinde kalanın elindeki kozlar kadar kuvvetli olamıyordu. Çünkü suçlama hakkı onun elindeydi. Artık, ağın içinde kurtulmak için debelensin bakalım.

Bunu hem kadın arkadaşlarının hem erkek arkadaşlarının evliliklerinde görmüştü. Her iki cinste de sonradan gelişme çabası gösterenler vardı. Bunlar suçlandıkları zaman ya yalnız kalıyor, yahut da çizginin dışına çıkmaya çalışıyorlardı.

Kendi evliliği bu yüzden sona ermiş değildi. Onlar, birbirlerinden güç almayı unutup içlerine kapandıkları için yalnız kalmışlardı. Şimdi bile Vedat'la karşılaştığında o yalnızlık duygusunu her ikisi de duyuyordu. Vedat, o günlerdeki Vedat değildi. En küçük kuşkularını bile başkalarına aktaran adam olmuştu. İyi olmuştu. Vedat onu pahalı lokantalara götürüyor, gülünç öyküler anlatıyor, iş sorunlarını aktarıyor, Nilüfer'in yatırımları için akıl veriyor, ayrılırlarken hep aynı şeyi yineliyordu :

«Kendini dertli hissettiğinde bana gelebileceğini biliyorsun. Senin için elimden geleni yapacağımı biliyorsun.»

Biliyordu. Ama yalnızca bir kez Vedat'ın yardım edebileceğini düşünerek ona gitmişti. Nihat'ı anlatmak istemişti. Daha söze başlarken, birden ikisinin anne ve baba olarak ölmüş çocuklarının anısını taşıdıklarını, bu soruna Vedat'ın yardımcı olamayacağını anlamıştı. Sözlerini yarıda kesmişti:

«Ben her zaman, her şeyi yanlış yapıyorum Ve-

dat. Şimdi, kendimi sana savunmaya çalışıyorum. Halbuki böyle yaparsam sen bana yardım edemezsin. Bunları konuşmam değil, hiç konuşmamam gereken kişi sensin aslında.»

«Deli misin Nilüfer. Olanlar kaç yıl öncesinde kaldı. Üstelik ikimizin de suçu yoktu. Gayret ettik, unuttuk. Sen anlatabilirsin bana derdini. Anlayacağım, göreceksin.»

Ne demekti, «ikimizin de suçu yoktu?» Bir başka suçlu mu vardı, onun bildiği? Yanlış seçmişti Vedat'ı. Son kişi o. Son kişi...

«Yok... Şimdi sana bir şeyler anlatamayacağımı anladım. Sen anlarsın, biliyorum. Ama anlatamayacak olan benim. Sonra, Suna'yı hatırlamadan edemiyorum. Bu kadar dikkatli, özenli konuşursam, neyi söylemem, neyi hatırlatmamam gerektiğini düşünürsem bana yardım edemezsin. Kendimi bırakamayacağım senin yanında. Suna giriyor aramıza. Anılar giriyor. Bizim beraberliğimizi sürdürememizin nedeni de o değil miydi? Az önceki sözün neydi, hatırla. 'İkimizin de suçu yoktu.' Yani bir suçlu var... Şimdi sen, benim suçsuz olduğumu söylesen bile, nasıl inanabilirim sana?»

Vedat'ın bakışları karşı duvara takılmıştı uzun süre. Nilüfer'in ayağa kalktığını fark etmemişti. Neden sonra, zorlukla toparlandı:

«Bunca yıldan sonra, ilk kez geldiğine göre, böyle işyerinde konuşulacak şey değil senin derdin. Öyleyse, sen biraz daha düşün, derle toparla söyleyeceklerini. Akşam buluşalım seninle. Başbaşa kafa çekelim. Sen anlatacak gibi hissedersen kendini, anlatırsın. İstemezsen anlatmazsın. Ben sana bunun sorusunu bile sormam.»

«Sağ ol,» diye kaçmıştı Nilüfer. Sokakta, Vedat'ın gerçekten dostu olduğunu düşünüyordu.

Ama akşam yemeğe gitmemişti. Telefonun fişini de çekmişti. Geç saatte Vedat eve gelmişti. Nilüfer karanlıkta oturuyordu. Kapının göz deliğinden bakmış, Vedat'ı görünce onun ısrarlı zil çalışına aldırmamış, kapıyı açmamıştı.

Acaba Suna'yı yitirdiği günlerde gebe kalabil-

seydi, bir çocuk doğursaydı, yaşamak başka türlü görünür müydü gözüne? Yeni acılardan kurtulmuş olur muydu? Şimdi göbekli, yüksek perdeden kahkahaları uzadıkça uzayan, içkili lokantaların hovarda Vedat'ını elinde tutmak nasıl bir doyum verirdi içine? Hiç sevinç vermese bile, bugünün kasap Nilüfer'i olmazdı o zaman. Bir gencin ömrü boyunca sakat kalmasına, dengesinin bozulmasına neden olan bir... bir... Hayır, sözcük yoktu kendini anlatacak. İçinde saf, umuda açık bir şeyler kalmaz mıydı? Suna'nın yaşıtları fakülte bitirdiler bu yıl.

Ah, yitirdiği şeyler ne çoktu. En kötüsü kendine inancını yitirmişti. Belki çocuğundan bile önemliydi bu.

Bunları düşünmesinin nedeni, aynanın içindeki sarhoş, duygusuz kadın.

Dışarda ışıklar yanmış olmalıydı. Gölü en güzel yerinden gören pencerenin önüne çekilmiş kızıl kahve yumuşak deri koltuk, bir kadeh iyi kalite içki, uğultulu müzik, en önemlisi, unutmak umudu kendisini bekliyordu. Bu hiçbir yerden ışık almayan yapay olarak aydınlatılmış yer, eskimiş limon kolonyasına karışan geçmiş bir güzelliği özlüyormuş gibi kendini inceden inceye gözleyen sarhoş kadının kokusuyla, çirkindi. Burası, doğal olan şeylerin tümünden uzaktı kendisi gibi. Kadın kapalı bir hücredeydi. Çoğalmıyordu, azalıyordu, hep azalıyordu.

Çıkmalıydı buradan.

Aynadaki kadına baktı. Yerinden doğruluyordu. Gözlerinin çevresini incecik kılcal damarlar basmış, yüzü yıpranmış, bakışları zorlasa bile yumuşayamayan, her şeye, kendine bile üstten bakan o pis kadın...

«Tiksindiricisin. Tiksindirici ve iki yüzlü bir yaratıksın!»

Kadına arkasını dönmeyi, kapıyı bulup arkasından kapatarak onu bu kapalı yerde yapyalnız bırakmayı istedi. Kalkamadı. Ellerini tezgâhın üstünde kavuşturdu. Başını gömmek istiyormuş gibi sertçe indirdi. Olanları unutmak istiyordu.

5

Korkuyordu. Başına geleni anlamaktan. Anlarsa, korku sözcüğünün çağrıştıracağı izlenimler bile eksik kalacaktı gerçek duygularının yanında. Aynı anda, yapılması zorunlu şeylerin bulunduğunu da düşünebiliyordu. Bir saat düzeniyle yapılması gerekirdi bunların. Yapılmalı ama nedenini sormaya kalkışmamalıydı. Bekliyordu : İnsanın beklemesi için neden olmadığını bile bile beklemesi belki saçmaydı, ama bunu yenemiyorsa, başka çaresi yoksa, beklerdi. Suçluydu, farkındaydı. Başka suçlu aramak yersizdi.

Zaman geçiyordu. İçinden bir şeyler koparark geçiyordu zaman. Ama, zaman var mıydı, duruyordu işte. Şimdiki gibi. Az önce de böyle duruyordu. Az önce ellerine bakıyordu. Şimdi de. Eviriyor, çeviriyor, parmaklarını inceliyordu. Ellerinin her birinde beşer tane uç, bu uçların dördünde üçer eklem, birinde iki eklem vardı. Yine de, sıyrılıverirdi bu oynak gücün arasından bir gövde. Kayardı. Annesinin bir ayağı terlikliydi. Gözleriyle görmüştü. Aynalara bakmayacaktı artık. Korkutucu şeydi ayna. Suçluyu gösterirdi. Bir şeyleri yitiriyordu, farkındaydı. Bir şeyler akar, geride suçlu yüz kalırdı. Ama, şimdi hem yitiyordu, hem durup duruyordu. Birisi bağırıyordu. İncecik, kısacık bir ses çıkıyordu ağzından. Bakıyordu, yukarı doğru. Duygusuzluğa varan bir duygu yoğunluğu içindeydi. O ince ses biter bitmez, ölümün sesini duyuyordu. Soyut bir sesti. İçinde büyüyordu. O yüzden, dışındaki tüm gerçek sesler kendisine erişmez oluyordu. Şimdi, yine sesleniyorlardı galiba. Birisi, omzundan sarsıyordu.

Ölüm kendi sesiyle geldikten çok sonra, yeniden insan sesine dönüşüp haber olarak kulağına çarpmıştı. Bunu duymak istemezdi, zaten biliyordu.

Çok önceden, akıp gitmesi gerekirken bunu unutmuş bir zamanın içinde asılı kalmıştı ölüm. Bir sarkaç gibi salınıp duruyordu başının üstünde.

Suna'nın sesi neredeydi, uzaklaşıp gidiyor muydu zamanın içinde? Ayrışıyordu kuşkusuz. Ama yer yer, bir kez daha birleşip, aynı ton ve aynı sözcüklerle bütünleniyordu.

Her şey bir makine düzeniyle yapılmalıydı. Yapılıyordu. Çevresindekiler, öğrendikleri sözcükleri söylüyor, alıştıkları gibi boynuna sarılıyor, yine öyle bakıyor, öyle acıyor, yüzleri aynı biçimde kırışıyordu.

Suçlu olduğunu anlamıyor muydu bunlar? Annesi suçlu değil. Çocuğunun son sözlerini bile unutmak için dinleyen o değil mi? Anne nedir, nedir anne? Şimdi, anne miydi? Bu sabah anneydi, şimdiyse giderek azalıyor anneliği. Zamanın içinde o da, kaya kaya uzaklaşıyor. Suna küçücük bir bebekti. Getirdiklerini yanında götürüyor. Nasıl taşıyacak bunca çok şeyi?

Herkes Nilüfer'e bakıyor. Anlamıyorlar mı bunlar onun suçlu olduğunu? Anlamalarının, anlamamalarının bir önemi yok, aslında. Onlar varlar da Suna neden yok? Yok mu, yok ne demek? Yerçekiminin mi tüm suç. Nasıl oluyor da kuşlar uçuyorlar boyuna? Boyuna uçuyorlar, Suna hızla...

Alması için zorlandığı ilaçları yutuyordu. Bulanmaması gerektiğine inandığı bilinci sürekli bulanıyordu. Zaman zaman yalnız kaldığını biliyordu. Yalnız kalmak, istediği bir başkası varken, onu bulamamak demekti. Bundan acı çekmek demekti. Ama boyuna uyuşturuyorlardı, acı duymasını engelliyorlardı.

Boyuna dürtüklüyor, sürüklüyorlardı oraya buraya. Tartışıyor, arasıra kaygılı kaygılı bakıyorlardı. Evden çıkarıyor, birileriyle konuşturuyor yine eve getiriyorlardı. Herkes bir yerine dokunmak için korkunç istekliydi, ayak bileklerinden tutup divana uzanmasını istiyorlardı. Bileklerini ovuyorlardı. Alnına dokunuyorlardı. Omuzlarına bastırıyorlardı. Sorular soruyorlardı boyuna. «Nasılsın, nasılsın, nasılsınnasılsınnasılsınnasılsınna...» Koşturup durmaları için neden ol-

madığını anlamıyor muydu bunlar? Suna yoktu ki. Telaşlanacak şey mi kalmıştı?

Bir soruyu sorması gerektiğini düşünüyordu. Ağzını açıyordu, anlayıveriyordu: Neden kalmamıştı soru sormak için.

Bitmek tükenmek bilmeyen o kalabalığın ve aşırı ilginin, avutma sözcüklerinin, yalnızlığını gidermeye yetmeyeceğini bilmiyor muydu bunlar?

Günler art arda eklenecekti. Daha dün somut olarak yakın olan an, o ürkütücü zaman parçacığı şimdi geçip gitmişti.

«Bunların hepsini yaşamanız ve algılamanız gerekiyordu, yaşadınız, dayandınız, çünkü dayanmak zorunluluğundaydınız. Şimdi sizi bunlardan kurtarıyor, uyandırıyor ve çekip gidiyoruz...» denileceği bir anın geleceği umudunu yitiriyordu zaman aktıkça. Niçin uzaklaşıyordu karabasanın artık kalktığını fısıldayacak olan o ses? Öylesine yoğun bir beklemeye bırakıyordu ki kendini, zaman zaman bir sevinç çakımı çakıyordu gözlerinde. Gövdesinde bir hareketlenme oluşuyor, yüzü gülüyordu. O anlarda gerçekten söylenmiş miydi o söz? Bilemiyordu. Hafifçe söylenmiş bile olsa, beklemez, fırlardı yerinden, nereye koşması gerekiyorsa oraya koşardı. Oysa bekleyip duruyordu, aynı şeyler yeniden başlıyordu.

Kısa süre önce bu yeni yapılmış apartman katına taşınmışlardı. Geldiklerinde hâlâ boş katlar vardı. Şimdi bile, tamamı dolmamıştı. Doğru dürüst yerleşmiş oldukları bile söylenemezdi. Suna, bir ay sonra üç yaşını dolduracaktı. Obur, güler yüzlü, uykucu, çok konuşan bir çocuktu.

Kapıda Nilüfer'i uğurlamıştı. Annesinin ardından kapıyı büyük bir gürültüyle kapatacak, koşarak kendini anneannesinin kucağına atacak, onun kucağında, Nilüfer'e, o sokağın sonuna varıncaya kadar el sallayacak, sonra babasının yatağına, onunla oynaşmaya koşacaktı. Annesinin Ulucanlar'da, kimselerin uğramadığı bir muayenehanesi olduğunu, orada iki üç ay önce oğlunu ve damadını yitirmiş olan Şaziment Hanımın cumbasının tam karşı-

sındaki pencerenin tülü ardında durup Şaziment Hanıma artık bugün gitmesi gerektiğini düşüneceğini ama yine o yürekliliği gösteremeyeceğini bilmiyordu. Akşam gelirken annesi kendisine güzel şeyler getirsindi. Bebek istemiyordu. Araba olurdu. İçinde şoförü olsundu arabanın, onun da bir kızı olsundu. Kızın ceplerine babası kirazlar doldursundu. Annesi o kirazları kızdan alıp Suna'ya getirsindi.

Nilüfer kızının her sözüne baş sallamıştı. Merdiveni inerken kızının isteklerini hemen unutmuş, sokağa çıkmadan önce, apartmanın önündeki beton düzlükte yine onun sesini duymuştu. Söylediklerini anlamamıştı. El sallamak için dönmüş, başını kaldırmış, annesinin kısacık, inanmazlıkla dolu, hemen kesilmiş, olağanüstü bir güçle kesilmiş gibi kopuk sesini duymuştu: «Ayyy..» O anda önüne düşüveren, şakırtılı bir kalem kutusu gibi, bir karpuz kütürdeyişi gibi yahut bir başka ses... gibi... Yahut hiçbir ses gibi değil, bir ses, inanılmaz, anlatılmaz, bir daha duyulmaz bir ses çıkaran, küçük, yuvarlak, canlı ve cansız, o an gördüğünden pek emin olamadığı bir... O Suna'ydı...

Kasılma... Uçuveren bir korku, uçuveren ve hemen çevresini saran bir inanmazlık ile bunun tam tersi bir algılama: Coşkunun ele gelir biçimi. Tam tersi: Boğucu bir keder. Karnındaki çocuğun ilk tekmesini duyduğu yüreğini oynatan o an. Şimdi ayağının biri ters dönmüş duruyor. Tam görmeden gördüğü bir sürü şey ve o umutsuzluk...

Gördüğü yahut duyduğu şeyler ne idiyse hemen yok olup gitmiş, ama ardından Nilüfer'in içinde büyüyen bir şeyler bırakmıştı. Değişik biçimde yayılıyordu bunlar, bakmadığını, baktıysa bile görmediğini, çünkü böyle küçük bir şeyi, bir olay bile değil, küçücük bir değişim bile değil, öyle basit bir şeyi görmüş olamayacağını sanmıştı. Çocuk yerde, hafifçe yan dönmüş, boynu olmaz bir biçimde kırık bir taşbebek boynu gibi, bacağı yine öyle dönük, kıvrık ve gövdesinin yüksekliği birden yitmiş gibi yatıyordu. Kucakladığını, aldığını biliyordu. Topluyor gibiydi alırken, dağılacağını, parçalarının uçuşacağını sa-

nıyordu. Böyle bir şey olmadığını görünce belli belirsiz ferahlık duymuştu. Başını yukarıya kaldırıp yine pencerelere baktığını, yalnızca annesinin odasının penceresinin açık olduğunu, kimsenin bir şey görmediğini, bütün pencerelerin kapalı olduğunu algılamıştı. Zaten şimdi kucağında çocukla birlikte hiç bilmediği bir masal evreninde; ölümün, insanın kanıyla oluşturduğu çocuğun, anneliğin ve acıların bulunmadığı bir yerde olduğunu, o yüzden bir şey göremediğini, o yüzden çocuğun nefes alıp almadığını merak etmediğini sanıyordu. Bir tür tiyatro sahnesiydi orası. Ayakta duruyordu. Ardında bir apartman dekoru vardı. Tüm pencereler kapalıydı. Apartmanın arkasında gri mavi, aydınlık bir gökyüzü vardı ve zaman zaman kararıp yeniden aydınlanıyordu her yan. Sanki hava bile bir başka şeyin içinde yüzüyordu. Bunun dışında, tüm renkler doğaldı. Ölüm yoktu... Ölüm yoktu... Ölüm... Yoktu. Bağırmak istiyordu ama bağırırsa dekorun canlanacağından, oynadığı oyunun gerçekleşivereceğinden korkuyordu. Yürüyordu. Hiçbir yere bakmıyordu. Çocuğun kucağında olduğunu unutmak istediği an unutuyordu. Hatırlamak istiyor, onu görüyordu. Çekip gitmek, sesler başlamadan, herhangi bir canlı bu dekoru gerçek sanmadan, o yüzden gerçeğe dönüşmesine neden olmadan, ölüm gelmeden, çocuğunu kucaklayıp buradan kaçmak gerekirdi.

Annesi, bir ayağında lastik terlik, öbür ayağı çıplak, başındaki örtü uçuşarak koşup gelmeseydi, sormasaydı :

«Öldü mü? Öldü mü?»

O zamandan başlayarak nasıl bir koruma duygusu içinde, çocuğun annesinin kucağında olduğunu görmediğini, pencerenin çok alçak, çocuğun divana tırmanmasının kolay olduğunu söylemişti, bilmiyordu. Düşünmemişti hiç. Böyle konuşurken annesini kurtarmayı bile düşünmemişti. Hiçbir şey istemiyordu. Sonra her şey kendiliğinden sürmüş gitmişti.

Daha hastanedeyken, annesinin ellerinde ve boynunda sürekli titremeler başlamıştı. Giderek

azalmamış ve hiçbir zaman durmamıştı titreşimler. Şok, önlenemez bir yıkıntı oluşturmuştu beyninde.

Nasıl geçtiğini, ne zaman bittiğini bilmediği ilk günden sonra, ertesi sabah gözlerini açtığında en zor günün yaşanmış ve geçmiş olduğunu, bugünün artık dünkü kadar güç olamayacağını düşünmüştü. Hava güzeldi. Salkım saçak bulutlar geçiyordu durmadan. Nilüfer kımıldanmadan uzandığı yatağında, gövdesinin varlığını algılamayarak, düşündüğünü ve acısını hiç fark etmeyerek günün güzelliğini görüyordu yalnızca. Acıyı taşıyamayacak kadar güzel olan bugünde acıyı niçin düşündüğünü, acı çekmenin anlamını çözmeye çalışmıştı.

Yataktan kalktıktan sonra evi dolduranlar kendisini konuşturmaya çalışmışlardı. Suna o zaman tüm yokluğuyla çıkagelmişti. Suna yoktu artık. Pencereden düşmeyecekti hiçbir zaman. Nilüfer başının üstünde, dokuz on metre yüksekliklerde durup gezinen bir dünyayı görmeyecekti. Kendisini oyalamaya çalışanlar acı çekmediğini anlamamışlardı. Oysa o bir şeyi görmüştü : Hiç kimse, acının en büyüğünü yaşarken bile bunu sürekli duymuyordu.

Anılar birbiri ardına gelerek üstüne yığılmıştı, ezmişti Nilüfer'i. Daha iki gün önce, akşamüzeri, balkondaki çiçeklerin yapraklarını parçalayan, sokağı dereye çeviren yağmur ve dolu sağanağı sırasında kızını tüm sıcaklığıyla, varlığından taşan bir mutlulukla kucaklamıştı. Suna korku içindeydi, ağlıyordu. Gök gürültüsünden, şimşeklerden, değdiği şeylerin üstüne şakırtılı tokatlar atan yağmurun buğulu sisinden korkuyordu. Gözlerini kapatmış, ağzını burnunu Nilüfer'in saçlarının bittiği çizgiye sürmüştü. Nilüfer, çocuğun bilinçsizce yaptığı bu hareketle gıdıklanmıştı. Şimdi ise, akı kırçıl bulutlar geçip gidiyordu uzaktan. Pencerenin önünde bir görünüyor, bir yitiyorlardı. Zaman doğayı, doğayı mı yalnızca, yaşamın tümünü sürekli değiştiriyordu.

Yüreğinde bu akşam, bu güzel havada kızının küçük adımlarına uydurulmuş bir yürüyüş yapma isteği doğuyordu. Karşısında oturan annesi gözlerini Nilüfer'den kaçırarak, yine de sık sık bakarak tir

tir titriyor, koltuktan bir an için olsun kalkmıyordu. Nilüfer'e bakmadığı zamanlar nereye baktığı belli değildi. Kederinin ve korkunç suçluluğunun etkisinden hiç mi kurtulamayacaktı? Nilüfer onun artık hep öyle kalacağını biliyordu ve acıyordu. Kendine acımaktan daha kolay geliyordu bunu duymak. Onun yerinde olmak istemezdi. Kendi yerinde olmak da istemezdi ama, onun yerinde olmak... Yine başını çeviriyor, yine pencereden dışarı bakıyordu. Ortalarda dolaşan, saçma sapan sözler eden akraba ve tanıdıklardan değil de, annesinden rahatsız oluyordu. Korku yaşlı kadının yalnız bakışlarına değil, kirpiklerine bile sinmişe benziyordu. Hele o titremeler... Hiç ara vermeksizin sürüyordu. Yirmi dört saat önce başlamış bir bozukluk gibi değil, annesinin varolmuş olduğu günden beri sürüyormuş gibi temposunu hiç bozmadan başını ve ellerini tutsak almıştı. O yüzden kadının başındaki örtü sürekli olarak kayıyor, o bunun farkına bile varmıyor, nereye baktığını bilmeden bakıyor ve gözleri orada takılı kalıyordu. Bir anda beyninin küçücük bir parçası görevini sürdürmeyi yadsımıştı. Annesi yakınında olduğu sürece Suna'nın ölümünü hep hatırlatacaktı.

Daha sonraki günlerde, annesinin varlığı daha da çok rahatsızlık vermişti. Hiçbir şeyin açık konuşulmadığı günler geçirmişlerdi. Annesinin evdeki havaya dayanamayarak gitmeye kalkışmasına ses çıkarmamıştı. Kadın eşyasını eski bavuluna doldururken her şeyi elinden kaydırmıştı, ama buna da aldırmamıştı Nilüfer. Onun hemen çıkıp gitmesini istiyordu yalnızca. Bunun zulüm olduğunun farkındaydı, yine de başka türlü düşünemiyor, davranamıyordu. İçinde bir şeyler sürekli olarak eksiliyordu. Onların yerine koyabileceği şey yoktu. Yaşamak farkına varılmayan bir şeydi. Sorumluluklar da öyle. Evdekiler, yüz yüze gelseler bile birbirlerine çarpmayacak kadar gölgeleşmiş, fiziksel varlıklarından uzaklaşmış gibiydiler. Yardımlaşmak ve dayanmak isteği kimsede yoktu. Nilüfer, annesinin nereye gittiğini öğrenmek istemiyordu. Samsun'a, o eski eve mi, yoksa dayısının yanına, Bafra'ya mı gidecekti, bel-

ki de İsmet'in yanına sığınırdı. Ona soramazdı, çünkü sorarken yüzüne bakması gerekirdi. Oysa göz göze gelemezlerdi artık. Kadın acı çekiyordu kuşkusuz ama bu acıyı hafifletmek Nilüfer'in gücünün üstündeydi. Ağaç köklerinin toprağa tutunduğu gibi direnç göstermekti yaşamak. Bilincin katılmadığı bir olaydı. Evde varolan tek şeydi bu. Kendisinin de, annesinin de, Vedat'ın da tutundukları buydu.

İsmet gelmiş almıştı annesini. O zaman da sormamıştı. Annesi sarılırken eğilmemişti Nilüfer. Onun göğsüne bastırılmak istemiyordu. Onun kokusunu duymak istemiyordu, çünkü Suna düşmeden önce kokusunu anneannesine bırakmıştır sanıyordu.

Vedat'la dostça kucaklaşmıştı yaşlı kadın. Vedat'ın gözleri dolmuştu. Annesinin İsmet'in geniş sırtı ardında kalan gövdesi bir ay içinde neredeyse iki kat olmuştu. Ağzının içinde mırıldandığı sözcükleri Vedat dua sanmıştı. Nilüfer ise açık seçik duymuştu:

«Beni bağışla... Beni bağışla.»

Kapıda dimdik, yüzünde kıl oynamadan durmuştu. Eğer bu sözleri duymuş olmasaydı pencerede annesini gördüğünü, onun o küçücük çığlığını duyduğunu unuturdu. Unutmayı nasıl istiyordu, buna nasıl ihtiyacı vardı. Annesi anlamalıydı bunu ve her şeyi yeniden başlatmamalıydı.

İsmet'in annesini nereye, hangi koşullara götürdüğünü çok sonra, annesi Samsun'daki evine döndükten sonra öğrenmişti. Annesiyle bir daha karşılaşmayacaklarını kapının önünde kaskatı dururken biliyordu. Unutmasına bile olanak bırakmadığı için onu hiç bağışlamayacaktı. İsmet'in yerini, annesinin iki ay kaldığı o küçücük odayı gördüğünde, yaşadığının farkındaydı artık. Acısı eskimiş, yerini giderek silikleşen anılara bırakmıştı. Ağrımıyordu yüreği. Suna'nın yitişinin acısı yerini hüzne bırakmıştı. Bu kez, daha başka, yaşamını daha uzun etkileyecek bir acıyı bekliyordu.

Annesinin gittiği günün akşamı, Vedat da kendisi de evin boşluğunun, karanlığının, en kötüsü sessizliğinin verdiği dayanılmaz acıyla birbirlerine

sarılmış, uzun süre öyle durmuş, her biri kendisi için ağlamıştı. O anda bile aralarında bir bütünleşme duygusu oluşmamıştı. İkisinin de «benim çocuğum,» dedikleri çocuk nedense bir canı yaratmanın ve yaşatmanın getirdiği o beraberliği var etmeye yetmemişti. Işık yakmamışlardı. Büyüyen, büyüdükçe yabancılaşan bir gölge gibiydi Vedat. Nilüfer saatlerce kalmıştı oturduğu yerde. Vedat'ın zaman zaman kalktığı, salondan çıktığı, geri döndüğü dışardan vuran ışıkla oluşan çevresi ağarmış gölgeden belliydi. Yoksa, hiç gürültü yapmıyordu. Neler düşündüklerini bilmiyorlardı birbirlerinin. Nilüfer, Vedat'a acıyordu. Ama bu onun değil, kendi kendinin farkında olmaktı. Vedat çocuğunu hasta bir sevgiyle sahiplenmiş, çok şey yitirmişti şimdi.

Suna yüzünden Vedat'la birbirlerine dolaşmış olan bağları kopuvermişti işte. Bunu onarmak isteği yoktu Nilüfer'in içinde. O gecenin en önemli olayı, annenin gitmesiyle duyulan ferahlık değil, eskimiş olduklarını anlamanın şaşkınlığıydı.

Konuşulmamış bir şeylerin bulunması, birbirlerine açılmamaları, bundan sonra ne yapmaları gerektiğini düşünmelerini engelliyor, giderek bu uzaklık evliliklerinin sürmesini olanaksız kılıyordu. Daha önce yalnızca çocuklarını yitirmiş bir ana baba olduklarını sanıyorlardı. Evde birden ortaya çıkan boşluk, daha ötede bir şeyler olduğunun belirtisiydi. Suna'nın varlığı sevgiyi yitirdiklerinin farkına varmalarına engeldi. Artık Suna gitmişti. Evin karanlığına saklanmış bir şeyler ilk kez ortaya çıkıyordu. Saklanmış isteksizlikler, bıkkınlıklar, saygıyı yitirmiş olduklarının farkına varış, konuşmadıkları ölüm nedeni, ikisini birbirinden ayırıyordu.

Nilüfer boşanmak istediğini söylemişti. Vedat bunu beklediği, özlediği bir öneri gibi, hiç karşı çıkmaksızın kabul etmişti. O da Nilüfer'in kendisine hatırlattığı şeylerden kurtulmak istiyordu. Haklıydı.

Vedat, sorumluluğunu yine de taşıyacağını söylemişti. Boşanmak için Nilüfer'in uzmanlık sınavına girmesini, asistanlığa başlamasını şart koşmuştu. Demek hemen hemen bir yıl daha o koşullarda sür-

dürmüşlerdi evliliği. Ama nasıl bir evlilikti o. Vedat iyiden iyiye dışarı kaymıştı. İş gezileri artmış, birbirlerini görmedikleri günler ayı bulmuştu. Bir araya geldiklerinde konuşacakları hiçbir şey yoktu.

Asistanlığa başladığı gün Vedat onu fakültenin kapısına kadar getirmişti. Bunun için iş yolculuğunu dört gün ertelemişti. Boşanmaları Nilüfer'in dışında bir olaymış gibi, sıkıntısız ve sessiz bir biçimde gerçekleşmişti. Sonucu avukatından değil, Vedat'dan öğrenmişti Nilüfer. Zaten o avukatı bulan, parasını veren de Vedat'tı. Nilüfer'in önce yanaklarını sonra saçını öpmüştü. İkisi de titriyorlardı, ne tuhaf. Elini uzatamamıştı Vedat'a.

Vedat giderken Nilüfer onu kliniğin kapısına kadar geçirmişti. Arkasından bakarken derin soluklar alıyordu. Soluk almak güzeldi, özgür soluklar çok daha güzeldi. Bir yılda en yakını olan üç insanı çıkarmıştı yaşamından ve birinden acı, birinden sevinç duymuş, öbürünü unutmayı yeğlemişti. Son beş yılı hiç yaşamamış olsaydı nerede olur idiyse şimdi de, o kapının önündeydi işte.

«Doktor hanım izin verirler mi acaba?»

Kürsü Başkanı Halil Hocaydı. Elini Nilüfer'in sırtına koymuştu. Beyaz gömleğin bu kadar çok yakıştığı bir ikinci insan daha olur muydu dünyada? Asistanlarına karşı niçin çok sert davranırdı acaba?

Nilüfer âdeta sıçrayarak kendini yana attı.

O da diğer asistanlar gibi en çok Halil Hocadan korkuyordu. Öğrenciyken de böyleydi bu. Kızların tümü hem âşıktı ona, hem de ondan, erkek öğrencilerden çok çekinirlerdi. Kaç kez asistanlarını değil, doçentlerini azarlamıştı öğrencilerin önünde. Genç yaşında kürsü başkanı olmuştu. Ama, onun başkanlığa layık olmadığını kimse söyleyemezdi.

Ulucanlar'da geçirdiği o yıldan sonra asistanlık dayanamayacağı kadar ağır bir iş olarak göründü gözüne. Uzmanlığa ulaşması için gerekli süre, so-

nuna varılamayacak kadar uzun gibiydi. Gece nöbetleri, uykusuzluklar, acemilikler, alaylar, doğruluğundan daima kuşku duyulan hastalık tanımları, polikliniklerin usanç veren muayeneleri, yoksulluklar, pis kokular, umutsuzluklar, yakınmalar, bağrışmalar, ameliyatlar, ölümler, hele ölümler...

Bir gün, ansızın, düşündüğü için değil, aklına öyle estiği için, önüne gelen ilk otobüse atlayıp Anadolu'da rasgele bir ilçeye kendini atıvereceğini, hükümet doktoru yahut belediye tabibi olarak bacaklarını kalınlaştırmaya, kıçını büyütmeye kalkışacağını sanıyordu.

Çok pişmandı Halil Hocanın kürsüsünü seçtiği için. Herkesi çok yoruyordu Halil Hoca. Asistanlarının birbirleriyle yarıştıklarını, bunun bir anlamda doktorluktan, doktor yemininden başka bir şey olduğunun farkında değil gibiydi. Hemen, çatılmaya hazır iki kaş, kasılıveren köşeli bir çeneydi. Hiçbir yardımcısının özel sorunlarına ilgi duymuyordu. Onun için yataklar vardı. Yatakları dolduran hastalar, her gün özenle yapılması gereken temizlik, uyulması zorunlu muayene saatleri, ilaç zamanı, pansuman ve ameliyatlar... Nöbetler ve yakınmaya neden olmama çabaları bunların dışındaydı üstelik.

Yine de erkek asistanlar ona benzemeye çalışırlardı. Onun giysileri, onun önlüklerinin kumaşı ve kesimi, göğsünün üstündeki adının nakışlanmasındaki güzellik, pipoları, pipolarını tutuşundaki incelik, mendilleri, çorapları, kitapları, üç dili rahatlıkla konuşması, evi, karısı, çocukları, hastalığın tanımındaki ve ilaç seçimindeki ustalığı, çok okuması, yenilikleri izlemesi, yönetimdeki tarafsız soğukluğu, imrenilen nitelikleriydi.

Nilüfer, anlatılanlardan çok farklı yönünü gördüğü için ondan korkuyordu. Asistanlığı kazandığı gün Halil Hocanın kendisini çağırttığını söylemişlerdi.

«Hemen gelsin...» demiş ve sonra kapısında, tam bir saat yirmi dakika bekletmişti Nilüfer'i.

«Küçücüksünüz. Arkadaşlarımın hepsinde koruma isteği uyandırmışsınız Nilüfer Hanım. O yüzden

size, hak ettiğinizden çok yüksek notlar verdiler. Aslında, birincilik sizin hakkınız değildi. Siz o kadar iyi değilsiniz. Onlara karşı çıktım. Sizi istemiyorum. Erkek asistanları yeğlerim ben. Bunu bildiğinizi sanıyorum. Kürsümde ilk kadın asistan sizsiniz. Sonra durumunuzu anlattılar bana. Bu yaşınızda büyük acılar görmüşsünüz. Sizin yerinizde başkası olsa, böylesi bir uzmanlık dalını seçmezdi. Bu yanlarınızı değerlendirdim. İtiraf etmeliyim, Tahsin'in, büyük yardımı oldu sizi değerlendirirken. Onu kırmak istemem. Çok değerli bir çocuk. Böylece... Beni yenerek geldiniz buraya. En önemli ilkemi, ilk size söyleyeyim, diğer asistanlarla konuşurken yineleyeceğim ama, siz şimdiden bilin: İnsan doktorlar istiyorum ben. Çok yumuşak, çok ince, yorulmak bilmez bir doktor olunuz. Zaten o güne kadar gözüm hiçbirinizin üstünden eksik olmayacak.»

Sandalyesinin arka ayakları üstünde ileri geri sallanmıştı. O anda hiç korkutucu değildi. Aksine, cana yakın, içten, dünyanın en güzel dişlerine sahip olan adamdı. Masasının üstünde küp biçimi bir resimlik vardı. Nilüfer'e dönük yüzündeki resimde, sarışın, soğuk, çok güzel bir kadın, kendisine benzeyen iki küçük oğlana sarılmıştı. Gülmeye çalışmıştı ama, yüzündeki gülücük yapaydı.

Masanın üstündeki takvimlik ve kalemlik sedef kakmalıydı. Aynı takımın parçası olan dolmakalem, antika bir divitin uç kısmından yararlanılarak yapılmıştı. Odadaki küçücük kişisel eşyaya, ilk bakışta fark edilmeyen ama giderek güzelliği anlaşılan bir zenginlik sinmişti.

«Sizin istediğiniz gibi bir asistan olduğumu göreceksiniz hocam,» demek istemişti. Bunu düzgün sözcüklerle anlatamadığını anlayıp tedirgin olmuştu. Bu adam birkaç kez daha böyle konuşursa, asistanlığı sonuna kadar sürdüreceğinden kuşkusu vardı.

Halil Hoca, duymazdan gelmişti Nilüfer'i, sözünü kesmişti:

«Şimdi çay getirirler, isterseniz birlikte içelim.»

Duyulmadık bir şeydi bu. Nilüfer bir kez daha

sınandığını düşünerek işi şakaya boğmayı yeğlemişti :

«Gözünü üstüme dikmiş, alıcı kuş gibi bekleyen hocalarım var efendim. Çay içmekle zaman yitirmesem iyi olur. Daha, tanımam gereken öyle çok insan, görmem gereken öyle çok yer var ki. İzin verirseniz, ben arkadaşlarımın yanına gideyim.»

«Tabii gidebilirsiniz. Evet, gitmeniz daha doğru. Size ayrıcalık tanıdığımı kimse düşünmemeli...»

Halil Hoca, Halil olalı neredeyse yirmi yıl oluyordu. Bu süre, Halil'in istediği gibi bir doktor olmaktan giderek uzaklaşan Nilüfer'in dengesinin bozulmasının da başlangıcıydı.

Aylardan mayıstı. Atkestanelerinin gür yeşilliklerinin her yanını konik ağaççıklara benzeyen pembe çiçekler sarmıştı. O yıl sanki atkestaneleri çiçeklerinin taçyapraklarını hiç dökmemişler, yeşillikleri azalmamış, çiçekler hep öyle sıcak ve güzel durmuş, tek yaprak solmamış, tek dal kurumamış, tek insan ölmemiş, kimseler acı çekmemişti.

Halil'in kolu daha uzanmadan, uzanacağını biliyordu. Omzundan saracağını, kendine çekeceğini, yüzüne doğru eğileceğini, gözlerinin güleceğini, öpeceğini biliyordu. Ama, güldüğünde böylesine etkileyeceğini bilemezdi. Nasıl sevdiyse onu, zamanı unutmuştu. Zaman, öylesine yitmişti ki, bu sevdanın ne zaman başladığını, ne kadar sürdüğünü, kısa sayılacak kadar mutsuz mu yoksa uzun sayılacak kadar mutlu mu olduğunu hiçbir zaman bilmemişti.

Halil'in gözlerindeki sertliğin Nilüfer'e bakarken birden yumuşadığını herkes hemen anlamıştı. Yalnız Nilüfer ve arkadaşları değildi anlayanlar. Hemşireler, hastabakıcılar, laborantlar, yalnız kürsünün değil başka kürsülerin hocaları ve doktorları da sevginin başlangıcına tanıklık edebilirlerdi. Nilüfer ilk zamanlar, Halil Hocadan istenecek şeyler için hep kendisinin öne sürülmesinden hoşlanmıştı. İstekleri-

nin çoğunun yapılması arkadaşlarının gözünde değerini artırıyor sanıyordu. Öyle bile olsa, bunun bir sınırı olması gerektiğini aklına getirmemişti. O yüzden bir gün Halil Hoca:

«Böyle pek haklı, pek doğru olmayan istekler için bir daha bana gelmeyeceksin Nilüfer» demişti. «Sana zaafım var ve onlar bundan yararlanmak istiyorlar. Şimdi git, Hoca, herkesin ne derdi varsa gelsin bana kendisi anlatsın diyor, de. Bir daha böyle şeyler için gelme bana. Kimsenin seni kullanmasına izin vermemelisin.»

Nilüfer, tersleneceğini hiç ummadığı için, odadan çıkarken ağlamaklıydı. Halil Hocaya kızıyordu. Ama onu Halil Hocaya göndermiş olanlar adamın haklı olduğunu kanıtladılar:

«Tüh yahu... Hoca sana tutuldu diye seviniyorduk. Garanti bir başka karı ayarlamıştır kendine, ona gidiyordur. Senin de pabucun dama atıldı desene.»

Yine de kırgınlığı arkadaşlarına değil, Halil Hocaya yönelikti. Kendini kadınlardan uzak tutamamasıydı bunun nedeni. Bir başka kadının ortaya çıkmasıydı. Kıskanıyordu o kadını. Hocayı gördüğünde yüreği nasıl hoplarsa hoplasın, kendini zorluyordu ilgisiz kalmak için. Asık suratlı değildi ama eskisi gibi engelleyemediği bir sevinç ışıltısı gezinmiyordu yüzünde, sesi pürüzsüz değildi. O günlerde, sonradan olduğu gibi güçlü değildi duyguları. Hocaya beslediği duygunun önünde sonunda bir tür Elektra Kompleksi olduğunu bilmiyor değildi. Bunun yanında küçük deneyimsiz bir kız sayılmazdı. Sevgi var ya da yok, bir evlilik yaşamıştı. Yirmi sekiz yaşındaydı. Halil Hocanın bakışlarında değişen şey olmasa bile Nilüfer küskünlüğünü yineleyip duruyordu içinden:

«Küstüm ben size Hocam. Size küsüm ben...»

Pataloji laboratuvarında yalnız kaldıkları çok kısa süre içinde Halil Hoca kolunu uzatmış, yerinden kıpırdamaksızın, Nilüfer'i çekerek kendine yaklaştırmış, eğilmiş, öpmüştü. «Küstüm ben size Hocam...» Bunu söylemeye hazırlanıyordu hani? Oy-

sa, bilmediği bir kuş kanadının üstünde. Asistanların, laborantların her an girip çıktıkları bu yerde Halil Hocanın nasıl olup da onca yürekli davrandığına şaşmıştı. Böyle şeylere çok alışkın olduğunu düşünmüştü sonradan. Öyleydi, yahut değildi. Halil gittikten sonra bile, o laboratuvarı bir kez olsun boş görmemişti bir daha. Odadan şaşkın, yüzü kızarmış çıktığında, ikide bir parmak uçlarını dudaklarına dokunduruyordu. O öpücük duruyor mu, uçtu mu, bilmek ister gibi.

Halil Londra'ya gittikten, öldükten sonra bile, özel odaları, gecenin geç saatinde kantini, yemekhaneyi, hemşire odalarını boş gördüğünde Halil'in kendisini burada da öpebileceğini düşlemişti. O günlerde şaşkındı zaten. Halil'le buluşmaları tek resimler gibiydi kafasında. Yaşanmış ve ayrı ayrı saptanmış mutluluklardı. Uzayıp giden, akıp duran bir zaman ve bu zamana yayılmış bir sevgi değilmiş gibi, bütünü düşünemiyor, kavrayamıyordu.

Evine çağırdığında, bu çağrının ne anlama geldiğini biliyordu Nilüfer. Çok rahatsızlık duymuştu. Şimdi böylesi çağrılardan tedirgin olmuyor, o bir yana, kendisinin bile çağırdığı oluyordu birilerini. Şimdi doğal. O günlerin Nilüfer'i aceminin biriydi. Ama şimdiki Nilüfer'de olmayan güçlülüğü vardı: O Nilüfer sevgisine kim hangi gözle bakarsa baksın, kim hangi patolojik nedenlere bağlarsa bağlasın, bunları kabullenmeyecek ve duygularının özelliğini savunacak kadar yürekliydi. Halil'in ardında ölümün gezindiğini, dahası gövdesine bile girdiğini bilseydi yine giderdi ona, ama o zaman bir acımadan söz edilebilir, duygularının içtenliğini savunmak zorlaşır, Halil'in yerini yakın ölümü yüzünden büyüttüğünü sanabilirdi. Oysa, hemen herkesten sonra öğrenmişti hastalığını.

Halil ne beklemişti Nilüfer'den? Sürekli, değişik kadınlarla ilişki kuran bir adamdı. İşinin, zenginliğinin, çekiciliğinin yarattığı olanakların birini bile kaçırmıyordu. Ailesinin dışında, onunla ilintisiz bir şeydi çapkınlığı. On altı yaşındaki ikiz oğullarına ve iyi öğrenim görmüş güzel karısına bağlıydı. Öyley-

ken, sürekli dışarı kaymasında bir bityeniği bulunmalıydı. Var idiyse böyle bir şey, onu kimseye açıklamamış, kendisiyle birlikte götürmüştü Halil. Nilüfer bir kez sormuştu karısını, Halil hemen sözünü kesmişti:

«Bu odaya, birlikte olduğumuz yerlere hiçbir zaman başkalarını sokmayalım, olmaz mı Nilüfer? Zaten az olan zamanımızın tümünü kendimiz için kullanalım. Boşlukları biz dolduralım... Sen kafanı gereksiz şeylerle yorma, benim güzel ördeğim.»

İlişkilerini herkese hiç çekinmeden anlatırdı Nilüfer. Evliliğini, erkeklerini, alaya aldıklarını, başarısızları, beğendiklerini, hepsini. Halil'den söz edemezdi. Kendini neyin alıkoyduğunu bilmiyordu. Karşısındakilerin anlamayacağından mı korkuyordu, yoksa sözcüklere dökerse içinde enine boyuna gelişmiş olan ve yaşayabildiği tek sevgiyi bir kalıba döküp mumyalayacağını mı sanıyordu? Bilmiyordu. Bu sevgi ve onun anlamı, kendisiyle birlikte göçecekti.

Evine gitmişti. Odalarının sayısı belli olmayan büyük bir evdi. Bir daha gitmek istememişti:

«Gelemem oraya Halil Bey. Evinizde nereye girsem, karınızla çarpışacakmışım gibi bir duyguya kapılıyorum. Yalnız çarpışsak yine iyi, beni yakalayacağını ve evire çevire döveceğini sanıyorum.»

Gülmüştü, ne güzel gülerdi.

«Ama beni seviyorsun. İstemesen bile, karım seni dövse bile çok ısrar edersem gelirsin.»

«Gelirim...» Nilüfer'in sesi duyulur duyulmaz çıkıyordu.

«Çok istediğim için bana yalnız olduğumuz zamanlar yalnızca Halil dersin. Çünkü ben senin Halil'inim...»

«Evet, derim. Kendimi zorlarım önceleri ama bunu söylerken sevinç duyarım.»

Londra'ya giderlerken, Nilüfer Perizat Hanımı ilk kez görmüştü. Halil'in saçları azalmış, kaşları daha bir dağılmıştı. Merdiveni çıkarken yarı yolda birden kasılmış, iki büklüm olmuştu. Nilüfer o zaman soğukkanlılığını yitirmiş, koşmak, tutmak, yar-

dım etmek istemişti. Önünde, yapışık durduğu cam tek engel olsaydı. Önce öyle sanmıştı, bir yumruk vurmak gelmişti içinden. Camı tuzbuz edip dağıtmak, koşmak, koluna girmek, başını, saçlarını okşamak öyle kolaydı ki. Az sonra Halil toplamıştı kendini. Doğrulup Nilüfer'in durduğunu sandığı yöne bakmıştı. Nilüfer o an tüm bildiklerini unutmuştu, doğaüstü güçleri yardımına çağırıyordu ve o yüzden o kadar uzaktan Halil'le göz göze geliyordu, onu öpüyordu, gözleriyle. Bekliyorum diyordu. İyileş, Tanrı'yı çağır, elini uzatsın, bir şeyler yap, bana dön...

Halil istemiyordu Nilüfer'siz gitmeyi. İyileşmeyi ise ne çok istiyordu... Perizat Hanımın taktığı üst kısmı koyu, altları açık renk, büyük gözlük herhalde duygu belirtilerini saklamak içindi. Kocasının Nilüfer'i istediğini biliyordu. Bunu herkes biliyordu. Halil, karısına yalvarmıştı, kendine acındırmaya çalışacak kadar zayıflık göstermişti: «Son isteğim olarak kabul et...» filan gibi şeyler söylemişti. Tutturamayınca, Nilüfer'in de kendileriyle gelmesi için direnmişti. Sonuçsuz kalmıştı istekler... Tahsin söylemişti: «Öyle de böyle de geri döndüğümde o küçük orospuyu hiçbir yerde barındırmayacağım. Çünkü, benim onurumu yalnız o kırdı.» Halil'in ağladığını eklemişti Tahsin.

Öbür doktorların uzağında, tek başına cama yapışmış duruyordu. Kahverengi mantosunun üstüne, Halil'in armağanı olan tiftik atkısını boynuna sarmıştı. Apron, ötelerdeki uçaklar, yüksek tavanlı yapı, öbeklenmiş insanlar, yani dış dünya ne kadar büyüktü, Nilüfer küçücüktü. Bugün hele çok küçüktü. Duyduğu üzüntü her yanı dolduruyordu. Atkısının üstünde gözyaşı damlacıkları emilmeksizin duruyordu.

Ellerinden kan damlamıyordu...

Değişmişti. Halil'i yitirmenin kederi bile sonuna kadar sürmemişti. Acısını fark etmez olmuştu. Her şey kopuk kopuktu. Yaşamın içine beklenmedik şeyler giriyor, hüznü yığıp kederi götürüyordu. Neden, düşüncenin kıvraklığı, hayır, oynaklığıydı. Sendele-

dikten sonra durup dönen, Nilüfer'e bakan Halil'in gözlerini kasım güneşi parlatıyordu. Doğal parlaklığını yitirmişti gözleri. Dahası, görme gücünü de büyük ölçüde yitirmiş olmalıydı.

O günlerin Nilüfer'i gerçekte şimdiki Nilüfer'den ne kadar farklıydı? Ne kadar değişir insan, olaylarla ve olayların birikimiyle oluşmuş zamanın içinde? Halil'i giderek yüceltmiş olamaz mıydı? Yaşam sürseydi... Haksızlık bu. Böylesi şeylerin akla gelmesi bile haksızlıktı.

Halil'den haber bekliyor ama annesine tek satır yazmıyordu. Annesinin beklemekten duyduğu acıyla kendi duyguları arasında fark olmadığını düşünmüyordu. İnsanın acı çekmekten hoşlanan yanı şimdi varlığını duyuruyor, o kadını mektupsuz bıraktığı için pişmanlığı büyüyordu. Çok zorlasaydı kendini, hiç değilse kart gönderseydi. Yapmamıştı. Acıların yalnız çekileceğine inanıyordu. Zaten o günlerin Nilüfer'ini tanımayacak kadar çok değişmesine karşın, aynı kalan ender yanlarından biri de buydu. Annesiyle yakınlık kuramamış, Vedat'ın, İsmet'in yardımcı olacaklarını aklına bile getirmemişti. Herkesi uzağında tutmuştu. Anasının uzun süre hasta, yalnız ve suçluluğun altında ezilmiş olarak yaşamasını önlemesi elindeydi. Yapmamıştı.

Para göndermişti. İnsanlarla ilişkilerinde kolaya sapmasının başlangıcı o günlere dayanıyordu. Yapması gerekenleri yapmıyor, onun yerine para veriyordu. Bir şey söylemese de, bir şeyler söylediği izlenimi uyandırdığını düşünüyordu paranın. Sevgi yoktu içinde. Bağışlama yoktu ama kötülük etmiş olanların bile aç kalmasına razı değildi.

İsmet'le aralarında başlayan ve giderek kapanmaz boyutlara varan uzaklık, o günlerden kalmaydı.

Nilüfer'i koruyanlar olmuştu çevresinde. Kimse onu suçlamak istemezdi. Yanlışını bulmaktan kaçınırlardı. Bunu, Vedat kırmaya çalışmıştı ama, Nilüfer yenmişti onu. Vedat'ın sağladığı şeyleri onun görevi olarak görmüştü. İsmet, Nilüfer'i sarsmaya kalkışan ilk yakınıydı. Dışındaki insanlara saygı duymadığını, istediklerini istediği süreyle çevresinde

tuttuğunu, istemediklerini dışladığını göstermek istemişti. Nilüfer bunu o zaman değil, yıllar sonra anlamıştı. İsmet, ablasını çok iyi tanıyordu, davranışlarını doğru değerlendiriyordu ama etkileme gücünün yeterli olmaması yüzünden, belki de sevgisine yenildiği için sonuna kadar gidemiyordu. O günden bilseydi, değişir miydi? İnsanlar her koşulu, her insanı kendi isteğine göre yönlendirme hakkını kullanamazlardı. Neden düşünmemişti bunu hiç? Filmlerde, bir olay, bir hareketle gerçeği anlayıp yüz seksen derecelik açı çizenler ve sonra bir yalvaç gibi yaşayanlar gerçek yaşamda neredeydiler?

Uzun süre, İsmet'in nerede oturduğunu merak etmemişti. Adres olarak biliyordu. Daha doğrusu bildiği adres bile değildi. Sinemanın adı ve Bahçelievler'de olduğuydu bildiği şey. Dolmuştan inip sinemanın önünde durduğunda yanıldığını, çünkü bir insanın burada yaşayamayacağını düşünmüştü. Sinemanın çevresini kuşatan briket duvar yer yer çökmüştü. Briketlerin çoğu düşmemiş, durdukları yerde erimiş, duvarda gedikler açılmıştı. Yukarıda küçücük bir makine dairesi vardı. Oraya çok dik bir merdivenle çıkmıştı. Yumrukladığı eski tahta kapıyı kimsenin açacağını sanmıyordu. Hava soğuktu, insan böylesi bir yerde kışı geçirebilir miydi hiç?

Makine dairesinin dış duvarları sıvasızdı. Nilüfer İsmet'i bulursa, onu almaya geldiğini söyleyecekti. İnsan barınamazdı burada. Hele onun kardeşi... Nasılsa yakında askere gidecekti, o zamana kadar ablasının kendisini düşündüğünü anlasın. Anlasın ki, hiç de yalnız kendini düşünen, kendi dertlerini önemseyen bir ablası yok onun. Burayı görünce duyarlığı artmıştı. Annesini yanına almamış mıydı evlenir evlenmez? Ona sıcak bir ev vermemiş miydi? Yoksulluğunun altına kalın bir çizgi çektirmemiş miydi? Birlikte yapamayacaklarını anladığında onun maddesel rahatını yine de düşünmüştü, para göndermişti. İyi evlat olduğu kadar iyi kardeş olduğunu da İsmet'e gösterecekti. Bugüne kadar verebileceği şeyleri yeterince vermemiş bile olsa, bu unutkanlığını ödeyecekti. Elbette, burada kalıyorsa

yapacaktı bunları. Kalmıyorsa? O zaman da, İsmet'in bir gün kendisine uğramasını beklemekten başka yapacağı şey yoktu.

Makine dairesi içten kötü bir pembeye boyanmıştı. Süpürgeyle yapılmış badananın görünümü insanın gözünü incitiyordu. Çizgi çizgiydi duvarlar. Çizgiler, pisliğin oluşturduğu koyu lekeleri daha belirgin kılıyordu. Yerler, kaba beton olarak bırakılmıştı. Oda, kapı açık olmadığı zamanlar sinema salonuna bakan yüzüne açılmış iki küçük delikten alıyordu ışığını. Deliklerden birine yaklaşıp baktığında tahta sundurmanın altına çekilmiş kötü sandalyeleri, üstüste yığılmış sıraları, uçuşan naylon torbaları, tam karşıdaki yüksek duvarı boydan boya kaplayan, yuvarlaklık verilerek yapılmış, bir zamanlar beyaz olan, şimdi pas ve kurşun rengi akıntılarla kirlenmiş görüntü duvarını görmüştü. Bunların hepsi, İsmet'in yoksulluğunu daha iyi anlaması için önüne çizilmiş bir dekorun parçaları gibi geldi Nilüfer'e. Bunca yoksulluğun içinde yalnızca İsmet kıpkırmızı çocuksu dudakları, etli yanaklarıyla koşullarına hiç aldırmayan biri gibi kapıyı açmış, şaşkınlığını saklamayı becererek geri geri çekilmiş, içeri girmesi için ablasına yol vermişti:

«Buyur...»

Ablası buraya her zaman geliyormuş gibi herhangi bir soru çıkmadı ağzından. Burası eviydi, burada korunuyordu dış koşullardan, burada yaşıyordu.

Ayağında Vedat'ın çok eski bir pantolonu vardı. Ceketi de Vedat'ındı. Ceketin içine yuvarlak yakalı, yaka çevresindeki ilmikleri akmış, koyu kırmızıyken yer yer maviye dönüşmüş eski bir kazak giymişti. Nilüfer, böylesi bir kazağın çöp tenekesine atılacağını düşünmüştü. Gömlek yoktu üstünde. Birden öfkelenivermişti, az önce o kadar çok acıyorken... Yoksa İsmet çöp tenekelerini mi karıştırıyor? Doktor Nilüfer'in kardeşi? Yardıma hazır bir ablası varken üstelik.

Sağa sola rasgele savrulmuş, modası geçmiş, yakaları eprimiş, yer yer sökülmüş gömlekler, yata-

ğın altındaki iki çift ayakkabı da Vedat'ındı. Ayakkabıların burunları hafiften yukarı kıvrılmıştı. Topuklar iyice aşınmış, kalıpları bozulmuş, çamur içinde pis şeylerdi. Vedat'ın ayaklarının çok terlediğini, ayakkabılarının yanlarını yiyen ter yüzünden kırışıp delindiğini onları görünce hatırladı.

Buraya geldiğine pişman olmuştu. İsmet'e Halil'in ölmek üzere olduğundan, o yüzden çok acı duyduğundan nasıl söz edecekti?

Bir zamanlar aynı evi, aynı odaları, daha önceleri aynı karını paylaşmış olmaktan öte bir yakınlık kurulamayacağını düşünüyordu İsmet'le. Bunların hepsi, geçmiş bir zaman parçasında kalmıştı. Yakınlık, kafanın içinde oluşurdu. İsmet'le böylesi bir yakınlıkları yoktu, olamazdı.

Gelmeseydi, keşke gelmeseydi. Halil'i, ona duyduğu sevgiyi, umutsuzluğu bu çocuğa anlatamazdı. Başını omzuna mı dayayacaktı onun, gözünden yaşlar mı akıtacaktı? O da, uygun, kötümserliğini önleyen, gerçekdışı ama yine de güzel sözler mi bulup söyleyecekti ablasına? Halil'in ölmesi, bir büyük iyilikle önlenebilir mi sanıyordu yoksa? «Gel, birlikte oturalım. Beni yalnızlığımdan kurtar, sana ihtiyacım var...» derse bu iyiliğinin bedeli, Tanrı'nın hoşgörüsü, Halil'in yaşamının bağışlanması mı olur sanıyordu? Tanrı'nın yazdığı karar İsmet'e sunacağı bir oda ile bozulacak mıydı?

Nilüfer'in ağzını açmasına fırsat vermeden bir çırpıda anlatıvermişti İsmet:

«Bütün kitaplarımı aldım abla. Elden düşme, çok ucuz... Lise bitirmelere giriyorum.» Çevresine bakmıştı bir an: «Akşamları ne yapacağımı bilmiyordum. Şimdi ders çalışacağım artık. Düşündüm taşındım, buradan kurtulmanın başka yolu yok. Halbuki buradan kurtulmayı nasıl istiyorum. Bilsen nasıl istiyorum abla.»

«Her zaman gelip benimle, hatta daha önceleri bizimle oturabilirdin İsmet. Buradan kurtulman kolay. Sen kardeşim değil misin? Ben de yalnızım. Yapayalnızım...» Sesi titremişti. Halil'i, onun uzak-

lığını, sevgilerinin çaresizliğini düşünmüştü: «Gel, birlikte oturalım.»

«Anlatamadım galiba. Birinin yanında sığıntı olmak kurtulmak değil ki. Ben kendime göre bir düzen kurmak istiyorum. Yoksa senin evinmiş, yahut burasıymış. Bu değil derdim.»

Nilüfer, önerisini onun düşünmeksizin geri çevirmesinden rahatsız olmuştu:

«İnsan ablasının yanında sığıntı olamaz. Lise bitirmelere gireceğim diyorsun. Ama böyle bir yerde nasıl ders çalışabilirsin? Her yanından yel üfürüyor, baksana. Hem... Baharda askere gideceksin. Askerlik bitene kadar öğrendiklerinin hepsini çoktan unutmuş olursun. Bütün emeğin boşa gider.»

«Gitmez, hiç gider mi? Ben çalışmaya başlayayım da, arkasını getiririm.»

«Yani şimdi bir iki ay çalışacaksın, sonra iki yıl askerlik yapacaksın. Döndüğünde, şimdi çalıştıkların işe yarayacak? Deli misin sen İsmet? Bu işi o kadar kolay mı sanıyorsun sen?»

İsmet, ablasının sesindeki giderek alaya kayan tonu yeni fark etmişti. Yüzündeki anlam değişmeye başladı. Önce, birden içine düştüğü kırgınlığı saklamaya çabaladı. Sonra kızgınlık belirdi bakışlarında. Gözleri parlıyor, sesi titriyordu:

«Ben başaramam, değil mi? Sen başarırsın. Senin yaptıkların zordur. Başka kimseler yapamaz onları. Ben, her zaman, başlanıp yarım bırakılan işlerin adamı olacağım. Kaldı ki, benim liseyi bitirmem, kurtulmak için okumak istemem, senin düzeyine varmış biri için nasıl bir ham hayal değil mi? Üç sınıfın derslerini vereceğim. Peki, ondan sonra ne yapacağım? Ne yapabilirim ki ben? Yalnız sobacı çıraklığı yaparım. Biraz büyüyünce, gazoz dağıtan kamyonlardan birine şoför olurum. Ondan ötesi? Ondan ötesi yok. Çünkü senin gibi bir solukta bitiremedim ben liseyi. Bir solukta da tıbbiyeyi... Bitiremem doğru... Senin gibi olamam. Senin el dokundurduğun şey, altın oluyor. Doktor oldun, hemen varlıklı, seçkin bir koca buldun. Annemi yanına aldın. Kardeşine yardım ettin. Ortada bırakmadın onu. Kocanın

eskileriyle, gizli kalmasını üstüste birkaç kez tembihlediğin paralarla, kocana söyleyip iş buldurtarak, ağzımı açıp bana göre önemli, bana göre gülünç bir olay anlatmaya kalkışsam, kazara buna kalkışsam, yüzünde beliriveren bıkkınlık, dayanamazlık, küçümsemeyle hemen susturarak, böylece bana yerimi sürekli hatırlatarak yardım ettin. Şimdi, yeniden yardıma geldiğini söylüyorsun. Ne var bu isteğin altında? Bir şey var. Var ki, benim okumaya çalışmamı önemsemiyorsun.»

Bir süre ayakta durmuş, sonra Nilüfer'in karşısındaki, örtüleri kirli, ortası göçmüş yatağının üstüne oturup parmaklarını birbirinin içinden geçirerek ellerini kenetlemişti. Başı önündeydi. Birden patlamıştı sonra:

«Derdin var senin. Kim bilir nedir, nasıl önemlidir. Çünkü senin dertlerin her zaman çok önemlidir. Çevrendekiler senin dertlerini dinledikçe anlayışlı ve iyidirler. Aldırmıyorlarsa... Tamam. Yandılar o zaman. Ben de boş bulunup aklımca müjde veriyorum sana. Bana ait bir müjde. Seninle ilgisi olmayan bir şey. Nasıl önemli olabilir ki? Sen, benim için gelmedin buraya abla. Gelseydin, şimdiye çoktan gelirdin. Anamız buradayken bile gelmedikten sonra. Ölüyor annemiz. Haberin var mı? İki yıldan beri çektiği acısı bitiyor. Ölüyor, duyuyor musun?»

Avazı çıktığı kadar bağırıyordu şimdi:

«Senesine kalmaz onun varlığını bile unutursun, çektiklerini, ona yaptığın kötülükleri... Sahi farkında mısın bunun? Bizler senin için önemli olur muyuz hiç? Ben terzi, sobacı çırağıyım. Çıraklıkta bile dikiş tutturamamışım. Gazoz kamyonuna şoför olmak neyime yetmez benim. Arasıra ablam sadaka verir diye umutlanmam için neden de var. Çünkü sadaka verir benim ablam. Yetmez mi İsmet'e zor bela bitirdiği ortaokul diploması? Altım toprak değil ya. Üstüme de yıldızlar düşmüyor. Şimdilik eski kocanın eskileriyle idare edeyim. Yine evlendiğinde bu kez yeni kocanın eskilerini verirsin bana. Askerden sonra da bir şoförlük bulunur elbet. Sonra bir kız bulunur. Kendim gibi çıplak biri. Ondan

sonra defolup giderim başından. Sizin eskilerinizi tüm aile paylaşırız. Bütün sığıntılardan kurtul. Önce annemden. Canın isterse yahut dinleyecek başkasını bulamazsın, gel dertlerini anlat. Biz dinledikçe sana ne kadar borçlu olduğumuzu hatırlayalım. Haydi anlat abla...»

Önüne bakmıyordu artık. Gözleri ateş saçıyordu. Nilüfer şaşkındı. Onu böylesine kızdıracak bir şey söylememişti. Hele aşağılandığını belli edecek açık bir şey yoktu. Her zaman görevi olmalıydı doğru bulduklarını ve düşündüklerini söylemek. Eski yatağa oturmuş genç adam, buraya gelirken hatta içeri girdikten sonra gördüğü ve düşündüğü genç adam değildi.

Kekelemişti:

«Ben sizleri sevdiğim için yardım etmek istedim. Yardım etmek boynuma borçtu. Öyle düşündüm. Aşağı görmek filan, yok böyle şeyler. Şimdi sen... Sen beni çok kötü suçluyorsun İsmet.»

«Senin gerçekleri birdenbire görmeni beklemiyorum abla. Zaten böyle şey olmaz. İnsan birdenbire yanlışlarını anlayıp dönmez geri. Sahiden bir gün oturup düşündün mü? Bizler neydik senin için? Haydi sen öyle gelmiş, öyle gider dedin, düşünmedin. Peki bizim gözümüzdeki kendi yerini düşündün mü hiç? Hayır deme. Düşünmüşsündür. Kendine göre... Sen inandığın gibi biri misin? Annesini yoksulluktan kurtarmış vefalı çocuk muydun? Doktorsun, benden çok daha iyi bilirsin. Biraz daha çalışsaydı tütün kırma işinde, ciğerlerine dolan tütün tozlarını tüküre tüküre ölürdü. Ama şimdilerde öylesi bir ölümü yüreği yana yana arıyor. Ölmeyi becerememediğine inanıyor. Yok korkma, seni hiç suçlamadı. Aklına bile gelmedi. Ama, burada, evet bu odada kaldığı iki ay boyunca ona baktım da senin için ben kötü düşünmeye başladım. O seni anlamaya çabalıyordu hep.»

«Ne hakla suçlardı beni? Asıl ben onu suçlamadım.»

«Suçlamadın mı? Sahi mi? Susalım artık istersen. Ben bu konuyu konuşmak istemiyorum.»

«Niye? Bu kadar konuştuktan sonra? Hâlâ kaldıysa zehrin, ko boşalsın. Benim ne kadar kötü olduğum iyice bir açığa çıksın. Ben de anlayayım, meğer neymişim. Perçem düşsün, kel görünsün...»

«Peki... Kel görünsün. O çocuk hepimizin canı ciğeriydi. Tabii senin çocuğundu. Ama anam, yıllardan beri küçülen aileye ilk kez onu büyüten, artıran biri geldi diye göklere uçmuştu. Torun sevgisinden öte bir şey bu. Anama kötülük etmeyi açık açık düşündün demiyorum. Açıktan suçladın da demiyorum. Suçlayabilirdin ha... Yapmadın, korudun onu. Buna hep inandı. Ama, bağışlamaya çalıştın mı? Acaba polise gitseydin, mahkemeye verseydin, onlar senin kadar uzun süre suçlar mıydı? Sen bağışlamış göründün, koruyor göründün ama öyle olmadığı için bunu ona söylemeye yanaşmadın. Bak, bunun için bile suçlamıyorum seni. Ama... Suskunluğunla, uzaklığınla, onu yok sayışınla hep cezalandırdın. Hiçbir şeyden haberim olmasa bile, onu almaya geldiğim gün senin duruşunu gördüm. Buzdun sen. Buz... Kadın hep işkence etti kendine. Şimdilerde bir kez olsun, şöyle azıcık olsun, anne olarak geliyor mu aklına? Dikkatsizliği yüzünden çocuğumu öldürdü diyorsun. O dikkatsiz değil mi seni sapasağlam ortaya çıkaran? Yüzünü yaksaydı yahut damdan düşürseydi, bacağın kısa kalsaydı onu bu kadar suçlar mıydın? Dikkatsizliği böyle bir kazadakinden çok olmazdı o zaman da. Ben şoförüm. Benden iyi kim bilebilir, kaza yalnızca senin önleyebileceğin şey değil. Bir yere gelince artık insanlar durur. Gayret, dikkat, özen boş laf artık. Her şey durur orada. Her istediğimizi, istediğimiz gibi değerlendiremeyiz.»

«Bana niçin bu kadar düşmansın İsmet? Okudum diye mi? Benim okumam bir meslek sahibi olmam senin okumana engel olmadı. Sana verilebilecekten benim zorla aldığım bir şey var mı? Sen bugüne kadar okumak istemiyordun. Daha ilkokul dörtte teklemeye başladın. Her zaman annemin büyük korkusu, büyük derdi sen değil miydin? Onu

okul kapılarına, öğretmen evlerine yalvarmalar, yakarmalar için sürükleyen sen değil miydin?»

İsmet ayağa fırladı:

«Al şimdi... Ben mantıklı konuşmaya çalışıyorum. Sen istediğin gibi, diline geldiği gibi konuşuyorsun. Kendini savunmaktansa saldırmak her zaman yaptığın şey. Yine de, sen ablamsın benim. Tek kardeşimsin. Bunları söylediysem, aklıma, dayanacak birini düşününce aklıma senden başkası gelir anlamına söylemedim. Senin aklına da benim gelmem gerek. Şimdi diyeceksin ki: Kırk yılda bir bunun için geldim, sen beni kovmaktan beter ediyorsun.»

Nilüfer'in aklına Halil düştü. Onsuz yalnızlığını, İsmet'in uzaklığını, zehir zemberek acılığını düşündü. Gözlerini iyice açtı. Işık deliğine baktı. Ağlamayı yeniyordu, gözündeki yaşlar kuruyordu.

Konuşmasını sürdürüyordu İsmet:

«Ben senin dertlerine çare bulamam, sana akıl veremem. Aklıma gelen şeyler senin hiç işine yaramaz. Yine de, sahici bir derdin olursa, sonuna kadar, sonuna kadar yardıma çalışırım. Seni kıskanır mıyım hiç? Kıskansaydım bugüne kadar sen fark etmez miydin?

Annem çok kalamadı burada da. Hep senin ayak seslerini bekliyordu. Döner gelirsin, boynuna atılırsın diye umuyordu. Sonraları, gideceğim diye tutturdu. Direndim, sonra çaresizliğimden bıraktım. O yaşta kadın nasıl yaşayabilir burada? Hastaydı üstelik. Biliyorsun, o hali yüzünden iş yapamıyordu. Başka hiçbir şeyimle yoktum ben onun gözünde. Varsa yoksa kızı. Sen gelmiyordun, sormuyordun. Neyse, o fasıl uzun, uzun, çok üzücü. Evime gideyim, yeğenlerimden birini köyden yanıma alayım, dedi. Otobüse bindirdim. Yalnız göndermeye içim elvermiyordu ama, çarem yoktu. Otobüs şoförü ben evine götürürüm dedi. Hiç merak etme dedi. Anayı rahat ettirmeden kendi işime dönmem dedi. Sonra... Öyle birbirimize bakıyoruz. O otobüste, ben aşağıda. Eliyle çağırdı beni. Yanında oturana, azıcık ötede bir yerde otur, oğluma vasiyetimi yapacağım

dedi. Aynen böyle dedi. Sonra bana : İsmet, dedi. Bizim bildiğimizden daha çok dertleri vardır Nilüfer'in. Bakma onun kuvvetliymiş gibi görünmesine. Kuvvetli görünmek için hep kendini kasar o. Çocukken bile ağlamazdı, sıkardı dişlerini, gözlerini açardı, insanın gözünün içine bakardı. Önceleri inattan sanırdım. Değil. Ağlamaktan anlamaz o. Sen küçüğü de olsan, erkeksin. Ona göz kulak ol. Onun evindeyken çektiklerimizi unut. O, böyle şeyleri anlayamaz. Yaşasaydı anlardı. Biz yaşamasaydık, anlayamazdık. Ona istese de istemese de yardımcı ol. Anne, ben zavallı bir şoför parçasıyım, diyecek oldum. Vasiyetimi yapıyorum, sözümü kesme dedi. İkinizi de tanıyorum ben. Ona yardım edeceksin. O istemese bile. Ah!.. O ne zavallıdır bilsen... Tabii abla, annem kafasını bozmuştu biraz. Kim olsa bozar o şeyden sonra. Söylediklerinin hepsi doğru diye düşünme. Ben doğru söylüyor demedim. Ama, seni kıskanmam. Seni bana emanet etti anamız...»

Nilüfer, şaşkın bakıyordu kardeşine. Demek hiç de sandığı gibi aptal değil. Acınası, duygusuz biri değil.

Genellikle hafta sonlarındaki günlerden birinde uğruyordu eve İsmet. Buna uğramak demek ne kadar doğruydu, şimdi çıkaramıyordu ama o zamanlar Vedat'a karşı yakınlarının durumunu kurtardığını sanarak hep bu sözü kullanırdı. İsmet kapıda durur : «Annemle Suna'yı görmeye geldim,» derdi. Sanki Nilüfer yokmuş gibi. Nilüfer'le Vedat, onun dünyasının dışında mıydılar? Böyle söylemesinin nedeni kimdi, Nilüfer mi, Vedat mı, yoksa İsmet'in kendisi mi?

Nasıl bu kadar incitmiş olabilirdi onu? Neden, her zaman konuk odasına almıştı, bir yakınlık kurmak istemediğini belirtmek, zırt pırt gelmesini önlemek için. Öyle değil mi? Şimdi, bunları unutmuş olduğuna, yahut düşünmediğine mi inandıracak kendini? Üstelik, güvence vermesinin gerektiği İsmet değil, bu soruyu soran.

İsmet'in bir kez olsun Ulucanlar'daki muayenehaneye gelmemesi, ablasını görmek istememesin-

den, iki kardeş olarak konuşmak gereğini hiçbir zaman duymamasındandı.

Uzak bir akraba, iş istemeye, yahut mahpustan çıkmış gelmiş bir tanıdık gibi, gövdesinin inceliğine değil de, dolgun yanaklarına ve kırmızı dudaklarına yaraşan iri ellerini açık bacaklarının arasında kavuşuk tutarak, gözleri yalnızca Suna'nın paldır küldür içeri girişiyle parlayarak, dudakları ancak o zaman birbirinden ayrılıp yüzündeki küskünlük, yahut ilgisizlik yiterek, annesiyle konuşurken hafif yan dönerek, sesini alçaltarak, Nilüfer'e söyleyeceği bir sözü olmadığını kapıdaki duruşuyla belli ederek, bu evle aralarında bir yakınlığın oluşmadığı yerinden kalkmamasından anlaşılarak, yeni alınan yahut atılan eşyanın farkına bile varmayarak, hemen yalnızca konuk odasında oturmuş, zaman zaman mutfağa yahut banyoya, o da çağırıldığı için, bozuk bir musluğu onarmak yahut açılmayan aralık penceresini açmak, yerinden oynayan bir askıyı çakmak, bir şeyleri yapıştırmak için girip çıkmıştı. Suna'yla, Nilüfer'in duymadığı ama Suna'nın pek hoşlandığı şeylerden konuşur, oyunlar oynayıp öyküler uydururdu. Nilüfer, kızının bu sessiz silik dayıyı niçin böylesine çok sevdiğini anlayamazdı.

Geç vakte kadar, hep o ilk oturduğu yerde otururdu İsmet. Vedat geldiğinde o da Nilüfer gibi, İsmet'in gelmesinin yahut gelmemesinin hiç önemi yokmuş gibi sadece uzak bir ilgi gösterirdi. Annesi ezilir, büzülür, sofraya oturulduğunda, her günkünden daha çabuk davranarak, bir eksiği tamamlamak için mutfağa koşmaya hazır olurdu. Vedat o akşamlar hemen hiç konuşmazdı. Kızıyla ilgilenirdi yalnızca. İsmet, Suna'nın kendisine de yetişen gevezeliklerine yanıt veremezdi. Onu babasının ilgisinden koparacağı korkusuyla hep başını yahut ellerini sollardı. Gözleri eniştesinin üstünde olurdu. Çekingendi bu bakışlar. Nilüfer, İsmet'in evde olduğu zamanlar sinirlenirdi her şeye. Saklamaya çalışırdı ama arka arkaya insanı kızdıracak şeyler olursa... En çok giyiminden rahatsız olurdu İsmet'in. Vedat'ın eskilerinden bir şeyler giymişse de kızardı, kendi

zevkine göre aldığı ucuz işporta malı giysilerle gelse de.

Kapanmayacak bir uzaklık vardı aralarında. Vedat, kötü bir insan değildi. İsmet, ona saygıda kusur etmemişti. Aralarında öyle belli bir sınıfsal farklılık yoktu. Nilüfer'in babası erken ölmüş, karısını ve çocuklarını yoksul bırakmış bir mirasyedi, Vedat'ın babası, çerçilikten mağaza sahipliğine yükselmiş bir kasaba zenginiydi. Vedat, kendi gayretiyle başarıya ulaşmıştı. Yine de aralarında hiçbir konuda yakınlık oluşmamıştı İsmet'le. Bunu Nilüfer'in sağlaması gerekirdi belki, ama böylesi bir bağı nasıl kurabileceğini bilmiyordu. Kendi dışında iki insandı onlar. Nilüfer işe dalsa, annesi, Suna'yı uyutmak için biraz fazlaca oyalansa da bir süre yalnız kalacak olsa, karanlıkta oturur, kalkıp ışığın düğmesini bile çeviremezdi İsmet. Kitaplara bakacak, albümlere uzanacak, yahut, mutfağa gidip bir bardak su içecek kadar bile yürekli değildi.

Vedat'ın her zaman kendi bardağından daha küçük bir bardağa koyup uzattığı rakıyı elini fazla uzatmadan alan, ekmeği korkakça koparan ellerini bir kez olsun sofranın üstünde unutmayan, azarlanmış gibi, ağzını açmaya çekinen ve Suna dışında herkese kaçamak bakan, insanı rahatsız eden kişiliksizliğiyle hatırlıyordu İsmet'i. Kendi payını da oğlunun tabağına aktarmak isterken, onun ağzını açmadan, gözlerini sofra örtüsünden kaldırmadan annesinin elini itişiyle, ana oğul arasında başkasının dikkatini çekmek istemeksizin sürüp giden göz kavgalarıyla, itişmeleriyle. İsmet'in gerçek isteksizliğini belli edişi ve rahatsız oturuşuyla, annesinin rahatsızlığıyla... Sofrada giderek baskısı artan ve giderilemeyen çekingenlikler oluşurdu hep. Vedat'ın hiç öyle olmamasına karşın o sofrada kendisine duyulan çekingenlikten âdeta hoşlanışı, olmadık şeylere hiçbir zaman yapmadığı biçimde kusur buluverişi, annesinin ve İsmet'in bu kez daha çok sinmeleri, Nilüfer'in onların bu hallerinden duyduğu rahatsızlığı sofrada birden çatalını bırakarak belli edişi, daha sonra ikisini de... azarlayarak içini soğutu-

şu... İsmet'in ne kadar onurlu olduğunu hiç düşünmemişti o günlerde.

Kol ağızları ve yakası iyice aşınmış, arkasındaki yırtmacı sökülüp yana kaçmış paltosu duvardaki koca bir çiviye asılıydı. Zaten odanın her yanı delik deşikti. Her yerde örümcekler ağ kurmuştu. Kapının hemen yanındaki köşede bir maltızın üstüne yerleştirilmiş teneke içinde su ısınıyordu. Tenekenin ağzı kötü açılmıştı. Plastik leğende gömlek ve çoraplar kesik, boz bir suyun içinde yüzüyordu. İsmet'in çamaşırları bu yolla temizleniyordu demek. Maltızı nereden bulmuştu? Nilüfer maltız görmeyeli yıllar olmuştu. Maltız çocukluğunun içini bayıltan yoksulluğunun kokusunu taşıyordu. Öndeki kiracılar, hastalıklı çelimsiz oğullarına ikide bir külbastı pişirirlerdi maltızda. Cazırdayarak damlayan yağın kararttığı korları yeniden canlandırmak için bir mukavva parçasıyla ateşi harlandırdıkları zaman koku arka bahçeyi doldururdu. İsmet'le birlikte oturup annelerinin işten gelmesini, bulgur pilavı pişirmesini yahut daha iyisi tahin helvası getirmesini beklerken bu koku ikisini de bir türlü hasta ederdi.

Demek hâlâ maltız yapanlar vardı. Ulucanlar'da o zamanlar Şaziment Hanım bile maltız kullanmıyordu.

Samsun'daki yüksek tavanlı ev, duvarlar boyunca aşağılara uzanmış yağmur izleri, sabahın erken saatinde Yaprak Tütün Atelyesinde kırıcılık, daha sonraları açıcılık yapmak için evden çıkan annesinden kalan işleri yapmaya çabalayan Nilüfer ve savaş yıllarının açlığı, yaşanmış bir şey değil de, yaşanmakta olan bir mutsuzluk gibi şimdi birden kuşatmıştı çevresini. O günlerde genç kız bile sayılmazdı ama böyle paniğe kapılmazdı. Şimdi İsmet'in yaptığı gibi, maltızda su ısıtmaya çalışırdı. Leğenin başına çömelirdi, çamaşırların temizleneceğine, sonra da, temizlendiğine inanamazdı hiç. Bunu annesinin anlamayacağını, gösterdiği çabayı yeterli bulacağını düşünürdü. Elinin derisi soyulur, ılık su çabucak soğur, kötü sabun köpürmez, suyun içindeki kesik, donuk mavimsi bulanıklık yüzünden ça-

maşırların büsbütün kirlendiğini sanırdı. Annesi hiçbir gün kusur bulmamış ama Nilüfer her yeni çamaşırda aynı korkuyu çekmişti.

İsmet, Nilüfer uyanmadan önce kalkmış, sobacı dükkânına gitmiş olurdu. Elleri kapkara, çatlak çatlak dönerdi öğlenleri. O kir, hiçbir şeyle çıkmazdı. İsmet, öğretmeninden korktuğu için önce kumla ovardı. İncinen deri yeniden kanar, üstüne bir de soğuk vurunca, o küçük gövdesinden ayrı, başka ve acındırıcı görünürlerdi. Zaman zaman çatlaklarından kan sızan, kanı bile kirliymiş gibi duran ellerdi onlar. Çok kullanıldıkları için çok büyüktüler.

Nilüfer evlendikten sonra, annesine ve kardeşine yardım etmişti. Bunun böyle olduğunu bilen yalnızca Nilüfer değildi. Vedat da görmüştü bunu, hatta annesi de. Eve, torunu doğduktan sonra, ona bakmak için gelmişti. İlk torunun yatağının, yorganının, dahası tüm çeyizinin yaptırılmasının anneannenin görevi olduğunu söylemişti:

«Benim torunuma verebileceğim tek şey, ona bakmak olacak, kızım...» demişti.

Nilüfer'le göz göze gelseler ağlayacaktı. Nilüfer annesinin Vedat'a karşı onurunu koruması gerektiğini düşünerek ona para vermiş, böylece torununa bir altın takmış anneanne olmuştu kadın. Vedat bu oyunu hemen anlamıştı, Nilüfer'le alay etmişti. Bundan annesine söz etmemişti Nilüfer.

İsmet, o evde annesini hangi gözle görmüştü de böylesine öfkeliydi?

Buraya umutla gelmişti, ama suçlanmıştı. Acılarını kendi başına çekecek, hep böyle yalnız kalacaktı galiba.

Sevdiği insan ölüyordu. Acılar üstüste biniyordu. Yalnızlıktan kurtulmak isterken, güvendikleri bile elinden kayıyordu. Başını dayayabileceği bir diz olsaydı, ağlasa, birilerini suçlasa, kavga edebilseydi...

İsmet askerliğini bitirdikten sonra bir daha Ankara'ya dönmemiş, yıllar sonra karşı karşıya gel-

diklerinde de okumaktan söz açmamıştı. Nilüfer, her acıya gülmeyi öğrendikten sonra, İsmet'e o düşüncesini hatırlatmıştı :

«Bir zamanlar sen okumayı iyiden takmıştın kafana değil mi İsmet? Sahi, eğer yapabilseydin istediğini, şimdiye fakülte bile bitirmiştin...»

İsmet'in canlı cenaze karısı gözlerini açarak kocasına bakmıştı :

«Sen mi okuyacaktın, ne zaman okuyacaktın?»

İsmet utanarak başını önüne eğmişti :

«O bir çocukluktu abla. Anlamamış mıydın? İnsanın aklından bazı bazı olmayacak şeylerin geçtiği oluyor. Yoksa... Ben kim, okumak kim... Sen o gün haklıydın. Sorduğun sorularla aklım başıma geldi. Ama ben sana çatıp zavallılığımı kapatmak istiyordum. Çok kırılmıştım o gün. En çok kırıldığım gündü... Zavallılık öyle saklanır bir şey değilmiş, insan sonradan anlıyor bunları. Çok düşündüm askerdeyken. Ablam o gün bana niye gelmişti diye. Herhalde bir derdin vardı. Büyük derdin. Ağzını bile açtırtmadım sana. Evlerimizde zalimleşiyoruz galiba. Çatısına, bizi korumasına filan güvenip... Ha?... Çok hayıflandım iş işten geçtikten sonra... Sahi, dertli miydin o gün? Niye gelmiştin?»

«Benim ne derdim olacak İsmet? İşsiz bir günümdü herhalde.»

Böyleydi. Acılar ve sevinçler en yakınların bile yüzlerine kapatılmış kapıların ardındaydı.

6

Başlangıcından sonuna kadar yalnızlığın dışında kalabildiği tek dönem, Halil'le birlikte yaşanmıştı. O günlerde bin türlü coşkuyu, sevinci görmüştü. Yerin yüzüyle yerin altı arasında bir çizgi çekildikten sonra mutluluk yerini acıya bırakmış, Bursa'da mermer aklığıyla, mezar taşı sertliğiyle Nilüfer'in özleyişlerine dayanmış, aşınmadan kalmıştı.

Bir sevginin getirdikleri ve yaşattıklarını bir daha yaşamak şansının bulunmaması kötüydü. Bir gülüş, mutluluğu duyulmaksızın dudaklara verilemez, gözde parlayamazdı. İnsan yalnızca, görüntüsü yitmiş bir aynanın fiziksel varlığıymış gibi, eksikli olarak anımsayabiliyordu mutluluğunu. Bu haksızlık mıydı? Hayır, haksızlık olarak nitelendiremiyordu artık. Halil, hiç girmemiş de olabilirdi yaşamına. Şimdi ve yıllardan beri çevresini kuşatmış olan kış toprağının, kış ufuklarının, kış göğünün, kış renklerinin üstünde dalgalanan bahar kokusuydu o sevgi.

Yitmesinin üstünden on yedi yıl geçmiş olmasına karşın, yine de unutamadığı bir kokuydu. Çünkü eskiye dönüşe açılan kapı yalnızca o kokudan süzülebiliyordu.

İlk cadı ağacını Halil'le birlikte İzmir'den Çanakkale'ye gittikleri gün, yemek yedikleri bir lokantanın önünde görmüştü. Halil de görmüş müydü bilmiyordu. Daha sonra, başka cadı ağaçları görmeseydi, unutup giderdi. Yaz sonlarında ağaçlar, dalları, yaprakları, meyveleri çıldırmış bir sevinçle olgunluklarını sürdürürken, yaşam, tohuma biriktirdiği filizi gelecek bahara saklama hazırlığı içindeyken, yalnızca o ağaçta durgunluk sürüyordu. Doğanın ilkyazı nasıl değmemişse dalına, yazın arı ve kelebekleri, sonbaharın delice çalışkanlığı da değme-

mişti. Kolları dört bir yana, hayır, dört bir yana değil, çevresini kuşatan boşluk boyunca her yana rasgele uzanıp, birbirlerini kesmeden döne dolana daha uzağa erişmeye çalışan güdük, irkiltici ama yine de çekici bir görünümü vardı ağacın. Neye benzeyeceği bilinmeden çizilmişe, sonra da boyutlandırılmışa benziyordu. Her yana titreşimli acılar gönderiyor gibiydi. Cadı ağacı diye bir ağaç var mıydı gerçekten, varsa neye benzerdi, bilmiyordu o zamanlar. Sonra bir gün Edip Cansever'den okumuştu:

.....

Ben kendi yarattığım bir yoldan geçiyorum
Yolun üstünde kurumuş bir cadı ağacı
Kurumuş, kansız, bembeyaz bir cadı ağacı
Kenarından bir düş sallantısının ağıyor

Cansever'in gördüğü cadı ağacı **bembeyaz**'dı. Oysa kendisinin gördüğü farklıydı.

Bu yıl, bahçesindeki ağaçlardan birinin ansızın kurumasının ve ancak kuruduktan sonra onun bir cadı ağacı olduğunu fark etmesinin sebebi neydi?

Karaya yakın bir bozluktaydı dalları. Baharda şaşırmıştı ilk kez. Yeşermemiş tek ağaç kalmamışken, dahası, kim bilir hangi hasta istekle gövdeleri kırılmış yol kıyılarına dikili atkestanesi fidanlarının köklerinden bile arsız ve yaşamasız yeni yeşillikler fışkırmışken, o bakımlı bahçe ağacının rengi her gün sanki biraz daha kararmıştı. Dibinde tek ot yoktu. Öyle yalnız... Yaşamın ve doğanın zaman içinde yenilenen canlılığından soyutlanmıştı. Mayıs sonunda, aşağıya uzanan küçük dallarından birine dokunmuş, tahta sertliğini algılayabilmişti. Bir dokunuşla, kolaylıkla kırılmıştı dal. İnce kabuğun içinde cansız, kırmızımsı bir esmerlik saklanıyordu. Özsuyu yollarının tümü kurumuştu.

Ağacın öldüğünü tokat yemiş gibi anladığında, kendisinin de öyle olduğunu, en azından öyle olmaya başladığını düşünmüştü.

Cadı ağaçları ne ölü değildirler, ne de hiç yaşamazlar.

Umutsuz değildi daha. Tahsin'le bir denemeye

kalkışmasının nedeni belki de buydu. Canlı bir şeyler vardı derinlerinde. Her şeyin azalmakta olduğunu gördüğü çevresinde, kendi varlığı yeterliymiş gibi, kimseye bir şey vermeden yaşayamayacağını, doğal dengesini böyle kuramayacağını anlamıştı. Son yıllarda edindiği o yazar, ressam takımından dostları ve onlarınkiyle uyumlu davranışlarıyla olumsuz, ama kendi içinde uyumlu bir denge kurduğunu sanmıştı, yanılmıştı. Yanılmasaydı, yendiğini sandığı şeyler apansız, böyle saçma sapan bir saptamayla hemen üste çıkmazdı. Bir kurumuş ağacın küçük bir güç sarfıyla kırılan dalı, insanı bu kadar korkutuyorsa... İçinde, geriye itilmiş, unutulduğu sanılan ama özlenen bir şeylerin varlıklarını sürdürdüğü anlamına geliyordu bu korku. Tüm özsu damarları havayla dolmuş bir cadı ağacı olmak istemiyordu. Belki bu, özün bütünüyle yitmediğinin kanıtıydı.

Herkesle alay ederken birden kendini olmayacak bir ilişkinin içinde bulmasının nedeni böyle bir umuttan başka ne olabilirdi?

Kim ölmüştü? Halil... Evet. Ama, çocuğunun apansız ölümünün hemen ardından, sevdiğini de yitirmekte olduğunu bilen, yine de sevginin güzelliğine inancını sürdüren Nilüfer'in içinde ölenler, fizyolojik bitişten daha az önemli sayılır mıydı? Halil'den sonra bir türlü toparlanamaması, hep kolaya kaçması, kolaya kaçtıkça duygusuzlaşması, duygusuzlaştıkça, bunu yenmek için edebiyata, resime, müziğe, topluluklara, kendi dışındaki güzelliklere yaklaşması, farkında olmaksızın parayla sağlanan kolaylıklara yönelmesi, para kazandıkça sertleşmesi, sertleştikçe içindeki damarlarda azalan özsuyun daha ağır dolaşması, çevresindekilerin gerçek yüzlerini bir görüp bir unutması, sonunda yakınındakileri kaçırması, Halil'in ölümüyle tıkanmış yahut kopmuş olan bir ana kök yüzünden değil miydi?

O sevda, Nilüfer'e yaşadığı zaman ve yer boyutunun dışında ve yalnızca iki kişi için açılmış bir pencere olarak görünmüştü. Sevgisini olağanüstü büyütmüş olabilirdi. Sonraları kendine gelmiş, bunu yenmişti. O yaşarken de böyleydi bu. Yoksa, ölü-

mün kanadının Halil'e dokunduğunu öğrenince, hızlı bir dönüşle metafizik anlamlar mı yüklemişti ölümlere?

Doğa, belki de tadına yalnızca kendisinin vardığı bir oyunu oynar gibi, ölümün hemen öncesinde Halil'le Nilüfer'de, bilinmedik bir gezegenden kapılmış bir tohum gibi, sevgiyi, ışıltılı bir güzellikle yeşertmişti. Son, acı olmuştu. Halil yok olup gitmiş, Nilüfer kalakalmıştı tek başına. Bütün için geçerli olan güç, bütün ayrışınca bozulmaya, savrulmaya yükümlüydü. Başka türlü olamazdı.

7

Dolu dolu yaşamak istedikleri bir haftalık zaman vardı önlerinde. Tek bir geceyi bile birlikte geçirmemiş, birlikte yedikleri tek bir yemek bile anıya dönüşmemiş olduğu için, bu süre çok uzun görünüyordu gözüne. Soğuk, kişiliksiz bir hastanenin, soğuk dağınık bir laboratuvarında artık birbirine çarpıp gözeneklerine dağıldığını anladıkları sevgiyi, çevredekilerin bin engelinden kurtarıp uzaklaştırarak, tüm sorunlardan kendilerini soyutlayarak yaşamak istiyorlardı. Zaman, işte o zamandı.

Sorumlulukların ve başka insanların düşünülmeyeceği bir boyutta hep bugün yaşanacaktı. Ertesi gün beklenmeyecekti. Ertesi gün geldiğinde o yarın değil, yine bugündü. Dün olan günün anılarını anımsatmayacak kadar kıskanç ve güzel bir gün olacaktı o da.

Tümü, tek bir olayla bile kararmayacak yedi aydınlık gündü. Gece bile karanlığı getirmiyordu. Dorian Grey'in pazarlığına Nilüfer'in en çok yaklaştığı günler... Olağandışının çekiciliğine kapılmaya hazırdı. Metafizik olana, mistik olana her türlü ödünü vermek, bütün bir doğal yaşam süresine dağılacak kadar sevinci, deliliği, duyguyu ve zevki, zamanın ölçülmediği o günlerde yaşamak istemişti. Zamanın sürekliliği daha ortada yoktu. Düşündürmemişti ikisini de. Sonradan geldiyse, sevgiye yenilmiş olduğu için soluya soluya, yorgunluğunu aştıktan sonra gelebilmişti zaman. Ama bu, yenginin Halil'le Nilüfer'in sevgisinde kalmasını önleyemezdi.

Dümdüz bir yolda gidiyorlardı. İzmir'den Bergama'ya doğru. Nilüfer, Halil'in incelmiş olduğunu sandığı kollarına bakıyordu yalnızca. Bu incelmenin ne anlama geldiğini düşünmeksizin. Halil'in zaman za-

man direksiyonu bırakıp kendisine uzanan sağ elinin, hemen öylece bıraktığı eli üstünde dolaşmasıyla, gövdesi bir gerilime kapılmış gibi titriyordu. Nedenini bilmeksizin onunla göz göze gelmekten kaçınıyordu. Oysa Halil'in gözleri yoldayken Nilüfer hep ona bakıyordu. O dönünce...

Tütün tarlalarında eteklerini çemremiş kadınların belleri sabaha kadar ağrıyacaktı. Yaşlılar hemen belli oluyordu. Onlar hiç doğrulmaksızın iki büklümlüğü kabullenmiş olanlardı. Belleri bu işi yapmaktan ağrımaz olmuştu artık. Daha doğrusu, yalnız belleri değildi ağrıyan. Ağrıların hepsine alışmışlardı onlar. Nilüfer'inse yüreği ağrıyordu mutluluktan.

Yol uzayıp gidiyordu. Yer yer ağaç yığınları beliriyor, yitiyor, iki büklüm kadınlar, çocuklar, ötelerde tek tük erkekler görünüyordu. Erkekler alt dallara inmeksizin tütün topluyordu. Bu sevginin tanıkları dalından koparılan tütün yapraklarıymış gibi geliyordu Nilüfer'e. Halil'le Karadeniz'e gitmek isterdi. Kumları incecik, taşları düzgün, ağaçları kıyıya yakın, denizi derin ve çıldırmış olan, azgınlaşmadığı zamanlarda bile çıldırmaya hazır olduğunu belli ederek gizli homurtular saçan, köpükleri ak, dalgalarının kırıldıkları çizgi gerçekten kara olan denize...

Halil'i gözlüyordu. Derisi saydamlaşıyordu galiba. Esmerliği yitiyordu. Kemikleri belirginleşiyor, gözleri irileşiyordu. Ne değişiyordu, bunu anlamıyordu daha. Görmek ama fark etmemek... Buydu o ilk günden aklında kalan. Yolculuklarının üçüncü sabahında, birden Halil'in hasta olduğunu, bu zayıflığın kötü bir gösterge olduğunu algılamıştı. Oysa şimdi, yola çıktıktan kırk dakika sonra, gözlerinin önünde bir metamorfoz oluşuyor gibi geliyordu Nilüfer'e. Gördüklerini algılayamıyordu. Çünkü yanındaki sevgili her soluk alışta biçim değiştiriyordu. Tuhaf, hiç yaşamadığı bir oyundu bu. Tek ayırabildiği, sevginin içinde şimdi de büyümekte olduğuydu. Tam üstlerindeki güneşin kuruttuğu yol, ileride ıslakmış gibi gölgeleniyordu. Yansıma öyle yoğundu. Halil'in varoluşu, bu kadar yakınında oluşu, yanıltıyordu Nilüfer'i. Her şey, Halil'den geçtikten sonra kendisine

varıyordu. Uzanıyor, kısacık, küçücük bir öpüş konduruyordu saçlarına. Elini tutup bacağının üstüne koyuyordu. Nilüfer dönüp baktığında Halil'in uzayıp duran yola gülümsediğini görüyordu.

Farkına vardığı her şey küçük sevgi damlacıklarına dönüşüyordu. Başlarına yağıyor, çevrelerine yığılıyordu. Böylesi bir özgürlük bilmiyordu Nilüfer. Ne acı çekmişti, ne bundan sonra düşünmesi gereken şeyler vardı. Zaman gelip geçen bir şey değildi. Duruyordu. İkisi için...

Kalabilecekleri bir yer bulup bulamayacaklarını bilmiyorlardı. Nerede konaklayabilirlerdi, öğrenmemişlerdi önceden. Birlikte olmanın, alıştıkları çevrenin tümüyle dışında, daha önceleri görmedikleri yerleri birlikte tanımanın sevinci yetiyordu galiba ikisine de. Yaşamak, hayvanca içgüdülerle yönetilen, belki kaba ama çok güzel bir şeydi.

Bergama'ya şöyle bir girmiş, antik yapıları şöylece dolaşmış, Dikili'ye doğru yola koyulmuşlardı. Ayvalık'ta getirilen koca balıkları ikisi de iş olsun diye didiklemiş, şaraplarını dudaklarına değdirip değdirip bırakmışlardı. Yalnızca ikisi vardı dünyada. Gülmeyi birbirlerinden öğrenerek yeni öğrendikleri bu güzelliği sürekli deneyerek o ilk günü geçirmişlerdi.

8

Hazır her şey unutulmuşken Halil'in çıkıp gelmesine gerek yoktu. Onunla yaşadığı sevda, İzmir'den İstanbul'a kadar ağır ağır yürütülmüş bir yol arkadaşlığı içinde, az müşterili motellerde, gördükleri ve içlerinde duydukları her şeye cömertçe sunulmuş sevinç gülüşlerinde ama en çok Halil'in muayenehanesindeki o dip odada başlamış, saklanmış, açılmış, istemleri dışında bitirilmişti.

Odalarına dışardan ses gelmezdi. Dünyada olmadıklarını düşünürdü Nilüfer. Yalnız dünyadan değil, Halil'in ve kendisinin sorumlu oldukları şeylerin tümünden uzaktaydılar.

Odanın iki penceresi vardı. İkisi de batıya bakıyordu. Işık perdenin ince ipek dokumasına kendinden bir parça bırakarak ama yanında ipekten bir parça yumuşaklık koparark süzülürdü odaya. Dağılırdı, tavandan yere kadar. En çok Nilüfer'i severdi. Onun çıplak tenine pembemsi bir tazelik, yumuşaklık katardı. Nilüfer'e vurulmuştu, böylece Halil'in ona daha çok vurulmasına yardım etmişti. Öyle durmazdı ışık. Dolaşırdı odada, Halil'in resimlerine gölgeler verir, Nilüfer'in çözümleyemediği karışıklıklar oluştururdu, ama bunu bile Halil'i daha sevdalı kılmak için yapardı.

Bu odada Halil'in tutkunluğu sevgiye dönüşmüştü. Çünkü ışıksız bir odada Nilüfer öylesine taze, öylesine çocuk, öylesine iyi olamazdı. Halil'in yağsız, incecik gövdesinin üstüne parmaklarıyla ince motifler çizdiğinde ışığın bir süre o çizdiklerini görünür kıldığını sanırdı.

O odaya kendinden önce, toplumun her kesiminden kadınların girdiğini biliyordu Nilüfer. Halil onu

çağırırken, yerinin başka kadınlardan farklı olduğunu belirtecek en küçük bir söz bile etmemişti.

Ne zaman, nasıl olduğunu, kaçıncı buluşmalarında değiştiğini bilmeden Halil kendini sevginin içinde bulduğunda ağlamaklı bir ses tonuyla haber vermişti Nilüfer'e: «Olmaz sandığım şey oldu, sevdalandım sana...» Olmaz bir şey olmuş da, bu yaşında bir çocuk hastalığına yakalanmış gibi bakıyordu yüzüne. Ondan sonra, hızlı hızlı kendilerini anlatma nöbetleri geçirmişlerdi. Bunun amacı bir şeyler öğrenmek değildi kuşkusuz. Gövdeleriyle algıladıkları güzel duyuları duyguyla beslemek istiyorlardı. Sevginin çözümlenmez nedenlerini dinlemekle, konuşmakla bulabilirlermiş gibi sürekli anlatma çabası içindeydiler. Oysa bütün o konuşmaların ardından parmak uçları göğsün yahut dudak derisinin üstünde dolaştığında, yahut kulak memesinin hafifçe sıkıştırılmasında, sözcüklerin bir şey anlatamayacağını anlıyorlardı.

Sarı süzme bal ışıklı odada ne konuştularsa, tam duydukları tam anlatabilecekleri şey olmamıştı. Işık sürekli değiştiriyordu duyguları ve isteği, güzele boyuyordu.

İkisi dışında kalan ne varsa bu odada unutulmasından doğal şey olamazdı.

Yıllar geçtikçe, hiç beklemediği yerlerde Halil'le ilgili anılar oluşmuştu. Sakarya Caddesindeki mezeci dükkânlarından birine girerken arkasındaki bir kadın geçit yerindeki çiçekçilerden birine yakınmalı sesiyle:

«Biraz daha yeşillik koysanıza canım...» diyordu ve o hemen anımsıyordu: Suadiye'de, Bağdat Caddesi üstüne yeni yapılmış apartmanlardan birinin denize inen yan sokağına bakan yüzünde, yeni açılmış çiçekçiden Nilüfer'e çiçek almak isteyen Halil'in sesine hiç benzemiyordu bu ses, ama ne önemi vardı. Nilüfer'i, adım attığı eşikte titretecek kadar yakına getirmeye yetiyordu uzak yılları. O çiçekçi dükkânını hiç unutamamıştı Nilüfer. Halil bir kez çiçek almıştı kendisine çünkü. İşsiz bir mimarla, edebiyat fakültesini bitirmiş karısının açtıkları bir

dükkândı. Bu işi bilmedikleri için alüminyum kâğıdı, selofan ve yeşillik almayı düşünmemişlerdi. Buna karşın, telefonsuz ve adressiz bir karttan belki yüz bin tane bastırmışlardı.

Halil, çiçeklerin her birini özenerek seçtikten sonra,

«Biraz da yeşillik koyun...» demişti.

Çiçekleri düzenlemeye çalışan kadın şaşkınlıkla durup yüzlerine bakmıştı.

«Evet... Ben çiçek sepetleri geldiğinde, bunda bir eksiklik var diyordum. Yeşillik de gerekli, öyle ya...»

Uzun, yayvan yepyeni çiçek sepetini bir daha, bir daha karıştırmıştı.

«Şimdi sizleri oturtacağım ve gidip hanımın güzelliğine değer yeşillikler bulup geleceğim.»

Nilüfer'i küçük masanın ardındaki kendi sandalyesine buyur etmiş, Halil'e de arkadaki bölmeden bir tabure getirip uzatmıştı. Koşarak çıkmıştı dükkândan. Nilüfer, Halil'in olağanüstü zayıfladığını o sabah anlamıştı, yüreği kaygılıydı. Dahası hocasıydı o. Yerini Halil'e vermek için kalkmıştı. O zaman Halil'in bakışı... Aralarında hastalık hakkında konuşulmuş bir şey yoktu daha. Hastalık yoktu.

Sıkıntıyla, masanın yarı açık duran çekmecesinin içindeki kâğıda bakmıştı. Kızın iki ay önce edebiyat fakültesini bitirdiğini öyle öğrenmişti. Güzel bir kızdı. Rahat, gamzeli gülüşlü, sıcacık bir yaratık. Belki bir çeyrek saat beklemişlerdi. Bırakıp gitmek akıllarına gelmemişti. Yapacak işleri yoktu, özgürdüler. İzmir'den İstanbul'a, sonra Ankara'ya kadar. Çiçek almak önemli değildi. Bir sürü şeyi ilk kez birlikte yapmaktı önemli olan.

Kız, elinde iki ceviz dalıyla gelmişti. Yüzü ciddiydi. Dalları beğenmeyip gideceklerinden mi çekiniyordu yoksa dükkânını hiç tanımadığı kişilere bırakıp çıktığı için mi pişmandı, anlayamamıştı Nilüfer. Kız o iki gülünç dalı en alta koymuş, bu kez ipi çiçek saplarının arasından geçirmeyi becerememişti. Sonunda Halil gülmeye başlamıştı:

«Bu sizin işiniz değil galiba küçük hanım. Ba-

kın, ben bugüne kadar çiçekçiliğin de zenaat olduğunu düşünmemiştim.»

«Yanılıyorsunuz, burası benim dükkânım.»

Nilüfer de katılmıştı konuşmaya:

«Edebiyat fakültesini bitiriyor, sonra da çiçekçilik yapıyorsunuz. Neden?»

«Öyle işte. Bu ülkede bir sürü insan öğrenimleriyle ilgisi olmayan işler yapmıyorlar mı? Kocam da mimar benim. Ne iş yapıyor biliyor musunuz? Reklam panoları yazıyor. Ama artık o da çiçek satacak benimle birlikte.»

Kızın ilk müşterisiydiler, çayını içmişlerdi. Onun ayakta kaldığını gören Halil kalkmak isteyince kız onu omuzlarından bastırarak oturtmuştu. Anlatmıştı: Bu kentte öğretmenlik yaptırtmazlardı ona. Bir büroya tıkılmak istemiyordu. Güzel şeyler yapmak istiyorlardı kocasıyla, dolu dolu yaşamak, insanlara güzel şeyler vermek istiyorlardı. Hiç değişmeyen, sürekliliğiyle insanı bunaltan bir iş değil, yaratıcı, üretken olmalıydılar. Öylesi bir iş oluşturana kadar burada çalışacaklardı. Çiçek satmayı nişanlıyken nişanlısının her gün verdiği tek bir çiçeğin getirdiği sevinci başkalarına da yaşatmak için düşünmüştü. İstiyordu ki, müşterileri koca demetler, çelenkler değil, genç, duygulu kızları sevindirecek tek çiçekler alsın.

Suadiye'de bir köşkün bahçesinden sokağa taşmış iki ceviz dalının üstündeki Yalova çiçeklerini Bursa'da doğmuş Halil, Samsun'dan gelmiş Nilüfer'e bir kez vermişti.

Nerede kalmıştı o çiçekler? O günün küçük sevincini, bir gün önce Halil'in olağanüstü zayıfladığını fark etmenin korkusu bozmuştu. Birlikte oluşan güzelliğe ilk kez sevgilinin değil, ayrıca doktor gözünün kötümserliği karışmıştı. Zaten Ankara'ya döndükten birkaç gün sonra, Halil'in tahlillerinin kesin sonucu alınmıştı. Halil yola çıkmadan önce kesin değilse bile aşağı yukarı hastalığını biliyordu.

Yıllar sonra çiçek satan kızın dükkânını aramıştı Nilüfer. Yoktu öyle bir yer. Kızın dükkânı olduğunu sandığı yer, kapısının dışına kadar turistik eş-

ya ile dolmuştu. Halil'le sevgili olduklarını saklamadığı tek kişiydi o kız. Sarılarak çıkmışlardı onun dükkânından. Arabaya kadar öyle yürümüşlerdi. Kızı bulmak istemişti, ona Halil'i anlatmak istemişti. Kendini buna zorunlu duyuyordu. Halil'in ona ne kadar mutluluk verdiğini, yüreğin her zaman yanılmayabildiğini, çünkü Halil'i kendisine yüreğinin armağan ettiğini anlatabilseydi...

«Biraz daha yeşillik...»

Evine aldığı çiçeklerin arasına yeşillik koydurmuyordu. Çiçeklerin yeşil yapraklarını koparıyordu.

Sonra o şarkı:

Arkadaki odada, geceye epey yaklaşmış akşamın birinde yattığı yerden biraz doğrulup sırtını yastığa dayadıktan sonra kesik kesik söylediği, Nilüfer'in daha önceleri dikkatini çekmemiş olan ve sıradan bir şarkı diye baktığı şarkı:

Tîr-i nigehin açtı ciğerğâhıma yare
Lokman bulamaz gayrı benim derdime çare.

O öyle duyarak söylerken Nilüfer gülerdi. Hastalığını öğrenmemişti daha. Güzelliğinin böylesine alaturka söylenmesi gülünç görünüyordu.

Onu ayakta son kez gördüğünde tansiyonu yirmi yedi, ateşi otuz sekiz dokuzdu. İnsanın ayakta durmasının olanaksız olduğu koşulda Halil ayaktaydı.

İnsanın karşı çıkmaya güdülenmiş yapısından olsa gerek, her ölüm, ölünün yakınlarına bunun zamansız geldiği duygusunu veriyordu. Bunun bir nedeni de, yaşamın sürüp giden akışı içinde her zaman yarınlara bağlanmış şeylerin bulunmasındandı. Giderek, yürüyen zamanın içinde ölüm de uzaklaşıyor, unutmanın kanıtı olan gölgelenmeler başlıyordu. Sonraları ölüm gelip geçici bir esinti gibi inandırıcılığını büyük ölçüde yitirmiş oluyor, bir gün, bir koşulda tam oluşmamış yanılsamalar gibi geliyordu insana.

Bir yazgı var idiyse, Nilüfer'in insan ilişkilerini çürüten bir yanı bulunuyorduysa, gözünde değerli bir şey kalmamış idiyse, suçsuz bir gencin, önündeki uzun yılları sakat olarak akıtmasına neden olmuş-

sa, Halil'in ölmesi iyi olmuştu. İyi zamanlanmıştı.

Öte yandan, haksızlık ettiğini biliyordu kendine. Onu yitirmesi şaşkınlıkla yanlış adımlar atması, eksikli ve acılı bırakılması değil miydi duygu yapısını karmakarışık eden, kafasını bulandıran ve yanlış şeylere takılmasına, onlara bağlanabileceğini sanmasına neden olan olay?

Halil karısıyla Londra'ya giderken Nilüfer onları geçirmeye gelenlerin hepsinin önüne çıkıp durduğunda, Halil'e acıyarak değil, dümdüz, hatta onun sağ olması yeterince sevindirici bir şeymiş, böylesi bir sağlamlık kırıntısıyla bile avunacakmış gibi güçlü baktığında, Halil'in ağlamamak için dudaklarını gererek, dişlerini sıkarak bir gülüşü vardı. Dudaklarının ince derisi ile, yüzünün derisi arasında ne renk, ne de incelik farkı kalmıştı. Karısı, Nilüfer'e kızgınlığını belirtmiş, dik dik bakmıştı. Uçağa giderlerken herkesin elini sıkmasına karşın, Nilüfer'i görmezden gelmişti. Kocası ölmeye gidiyordu. Artık kininin sürmesi için neden kalmıyordu. Sahiplendiği, koruduğu neydi sanki? Geri dönse bile, evinde ölmek için dönecekti Halil.

Hastanedeki odasına giremiyordu Nilüfer. Bilmiyor muydu bunu o kadın? Halil'in hastalığı Nilüfer'e kapalı olan odada sürüyordu. Perizat Hanım bir yandan hastalıkla uğraşıyor, ama bunun için gerekli gücü, kocasının gerçekten sevdiği kadına duyduğu kinden alıyordu:

«Dersini vereceğim Halil'in küçük orospusunun...»

Her koşullanmışlığa karşı çıkarak Halil'i sevdiği günlerde yalnızca o kadın inanıyordu Nilüfer'in orospu olduğuna. Aradan yıllar geçip de gerçekten bir orospu gibi davrandığında böylesi sözlere aldırmaz olmuştu. Nasılsa, hiç kimse yüzüne söylemeye kalkışamazdı. Nilüfer'in o kalın sesi, her şeyi yıkmaya hazır efeliğiyle gizlerinin açıklanacağından korkarlardı. O günlerdeki dengesizlik, şimdi böyle aşağılık bir dengeye bırakmıştı yerini.

Halil karısının sözlerini aktarırken, içinde ölümü özleten bir acı duyar ve gözlerini pencereye di-

kerdi Nilüfer. Işık, eskisi kadar parlak değildi artık. Yazın gücü yitmişti çünkü. Halil, o odaya kendilerinden başkasının girmesine izin vermeyeceğini söylemesine karşın, hastalığı belli olduğundan beri boyuna karısını sokuyordu. O zaman Nilüfer beklerdi: Halil, karısını unutsun. Unuturdu gerçekten. Mutluluk insanın gövdesine dağılmış duyarlı bölgeler gibi, yaşamına da rasgele serpiştirilmişti. İkisi de doktor olmalarına karşın, ölümü gelip geçer bir korkuyla düşünüyorlardı. Geçince de, gövdelerinin duyarlı noktalarını bulup, sevginin getirdiği sevinci arıyorlardı. Dudaklarının çevresindeki, ensesindeki, göğüs uçlarındaki, karnındaki ve dizkapaklarının hemen üstünden başlayıp yukarılara kadar uzanan bölgedeki duyarlı dokularını Halil'le birlikte keşfetmişti. Halil'in duyarlı bölgelerini keşfe çıkıyordu sonra. Bir serüven yaşadığını düşünerek ve bütün gezginleri anlayarak. O zaman Perizat Hanım, odaya giremiyordu, çünkü ona yer kalmıyordu.

Halil'in gövdesinin verdiği tadın kafasının içinde oluştuğunu, ayrıştığını, sonra yeniden başka biçimde birleştiğini, bir çiçek dürbününün görüntülerini oluştururcasına binlerce biçime girdiğini ve sevgi varoldukça kadın erkek yakınlığının bilinçle duyumlar arasındaki gelgitini oluşturacağını, o günlerde öğrenmişti. Sevgi, çevresine bıkıp yorulmaksızın yeni kollar uzatıyordu. Ne yazık Halil'in varlığını elde etmiş olan kanser de ona öyle sahipleniyordu.

Halil'in çiçek aldığı gün, sabah erkenden Tekirdağ'dan yola çıkmışlardı. İstanbul'da kötü bir pastanede kahvaltı etmişlerdi. Halil her şeyi büyük bir gayretle ve zorlukla yutuyordu. Ağustos sonuydu. Perizat Hanım İsviçre'de, Halil'in ikiz oğulları İngiltere'de; Southhampton'da bir yaz okulundaydılar. Halil yalnızdı. Zaten o sevgi Halil'in ayırabildiği zamanın içine sıkışmıştı birlikte yaşanırken. Halil, bu sıkışık zamanı biraz çoğaltmak için elinden geleni yapmıştı. Bunu yadsıması olanaksızdı Nilüfer'in.

Yüzlerce kadının geçtiğine inandığı o dip oda-

da ne var, ne yok hepsini başka yerlere taşımıştı Nilüfer. Halil gülüyordu, yardım etmiyordu.

«Böyle anlamsız şeyleri dert edinmeni anlayamıyorum küçük ördek. O eşyanın ne anlamı, ne bir anısı var. Öyle duruyorlar işte.»

«Ama benim için kötü anısı var. Bilmesem bile, bu odada seni etkileyen şeyler yaşadın. İstemiyorum...»

O zamanlar böyle davranmasının bir tür sahiplenme anlamına geldiğini düşünmüyordu. Halil'in yatağından geçmiş kadınlardan farklı olduğunu göstermesinin başka yolu yok sanıyordu. Halil'in son kadını olmuştu. Ama bu, Halil'in ölüp gitmesi yanında ne önemsiz bir ayrıcalıktı.

Odayı önce Nilüfer'in sevgisi doldurmuştu. Halil'in sevgisi sonradan doğmuştu. Halil ne kadar saklamaya çalışırsa çalışsın, önce sıradan, herhangi bir kadındı Nilüfer. Şanslıydılar, sevgileri giderek büyümüştü. Büyüdükçe, yitme ve yitirme korkuları da büyümüştü. O yüzden bir odaya sığmaz olmuşlardı. Bir gezi yapmışlardı. Açık havada, değişik yerlerde, birbirlerine güzel, bakımlı görünmek için özel zaman bırakmaksızın da istedikleri tek kişi miydi sevdikleri, bunu denemişlerdi. Öyleydi.

Ama, dönüp gelince, durumu öğrenince, ölümün o odanın içinde olduğunu anlayınca, bir odanın bile yeteceğini anlamışlardı. Keşke sonuna kadar o odaya sahip olabilselerdi. Kanserin ne olduğunu bilmeselerdi keşke. Hiç değilse, birinden biri bilmeseydi. Halil, her evreyi en küçük ayrıntısına kadar tanımlıyordu üstelik. Yakınıyordu, korkuyordu.

Önceleri zaman zaman küçük iyimserlikler yok değildi. Giderek ayrılık korkusu ağır basmaya başladı. Daha sonraları Nilüfer şaşkınlıkla bir şeyi fark etti: Halil kendisine acınmasından rahatsız olmuyor, dahası bunu istiyordu. Güç almak ister gibi sıkı sıkı yapışıyordu ellerine. Kanı derinlerde çavlanlar gibi gürül gürül akıyordu. Kanın giderek bozulduğunu, daha sonraları bu bozuluşun daha da hızlanacağını biliyordu Nilüfer. Dolaşımdaki düzensizlik ve duyulan değil, hissedilen gürültü Halil'i yitirmek-

ten başka türlü bir korku daha veriyordu ona : Hastalıkla bunca yakın olmak ve bir odada kapalı kalmak...

Tanrı'ya dayanmışlardı zaman zaman. Zaman zaman bildiklerine boş verip şansa ve yanlışlığa inanmak istemişlerdi. Tam bilemiyordu, galiba öyle yapmışlardı. Çünkü hem çok hızlı ve yoğun hem çok yavaş ve dağınık bir şeyleri yaşamışlardı.

Halil'in öldüğünü Tahsin haber vermişti. On dört mart günü. Şimşirlerin uç yaprakları patlamıştı. Çalıyı andıran görünümleri yitmemişti ama cansız bir yığın olmadıkları besbelliydi artık. Tahsin'le yürüdükleri yol boyunca, omzuna attığı pelerinin sol ucu dışarı bükülü durmuştu. Nasıl bu kadar buruşmuştu öyle. İncecik bir yağmur çiseliyordu. Yerde belli belirsiz, hemen kuruyacakmış gibi duran bir ıslaklık vardı. Varla yok arası bir ıslaklık. Tahsin'in iki yanağından aşağıya doğru inen incecik izler yağmurdan daha belirgindi. Göz pınarlarında beliriyor, birikiyor, parlıyor, birden kayıveriyordu. Sümüklüböceğin bıraktığı iz gibi yanağında bir yol ışıldıyordu. Yağmur, belirsiz bir rüzgârda kısa sürelerle yüzlerine savruluyordu. İğne ucu gibi dokunan ıslaklıklardı yalnızca. Pelerinin eteği yine dışa dönüyordu.

Önceden biliyordu. Herkes biliyordu. Beklenen yalnızca haberin erişme zamanıydı. O gün, bir hafta önce yahut üç gün sonra. Vade dolmuştu. Halil, Nilüfer'in onu yakından tanıdığı yaz başına göre yirmi kilo zayıflamıştı son gördüğünde. Boyu da kısalmışa benziyordu. Giydikleri omuzlarından, ellerinden, kalçasından taşıyor, parmak ve ayak uçlarında birikiyordu. Onu bir daha göremeyeceğini bilmek, umudun ölmesinin yanında nasıl da önemsiz bir olaydı. Umutlanmak için hiç neden kalmamışken umutlanmak... İşte bunun doktorluğuyla, öğrendiği şeylerle ilgisi yoktu. Tahsin, herhalde Nilüfer'in bu haberi taşıyacak gücü olmadığını sanıyordu, koluna girmişti. İki yıl bile dolmamıştı Suna gideli. Hemen ardından da Halil...

Ölüyü görmedikçe, insanın ölüme inanmak zorunluluğunda olmadığını bilmiyordu Tahsin.

Birdenbire, bu görünümü, konuşmalarını, daha önce gördüğünü ve duyduğunu sanmıştı Nilüfer. Hayır, Suna'nın ölümünde olanları hatırlamıyordu, Suna'nın ölümü, başından sonuna kadar bir oyundu. Çabuk davranamadığı, zamanında uyanmadığı, yahut ayılamadığı için gerçeğe dönüşmüş bir... bir metafizik şeydi o. Haksızlık duygusu oluşturmuştu, zayıflatmıştı. Şimdi algıladığı şey ise... Yaşamış mıydı, yaşamamış mıydı, yanılıyor muydu, yoksa Tahsin miydi unutan; anlattıklarını, bu belirsiz yağmuru, rüzgârı, bu karanlık mart sabahını?

Tahsin'in kolunu tutmuştu :

«Beynim yine kansız kalıverdi,» demişti.

«Bunu da nereden çıkardın şimdi? Yoksa fenalaşıyor musun?»

«Telaşlanma. İyiyim. Şimdi, seninle böyle yürüyüşümüzü, bu yağmuru, senin gamlı yüzünü, ağlayışını, ne bileyim, her şeyi, daha önce görmüşüm, yaşamışım gibi geldi de.»

Tahsin, böylesi izlenimlerin beynin kansız kalmasıyla oluştuğunu o zaman bile hatırlayamamış olmalıydı. Kısacık bir,

«Haa...» demişti.

«Yarın ağlayacağım.»

«Ne dedin canım?»

«Yarın ağlayacağım, diyorum.»

«Şimdi nereden çıktı bu film adı?»

Nilüfer, Tahsin'in vurgulamadaki farklılığı anlamasını isterdi. Bir kez daha söylenmişti:

«**Yarın** ağlayacağım...»

Tahsin,

«Tamam...» demişti, «tamam canım.»

Yanılıyorlardı. Biri bir tiyatro sahnesi, diğeri film adı değildi. Kendini Tahsin'e bile anlatamadıktan sonra... Sözcükler hep aynı şeyleri anlatmak için kullanılmazlardı ki. Başka şeyleri, özel, duyulmamış şeyleri anlatmak, kendini tanımak için de kullanılırdı.

Ama, niye bu kadar üstünde duruyor? Bir şey-

leri bir sürü insanın yaşaması ve etkilenmesi önemli değil. Herkes kendi acısını yaşıyor. Herkes gücü yettiğince bir daha yaşıyor. Sanki ilk kez ve yalnızca kendisi yaşıyormuş gibi inanılmaz bir yalnızlıkla kendisi yaşıyor. Demek haklıydı o günlerde Şaziment Hanıma gitmemekle.

«Tahsin, bak ne diyeceğim. Bir gün seninle şarkı söyleyelim. Bana gel. Gelirken rakıyla bir şeyler getir. Hıyar çıkmış mıdır? Bulursan bir tane de hıyar getir. Ne tuhaf... Biliyor musun Halil'in hangi yemekleri sevdiğini bilmiyorum. Halil'i o kadar çok seviyorum ama hangi artistlerden hoşlanırdı, tiyatroya gider miydi, müzik sever miydi, koleksiyon yapar mıydı, bilmiyorum. Evinde ve muayenehanesinde o kadar çok resim vardı ama hangi ressamı sever, onu da bilmiyorum. Yine de Halil'i en iyi ben biliyorum. Düşün, bütün bunları bilir, ama Halil'i tanımıyor olabilirdim. Sevmeye engel olmayan gizli kalmış ne çok yanımız var. İyisi mi... Sen bana gel bu akşam. Şarkı söyle. İstediğin şarkıları söyle. Ama, onların Halil'in şarkıları olduğunu düşünelim. Düşünebiliriz. Özgürüz, çünkü bilmiyoruz...»

Hemen o akşam gelmişti Tahsin. Nilüfer'in küçücük evinin tek büyük yerinde, mutfakta oturmuşlardı. Tahsin hıyarları soymuştu. Raftan iki çay bardağıyla rasgele iki su bardağı almıştı. Peyniri kâğıdın içine açmıştı. Hıyarları dörde bölmüş, masanın üstüne bırakıvermişti. İkisi de peynire de hıyarlara da dokunmaksızın üstüste iki, üç kadeh içmişlerdi.

Nilüfer, uzun uzun Tahsin'e bakmıştı. Çok uğraşırsa, ama çok çok uğraşırsa Tahsin'in Halil'e dönüşeceğini sanıyordu. Belki yeterince istekli değildi, Tahsin'di karşısındaki, değişmiyordu.

«Haydi söyle...»

«Ne söylememi istiyorsun?»

«Onun şarkısını...»

Hemen ardından, pesten, şarkıya girmişti:

Tîr-i nigehin açtı cîgergâhıma yare

Tahsin buraya neden geldiğini unutmuş, uzayan bir meyhane gecesinin son yudumlarında dur-

muş gibi, gözlerini kadehinin içindeki üç beş damla içkiye dikmişti. Nilüfer'e kötü bir haber verecekmiş, o yüzden önceden hazırlaması gerekiyormuş ama uygun sözcükler bulduğundan kuşkusu varmış gibi.

Lokman bulamaz gayri benim derdime çare...

Bundan sonrasını nasıl sürdürecekti Nilüfer? Bir sevdanın kesilivermesi gibi kesilecekti şarkı da. Tahsin'in yüzüne vuran ışık çiğdi. Koyu mavi gömleğini, krem kravatını, ince uzun parmaklarını, gölgesiz yayılan yalnız bir aydınlıkla, çatık kaşları arasındaki çizgiyi ise gölgelerle, kırık bir aynanın görüntüsüymüş gibi Nilüfer'in gözlerinde çoğaltıyordu. Bir sürü Tahsin vardı. Bir sürü; yarım, sarhoş, durgun, sonsuz hüzün dolu Tahsin vardı. Dışarda, hastane bahçesinde ve başka yerlerde şimşirler yağmurla beslene beslene büyüyor, güneşe daha uzak dallardaki tomurcuklar yeni yeni patlıyordu. Perizat Hanım çok uzaklarda, Halil'in geri getirilmesiyle ilgili formalitelerle uğraşıyordu. Tahsin belki de, Nilüfer'i böyle kaskatı, şarkı söyler gördüğü için onun adına acı çekmesinin anlamsızlığını düşünüyordu. Acı çekmemek... Acı çektiğini kanıtlamak gereğini duymazdı gerçekten acı çeken. Bütün dünya şimdi döne döne uzaklaşıyordu. Bütün dünya, bütün güzel şeyler, bütün ahlak kuralları, bütün sevgi kırıklıkları Halil'in ölümünü yüklenip gidiyordu. Tahsin, belki de sıkılmıştı, gitmek istiyordu. Çay bardağının dibinde sallanan ekşil sıvı bittikten sonra başka şeyin önemi olamazmış gibi, susup duruyordu Tahsin.

Nilüfer de susmayı yeğlemişti.

Bitkilerin genç dallarını ve yeni yapraklarını sessizce büyütmelerini dinlemişti, canlıların yeni kuşakları önce kesin bir sessizlik içinde oldurduğunu biliyordu. Yağmur sessiz yağıyordu, Halil sessiz ölüyordu. Hıyarlar diriliklerini yitirmiş dilimlerle sessiz duruyordu masada, gece sessiz ilerliyordu. Güneş, sessizce yaklaşıyordu ötelerden. Halil'in ölmüş olmasına aldırmayanlar, Halil'in öldüğünden habersiz olanlar, ışıkla başlayacak koşuşturmaya uyku sessizliği içinde hazırlanıyorlardı.

Neden sonra, ama neden sonra Tahsin, Nilüfer gibi belirsizce ama olağanüstü güzel bir sesle şarkının sözlerini sürdürmüştü :

Şimden geru âlem acısın bu dil-i zâre

Nilüfer de katılmıştı. Halil'in ağzından yakınmak için. Ondan bu kalmıştı kendisine. Onun adına yakınmak. Bunun ne kadar süreceğini o gün kimse bilemezdi. Zaten :

Lokman bulamaz gayri benim derdime çare

Halil'in sevdiği şarkı diye söylediklerine inandığı şarkıyı o gün Tahsin'in Nilüfer için söylediğini, zaten doğrusunun da bu olduğunu ne kadar geç anladı. Halil'in ardında bıraktığı kadın, kendine bir kez daha, yeniden bir yol bulmak zorunda olan küçük kadın, bütün çevresinin Perizat Hanımdan öğrendiği adıyla «Halil Hocanın orospusu...» içindi o şarkı. Artık zengin, hovarda, gününü gün eden, sevgiyi bilmez, sevişmeyi iyice öğrenmiş, giderek azalan, giderek kendini bulamaz olan, giderek zarbalığa kayan da aynı kadındı. Bu kadını Tahsin nasıl görebilirdi daha o günden?

Şimdi, hep karşı cinsten insanları arıyordu. Onları elde ediyordu, Tahsin'in deyimiyle «kanını emdikten» sonra fırlatıp atıyordu, hiçbir şeye değer vermeden, saygı duyulacak şeylerin tümünü sözleri ve davranışlarıyla toz edip savurarak...

O günlerde yakınında Tahsin'den başka kimse var mıydı? Farkında bile değildi. Sabahları yedide hastanedeydi. İlk nöbet gecesinde, masada Tahsin'in oturduğunu gördü. Nilüfer teşekkür etti, ama eve dönmeyecekti.

«Çok iyi ediyorsun. Kimsenin ağzını açmasına fırsat vermeyelim. Bu defalık ben seninle birlikte kalayım. Çünkü, bir sinir bunalımı öncesinde olabilirsin. Bütün emeklerinin yanmasını istemem doğrusu. Şu dönemi kazasız belasız bir atlatabilirsen...»

Kazasız belasız atlatabilmişti o günleri. Belki tam belasız denilemezdi ama, gecikmesiz, olaysız bitirmişti. O korkunç boynu bükülüğü döneminde, yalnızlığının yanı başında Tahsin hep vardı. Halil'in kurşun bir tabut içinde getirilen ölüsünü karşıla-

maya o gitmişti, cenaze arabasıyla Bursa'ya kadar giden de oydu.

«Konuşmak ister misin, sana anlatmamı istediğin şeyler var mı?» diye sormuştu her şey bittikten sonra dönünce.

«Hayır. Anlatmaya değer bir şeyler olacağını sanmam.»

«Peki sen bilirsin. Biliyorsun ne zaman istersen.»

«Biliyorum evet.»

Tahsin, Nilüfer'in yaşadığı şeyleri yaşamamıştı oysa. Ne çocuğunu yitirmişti, ne de yokluğundan etkileneceği bir yakınını. Annesi, babası sağdı. Babası Yargıtay üyesiydi. Tahsin, hiçbir zaman, hiçbir şeyin sıkıntısını çekmemiş yakışıklı ve paralı bir genç doktordu. Sevdiği bir karısı vardı. Gerçi karısıyla sürtüşmeleri vardı, ama Nilüfer bunun öyle pek ciddiye alınacak şeyler olmadığını sanıyordu. Öyle olmasa, Tahsin gelir, Nilüfer'in yardımını isterdi.

Nasıl acılaşıyor insan. Tahsin sonraları kadınlara ne kadar başka türlü bakmaya başlamıştı. Karısı kendisini aldattığı için miydi böyle değişmesinin nedeni? Aldatıldığını bilmesine karşın, ondan kopacak gücü yoktu. Sonunda ayrılmışlardı ama onunki de zorla bitirilmiş bir sevda mıydı?

Yıllar sonra bir gün dert yanmıştı Nilüfer'e:

«Aslında, öyle fazla istekli bir kadın da değil,» demişti. «Bana acı çektirmek için böyle davrandığını da sanmam. Beni sevdiğini bilirim. En çok bağlı olduğu insan benimdir. Öyle olunca, beni harcamayı bilinciyle istemediğini anlamak hiç zor değil. Bilmez misin ne iyi yürekli bir kızdır Canöz.»

Önceleri Tahsin'in karısının nemphoman olduğunu kimse bilmiyordu. Canöz açıkyürekli, şen bir kızdı. Tahsin'in, «öyle fazla istekli bir kadın da değil...» sözünün altında Tahsin'den gelen yetersizliğin gizli olduğu Nilüfer'in aklına bile gelmemişti. Bu yaz birlikte tatil yapmağa kalkışmasalardı, öğreneceği de yoktu. Bilinmezdi kuşkusuz. Belki Tahsin sonradan değişmişti. Hızlı bir çöküş olmuştu. İnsan, başkaları için kara mizah konusu olacak kadar güç-

lü bağlarla bağlanabilirdi. Derin, sonu gelmez bir uçurumun ağzında, tutunduğu dal kırılabilirdi, tünele girmek üzere olduğunu görmediği trenin vagonları üstünde ardına bakarak koşabilirdi. Durması düşmek anlamına gelecek bir bıçak sırtı dengeyle... Tahsin de sonradan böylesi bir mutsuzluğu yaşamış olabilirdi.

Canöz, bir sürü ilişkisinden sonra, evden kaçmış bir köpek gibi utangaç ve pişman döndüğünde, Tahsin tek bir suçlama sözcüğü etmeksizin ona evini açmıştı. Bunun nedeni üç çocukları olması değildi. Çocuklara zaten Tahsin'in annesiyle babası bakıyordu. Canöz'e duyduğu o akıl almaz tutku, hastalığa benzer zayıflıktı. Sonunda, boşanma isteği de Canöz'den gelmişti. Yine dosttular. Canöz'ün gönderdiği hastalara parasız bakardı Tahsin. Onu, üç çocuğuyla en iyi yerlere gönderirdi tatilini geçirmesi için. İstediği bir şeyler varsa, telefon etmesi yahut iki satır yazması yeterliydi. Böylesi bir bağlılıkla, insanın acı çekmemesi olası mıydı? Değildi ama, yalnız Nilüfer değil belki anası, babası bile Tahsin'in ağzından Canöz'ü suçlayan, küçümseyen tek sözcük duymamışlardı.

O gece bir büyük şişe rakıyı hıyara ve peynire dokunmaksızın içtikten sonra, birbirlerine tutuna tutuna Halil'in muayenehanesine gitmişlerdi. Koca han, bomboş ve ışıksızdı. Alt kattaki pahalı giysiler satan mağazanın yanıp sönen kırmızı, yeşil ışıklarından yararlanarak içeri girmişlerdi. Otomatı bulamamışlardı. Nilüfer nerede olduğunu bile bilmiyor, Tahsin Nilüfer'i bırakamadığı için ışığı arayamıyordu. Asansör yukarılarda bir katta takılıp kalmış olmalıydı. Kırmızı ışık sürekli yanıyordu. Beş kat merdiveni karanlıkta çıkmışlardı. Tahsin yol boyunca ağzını hiç açmamış, Nilüfer ise susmak bilmemişti.

«Halil, sevgili demek. Biliyor muydun Tahsin? Tahsin de armağan demek. Şimdi ben bu armağanla birlikte olunca, ağlamayayım da ne yapayım, söyle bana, söyle bana...»

Sonra Chopin'den söz etmeye başlamıştı. Güçlü, zengin, kendisinden çok yaşlı bir kadına her tür-

den zayıflığını bile bile sevdalanmıştı. Kadının yanında sığıntı gibi yaşamıştı.

«Ne dersin, George Sand'ın kızıyla arasında bir şeyler geçmiş midir? İnsana sopa atma, yahut şöyle omuzlarından tutup silkeleme isteği veren bir mızmız çocukmuş ha bu Chopin. Ama gel, biz yine Tristesse söyleyelim. Halil Tristesse'i kendisi ölmeden önce söylemeyeceğimi bilir. Demek ölmüş Halil. Şimdi söylemek istediğime göre..»

Böylesi tutarsız sözlerdi ettiği. Tahsin konuşmamıştı, dilsizdi. Ne yapacağını bilmeyen bir köpekti. Sadık, ıslak burunlu ve içliydi. Kapıyı Nilüfer'deki anahtarla açmışlardı. İlk kez kullanıyordu bu anahtarı Nilüfer. Tahsin geniş antrede öylece duruyordu. İçeri girer girmez Nilüfer sarhoşluğunun bittiğini anladı. Soldaki koridora sapmış, sonuna kadar yürümüş, orada sağa dönmüş, karşıdaki küçük odaya girmişlerdi. Tahsin şimdi yalnızca bir bastondu. Nilüfer'in yıkılacağını sanıyor olmalıydı. Kolunu hiç bırakmıyordu.

Bu odanın Nilüfer'le Halil'in odaları olduğunu belli eden hiçbir özel şey yoktu. Nilüfer, burada oluşan sevgisini gözeneklerinden çevresine yayan Nilüfer değildi. Acı şimdi tüm gözeneklerini tıkamıştı. Sarı ipek perdelere elini sürdü. Kapıyı ardından kapattı sonra. Bu kapı her zaman kapalıydı çünkü. Yolda geri döndü, ardına kadar açtı, anahtarını yere attı.

Burada aradığı bir şey olamazdı. Gelmesi anlamsızdı. Kimse yoktu, onların yaşadığına ilişkin en küçük bir kanıt yoktu.

Tahsin'in evine vardıklarında gece yarıyı çoktan geçmişti. Kapıyı Canöz açtı. Yuvaydı burası. İnsanın yüreğini ısıtan bir yer. Çocukları uyutmuş, belki Nilüfer'e gerekli olurum diye düşünerek giyinmiş, bekliyordu. Hemen orada, girişte, üçü birbirine sarılmıştı. Kendi kanlarını karşısındakilere vermeleri olanağı varmış gibi içtenlikle, insanları en çok acıların yaklaştırdığını kavrayarak bir süre öyle kalmışlardı. Ola ki, o zaman bile Canöz de Tahsin de Nilüfer'in yerinde olmadıkları, beraberlikleri-

ni karartan hiçbir olay bulunmadığı için belirsiz bir ferahlık duymuşlardı.

Nilüfer o gece Canöz'ün hazırladığı yatakta deliksiz bir uyku uyudu. Uyandığında ortalık karanlıktı daha. Ama saat öyle pek erken değildi. Balkona çıktı. Seyranbağları tarafından gelen kapkara bulut uçuşa uçuşa ötelere, Mamak, Kayaş yönüne kayıyordu. Az sonra, tufan benzeri yağmur başlamıştı.

O gün ölmezse, daha çok yağmurlar, çok güneşli günler görebileceğinden kuşkusu yoktu. Otlar yeşerecek, şimşir dallarının her yanı, boşlukları ve yukarıları yapraklarla kaplanacaktı. Sonbaharlar bin meyveyle, kışlar o kadar hüzünle gelecekti.

Bir önceki sabah böyle değildi. O sabah daha çok kuşku, daha az acı ve belli belirsiz bir umut vardı içinde. Haber yoktu. Halil'in elinden çıkmış tek satır yoktu Nilüfer'de. Haber alamadığı için, içinde ölmesini beklediği umut can çekişip duruyordu. Tıpkı Halil gibi. Haber gelmiş, çekişme bitmişti. En sonunda... Kurtulmuştu...

Her yan, her şey çirkin bir kurşun rengine boyanmış gibiydi. Sözümona bahar geldi. On üç gün oluyor. Eski mart bile girdi bugün. Ama bahar nerede? Karlar eridi usul usul, artık yağması beklenemez. Yağmurlar başladı inceden. Yükseklerdeki karları eritmek de onların işi.

Sabaha kadar uyumadı o gece Nilüfer. Gözü telefonun almacında, kulağı zil sesinde, gecenin bu saatinde zilin çalmasının iyi bir haber anlamına gelmeyeceğini düşünerek ama artık bir buçuk ayı bulan gidişten sonra, onca korkunun ortasında, iyiyle kötünün nasıl ayırt edilebileceğini bilmiyordu. İstemediği şeyin olmasını bekliyordu. Sabah olduğunu, ardına kadar açık bıraktığı perdelerin gerisindeki mavileşmeden değil, uzaklardan yakına gelen ayak seslerinden anladı. O saatte sokağa çıkmak zorunda olan kişi acaba farkında mıydı bir günün alelade başlamasının gerçekte bir rahatlık olduğunun?

Halil'e son kez dokunduğunda, bir insan tenine değil, incele incele tek kat odacıkların dizilmesiyle oluşmuş bir zara, yahut saydam, ince bir kumaşa değmişti eli. Alev alevdi, bir yangındı Halil. Gözleri, elmacık kemikleri irileşmiş, buna karşın alnı daralmış, hatta kafası küçülmüştü. Saçları seyrek ve donuktu. İnsan onunla iki saat otursa, bu sürenin sonunda biraz daha erimiş olduğunu görürdü.

Kurtaracağına inanırmış gibi çocukça bir güvenle, tüm varlığını verir gibi, elini Nilüfer'in avcuna bırakmıştı. Nilüfer ise yalnızca onun yaşadığını biraz daha duymak istiyordu. Soluğuyla, mahzun bakışıyla, dayanılmaz acısıyla... Karısı gelmeden, oğulları gelmeden, hemşire gelmeden biraz daha elini tutsun...

Ne ardında kalmasına dayanabilirdi, ne kendinden önce gitmesine. Bencildi. Acı çekmişti. Ödenecek şeyler varsa bile, almadan önce ödediğine inanıyordu.

Duyduğu ilk o ayak sesinden sonra, gökyüzü kum rengine dönüşürken, üstüne bir palto geçirip sokağa çıkmıştı. Dükkânlar kapalıydı. Kavşaklardaki otomatik ışıklar yanıp sönerken anlamsız bir işi sürdürüyordu. Taşıt yoktu. Önce Kocatepe Camiinin oraya çıktı. Çamur içindeydi her yan. Aşağıya vurdu, Olgunlar Sokağını geçti, Karanfil Sokağa saptı. Bu sokağın öğrencilik yıllarındaki görünümünü anımsamaya çalıştı. Ne güzel bir sokaktı o günlerde. Baharda, bu sokağın güzelliğini görmek için gelirdi. İki yanındaki beyaz salkımlar köpük gibi açarlardı. Apartmanların önlerinde bahçeler vardı. Şimdi sokak yenileniyordu sözde. Yenilenmek demek, daha çok kat, daha çok araba park yeri, daha bozuk kaldırımlar, daha doğrusu kaldırımsızlık demek. Kaç tane eski yapı kalmış? Koca teraslı sağlam yapılar... Üç, bilemedin beş. Yıllarca bu sokaktaki değişimi görmeden geçmiş, bir yerlere yetişmeye çabalamıştı.

Gökdelen'in arkasındaki merdivenlerden inmeden, sağ kolda Adalar Apartmanını gördü. Köhne-

miş. Yan bahçeye dikilmiş akasyalar iyice yaşlanmış, Tanrı bilir, çiçek bile açmaz olmuşlardır. Sabahattin Ali bu apartmanın çatı katından çıkmış bir gün, geri dönmemiş. Halil'den daha gençmiş öldüğünde. Hemen kimse tanımıyor onu.

Kızılay alanına gelince bir an ne yana gideceğini düşünmek gereğini duydu. Sağa dönüp, bir taksiye atlayıp hastaneye mi gitse, yoksa bir süre önceki kavgalarına aldırmazdan gelerek İsmet'i mi arasa? Aralarında ne geçmiş olursa olsun, kardeşiydi. Dinlemek zorunda Nilüfer'i. Halil'i birisiyle konuşmak istiyordu. Rahatlamak için başka bir yol yokmuş gibi geliyordu.

Güneşli bir yaz sabahında Tekirdağ'ı geçtikten az sonra yol boyu ayçiçeği tarlalarıyla sarılmış giderken, Halil'in bir meşe palamudunun gölgesindeki hayrattan su içtiği sırada birden kolunun, yüzünün ve en çok da alnının derisinin saydamlaşmasının, her yanının incelmesinin aşırı derecede zayıflamak anlamına geldiğini anlamıştı. O an duyduğu korkuyu şimdi bir kez daha duyuyordu. Yedi ay bile geçmemişti o günün üstünden. Sevgiliyi çok uzak bir yerde, bir başka mevsimde yitirmeye başladığını anladığına göre, şimdi o yana yahut bu yana gitmesinde, çiçeklerin arasına yeşillik konmasında veya konmamasında, Halil'in muayenehanesinde, sekreterlikle bakıcılık arası bir iş yüklenmiş olan kadının Nilüfer'in ne olduğunu anlamasında ve ona küçümseyerek bakmasında sakınca yoktu.

Öyle hızlı ilerleyen, yapıyı böylesine çabuk çökerten kanser ola ki, önceden geçirilmiş bir nefrite dayalıydı.

Nilüfer bir yaz süren, bir haftası kesiksiz birlikte geçen bütünlüğün hemen ardından kendilerini bitişin ve çöküşün orta yerinde bulmalarındaki haksızlığı hâlâ kabullenememişti. Ama neye yarardı? Halil'de hastalığının kesinleşmesinin hemen ardından beliren ve çok kısa süren inanılmaz cinsel açlığın yaşama tutunmak isteğinden geldiğini biliyordu. Bir içgüdüydü bu, çok yoğundu. Bu durumun kendisini yıktığını nasıl unutacaktı. Halil, çok hızlı

ilerleyen hastalığını yatağa yatmamakla yeneceğini sanmıştı ama ölüm ayrılıklarını yazmış, defteri de kapamıştı.

İsmet'le isteyerek, istemeyerek bağlarını koparmışlardı. Belki Ankara'da bile değildi o. Dikimevi'ne giden bir dolmuş, önünde durdu. Nilüfer, pek de düşünmeksizin atladı.

Ertesi gün, dört mart, perşembeydi.

9

Halil'i yitirince, bütün güzellikleri anlamsız bulmaya, dahası güzellikte haksız bir yan olduğunu düşünmeye başlamıştı. Önceleri bunun geçici olduğunu sanıyordu. Giderek ilgisizliği çoğaldı. Bir şeyler ölmüştü, ölen şeyleri saklamak olanaksızdı. O zaman, kendinden kaçmaktan başka şansı kalmadığını düşünmüştü. Günlük hoşnutluklara sığınacaktı. Bir gün gelecek, yine alıştığı Nilüfer'i bulacaktı elbet.

Perizat Hanım bağışlamamıştı. Fakültedeki hocalar, görevliler, çevresindekilerin hepsi, Perizat Hanımın gözüyle değerlendirmeye başlamışlardı onu. Öyle bile olmasa, kendisine öyle geliyordu. Sanki Halil Hocanın ölümüne neden olmuştu. Suçlamaların çevresinde yayılıp dağıldığını algılıyordu. Çok zor günler geçirmişti. Fakültede kalmayı kafasından çıkarıp atmıştı. Yaşamına yeni bir yol çizmesi gerekiyordu. En iyisi çekip gitmek, insanların daha sağlıklı yaşamaları için gerekli koşulları oluşturmaya çalışmaktı. Otuzunda yoktu daha. Geç kalmış sayılmayacağını biliyordu. Kararını verince rahatladığını fark etmişti. Ulucanlar'daki muayenehaneyi açan Nilüfer kadar umutluydu neredeyse. İşini seviyordu, daha çok sevmeyi öğrenecekti. Neler yapar, neleri yenerdi, bilmiyordu ama, başlamaktı önemli olan. Başlamak ve kendini adamak. Bunun için her şeyi göze alırdı. Sorumluluğunu taşıdığı yahut hesap vereceği kimsesi kalmamıştı. Dava insanlarının çok uzaklara baktıklarını biliyordu. Bir noktayı kestiriyorlardı gözlerine ve duraksamadan yürüyorlardı oraya doğru. O da bunu yapacaktı. Bu, başka önemli şeyleri yadsımak değildi. Kendi çapını zorlamaktı. Kendi doğrusunu taşımaktı sırtında.

Evini bile Çinçin Bağları'na taşımayı düşünmüştü. Yolsuz, susuz, çürük briket yığınlarından oluşan o yerde yaşayacak ve bir gün... Bir gün her şeyi değiştirme çabasında sonuna kadar direnmiş bir insan olarak geniş yığınlara tanıtıldığında, yalnızca gülümseyecek ve «Neden böylesine abartılıyor çalışmalarım anlamıyorum, ben yalnızca bir insan olarak görevimi yaptım» diyecekti.

Seçimlerde, İşçi Partisinden adaylığını koymadığına pişman olmuştu. Bütün hastalarıyla, onların yakınlarıyla konuşmuştu. Çinçin'in dışardan kimsenin ayağının değmediği yerlerini dolaşmıştı. Onlara her şeyi anlatmaya çalışmıştı, zorlamıştı hatta. Coşkusu ve gayreti bezgin bir ilgisizliğin içinde erimişti. Oydu gözlerinin uzaktaki noktadan yakına çevrilmesine ve kendi üstünde odaklanmasına yol açan neden.

«Şimdi sen bunları diyosun ya doktor hanım, aslında, doğrusunu diyeyim sana, bizimki ne yap derse, ben onu yaparım... Sen asıl bizimkiyle konuşaydın bir. Nereye barnak basacağımızı ona diyeydin.»

Konuşmuştu. Onların erkekleriyle de. Kalın, etkili sesini, önceden hazırladığı çarpıcı örnekleri kullanarak. Tümü de, çatık kaşlı durmak zorunda olduklarına inanan erkeklerdi. Gülmeyi kendilerine yasaklamış, bir kadının yol göstermesinden tedirgin erkeklerle. Sözlerinin ne kadarının anlaşıldığını hiçbir zaman bilememişti. Öfkelenmekle, sabırlı olmak arasında gerili ipin üstünde sürekli gidip gelmişti. Onlara anlatmak istediği en önemli şey, savunduğu partinin gerçekte kendi partisi değil, onların partisi olduğuydu. Gözlerine bakıyordu, inandırabilmiş miydi? Hemen hepsinin kaypak, kapakları titreşen, bebekleri boyuna gidip gelen gözleri vardı. Gözlerinde bir şeyleri yakaladığına inanmak, coşku verecekti, yepyeni bir güç... İyimser olmaya onun kadar çabalamış pek az insan vardı belki o günlerde. Birkaç genç çocuk dışında, kimseyle yakınlık kuramadığını olaylar belli ediyordu. Davranışlarında ve sözlerindeki eksikliği anlamıyor değildi. İlişkilerinde

bir çürük nokta vardı, o noktadan kopuyordu, ama neydi o?

Aslında sevmiyordu bu insanları, onlara güvenmiyordu. Bu duyguyu yenemiyor ama zorlanıyor, unutmaya çabalıyordu. Güvenmezsen güvenmezsin, inanmıyorsan inanmış görünürsün. Karşılıklı olarak bu oyunu oynadıklarını düşünüyordu. Bu insanlar, sıkı sıkı tembihlediği sağlık önlemlerinde, küçücük, yapılması çok kolay şeylerde bile inanılmaz bir aldırmazlık içindeydiler. Tanrı, içlerinde olması gereken değil, çevrelerini saran her şeyin düzenleyicisi olduğundan, her davranışlarını yalnızca onun cezalandırmasına yahut ödüllendirmesine bırakıyor, ilaçlarını almıyor, nedeni sorulduğunda yalnızca omuz silkiyor yahut da Nilüfer'in gözlerinin içine baka baka yalan söylüyorlardı.

Ruhsal ve fizyolojik dengeleri bozulmuş kanamalı karılarıyla bütün tembihlere karşın yatmakta direnen o adamlar, Nilüferin iyice sertleştirdiği sesiyle :

«Ölüyor bu kadın. Ölürse kanlısı sen olursun, sonra yakana yapışırım, haberin olsun,» diye bağırmasına sanki bu sözler kendilerine değilmiş gibi omuz silkiyor, yahut pencereden dışarı bakıyorlardı.

Bunları görmek yine de onların değişeceklerine inanmışçasına çabalamak. Evet, çabalıyordu ama, onların tümü için. Oluşturdukları sınıf için. Yoksa tek tek hiçbirinden umutlu değildi. Peki ama nasıl dengelenecekti inancıyla yaşadığı umutsuzluk?

Görmeyi umut ettiği uzak bir zamanda, ötelerde, bambaşka bir toplum oluşuyor, onlar, bilinçle çevrelerinde oluşmuş ve oluşacak tüm haksızlıkları yok edip güçlene güçlene Nilüferin ve onun gibi düşünenlerin çevresinde kenetleniyordu. Güzel bir düştü ama bu, yüz kez söylediği şeyleri anlamayan, anlasa bile aldırmazlıklarla gün geçiren, bir sürü aptalca şeyden ölesiye korkan, kendi küçük çevresinde haksızlıklar yapmaktan çekinmeyen, kurtuluşu, yalnızca kendi bireysel kurtuluşu olarak gören bu küçücük insanlarla mı gerçekleşecekti?

Arkadaş tartışmalarında, içki sofralarında, açık-oturumlarda savunduğu bu insanlar, ertesi gün muayenehanesinde dün akşam onlar için içi titremiş olan Nilüfer'e, azarlanmak, korkutulmak en çok da tiksinmek için yaratılmış varlıklar olarak görünüyorlardı.

Unutamazdı: Yedi sekiz yaşlarında, çarşıya giden yol üstünde gördüğü bir oğlan çocuğundan rahatsızlık duyduğunu fark etmişti. Küçücük bir çocuktu. Annesi eline bir parça ekmek tutuşturup dışarı bırakıyordu. Oğlan, sokak kapısının eşiğine oturuyor, kapının bir kanadına yapışıyor, ekmeğini kemiriyordu. Kısa bir entari oluyordu sırtında. Donu yoktu. Sümüğü burnunun altındaki iki oyuğu yaraya dönüştürmüştü. Fırt fırt çekiyordu burnunu. Ekmeğini ısırdıktan sonra çekerken sümük parçası uzuyor, yeniden ağıza yaklaşıncaya kadar, öyle, asılı kalıyordu. Saçları sıfır numara tıraşlıydı. Çok çirkin bir çocuktu. Nilüfer gelip geçerken ya tiksine tiksine çocuğun ekmeğini elinden kapıp bir duvar kovuğuna koyuyor, ya kafasına bir şaplak indiriyor, yahut da itip sivri taşların üstüne düşürüyordu. Çocuk ağlamaya başlayana kadar başında bekliyordu. Ağlar ağlamaz tabana kuvvet kaçıyordu. Kaçarken içi sevinçle doluyordu. Öylesine güzeldi ki, güçlülüğünü bilmek.

Hiç kuşkü yoktu, bir şeylere inandırmak, bilinçlendirmek istediği bu insanlar, dişi ya da erkek, o çocuğun büyümüşleriydi. Tek tek tokatlamak istiyordu onları. Enginlerde, ufuk çizgisinin yahut dağların ardında yığılıp büyüdüğünü sandığı yığının içinde, başka, güçlü, akıllı, söyleneni hemen anlayan, değerlendirip en doğru sonuçları çıkaran emekçileri düşündüğü zamanlar kendini özveriye hazır buluyor, karşısındaki budala Çinçinlileri bilinçlendirmeye çabalıyordu. Gece gündüz bilmemişti. Sonunda yine sıfıra varmıştı.

Hemen kopmazdı. Yılgınlığı başlamıştı ama dönmek demek değildi bu. İçlerinden açıkgöz geçinenler:

«Bak doktor hanım, şimdi sen yine bize kıza-

cağın ama, kızma, hakkın yok. Niye dersen, oylar ziyan olmasın diye doktor hanım. Ziyan olmasın diye senin dediğini tutmadık. Hem kimse vermeyecekti ki. Yalnız biz verseydik, şıp deyin bilirlerdi. Araya düşmanlık girerdi. Hem bak, yollarımız asfaltlandı. Daha neler neler getirecekler. Sen de rahat edecen. Arabanın orası, burası hemen bozulmayacak. Kötü mü oldu?» diye düşündüklerinin doğruluğunu onaylatmaya bile kalkışmışlardı.

Hiçbir şeyi ziyan etmek yoktu onların kitaplarında. Oylar ziyan olmasın diye, sınıf bilincini bilmem kaç yıl sonrasına erteleyen ve düzenle kurdukları uyum yüzünden rahatladıklarını sanan o sevimsizler... Onlarla uğraşmayı da nereden takmıştı kafasına?

Şimdi onları o zamanki kadar suçlamıyordu. Uzak düşleri yakına getiremezdi, onların karınlarını bu düşlerle doyuramazdı. Artık Nevzat gibi ne yaptıkları belirsiz vurguncularla gülüp eğlenmesini biliyordu. Nevzat gibiler giderek artarken, insan tek başına kaç kişiyi etkiler?

Bugünkü noktaya gelene kadar daha birtakım deneyimlerden geçmesi, başarısızlıklara uğraması, kendini doğru dürüst değerlendirmesini bilmediği için de yeni acıları yaşaması gerekiyormuş. Yitirdiklerini nasıl yeniden yerine koyabilirdi insan?

İşsiz bir genç adamla tanışmıştı Sanatseverler'de. Memurluktan ayrılmak zorunda kalmış, uygun bir iş bulması uzayınca karısı da çalışmaya başlamıştı. İş bulamayacağına aklı kesince, kitap yazmaya başlamıştı. Üstüste birkaç gece karşılaşınca, dost olmuşlar, parasını Nilüfer'in vermesi koşuluyla içki içmişlerdi. Rıza akıllıydı, espriliydi ama çok içiyordu. İçtikten sonra dengesini iyiden iyiye yitiriyor, çekilmez bir yaratık oluyordu. Ona buna sataşıyor, ileri geri konuşuyordu. Bir kez, başına bir iş gelmesin diye evine kadar götürmek zorunda kalmıştı. Yığılmak üzere olan iri gövdesini dengeleyemeyince Tahsin'den yardım istemişti. O da yanındaki ünlü bir tiyatro oyuncusu arkadaşından özür dileyerek Nilüfer'e yardım etmiş, eve varın-

caya kadar kan ter içinde kalmışlardı. Rıza'nın genç karısı, sanki kendisi bir kusur işlemiş gibi, kızarmış, özürler dilemiş, kahve içirmeden göndermemişti onları. Sonradan Rumeyza'yla dost olmuştu Nilüfer. Onun, çocukların sağlıklarıyla ilgilenmişti.

Belki de bu nedenle duyduğu borcu ödemek için, yaz tatilinde memleketine, Kaş'a çağırmıştı. Rıza'yı bırakıp çocukları da alarak iki kadın birlikte gidecekler, Nilüfer, Rumeyza'nın anne ve babasının evinde yaz tatilini geçirecekti.

Evdeki hesap çarşıya uymamıştı ama. Gelinli damatlı, sayılmayacak kadar çok çocuklu olan o evde, iki geceden çok kalamamıştı Nilüfer. Dağlar yüksekliğinde karpuzların yığıldığı avluda, çocuklar yere vurup kırdıktan sonra parmaklarını içine daldırıp kopara kopara karpuz yiyor, artıkları olduğu yerde bırakıp oyuna koşuyorlardı. Öylesine kalabalık bir evdi ki, herkese günde bir öğün yemek düşüyor ama o zaman da bütün aile sofrada toplanamıyordu. Önce çocuklar doyuruluyordu. Onlar dağıldıktan, daha küçükleri uyutulduktan sonra sıra büyüklere geliyordu. Yaşam büyük bir karmaşaydı. Nilüfer, Rumeyza'nın annesinden ve babasından başkasını tanıyamamıştı. Hangisi gelindi, hangisi evin kızı, erkeklerden damat olan kimdi, evin oğlu olan kim... Öğrenebileceğini sanmıyordu.

İkinci gün öğle yemeğinde Rumeyza'yla birlikte bir aşevine gitmişlerdi. Uyumak için eve döndüklerinde ilk çorbanın piştiğini, çocuklar doyurulduktan sonra sıranın büyüklere geleceğini görmüşlerdi. Güneş dönmüştü. Gelinler ve kızlar çamaşır yıkıyor, Rumeyza'nın annesi ocağın başında âdeta bir savaş veriyordu. Çamaşırlar çalıların üstüne atıldıktan sonra kadınlar evin altındaki ahıra giriyor, yıkanıyor, yukarı çıkıyorlardı. Nilüfer böylesine yoğun iş yükü kaldırılmaya çalışılan o evde, öğle uykusu uyumaya çekinmişti. Böyle sürerse tatil, tatil olmaktan çıkacaktı. Bunu Rumeyza'ya da söylemişti :

«Beni buraya getirdiğin çok iyi oldu. Çok güzel bir yer burası. Senin sayende tanıyorum. Ama insan bir yaştan sonra kalabalık yerlerde rahat edemiyor.

Benden daha yorgun kadınlar ölesiye çalışırken, yatıp keyif sürmenin tadı kalmıyor. Onlar alışıktır deme bana. Onlar, çevrelerindeki insanları çalışırken gördükleri için alışıktır. Ama bir karı gelirse eve, sabahtan akşama kadar denize girip, yiyip içmekten başka şey yapmazsa, alışkanlık filan unutulur. Benim ahlakım bozulur kendi hesabıma. Senin bacılarının, gelinlerinin ahlakı da bozulur. Aşçının arkasındaki pansiyona taşınayım ben. Onlar da rahat etsinler, ben de. Denize birlikte gideriz, her gün görüşürüz, birlikte döneriz.»

Hüseyin'le, pansiyonda tanışmışlardı. Hiç de öyle sevimli bir insan değildi Hüseyin. Ziraat fakültesinde doçentti. Gülmesini bilmiyordu. Ama, konuşmaya başladıktan, hele hele konuşmasına bir süre dayandıktan sonra onun hiç de göründüğü gibi aptal olmadığını anlamıştı. Akıllı ve yetenekliydi. Çok kapalı bir çevrede yetişmişti. O çevreyi nasıl olup da aştığına, bugünkü durumuna eriştiğine kendisi de inanamıyor gibiydi. Nilüfer'in tatilini, yanındaki kitapları verip okumaya zorlayarak, ülkenin tarım potansiyeline ve sorunlarına ilişkin nutuklar atarak bozmaya çalışmamış değildi. Bu, Kaş'ta tatilin tadının kaçması için yapılan ikinci girişimdi ve Nilüfer tatilini bozdurmamaya kesin karar vermişti. O yüzden, dinlemez olmuştu Hüseyin'i. Hemen anlamıştı Hüseyin: «Söylediklerime omuz silkiyorsunuz, dinlemiyorsunuz. Haklısınız ama. Tatilde kafanızı yormak istemezsiniz benim gibi. Sizi anlayışla karşılamak zorunda olduğumu biliyorum...»

«Yok yahu,» demişti Nilüfer. «Sen ne lütufkâr yaratıkmışsın meğer.»

«Beni bağışlayın Nilüfer Hanım. Ben, çevreme bakmam, bakınca güzellik bulayım diye bakmam. Hiçbir pragmatist benim kadar yabancı kalmamıştır güzelliklere. İçimde estetik duygusu oluşmamış galiba. Bu, benim suçum değil. Yapı sorunu. Gülmesini bile bilmem ben, fark ettiniz mi? Çok sevinmekten korkarım. Üzülürsem, bir tür ferahlık duyarım. Yaşamak öyle ciddi bir iş ki. Çok düşünüyorum, başkaları gibi olayım diye gayret etmeye karar ve-

riyorum. Yapamıyorum. Yemeğimi beş dakikada yerim, altıncı dakika, ziyandır gözümde. İçki içmeye kalkışsam, sızıncaya yahut kusuncaya kadar içerim. Bunlardan biri kısa sürede olur... Şimdi, dinleniyorum sözümona. Rahatlığımı bozan şey, böyle bomboş oturmakla günah işlediğim inancı. Çok para harcamak da aynı inancı veriyor. Sizi gözlemeye başladığımdan beri, ne çok günah işlediğinizi düşünüyorum...»

«Öyleyse, tam adamını buldun Hüseyin. Ben sana gülmeyi, para harcamayı, dinlenmeyi öğreteyim...»

Öğretememişti. Hüseyin'le, kürsüsünden, beslenme sorunlarının öneminden başka şeylerden konuşmak olanaksızdı. Bir şeyden hoşlanmıyor, bir an olsun işini unutamıyordu. İşi dışında bağlı olduğu tek şey, en küçük kardeşiydi. Eğitim fakültesinde öğrenciydi çocuk. Bazı olaylara karıştığı gerekçesiyle içeri alınmıştı.

«Ey, n'apalım? Allah yardım etsin. Kurtulur inşallah! Peki, senin çoluk çocuğun yok mu aslanım?»

Şaşkın şaşkın bakmıştı yüzüne Hüseyin. Bu çocuğun saflığıyla eğlenip eğlenemeyeceğini düşünmüştü bir ara Nilüfer. Ama, eğlenceli olmayacak kadar davasına inanmış biriydi o.

Lisede öğrenciyken dayısının kızıyla evlendirildiğini, bir de çocuğu olduğunu ama karısını büyük kente getiremeyeceği, adam edemeyeceği sonucuna vardığı için, asistanlığı kazandıktan sonra, boşadığını, bir başkasıyla evlenene kadar karısına bakacağına söz verdiğini anlatmıştı. Neyse ki kadın çok sıkıntıya sokmamıştı Hüseyin'i. Kısa süre sonra evlenmişti. Önce imam nikâhıyla, adamdan bir çocuğu olduktan sonra da resmi nikâhla.

Ne müzik, resim, edebiyat, tiyatro gibi sanat etkinliklerinden haberi vardı, ne de kadın erkek ilişkilerinde duygusallığın bir yeri olabileceğine inanıyordu Hüseyin. Yine de çok etkileyici bir insandı. İşine öylesine bağlıydı ki, Nilüfer onda, kendisinin Ulucanlar'daki muayenehanede bırakmış olduğu, yitmiş bir anı saydığı coşkuyu buluyordu.

Ankara'ya döndükten sonra Hüseyin'i de onun adını bile öğrenmediği kardeşini de unutmuş gitmişti. Yine Sanatsevenler'e gitmeye başlamış, yine Körfez Lokantasında, Rıhtım'da, Yakamoz'da kafa çekmiş, resim sergilerinde, konser aralarında, tiyatro fuayelerinde, erken gelen sonbahar ve daha sonra erken bastıran kış akşamlarında giderek yoğunlaşan baskıyı, her gün bir ya da birkaçının içeri alındığını öğrendiği aydınların acılarını, eşlerin çocukların ve diğer yakınların birden bire kendilerini tam ortasında buldukları çalkantıyı acıyarak, alçak sesle öyküleştirerek ama en çok insanların tümünün yürekli davranmaması yüzünden bazılarının acılarının arttığından yakınarak yaşamıştı herkesle birlikte.

Şimdi iyice biliyordu. O konuşmalar bir tür doyuma ermek isteğinden, bir tür düşünsel ve duygusal mastürbasyondan başka bir şey değildi.

Herkes gerçekten acılar içindeydi ama, öte yandan dışarda olmaktan, iyi hazırlanmış bir içkiyi ağır ağır yudumlamaktan, işini yitirmemiş olmaktan da hoşnuttu. Zaten insanların kendi dışlarında oluşan şeyler, tadına bakıldıktan sonra yüz buruşturulup bırakılacak, daha sonra tatsızlığı yüz buruşturarak anımsanacak içkiler gibiydi. Yalnızca kendi duygularını anlatmak, kimlerin oyuna geldiğini, kimlerin güvenilmez olduğunu konuşmak, öylelerini göz ucuyla izlemek, o bakınca başını öte yana çevirmek, fazla konuşmamak, onu insan yerine koymamak, toplum için bir şeyler yapmak anlamına geliyordu.

Hüseyin bir öğle sonu muayenehaneye gelmişti. Sıkıntılıydı, sürekli gözlerini kaçırıyordu. Yutkunuyor, söze nereden gireceğini bilmiyordu. Nilüfer ellerini beyaz gömleğinin cebine sokmuş, ayaklarının ucunda ve topuklarının üstünde öne arkaya sallana sallana sormuştu:

«Evet Hüseyin ağam... Sıkılmayı, süzülmeyi bir yana koysan da, bana derdini deyiversen...»

«Vallahi Nilüfer Hanım, nasıl söyleyeceğimi bile-

miyorum sahiden. Çünkü sizin nasıl karşılayacağınızı bilmiyorum. Bu, öyle bir şey ki...»

«Bu öyle bir şey ki, benim yapabileceğim birşey. Değil mi? Haydi haydi çıkar baklayı ağzından. Benim bu çöplükte ne yaptığım belli. Çıkıp buralara kadar geldiğine göre, senin suçunu anlamak için hikmet sahibi olmak gerekmez. Ne yaptın? Durdun durdun, sonra azıp kızın birinin başını derde mi soktun? Sen, bu ülkenin tarımıyla, hayvancılığıyla, onun başına yüklediği sorunlarla öylesine yüklüsün ki, şimdi üstüne bir karı, bir velet derdi ekleyemezsin. İyi düşünmüşsün oğlum. Gel Nilüfer'ine... Konuş, o hemen icabına baksın küçük hanımın.»

«Benim öyle bir derdim yok Nilüfer Hanım, başka bir şey...»

«Hayda... Sen neredeyse ağlayacaksın be oğlum... Madem geldin, anlat artık. Tükür avcuna, sıvazla, ya Allah çek, başla... Altı üstü, ya olur diyeceğim, ya olmaz. Fiyatta uyuşursak, eyvallah, uyuşmazsak, bu benim ilkelerime aykırı, üstelik ettiğim yemine de diyeceğim. Haydi, yallah!»

«Ne olur beni şaşırtmayın Nilüfer Hanım. Söylüyorum size, başka bir şey bu. Bunu sizden isteyebileceğimi sanıyordum gelirken. Ama şimdi kuşkudayım. Bir yandan, hakkım var mı buna diyorum, öte yandan, kızmayın ama... Güvenebilir mi... diyorum.»

«Aaah!.. Sen iyiden ciddisin oğlum. Öyleyse, bırakalım sululuğu. Şimdi konuş, güvenemiyorsan da, kalk git. İçerde müşteri bekliyor, değil mi ya?»

Hüseyin gövdesini biraz doğrulttu. Bir an Nilüfer'in gözlerine baktı doğrudan. Oysa hiç bakmazdı insanların gözlerine. Yüzlerine bile korkarak bakar gibiydi. Doğunun o katı kuralları. Korkunç koşullandırma... Saygısızlıkmış gibi, insanın yüzüne bakmak.

«Güvenmek zorundayım. Birisine muhtacım. Her bakımdan... Başka bir yol bulsaydım, sizi rahatsız etmeyecektim. Siz, aklıma ilk gelen ad olmadınız. Ama hatırlayıp unuttuğum bir ad da olmadınız. Sizi tehlikeye atmak istemezdim. Düşündüm, sizinle

günlerce, başımıza neler geleceğini düşünmeden tartıştık. Bilinçsizliklerinden yararlanılıp sömürülenler üstüne konuştuk. Siz inanıyorsunuz, ben de. Bizler bir gün mutlaka yeneceğiz. O zenci ilahisindeki gibi: We shall overcome.»

«Bütün bunlar tamam da aslanım, şimdi buraya bunları anlatmaya, hatırlatmaya gelmedin herhalde. Görmedin mi dışarda bekleşenleri? Ekmek parama engel olmak istemezsin, umarım. Bunlardan konuşacaksan, sözleşelim, bu akşam bir meyhaneye gidelim. Yahut, akşam evime gel. Doğru... Evime gel sen. Kimseye sözüm filan da yok.»

«Nilüfer Hanım...» sesi iyiden iyiye tarazlıydı. Boğazını temizlemek için öksürmüştü:

«Akşama gelemem. Bu akşam için başka şey rica edeceğim sizden. Nahit'den söz etmiştim size. Hatta tanıştırmıştım.»

«Ben Nahit Mahit, hatırlamıyorum be aslanım.»

«Hani şu, bir süre içeri girip çıkan kardeşim. Hatırladınız... Şimdi yine arıyorlar. Evlerinde kaldığı karı koca, artık başka yer bulmasını söylemişler oğlana. Bir akrabaları mı geliyormuş, neymiş. O gidince, yine gel demişler. Bana, bugün ulaştı haber. Şu zamana kadar kimseyi bulamadım. Ama yarın iyi bir yer buluruz. Hem kuşkulanılmayacak, hem de yeterince yürekli biri gerekliydi bana. Derken sizi hatırladım. Zorlayamam sizi. Belki bunu söylememeliydim de, ama, belki bir tek gece için olursa... Korkmazsanız, Nahit, bu gece sizde kalabilir mi?»

Bir hançer, işte bir sınav. Ama duraksamamıştı bile Nilüfer:

«Tabii Hüseyin. Tabii yahu... Benim de o kadarcık bir yardımım olsun yahu...»

Giderken gözleri parlıyordu Hüseyin'in. Elini, bırakmayı hiç istemiyormuş, bırakırsa yitermiş, yitirse, dünyanın sonu gelirmiş gibi aydınlık aydınlık gülerek, sevgiyle sıkmıştı:

«Bana umut değil, umutlar verdiniz Nilüfer Hanım. Gün gelir, ben de size borcumu öderim, abla... Ablacığım.»

«Höst, oğlum. Nereden çıktı şimdi bu ablalık

lafları? Ben senden kaç yaş büyüğüm ki? Sizin gibi herifler tohuma kaçmadan okula mı gönderilir? Bu hesapça olayım olayım da senden üç dört yaş büyük olayım. Ablayı bırak. Sevmem bana böyle denmesini. Şurada arkadaşız yahu...» Zorla gülümsemeye çalışarak eklemişti, içinde korku büyüyordu çünkü: «Hem, belki evimizde müstakbel kayınbiraderimizi saklayacağızdır.»

Hüseyin'in bu şakayı anladığından kuşku duydu sonradan. Muayene odasının kapısında onu bırakıp masasına doğru yürürken asıl korku bir sancı olarak gelmiş, midesi birden sivri, keskin pençeye takılmıştı. Ağrı, önce hafif sonra bayağı şiddetli bir sancıya dönüşmüştü. Fizyolojik bir rahatsızlık olduğuna yemin edebilirdi. Tanrım... Nasıl da hiç düşünmeden, hemen... hemen... duraksamaksızın, olağan bir şeymiş gibi, hoşnut kalacakmış gibi «olur,» demişti. Ya bir tuzaksa bu?

Yüzlerini, huylarını, işlerini, evlerini, davranışlarını bilmediği uzak insanlar için konuşmak başka şeydi. Onlar, uzaklardaki varlıklarını bildiği ama kendisine dokunmayacak bir yığındılar. Bir tür bulut, yahut, sıradağ. Ama bu durum... Bu durum çok farklıydı. Bir yüz geliyordu şimdi, bir ses, bir tehlike. İnsan olduğu için, bir adı bulunduğu için.

Hüseyin'i çok kısa süre, yalnızca iki gün sonra o günkünden çok daha korkak bir Nilüfer olarak göreceğini aklına getiremezdi. Midesi hâlâ bulanıyordu. Acaba Hüseyin'in arkasından koşsa, «Bağışla, yapamayacağım. Konuşmak kolaymış, yapmak çok zor. Bir başkasını bul,» deseydi. Gitmiş miydi, yetişemez miydi ardından? Nasıl davranırdı Hüseyin. Hüseyin'e hiç borcu yoktu. İnsanın yapamayacağı şeyler hep vardı. Olurdu, kaçınılmaz şeydi bu.

Hüseyin'le karşılaşmak istemiyordu. Kendisini tanıyacak bir doktor arkadaşına rastlamak da istemiyordu. Herkes öğrenecekti, herkes... Gazeteler yalnızca sokaktaki olayı yazmışlardı. Olayın bir de öncesi olduğunu şu anda içeride ameliyat edilen çocuk da, Hüseyin de biliyordu. Nahit kurtulursa... Kurtulacak mıydı? Hüseyin'den başka bilen

kalmasa da, bir süre sonra fısıltı gazetesi, işlemeye başlayacaktı.

Hüseyin'in kısa, kalın gövdesini arkadan görüyordu. Bir an kaçmak istemişti ama, ayakları hareket etmiyordu. O gün nasıl ardından koşmadıysa o anda da kaçamıyordu. Bakıyordu: Kısa boyuyla uyumsuz geniş omuzları vardı Hüseyin'in. Ceketi ve pantolonu kırış kırıştı. Asıl önemlisi, yüzüydü. Yüzü, başka birinin yüzüydü sanki. Bu yüzle karşı karşıya gelirlerse nasıl bakabilecekti ona?

Korkuyordu, panik içindeydi. Savaşlarda çok yaşanan, ölüm korkusunun bile üstüne çıkıp bilinçsizce kaçışlara neden olan o yitik zaman. İnsanın insan olarak yaşamadığı o zaman parçası... O anda yitirseydi bilincini.

Nahit'in yaşayacağı anlaşıldıktan sonra, yani o geceden beş gün sonra, Hüseyin'le konuşabilseydi, daha doğrusu Hüseyin Nilüfer'in konuşmasına izin verseydi... Vermemişti. O ezik görünümün altındaki gizli güç ortaya çıkmıştı. İnatçılığı, ödünsüzlüğü, hiçbir ayrıntıyı öğrenme gereksinmesi duymayışı Nilüfer'i korkutmuştu. Bir kez göz göze gelmişlerdi yalnızca, ardından Nilüfer ölmüştü onun için. Hüseyin, öylesine çekilmişti ki çevresinden, sanki bir dünya değişmiş, iç yapısı, duyguları, isyanı değil; elleri, yüzü, gövdesi bile yok olmuştu. Kararmıştı. Kavruk bir dal gibi. Cadı ağacının kalın kollarından biri daha uzanmış, Nilüfer'in yaşamında canlı olan bir şeylere daha değmişti. İçinde varlığını koruyabilen şeyleri itiştirmiş, daha derine çekilmeye zorlamış, kırmış, özsuyunu kurutmuş, varlığıyla, suskunluğuyla, bir hesabın ödenmesini istememesiyle suçlayarak yoksamıştı onu.

İnsan nedensiz sertleşmiyor, nedensiz yitmiyor duyguları. Kendi istediği için kötü olmuyor ve kötü olduğunun farkına ya varmıyor, yahut da çok geç varıyor. Bir doğa olayı bu. Vurgun yemek gibi, yıldırım çarpması, üç beş saniyelik titreşimle yerin açılıp kapanması gibi.

En kolay ve dürüst yolu izlemesi ne kolaydı oysa. O yolun sonucuna da kolayca katlanabilirdi in-

san. Çünkü son değişirdi : Çevresindeki güvensizlik şimdikinin yüzde biri kadar olmazdı. Önünde sonunda kimi duyar kimi duymaz, duyanların da kimi inanır, kimi inanmazdı.

Unutulur... Her şey unutulur, yahut unutulabilinir. Bunun en önemli koşulu gözden uzak tutulmazsa elbet. Unutmak için acele etmemek, bilinci zorlamaya kalkışmamak... Bunu yapamamıştı: Her gece, her sabah unutması gerektiğini kendine yinelemiş, anının olduğu gibi ve capcanlı kalmasına neden olmuştu. Suna'da da böyleydi bu. Halil'den sonra aynı şeyi yapmıştı. Ama, onlarda hiç değilse suçu yoktu.

Bu haksızlıktı; bu ne büyük haksızlıktı. Neler çektiğini kim bilebilirdi? Herkes söz verebilir, verdiği sözü tutacak kadar güçlü olmadığını anlayınca kaçabilir. Kimin yaşamadığı bir durumdur bu?

Yüzde yüz haksızlığa uğramış biri olarak bakılabilir miydi Nahit'e? Aptallık değil miydi, kimliği sorulur sorulmaz kaçmaya kalkışması? Yakalasalar kaç yıl yatardı? Onun ölüme yaklaşan kaçışını haklı gösterecek tutukluluk kaç yıl sürebilirdi? Onun gibilerin hemen hepsi aftan sonra çıkmışlardı.

Bütün suçu, Nahit'i bir gece evinde saklayacak yürekliliği gösterememesiydi. Sonradan, kimsenin inanmadığını bile bile, hep aynı özürü ileri sürmüştü :

«Doktorum ben. Yeminim var. Kanaması dinmek bilmeyen bir hastamın başında kaldım. Çok tehlikeliydi durumu. O yüzden, çocuğun beklediğini bile unutmuşum. Hatırlasam da yanından ayrılamazdım zaten...»

Hayır, bu özürün akla yakın bir yanı yoktu. Söylerken kekelemiyor olsa bile.

Bu kadar savunma gereğini duymasaydı, sözlerine inanılmadığını anladığı için, yineleyerek inandıracağını düşünmeseydi, olaydan habersiz olanları bile haberli kılmasaydı, soru sorulmadan açıklamaya girişmeseydi, öylesine dallanıp budaklanmazdı belki de olay.

Hüseyin'in Nahit'e ilettiği haber, Nilüfer'in en geç

akşam sekizde evinde olacağı ve Nahit'i bekleyeceği biçimindeydi. Karanlık erkenden bastırıyordu. Sokakların ne çok kalabalık olduğu bir saatti o saat, ne de her geçenin dikkat çekeceği kadar geçti.

Oysa Nilüfer bir saat öncesinden başlayarak Sanatsevenler'de içmeye başlamıştı. Kapanana kadar Rıza ile oturmuş, onun gevezeliklerini dinliyormuş gibi yaparak, tek sözcüğünü bile anlamayarak Rıza'dan da çok içmiş, sonra düşe kalka Rıza'nın evine gitmişlerdi. Rumeyza asık suratla Nilüfer'e çocukların odasında yer hazırlamıştı.

Ertesi sabahı, şiddetli bir baş ağrısı, ama sorumluluktan kurtuluşun ferahlığı ile geçirmişti. Öğle haberlerinde gece evinin bulunduğu sokağın paralelindeki sokakta güvenlik güçlerinden kaçmak isteyen bir teröristin ağır yaralandığını ve hastaneye kaldırıldığını öğrenmişti. Hiçbir kuşkuya kapılmaksızın hemen anlamıştı.

«Tanrım, ben şimdi ne yapacağım?»

Ertesi sabah hastaneye gitmiş, Hüseyin'e yaklaşamamıştı. Çatı katının kapısı önündeki merdivene oturmuş Nilüfer'i bekleyen o solgun yüzlü, süzgün gözlü çocuk, aklından çıkmıyordu. Otomatın her yanışında yakalanacağını sanarak korkan, yahut Nilüfer'in geldiğini düşünerek sevinen o çocuk. Nasıl bir tedirginlikti o bekleyiş, kim bilir? Neden sonra Nilüfer'in gelmeyeceğine aklı kesmiş olmalıydı. Sokakların tenhalaştığı, ışıkların kısıklaştığı, adımların ve gölgelerin uzadığı saat gelmişti artık. Her genç erkeğin kuşkulu insana dönüştüğü o saat.

Gitmeye karar verdiğinde, mutlaka çok kırgındı. Ayakları geri geri giderek merdiveni inmiş olmalıydı. Son bir kez, sokak kapısının önünde Nilüfer'e rastlayacağını, kötümser olmaması gerektiğini düşünmüş olmalıydı. Apartmandan çıktıktan sonra, yukarıyı ve aşağıyı gözlemişti dikkatle. Polis aranmış olabilirdi, ama daha çok, ufak tefek bir kadının soluk soluğa geldiğini görmek istemişti. Tek başına, sokağı geçerken yüreğindeki kin yalnız Nilüfer'e değil, Nilüfer'in sınıfına, bu sınıftakilerden yardım isteyecek kadar aptal olan ağabeyine doğru

büyüyordu. Tükürmek istiyordu, ezmek istiyordu, sürükleyip geçmek istiyordu onları. Yaşama güdüsü giderek güvenlik isteğini bastırıyordu. Bir geceliğine de olsa, zorla da olsa kimin yanında sabahlayacağını düşünmüş olmalıydı. O evi anımsadıysa, oraya varmak için geçmesi gereken yolları nasıl da korkunç birer uçurum olarak düşünmüştü, kim bilir? Çok az zaman vardı önünde. Sokağa çıkma yasağı yarım saate kadar başlıyordu. Kapısının hemen merdivene açıldığı çatı katında atabileceği tek bir adım olmaksızın kıstırılmak istememişti. Nilüfer'in o eve ilk taşındığı günlerde sürekli olarak dikkatini çeken, ama daha sonra görmez olduğu, merdiven sahanlığındaki pencereden bir ışık yığını olarak giren Ankara'yı gözlemiş, ama bu görüntüde bir güzellik olabileceği aklına gelmemişti. Işığın değil, beklemenin yıpratıcılığının; güzelliğin değil, aldatıldığının ve pusuya düşürüleceğinin farkındaydı.

Nilüfer, çok günler o kapının eşiğine arkadaşlarıyla oturmuş, ışıkların coşkusuyla şarkılar söylemişti. Oysa Nahit için ışık, yalnızca otomatın yanması ve sönmesiydi. Ayağının altından her şeyin kayıp gittiğini düşünmüştü, Nilüfer'e sövmüştü.

O gece ve ondan sonraki günler, gerçekte tam bir karanlıktı kendisi için. Nahit, herhalde yakındaki birine gidecekti, öyle olmasa bir taksiye atlardı. Takside kıskıvrak yakalanacağını düşünmüş de olabilirdi tabii. Şoförlerin çoğu, gençleri almıyorlardı arabalarına. Yine de, yürüdüğüne göre, uzağa gitmeyecekti. Yüz elli, iki yüz metre ötede, caddenin karanlık sokağa döndüğü yeri geçtikten sonra durdurulmuştu. Günlerce o köşede, onun akmış, toza toprağa karışmış ölü kanını aramıştı Nilüfer.

Kaçmaya kalkışması yanlıştı. Nereye kaçabilirdi o saatte? Gece, koruyucudur evet, ama, çevreyi bilirsen ve silahlara mermi sürülmemişse... Koşan bir insanın daima suçlu olduğuna inanılan dönemlerde hiç değil. Bir an, bir an olsun düşünmemiş miydi bunları?

Polisleri yararsa, onların toparlanmasına kalmadan karanlıkta kaybolabileceğini hesaplamış olma-

lıydı. İçgüdü, refleks ve düşünce... Nasıl da, hızla ve art arda doğup birbirlerine yol vermiş olmalıydılar. Salt canlı olmaktan doğan güç, bitkisellikten insanlığa kadar gelişen üç evre, üçü art arda Nahit'i kaçmaya yeltendirmiş olmalıydı.

Kurşun belkemiğinden girmişti. Bir anda yüzlerce mermi harcanmıştı. Bunlardan yalnızca biri bulmuştu Nahit'i. Tam ortasından ikiye biçilmişçesine, üstü canlı, altı ölü olarak. Ölmemesine sevinilmişti. Nilüfer, en çok sevinendi. İnanıyordu, anası bile bu kadar sevinmemiştir. O toprak renkli kadın, topukları yarık yarık olan o, ayağına geçirdiği plastik terliği hastane koridorlarında şaklata şaklata gelip giden, oraya buraya seğirten, yüzünde kıl oynamayan kadın, Nilüfer kadar sevinmiş olabilir miydi? Duygu var mıydı onlarda, süzülmüş, incelmiş, çoğaltılmış, damıtılmış duygular?

Hâlâ yatalaktı Nahit. On yıl oluyor neredeyse. Anası görüyor her işini. Bütün sorunları ve öbür çocukları bir anda yokluğa karışmışçasına. Nilüfer'i, Seyranbağları'ndaki iki odalı giriş katındaki dairenin penceresinden görüp kovalayan, sonra ardına düşüp taşlayan ve ağlaya ağlaya ilenen o kadın. Herkes, Nilüfer'in yardım önerisini geri çevirmişti. Hatta, Yüksek İhtisas'ın Rehabilitasyon bölümündeki doktor arkadaşları bile.

«Git buradan Nilüfer. Unut bu çocuğu. Anasının ve ağabeyinin kesin tembihleri var. Yaklaşma bu çocuğa.» İçlerinden ekliyorlardı, kuşkusuz: «Hani, yeminin yüzünden unuttuğun o gece gibi... Unut bu çocuğu...»

Herkesin, her şey üzerinde nasıl oluyordu da bu kadar hakkı bulunuyordu? Vedat'a gitmişti sonunda. Başkalarına anlattığı gibi değil, savunmak için değil kendini.

«Ne oldu bana,» diye sormak istiyordu. «Neden böyle yapıyorum, neden her şeyi enine boyuna düşünemiyorum? Neden önce söz veriyor, sonra, bana hayır diyemeyecek insanların evlerine zorla gidiyorum, rahatsız bir yatakta sabaha kadar aklıma gelenlerden titreyip duruyorum. Ardından Tanrı bana niçin korktuğumdan da büyük cezalar veriyor?»

İşte buydu olanlar. Sürüp giden zehir gibi acılık buydu. Nahit'i sakat bırakan kurşunu atan polis bile bir an, yanlızca bir an olsun, Nilüfer'in yıllardan beri çektiği acıyı duymuş olamazdı. Onun acı çekmesi için gerekli nedenler oluşmamıştı zaten. Canını korumak zorundaydı. Karşısındakinin kaçarken silahını çekmesi olasılığı vardı.

Niçin kaçmaya kalkışmıştı Nahit? Kaç yıl verebilirlerdi? En çok on beş yıl... Üstelik bütün hatalar, aptallıklar, yanlışlar unutulup gitmişti de, Nilüfer'in girdiği yerlerde unutulmuş dostluklar, kaçırılan gözler, kinayeli sözcükler, çevresinden kaçmalar, tartışmaya neden olmayacak, içtenlikten uzak, baştan savma yanıtlar kalmış ve bunlar artmıştı.

Neye bağlansındı? Çinçin Bağları'nın o ağızları sakızlı, niçin varolduklarının bilincine bir kez olsun varmamış, soru olarak sorulsa bile, düşünmeksizin, «bilmem,» diye yanıtlayacak, aklını kullanmayacak kadar tembel kadınlarına ve erkeklerine mi? Onları çocuk sahibi etmek, yahut içlerini kazımak mıydı işi? Sonuç, sıfır değil miydi yine? Bir yandan yap, öte yandan boz... Niçin seçmişti bu dalı, niçin? Halil'e önceden tutkun olsaydı, bunun için diyebilirdi. Bu bile, yeterli ve saygın bir nedendi.

Herkesin kimlikleri ortada artık. O yüzden kendini başka türlü göstermeye çabalamıyor. Söylenmeyecek sözleri söylüyor, gizli yapılacak şeyleri açıktan yapıyor. Geceleri yatağa nasıl yıkıldığını bilmeden yatarsa sorun yok, ama biraz az içmişse, o çocuk, bozarmış kirli çarşafların arasında daha sarı görünen yüzüyle hemen dikiliyordu karşısına. Nişanlı olduğunu öğrenmişti onun. Sınıf arkadaşı bir kızla. Kız, içeri alınmadığı için hastanenin önünde sürekli ağlayıp girip çıkan her doktor ve hemşireye Nahit'in durumunu sorarak havanın sertliğine, yağışa aldırmayarak iyi bir haber bekleyip duruyordu.

Yıllar sürmüştü, ilgili ilgisiz, çocuğa gerçekten acıyan, acımayan kişilerin Nilüfer'in dengesini bozmak için sözleşmişçesine Nahit'in sözünü açmaları. Olayın aslını öğrenmek istiyorlardı, sözü edilen kadının Nilüfer olabileceğine inanmıyorlardı, çünkü on-

lar Nilüfer Hanımı... Delirebilirdi. Hepsi, apaçık biçimde küçültmek istiyorlardı Nilüfer'i. O küçülünce kendileri büyüyecek miydiler?

Ne tuhaf, sonunda sınıra gelmişti. Çevresindekiler anlamamışlardı ama sınırda artık durduğunu, suçluluğunun artmadığını görmüştü. O günden sonra Nahit'in yanlış yaptığını düşünebilmeye başlamıştı zaten. Yeni dostlar bulmayı öğrenmişti. Giden gitsindi, yeni buldukları, kendilerinden dostluk bekledikleri değildi, dostum demek istedikleriydi, o da yeterdi.

Bu kadar mıydı? Nasıl olurdu bu kadarla kalması? Nahit'in ölmemiş olmasına hayıflananlarla da karşılaşmıştı. Onlarla birlikte olmuştu. Bunlar, karşı görüşteydiler. İçlerinde doktor, sanatçı, öğretmen, işadamı, her meslekten olanlar vardı. Okumuşlardı. Nilüfer'in korkaklığını bağışlamaları söz konusu edilemezdi. Çünkü Nilüfer Hanım, korkak değildi. Bilinçli ve yürekli bir milliyetçiydi. O yüzden bir anarşisti kanun güçlerine teslim etmişti. Onlar da inanmıyorlardı buna, biliyordu Nilüfer. Kendisini yanlarına çekmekten başka istekleri yoktu.

Bozulmuşluğu, Nahit'den sonra yüzeye çıkmıştı. Önceleri, rahatına bu kadar düşkün bir kadın değildi en azından. Duygusal yapısında bir aşınmanın oluştuğunun ve yüzeyselleştiğinin farkındaydı ama yine de, bir çocuk doğurttuğunda sevinirdi. Bir kadının ilerlemiş kanserinden kuşkulandığında neşesinin yittiğini algılardı. Şimdi yalnızca bozulmuş kanın tiksindirici kokusuydu rahatsızlık veren; hastalıklar, çaresizlikler ve ölümler değil.

Sonunda ne olmuştu? Hüseyin profesör olmuştu. Nahit'in hastane kapısında günlerce bekleyen nişanlısı, zengin bir avukatla evlenmişti, şimdi en azından kaygısızdı. Polisin kimlik göstermesi isteğine karşı çıkıp kaçmaya çalışacak kadar aptal, kuşlama, rozetleme ve slogan yazmaktan sanık o çocuğun zararı yalnızca Nilüfer'e dokunmuştu.

Nahit, cam üstüne süslemeler yapıyordu, alçı biblolar boyuyordu oturduğu yerde. Ağabeyi tüm masraflarını karşılıyordu. Nilüfer herkese alçı biblo-

lar alıyordu armağan olarak. Seçmek için eline aldığında üşüyordu, titriyordu. Yaşamak, yine de yaşamaktı, ardında bir yıkım bırakarak çekip gitmek değil.

Artık yatağına ayık girmeye korkuyordu. Çoğu kez yalnız girmeye bile korkuyordu. Yatağa girdiğinde, insanın güzellendiğine inandığı duygulanımlara erişmesi söz konusu değildi. Cinselliğe ilişkin hiçbir değerin anlamı yoktu. Zaten cinselliğe karıştırılan duygu, on sekizinci yüzyıla kadar aristokratların, burjuvaların yaşamın yavaşlığını unutmak için yarattıkları bir oyundu. İnsanlar, insanlığın yüzyıllar içinde geçirdiği evrimi birkaç yaş içinde geçiriyorlardı. Nilüfer de öyle yapmıştı. Halil'le birlikte olduğu yerde kalmamış, cinselliğe gerçekte hak ettiği yeri vermişti. Kadının kullanabileceği duyarlı bir organı, erkeğin de onun karşıtı olan duyarlı organı vardı. Beş duyuya eklenen organlar: Tümünün karışımı olan, ayrıca değişik bir tat daha oluşturan şeydi, cinsellik.

Halil'in öleceğini öğrendikten sonra yalnız kalacağını düşünmüş ama asıl yalnızlığın, insanın içiyle dışı arasındaki uyumun yitmesinden doğduğunu öğrenememişti. İnsanı tüketiyordu böylesi yalnızlık. Nitekim, o kopukluk başladıktan sonra, bir daha kendini bulamamıştı. Öyle değişmişti ki, kullandığı sözcükler, bunları söyleyiş biçimi bile farklıydı. Bunun, duygu ve düşüncelerindeki değişikliğin göstergesi olduğunu ilk günlerde anlamamıştı.

Tahsin'i de, kendini de kurtarmak için bir deneyime kalkışmasının nedeni buydu. Onunla birleşirse, içini doldurmuş olan kir akıp gidecek sanıyordu. İnanç değildi bu. Hiçbir şeye tam inanmıyordu çünkü. Sonuna kadar düşünmeyi unutmuştu. Oysa düşüncenin kolaylıklara ne kadar açık olduğunu bilirdi. Kimi kez hızla ve zorlukları görmezden gelerek, kimi kez ayrıntıların üstünde inceden inceye durarak, önündeki sorunun tümünü iyice irdelediğine inandırırdı insanı. Dahası, oyunlar oynardı. Ama artık böyle oyunlar oynamıyordu, yarı yolda kesiliveriyordu.

Tahsin'den, daha önceleri Tahsin'de olup olmadığını bilmediği bir güçlülük beklemesinin nedeni böyle açıklanabilirdi. Tahsin, sonraları, asistanlık günlerindeki gibi ilgi göstermemişti Nilüfer'e. Üstelik Çinçin'de işi iyiden iyiye kürtajcılığa döktüğünde, artık hasta sorunlarını da konuşmaz olmuştu. Ama, Nahit olayında, başkalarının yaptığı gibi, Nilüfer'i yıkan davranışlardan hiçbirine kalkışmamıştı.

Nilüfer'in kendini savunma telaşı içine girdiği o günlerde :

«Çok talihsiz bir olay bu gerçekten» demişti. «Çok üzüldüm Nilüfer. Bence, aynı koşulları yaşamayanların, gerçekten kahramanlık yapmayanların, böylesine zalimce suçlamalara kalkışmamaları gerek. Ben, yiğitliğe bile, salt yiğitlik olarak, olayların akışıyla değil, bilinçle yapıldığı zaman inanırım. Öyle olmasa, pek kolay şey olurdu yiğitlik. Asıl söyleyeceğim şey ise, ağlaşmayı bırakman zamanının gelip geçtiği. Alay ediyorlar, görmüyor musun? Büsbütün üzmek için uğraşıp duruyorlar. Bunu anlayamayacak kadar aptallaştın mı yoksa?»

Bu sözleri anladığını, yapılmak istenen uyarıya uyduğunu söyleyemez. Anlasaydı, susmasını bilirdi.

Tahsin'le bir sevda öyküsü oluşturmak değildi istediği. Zaten bir çeşit oyalanma aracıydı böylesi öyküler kurmak. Gerçek değildi ama inandırıcı olmadığı da söylenemez bir oyundu. Kaldı ki, kendisi gibi, insanları en çirkin yanlarıyla, bütün zevkler bittikten, ilişkiler soruna dönüştükten sonra tanımak zorunda olan biri, böylesi bir tutkuya haydi haydi hafifseyerek bakardı.

Artık düşünüyordu, duyamıyordu. Zamanı, maddenin zamanın toplamıyla oluşmuş kütlesini, insanın tek değil, soyut varlık olarak bütününü, bu oluşumun nedenini, daha doğru bir deyişle nedensizliğini düşünüyordu. Çünkü varlık bilincine varmak için duyguların unutulması gerekliydi. Duygu tümün görünmesine engeldi. O, yalnız kendini gösterirdi. Güneş ışıkları güneşi düşünmeye engeldi bahar gününde.

İyiydi böylesi şeylerle uğraşmak. İyiydi de ne sonuç çıkacaktı bunlardan? Çıksa bile, ne yapacaktı o sonucu?

Yorgundu. Tahsin gözünde tek kurtuluştu. Ama, yanlış hareket etmişti. Önceden her şeyi konuşmalıydılar Tahsin'le. Bunu yapmamıştı, çünkü doğal akış içinde oluşsun istemişti ilişkileri. Yanıldığını çok kötü biçimde anlamıştı. Keşke, yaşadıklarını anlatmış olsaydı, ona nasıl bir çıkmaz noktaya geldiğini, bu noktanın bir duvar değil, en azından bir uçurumun başı olduğunu, orada, öne arkaya sallanarak, hiçliğe düşmekle ayakta kalmak ve yere sağlam basmak arasında gidip geldiğini, yardım beklediğini, yardım gelmezse her an başının döneceğini ve kendiliğinden uçurumun dibine gideceğini söyleseydi. Bunları anlatmasına engel olan neydi? Onuru mu? Onurunu çok kişinin karşısında, çok olayda yok saymıştı. Yine de... Onuruydu galiba. Düştükçe, kırıldıkça pekişen bir gizli güç, toprağın altında baş vermeyi bekleyen yumru gibi özünü bırakmamış ve çürümemiş bir onurdu bu. Artık cezalandırılmak istemiyordu. Sağlıksızlığını, kuşkularını, saplantılarını, mazoşist yapısını saklayarak, sağlammış, insanlar kendisine haksızlık ediyormuş, söylenenlerin tümü yalanmış gibi davranmak istemişti.

En kötüsü, bunlara önce kendisi inanmıştı.

Tahsin,

«İnsanı korkutuyorsun sen,» demişti. «Sanki ikimiz mal değiş tokuşu yapıyoruz da sen, zararlı çıkmama çabası içindesin. Hep kendini düşünüyorsun. Karşında makine mi var?»

Sevişirken karşısındakini hiç düşünmediğini çoktan fark etmişti Nilüfer. Onun da bunu fark edeceğini hiç düşünmeksizin. Bir şeylere güzeli algılayarak birlikte erişmek değildi sorunu. En çok şeyi hemen o an almaktı. En iyisini, en iyi biçimde, bir profesyonel gibi.

«Demek bu yüzden erkekler senden hemen uzaklaşıyor, o yüzden senin sözünü ederken tiksinti duyduklarını belli ediyorlar. Tabii ben bunun tik-

sinti olduğunu anlamamıştım önceleri. Küçümsüyorlar sanmıştım. Meğer sen onlara bir jigolo, daha doğrusu birer fahişeymişler gibi davranıyormuşsun. Kuşkum yok, çünkü bana da öyle davrandın. Sende duygu diye bir şey kalmamış. Sende dikkat, incelik, estetik olarak da bir şey yok. Bir birleşme evine gitmeyi şimdi içim nasıl istemezse, seninle böylesi bir yakınlığı da içim kaldırmıyor.»

Çok sarhoştu, Tahsin. Nilüfer de çok sarhoştu. Bu sözlerin ağırlığının farkında değil gibi, Tahsin'e bön bön bakıyordu. Gerçek değildi bunlar. Birazdan kendisi de sarsıcı başka bir söz söyleyecekti. Onun ardından perde kapanacaktı, yahut ışıklar kararacaktı. Hem içinde, hem dışında, hem gerçek, hem yalnızca bir metinden ezbere okunan şeylermiş gibi geliyordu duydukları. İçki kafasında bir buhar bulutu olarak dağıldığında, her şeyin bir oyun olduğunu sanıyor, kendine geldiğinde başının döndüğünü, Tahsin'in çok ağır sözler söylediğini anlıyordu. Buhar giderek artıyordu: Dışarda, karanlıkta, sahnenin biraz altında bir yerde oturan seyircileri etkileyip etkilemediğini, Tahsin'in konuşmakla, kendisinin oturmakla, sesini çıkarmaksızın kinle onun yüzüne bakmakla kimin kimden rol çaldığını anlayıp anlamadıklarını düşünüyordu. Repliği bitmiş miydi Tahsin'in?

Oysa ne güzel başlamıştı gece. Denizin sesi uzaklardan geliyor, zaman zaman artıyor, zaman zaman kesiliyordu. Kuş sesi gibi sürekli algılanmadığı için hoşuna gidiyordu Nilüfer'in. Ağustosböcekleri zar kanatlarını birbirine sürerek sonsuzdan başlattıkları duygusunu veren değişmez, anlamsız, kaçınılmaz şarkılarını gecenin içine dağıtıyorlardı. Bu sinir bozucu sesi deniz yenebiliyordu. İlerdeki kum zambaklarından zehirleyici bir koku yükseliyordu. Baygın ve güzeldi yine de. Kumlar ve kum zambakları evin önündeki çiçekleri ve toprağı yavaş yavaş yenerek gelip buralara, terasa kadar yayılmışlardı bir yaz içinde. İlk geldikleri gün Tahsin'in zambakları yolup atmasına üzülmüştü ama, hemen görmüştü: Onlar bir dahaki yaza kadar bahçede ve her yerde yi-

ne yer yutacak, yine çiçek açacaklardı. Şimdi kokuları uzaktan geliyordu. Akdeniz'in zakkumları, Karadeniz'in kum zambakları vardı.

Gökte yeni doğmuş ay, akımsı parlaklığını buz kabının içine düşürmüş, kırıp kırıp dağıtmıştı masanın her yanına. Nilüfer yeni ayı görünce, Tahsin'in yüzüne bakmıştı. Küçük, belirsiz sürtüşmeler olmuştu bu akşama kadar. Ama bu ay iyi geçerse, Tahsin'le beraberliklerinin süreceğinden umutlanması için nedenleri olacaktı. Bunu özleyerek bakmıştı Tahsin'in yüzüne.

Tahsin, yayvan yayvan konuşurken iki şeyin farkında olduğunu algıladı Nilüfer: Gece, kendileri dışında, kavgalarıyla bozulmamıştı, hâlâ güzeldi. İkincisi, Tahsin hazırlanmış, çok düşünmüş gibi konuşuyordu. Bu akşam olmasa da başka bir akşam, yahut sabah bu konuşma yapılacaktı demek. Bir başlangıç noktası ardındaymış...

«Nilüfer, sen benim yıllar önce tanıdığım o sevimli, insancıl kızdan çok farklısın. Canöz'le nişanlıyken ikide bir hiç yoktan çıkardığımız kavgalarda bizi barıştıran o tatlı kız mısın sen? Buna kim inanır? Senden, seni ilk tanıdığım günlerdeki Nilüfer'in inceliğini beklemiştim buraya gelirken. Seni çağırırken evlenebileceğimizi düşünmüştüm. Bunu anlamamış olamazsın. İkimizin de, yaşamlarımızdaki tüm yanlışlara karşın, hele senin pespaye ilişkilerine karşın, özünde varolan ama nicedir saklar olduğun o iyi yanı ortaya çıkaracağımı sanmıştım. Şu on günde gördüm. Benim neler düşündüğümü anlamamışsın. Anladıysan, önemsememişsin. Sende iyi bir şey yok. Kalmamış. Beni yalnızca bir erkek hayvan olarak gören doyumsuz kadını sevmedim ben, sevemem. Böylesi bir ilişkiyi aklımdan bile geçiremem. Sen, beni bile, yani kaç yıllık dostun, belki de tek dostun olan beni bile gücü emilip posası atılacak bir beslenme aracı olarak görebiliyorsun. Öyle görmemek elinde olmayabilirdi ama gayret gösterirdin en azından. Meğer senin gizli kalmış yanın yokmuş. Apaçıkmışsın nicedir. Her şeyi satın almaya kalkışacağına,

bıktığın zaman buruşturup atacağına inananlar, seni benden çok önce tanımışlar...»

Böyle sözcükler kullanmaz erkekler. Daha kötü sözcükler kullanırlar kadından söz ederken. Herkesin, Tahsin ve kendisi dahil, herkesin vardığı sonuç değişmiyordu : Harcamıştı kendini Nilüfer. Tahsin'in düşündüklerini düşündüğünü, iyileşmek için yardım gereksindiğini neden saklamıştı Tahsin'den? Anlatsaydı önceden, inandırsaydı onu. Keşke, yeni aya baktıktan sonra denize baksaydı, Tahsin'in yüzüne bakmasaydı. Uğursuz işte. Uğursuzluk bütün bir aya sinecek şimdi.

Gelmeden önce düşündükleri ile, olmak istediği Nilüfer'le tüm bağları kopmuştu burada. İçkidendi belki. Alışkanlık denilen o korkutucu rahatlıktandı. Kendini kolayca bırakmasından, her şeyin iyi gideceğine inanıvermesindendi. Bunlar her zamanki kusurlarıydı belki, yine de Tahsin isteseydi Nilüfer'in kendini kontrol etmesini sağlardı. Önceden konuşsalardı, Nilüfer'in aldırmazlığının, boş vermişliğinin ardında, olmak istediği gibi olamamanın, tek başına bunu başaramamanın üzüntüsünün yattığını Tahsin anlasaydı. Yazık olmuştu ikisine de. Birbirlerine dayanmak için buraya gelmiş, birbirlerini görmeden geçip gitmişlerdi.

Tahsin'in suskunluklarla kesilmiş monoloğundan sonra Nilüfer alkol buharıyla dolu kafasının içindeki son repliği kullanmak zamanının geldiğine hükmetmiş, ayakta durarak, sapsarı bir yüzle,

«İkimiz de, melhemsiz kellermişiz meğer arkadaş...» demişti.

İçki masasının tükenmiş görüntüsünde, soğuyup tabağa yapışmış köftelerin kirli beyaz yağlarında, diriliğini yitirmiş domateslerin koyulaşmış renklerinde, fazlaca kızarıp kavrulmuş tek dilim patlıcanın kıvrık bir kösele parçasını andıran çirkinliğinde, salatadaki soğanın bozulmuş kokusunda, örtünün kaymışlığında, ay yitip gittiği için, içinde karanlık suyun öylece durduğu buz kabında, acele masanın üstünden bir yol bulup geçen karınca ordusunda,

denizin büsbütün kabarıp köpüklenmiş dalgalarında, terastaki tahta koltukların kolluklarındaki boyaların yer yer kavlamışlığında, asıl ve en önemlisi, kalktığında aynaya yansıyan gölgenin yüzü olan yüzde, yani kendi yüzünde, yanılgının rahatsızlığı vardı.

Tahsin, salondaki divanın üstünde ne zaman sızmıştı, kendisi yatak odasına kadar nasıl gitmişti, bilmiyordu. Son sözü söylediğini hatırlıyordu. Buna memnundu. Tahsin'in yattığı divanın yanında konyak şişesi duruyordu.

Aklına bile gelmemişti ayık kafayla bir kez daha onunla konuşmak. Birlikte geçen on bir günün ilk zamanlarında bozulmayacak gibi görünen içtenlik ve rahatlık, hangisinin başlattığı belli olmayan küçük, iğneleyici laf atmalarla bozulmuştu giderek. Dün geceki tartışmanın patlak vereceğini o kadar iyi niyetli olmasa, sözleri ve davranışları değerlendirmeyi unutmasa anlardı. Tahsin içinde bir şeyler biriktirmiş, hazırlanmış, fırsat kollamış ve kinini kusmuştu.

Yüzünü görmek istemiyordu artık onun. O da sanki bunu biliyormuş gibi yüzünü divanın sırt dayanacak yerine çevirmişti, horluyordu. Sırtında atleti, ayağında blucini, deniz havlusuna sarınmıştı. Gövdesini örtmüyordu havlu. Kalçasına doğru bir yerde birikmiş, sıkışmıştı. Salon, mide bulandıracak kadar içki kokuyordu.

Hüzün oluşuyordu yeniden. Hüznü, mavileşen gökyüzü oluşturuyordu. Ama, kapılmayacaktı böylesi bir zayıflığa. Tahsin'i yitirmek dert değildi. Tahsin, Nilüfer'e bile muhtaç bir erkek. Erkek mi? Haksızlık ettiğini, durumu abarttığını bile bile, hoşnutlukla, kinli bir sevinçle güldü : «Biçimsel olarak tabii. Ama... Bitmiş.»

İyi ki kadınların üstünde erkeklerden daha büyük bir toplumsal baskı vardı. Onların alkolik olma olasılığı böylece azalıyordu. Kendi üstünde toplum baskısı yoktu. Özgürdü. Aman ne iyi...

Toplum baskısının yararı vardı demek. Her şeyin bir şeylere yararı vardı. Yalnızca Nilüfer'in varlığı için neden yoktu. Tahsin buna inanıyordu ama yanılıyordu. «Kasap Nilüfer»in, dünyaya gelip de sürgit

acı çekecek olan küçük yaratıkların, bu acıyı çekmelerine engel olduğunu kim yadsıyabilirdi?

Eşyasını bavula rasgele tıkmış, bavulu yeniden açmaya üşendiği için, mutfakta bulduğu iki naylon torbaya da artanları yerleştirmişti. Tahsin'e bir not bırakmayı ise aklına getirmemişti. Evden kasabanın merkezine uzanan yol bozuktu. Kumlar her şeyi yiyor, örtüyordu burada. Hiç çiçek açmayacak zambak dalları cılız ve halsiz, kırık beton parçalarının arasından yükseliyordu. Üstlerine basa basa yürümüştü zambakların. Sırtındaki uzun etekli giysi şarap lekesi içindeydi. Gece onunla sızdığı için bumburuşuktu üstelik. Daha eleştirilecek nesi kalmıştı?

Otobüsün kalkmasına bir buçuk saat vardı. Dükkânının önüne bırakılmış ekmek sandığını içeri taşıyan bakkaldan bir cep konyağı alıp parka gitmişti. Küçücük bir parktı, çepeçevre dolaşıp, bir dakikada bitirmişti bu işi. Çok çeşitli çiçekler vardı. Eğilmiş, süsen, keditırnağı, kınaçiçeklerinin tohumlarından toplamış, sonra bir sıraya oturmuştu. Naylon torbalarından birinin ağzından görünen kumaşı çekmiş çıkarmıştı. Geceliğiydi. Çıkarmış, silkeledikten sonra, eteğine topladığı tohumları içine koymuş, bir düğüm atıp katlayarak düzgünce torbaya yerleştirmişti. Hiç pişmanlık yoktu içinde, hiç acı yoktu. Dünyadaki kimsenin, varlığına yahut yokluğuna aldırmadığına, sevinci veya hüznüyle ilgilenmediğine inanıyordu. Parkın ağaçları yaşlıydılar. Cadı ağacı yoktu içlerinde. Hepsi yeşildi. Ağaçların her birine, sanki tanıştırılmış gibi dikkatle bakmış, başını eğip, selam vermişti. Üzüntüler bile artık fazla sürmüyordu. Ne iyiydi bu. Zaten her şey iyi, çok iyiydi. Küçük konyak şişesi de. Etiketli dışbükey yüzünü okşamış, kapağını açmıştı. Yaprak kurdunun zararlarını öğreniyordu bu sırada radyodan. Arada da Yıldız Ayhan'dan iki türkü dinledi. Birini çok eskiden beri biliyordu: «Yârim İstanbul'u mesken mi tuttun.» «Yarim sen Bursa'yı mesken mi tuttun, kızım kara toprağı mesken mi tuttun.» İkisi de de uyuyordu. Kızı vardı. Küçücük, tombul, ensesindeki saç diplerine küçücük burnunu sürte sürte ağlayan, onu gıdık-

layan bir kızı... Yâri yoktu hiç. Bir rüya görmüştü. Uyanmadan hemen önce görmüştü. O yüzden gerçek sanıyordu.

Otobüs gelince, kalkmıştı yerinden. Giysisi az önce ve bu banka oturduğu için buruşmuş ve kirlenmiş gibi özenle silkelemiş, eteklerinin çok buruşuk yerlerini iki eliyle tutup gererek açmaya çabalamıştı. Harekete daha yarım saat vardı. Tahsin'in arabasıyla gelmeleri iyi olmuştu buraya. Ankara'ya kadar otomobil kullanacak gücü yoktu. Hem de tek başına... Aslında tek başına gitmek zorunda değildi. Yolda nasılsa birini bulurdu. Ama reflekslerini nasıl kontrol edebilirdi?

Otobüse, arka sıranın boş olmasına dua ederek binmişti. Uzanmak istiyordu. Uzanır, boşluktaki bisküvi kutusunu arar, bulur, salt şoför yardımcısıyla kavga çıkarmak için, bisküvilerin ikisini üçünü ağzına atarak bitirmeye çalışırdı. Şoför yardımcısının bıçkın bir serseri olmasını diliyordu. Kutuyu elinden almak için uzanınca, bisküvileri ağzına atıp muavinin eline sertçe vurarak,

«Ne var bu kadar yaygara çıkaracak aslanım? Parası neyse veririz. Altı üstü üç kuruşluk bayat bisküvi değil mi bunun» demeyi kuruyordu.

«Amma da kaçık karısın ulan. Git şuradan, git yerine otur, başıma bela olma...»

Ellerini tozlanmış da silkelemek istiyormuş gibi birbirine vurur, sonra kıçına silerdi.

Ama arka sıra doluydu. Üç çocuklu bir aileyle, kahveci kılıklı bir adam, tüm sırayı tıkış tıkış doldurmuştu. Otobüste kavga edebileceği birini bulmak için bakınmıştı sağına soluna. Farkındaydı, yolcuların hepsi kendisini izliyordu. Ama o döner dönmez ya dışarıya bakıyor, yahut başlarını önlerine eğiyorlardı. İki çocuğa dilini çıkardı. Büyükler, tıpkı Çinçinliler gibiydi. İki yüzlü, korkak. Birini yakalamak için erketeye yattı. O arada çabucak içi geçmiş olmalıydı. Uyuyakaldığını, uyanıp, başındaki korkunç ağrıyı fark ettiğinde anlamıştı. Ağaçlık yerler bitmişti. Bozkır yürüyordu iki yanda.

Kızgınlığı geçmişti, ama yine de yolcuları tara-

yıp duruyordu gözleriyle. Kadın erkek herkes, sabahın bu saatinde sarhoş olmuş kadından korkuyordu. Hoşuna gidiyordu bu. Sarhoşluğundan yararlanıp yılışmak isteyen tek erkek yok muydu şunların içinde? Eskiden gençler olurdu. Şöyle kayarcasına kadına yanaşan erkekler. Şirketi Hayriyenin gemileri gibi yan yan. Şirketi Hayriyenin gemileri yandan vurur ama vurur onlar, karıya yanaşan bıçkın gibi kayamazlar ki. Şirketi Hayriye mi? Kaç yıl öncesinin şirketi o. Nereden çıktı şimdi, belki daha doğmamıştı bile şirketin kendi gidip adı kaldığında. Vapurlar rıhtımlara yanaştığında özlemler biterdi. Her filmde... Artık aptal, görgüsüz, kendini kurnaz sanan, her etekliden iş çıkarmaya gönüllü gece yarısı koyboylarının da kendileri gibi adları mı kalmıştı yoksa? Vapurlar, rıhtımlara kayarak yanaşır, ayrı kalmışları birleştirir. Aynı vapurlar bir dalganın üstüne binip yükselerek ayrılıkları da başlatır... Şu yerli film senaryolarından yazan bir karı tanımıştı Sanatsevenler'de :

«Yazsana karı beni... Benden iyi film mi olur? Zaten bok püsür değil mi yazdıkların? Benden daha maceralısını mı yazdın? Yazacağım de, sana bin malzeme vereyim...» demişti. Gülmüştü karı. Bok karı... Zaten bütün karılar boktu.

Hayır, erkek arandığı yoktu. Artık o kadar da değil. Erkek görünümünde biri olsa da dalga geçse. Tahsin'i düşünmemek için. «Kasap Nilüfer»i unutmak için.

Tahsin'le yirmi altı yıllık tanışıklığı vardı. Tanıdığını sanıyordu. Kimse kimseyi tanıyamaz. İnsan kendini bile tanımaz. Çünkü insan tanınmaya değmez.

Yanında oturan çok şişman kadının yarı gövdesi üstündeydi. Bu sıcakta kadının yağlarının verdiği sıkıntıdan kurtulmak, biraz olsun çekilmesini sağlamak için alkollü soluğunu boyuna ona üflüyordu. Kadının başı neredeyse arkaya dönük olarak camdan dışarı çıkacaktı. Toparlanmaya çalışıyordu ama yine de hacim denilen bir fiziksel olgu vardı. Kadının parmağındaki kocaman yüzükten,

kocasının böyle bir karısı olduğu için yaşamından hoşnut olduğu sonucunu çıkardı. Sultan Deli İbrahim'e sunulan Memalik-i Osmaniyenin araya araya bulunan en şişman kadını olan Ermeni Dudusu, sonradan saraydan çırak mı çıkarılmıştı. Belki de, boynundaki taşla Sarayburnu'ndan... Yanında oturan kadın, o dudu kadar vardı kuşkusuz. «Sultanların dileği... Canım benim.»

Mola verilince kadın yanından inmişti Nilüfer'in. Kızgın kızgın şoför ve yardımcısıyla konuşuyordu. Üçü de Nilüfer'e bakıyordu. Nilüfer boyuna sigara içiyor, dik dik bakıyordu onlara. Kadının anlattıklarını adı gibi biliyordu. Bu şirketin namuslu olduğunu sanarak... Kocasının haberi olsa... Karı kısmı içer miydi hiç? Nilüfer onların duymayacağını bile bile «Canım benim...» demişti. «Sultanların dileği...» Yüksek sesle gülmüştü sonra. Kadın arkasını dönmüştü. «Fevkaladesin canım... Bok karı sen de. İçerim ulan. Sabahın köründe, öğlenin göbeğinde...»

Otobüs hareket ettikten sonra yanındaki boş yere bir adam gelip oturmuştu. Yaşlıydı ama gülüşü çok güzeldi. Dişleri bembeyaz, eksiksizdi. Alt ve üst damaklarına bol geliyordu ama, olsun. Saçları da bembeyazdı. Onların takma olamayacağını düşünmüştü. Adamın o güzel gülüşüne, herkesin içten sandığı güzel gülüşüyle yanıt vermişti.

Yaşlı adam elindeki gazeteyi açtı. Hemen hemen ağzına kadar dolu etiketsiz bir şişe çıkardı. Nilüfer'e gösterdi. Nilüfer yine güldü. Yaşamak ne güzeldi.

Adam,

«Ben arkadaydım,» dedi. «Şoför arkadaş sizin yanınıza geçmemi söyledi. Bir sakıncası var mı?»

Kaşlarını kaldırdı. Sakıncası yoktu.

Adam, birini pantolonunun, birini de iyice arandıktan sonra kucağına koyduğu kanadyeninin cebinden çıkardığı iki yeşil mandalinayı tuttu avucunda. Öbür elinde hâlâ şişe vardı. Nilüfer otobüstekilerin tümünün baktığını biliyordu. Hoşlanıyordu bundan. Olay çıkarmak isteği geçmişti. Mandalina-

lardan birini aldı. Adamın yaptığı gibi yaptı. Şişeden bir yudum içti, acıydı. Mandalinayı ısırdı. Çok hoşlandı. Başını salladı:

«Nefis...»

«Öyledir. Ama, ağzının tadını bilen insan öyle az ki. Alın mesela benim zevcemi. Hiçbir inceliği yoktur. Hayatı hep ciddi tarafından almıştır. Almıştır da ne yapmıştır? Hiç... Ben, solucanların hayatı ciddiye aldıklarına inanırım. Öyle olmasa bir yandan toprak yutup arkalarından toprak sıçmazlardı.»

Nilüfer gülmeye başladı. Önce bitecek gibiydi ama, sinirleri boşanıyordu. Tam susacak gibi olurken yeniden gülmeye başlıyordu. Adam da ona bakarak güldü.

Nilüfer'in arkasında oturan adam, dürttü yanındakini:

«Beyamca, bir fırt da biz çekelim yahu... Bir yerimiz şişecek.»

Adam şişeyi, Nilüfer elindeki mandalinayı uzattı ama gülmesi sürüyordu. Arkadaki iki üç yudum içti. Mandalinayı istemedi. Eliyle ağzını sildi:

«Allah razı olsun. Allah ne muradın varsa versin.»

Tam bitecekken yeni bir gülme nöbeti daha.

Cini göz açıp kapayana kadar bitirmişlerdi. Boş şişeye bakarken, gülmek için nedenlerinin kalmadığını anlamak tatsız geldi ikisine de.

Adam,

«Affınızı istirham edeyim hanım kızım,» demişti. «Bendeniz kederimden içiyor, hatta kederimden gülüyorum aslında.»

«Aldırmayın efendim. Ben de kederimden gülüyorum zaten.»

Yine güleceklerini beklerken, adam birden ciddileşmişti:

«Şaka ettiğimi sandınız galiba. Ama, etmiyorum. İtimat buyurunuz, yaram derûnumdadır.»

«Yok canım, şaka etmediğinizi anladım. Ama... Yaralı olan da güler, değil mi efendim? Sizin gibi, hatta benim gibi.»

«Anlamıştım zaten. Söylemiştim şoför arkada-

şa. Ne demek otobüsten indirmek, ne demek bilet parasını eline tutuşturup dağ başında bırakmak. Madem kimse istemiyor, o hanımla ben otururum, dedim. Dedim ki, hangi kendini bilen kadın, bu yaşa gelmiş kadın üstelik, sabahın köründe içki içer, yollara düşer, kim bilir ne gibi bir ıstırapla yanıp kavrulmaktadır, dedim.»

Gözlerini sildi Nilüfer. Toplumun alışılmış kurallarına karşı çıkan, normal değildir, denilince bağışlanıyordu. Duygulanmak iyi de, ağlayacak gibi olmak da katlanılabilir bir şey, ama ağlamak ne oluyor şimdi?

«Sağ olun. İyi etmişsiniz. Gerçekten dertliyim.»

«Derdini söylemeyen derman bulamaz demişler eskiler, hanım kızım.»

«Şimdi dertli değilim artık. Ama siz derdinizi anlatın. Ben derman olmaya çalışayım beyamca.»

Nasıl söyleyebilmişti böyle bir şeyi, neredeydi Nilüfer? Alıştığı serseri, sabırsız, insanlara boş vermiş kadın?

«Yoo... Kimse bana medar olamaz hanım kızım. Amma, boğulmak istemediğim için affınıza mağruren arz etmek isterim.»

Öyküsünü ta baştan almıştı adam. Otuz yıl önce, Kore Savaşı ilk çıktığında, Kore'ye gönderilecek grup içinde adı çıkmıştı. Binbaşıydı o günlerde. Korkmuştu. Savaşı anlamsız bulduğundan değil, ama savaş yokken savaşmak için varolduğunu bildiği mesleğinin korkunçluğunu ve ölmenin acıklılığını görüverdiği için, ölmeyi gözü yemediğinden, gitmemiş ve emekliye sevk edilmişti.

Bunun acısını çok çekmişti. O günkü koşullar yüzünden maaş bağlanmamıştı. İş bulamamıştı. Toplum, destanların yaratıldığı ve tarihe yazıldığı o yere gitmekten kaçan erkeği bağışlamıyordu. Bir tür parya, ikinci sınıf insandı. Dayanmıştı. Çok üzülmüş ama dayanmıştı. En küçüğü beş aylık bir kız olan beş çocuğu vardı, karısını seviyordu. Ölmeyi hem onlar, hem de kendisi için istemiyordu. Karısı, destek olmuş, o zorluklara dayanmayı bilmişlerdi.

Şimdi çocuklar büyümüştü. Hepsi evliydi, torunları vardı. Beş, altı yıl önce karısı büyük bir mirasa konmuştu. Her şey o günden başlayarak bozulmuştu. Kendisi aynı kalmış, karısı değişmişti. Karısının bahçeli dubleks evinde bir sığıntı gibiydi. Yazlık evlerinde de öyle. Çünkü kadın ayaklarını uzatıp oturmasına, kendine bir hıyar, bir domatesle bir rakı sofracığı hazırlamasına bile dayanamıyordu. Karısından beklemiyordu artık böylesi bir inceliği. Kendi işini kendinin yapmasına bile dayanamıyorlardı. «Paran senin olsun, bırak, ben kendi paramla istediğim gibi içeyim,» demişti. Karısı, «Benim evimde, benim bardaklarım, tabaklarımla, benim huzurumu bozmak için, değil mi?» diye sormuştu. «Bundan sonra senin gibi tükenmiş bir alkoliğe dayanmak zorunda değilim...» «Hanım, bunca yıldır evli miydik biz, yoksa sen benim için karı, ben senin için katlanmak zorunda kaldığın bir hayvan mıydım?» «Sen... Çocuklarımın hatırı ve istikbali için katlanmak zorunda kaldığım bir... bir asalaksın. Keşke Kore mi More mi neyse oraya gidip ölseydin o zaman...» «Sen mi söylüyorsun bana bunu?» «Evet ben söylüyorum. Kaç yıldır dişlerimi gıcırdata gıcırdata dişlerim aşındı. Keşke ölmüş olsaydın.»

«Siz ne yapardınız hanım kızım? Kırk yıllık evlilikten sonra? Altmışına gelmiş bir kadından söz ediyorum. Dikkat buyurun. Böyle bir kin nasıl bir arada yaşamasına izin verir insanların? Nasıl böyle mürai yaratılmış bu kadın? Bendeniz bunca yıl nasıl oldu da anlamadım ruhundaki tefessühü? Nasıl bu kadar aptallaştım?»

«Keşke böyle kaçacağınıza bunları söyleseydiniz. Oturup çocuklarınızla konuşsaydınız.»

«Denemedim mi? Denedim. Onlar da anlarını tutuyor. Niçin? Para onda çünkü. Bana yaranmanın onlara bir faydası yok. İkramiyem yok. Yenilerde bağlanan emekli maaşım anlarından başkasına kalmaz. Yine de, yapmam icap eden bir şeyi yapmadığıma pişmanım. İt gibi, af buyurunuz kızım ama sahiden pişmanım.»

«Ne yapmayı düşündünüz?»

«Aslında hepsi bana karşı birleşince, bütün birikmiş kinlerini üstüme kustuklarında, kapıyı vurup çıkacağım yerde, evi ateşe verseydim, diyorum. O zaman yıllardan beri ilk defa iyi bir iş yapmış olurdum.»

Nilüfer, birden, adamın ateşe vermek istediği yazlık eve Tahsin'i de kapatmış ve üzüntüyle adamın elini tutmuştu :

«Sahi... Keşke yapsaydınız bunu.»

Ankara'ya geldiklerinde bütün kenti su basmıştı. Rüzgâr, dolu ve yağmur karmakarışıktı. Atladıkları taksi, ancak yolun yarısına kadar getirmişti onları. Sonra Nilüfer ve adam, ayakkabılarını ellerine alarak, donlarına kadar değil, belki bacak aralarına kadar ıslanarak, Nilüfer'in evine gelmişlerdi. Dayanıklılıklarının buraya kadar olduğunu ancak ertesi sabah anlamışlardı. Kapıdan girdikten sonra biri bu yana, öbürü öbür yana yıkılıp kalmış...

Sabah uyandığında Nilüfer adamın çoktan uyanmış olduğunu görmüştü. Ankara, o eski, bıraktığı Ankara'ydı. Mavisi gri, ağacı az, cadde ve sokakları temiz, insanları sessiz ve düzenli, doğası eksikli ama pitoresk güzelliği yadsınamaz bir bozkır kenti.

Yaşlı adam mutfağı işbilir bir gündelikçi kadından çok farklı bir beceriklilik ve içtenlikle yeniden düzenlemişti. Ne zaman kalkmıştı bu kadar çok iş yapabilmek için anlayamadı Nilüfer. Çalışması saatler sürmedikçe, bu mutfak böyle parlayamazdı. Güzel, pırıl pırıl bir kahvaltı sofrası hazırlamış, taze ekmek almıştı. Meğer ne kadar yaşlıymış, dün gözüne böyle görünmemiş. Beli bükülmüş, sırtında bir kambur oluşmuş, pantolonunun en az birer karış daraltılması gerekiyor paçalarından. Nilüfer'in gözlerinin içine bakamayışının, utangaçlığının nedeni neydi? N'olur böyle durmayın, ben dünkü o adamı istiyorum, ona ihtiyacım var, onun gibi karşı çıkma gücü olan birine, onun gibi onurlu, yalnız, ama insana... demek istiyordu.

Çayları adam koymuştu bardaklara. Yüzüne bakmıyordu Nilüfer'in. Mutfak duvarına asılı büyük

orman posterini inceliyordu. Ormanın yakınındaki ağaçlarından uzaklaşıp ötedeki bir eğreltiotu yığınına vardığında, sararmış yaprakları ayaklarının altında haşır huşur ezerken konuşacak kadar yürekli olabilmişti :

«Olmaya ki evimi ve çocuklarımı sahiden yakmaya kalkıştığımı, kalkışmak ne demek bunu ciddi ciddi düşündüğümü sanmayınız hanım kızım. Ben, aklı başında, yetmişini geçmiş bir adamım. Devletimin verdiği kararla belki de bana en şerefli bir vuslatı sunduğunu anlamadığım için yıllarca üzüntü çekmiş olabilirim. Ama bu, benim kendi izansızlığımın neticesidir. Benim hakkımda yanlış şeyler düşünmenizi, menfi sonuçlara varmanızı istemem. Asla... Kimse benim hakkımda, doğruluğunu kabullenemeyeceğim şeyler düşünmemeli. Dünkü cinnetim unutulmalı. Çünkü beşerin yapısında maluliyet tabiidir.»

Nilüfer ona, Tahsin'den söz edip etmediğini, onun kendisine «Kasap Nilüfer» diye ad taktıklarını söylediğini anlatıp anlatmadığını anımsamaya çalışmıştı. Hayır, kendisine ilişkin bir şeyler anlatıp anlatmadığını, anlatmışsa neler söylediğini hatırlamıyordu. Anlatmamış olmayı dilemişti. Dünkü o her şeye karşı çıkan güçlü adam bugün korkak bir ev kedisi olmuşsa, böylelerinin başkalarının sırlarına ortaklık etmeleri yakışık olmazdı.

Şimdi artık Kasap Nilüfer'di ve Kasap Nilüfer kendini kimseye anlatmak, savunmak gereğini duymuyordu. Nasıl Halil'den kimselere söz edememişse, olayı bilenler yalnızca dış görünüşünü ve Perizat Hanımın yaydığı biçimde biliyorlarsa, nasıl kızının ölümü ve sonraki dölsüzlüğü kendi sorunuysa, nasıl Nahit'i herkese anlatmış, onlardan yardım ve anlayış beklemiş ama düşmanlıkla karşılaşmışsa, bütün bunlar yüzünden, içinde acı, eksiklik, anlaşılmamışlık duyguları biriktiyse, bu da öncekiler gibi, onu susmaya hükümlü kılan bir yara olarak kalmalıydı. Sözler para etmiyordu. Şimdi ayık kafa ve değişik fiziksel koşullarda, Tahsin'i o evle birlikte yakıp çıkmadığına ölesiye pişmandı. Karşısındaki bu zavallı, bu her yanı titreyen ihtiyar kadar düşünceli

olmamıştı, yazık. Çok yazık... Dünkü ak saçlı sarhoş, kırgın erkek, bu sabah, bir uşak gibi yumuşak, sessiz, pişman ve herkesten, her koşulda özür dilemeye hazır bir kuklaya dönmüştü. Anlamıyordu, yahut unutmuştu: Dün haklıydı, bugün ise hiçbir yalnızlığı gidermeyecek, hiçbir haksızlık duygusunu oluşturup pişman etmeyecekti. Onlar, Nilüfer'in de çok mutsuz olduğu o yazlıkta oturanlar, bu adamın kapıyı vurup gitmeyeceğini, geri döneceğini biliyorlardı. O, omuzlarını dikleştirmeye çalışarak evden çıkarken, bu gerçeği bilmeyen tek kişiydi.

Gidiyordu artık. Defalarca eğilip özür diliyordu. Karısının evinde sığıntı olarak yaşamaktan başka seçeneği olmadığı sonucuna varacak kadar eskimiş, yalnızlaşmış, onurunu yitirmişti. Bu adam aldatmış mıydı Nilüfer'i. Bunu söyleyebilir miydi? Peki, aldatmamış mıydı?

İnsanın bir şeyleri yapabileceğini sanması, sonra ayaklarının suya ermesi kimseyi aldatmak sayılmayabilirdi. Üstelik hiçbir amacı yoktu adamın anlatırken. Yine de bu adamı aklından söküp atması gerekiyordu.

Mutfaktaki masada oturuyordu. Elindeki incecik dilim ekmeğe belki yarım saattir yağ sürüyordu. Adamın kambur sırtına, yalnızlığına, bu yalnızlığı hak etmiş yetersizliğine bakıyordu. Kendini görmek isteyerek...

10

Dünyada hep başka kadınlar vardı. Onlar, başka erkeklerden çoktular nedense. Araya giren kadınlar, felaket getiren kadınlar, bencil kadınlar, sorumsuz kadınlar, hafif kadınlar, küçük kadınlar... Bunların hepsi olmuştu Nilüfer. Ama, on beş gün önce bir başka kadın olmuştu. Yaşamayı yok eden bir kadın: Kasap Nilüfer. Bir tür araç. Başka insanların istemedikleri şeyi korkusuzca yok eden, aldığı parayla sevinen bir araç. Darağacının ip çeken çingenesinin bir başka türü.

Neden bu kadar kızgındı Tahsin'e? O uydurmamıştı, yalnızca yıllardan beri ardından söylenenleri Nilüfer'in yüzüne söylemişti. Şimdi bunu başkalarına da anlatacağından korkması yersiz. Yeni bir şey değildi. Kaldı ki, gözlerindeki değerini yitirmekten korktuğu dostları mı vardı? Çoğu yüzüne bakmaz olmuşlardı artık. İstemiyordu. İçinde Tahsin'e ilişkin bir umut, temiz, iyi, sır benzeri koruyucu bir tabaka kalmasın. Tüm yaşamı bir cadı ağacının görünümüne dönmüşse, bütün dalları, gövdesi kurumuşsa ağacın, yağlı, karmakarışık, yapışık ip benzeri saçları yahut dalları herkesi korkutuyorsa, ayakta kalmanın yararı yoktu. Küçücük, bilinmez bir bölümün canlı kalmasının da.

Tahsin'i o yaşlı sarhoşa anlatıp anlatmadığını hâlâ hatırlayamıyordu. Sürekli içmesinin sonuçlarıydı bunlar. Beyin odacıklarında giderek artan yıkıntı, çürümüşlük... Böyle bir şeyin başına gelebileceğini düşünemezdi eskiden. Şimdi olağan, alışılabilir, fazla önemsemeye değmeyen bir fizyolojik olay. Nasıl gözlerinin altı, boynunun derisi kırışıyor, gevşiyorsa, saçlarında aklar artıyor, giderek daha zor okuyabiliyorsa, öyle, önlenmez, katlanılır bir durum. Kısa-

cık süreleri kapsayan unutkanlıklar, özdenetimini yitirmekler. Bunların kötülüğünü görmemişti. Böyle sürecekse yaşamak; üç dengesiz söz, üç unutulmuş olayla; ne bir şey eksilirdi, ne de bir şeyler eklerdi.

Güzel, sevinçli, dahası umutlu bir yolculuktu dönüşü. Bir şişe cin, iki yeşil mandalina, ezilmeye karşı çıkmış onurlu bir adam insana güç veriyordu. Hemen ödemeseydi bedelini. Ertesi gün o adamı gövdesi bükülen, kemikleri kuruyup kısalan, onur denilen şeyi unutan bir küçük adam olarak görmeseydi, keşke Nilüfer'in evinde, yattığı yerde ölmüş olsaydı, o zaman güçlülüğün bir sözcük değil, bir insan gerçeği olduğuna inanacaktı. Oysa adam, mutfakta hiç gerekli olmayan işler yapmış, alışkın olduğu becerileri art arda sıralamış, ayaklarının kavrama gücünü yitirmiş, bu yeteneği ellerine aktarmış bir Pitocantropus'dan başka bir şey olmadığını kanıtlamak ister gibi, hoşgörülmek ve bağışlanmak için uğraşmıştı. Onuru için değil. Öylesi bir uğraş ne zordu...

Tahsin önceki gün 'Kızılay'daki lokantada karşılaştıklarında yerinden doğrularak selam vermişti Nilüfer'e. Yanındaki iki erkek, bakıp geçmişlerdi. Birini görmemişti hiç ama öbürünü tanıyordu. O bile şimdi selam vermeye değer bulmuyordu demek. O bile... Onun ne olduğunu bilirdi herkes. Artık söz edilmeye bile değer bulunmaz olmuş bir adam... Kendisi için ressam sıfatını yakıştırsa da, kimse onun ressam olduğuna inanmıyordu. Ama bu kendi bileceği şeydi. Resmi bir sorumluluğu olmadığı sürece, herkes kendine her sıfatı yapıştırsın varsın. Resimle uğraşıyordu. Ressam olmak için ne kadar çok yorgunluk, arayış, yetenek gerektiğini bilmezden geliyordu. Resimle değil para işleriyle doluydu kafası. Paranın geleceği yeri saptamakta yetenekliydi. Ender olsa da, zamanında eline geçmeyen beş kuruş için, toplumdaki sömürü düzeninin yıkılmasında herkese ne gibi görevler düştüğünü saatlerce anlatabilirdi. Ardından suskunluk dönemleri gelirdi. Kamu kuruluşlarına kaç olmaz resim sattığını, nerede ser-

gi açacağını, ne zaman kültürel değişim programlarından biriyle yurt dışına gideceğini hep bu suskun, alttan alta gülen, piposunun ucunu kıra kıra, zarif iltifatlar dağıttığı günlerde öğrenirdi herkes. Kıskançlık değildi çevresine yaydığı. Önünde sonunda kıskançlık duyacaklar yalnızca ressamlar, belki sanatçılardı. Ama herkes suskunluklarının ardına kızgınlıklarını saklardı. O ise daha ikramcı olurdu.

Aklı, onun görmezden gelmesine öyle takılmıştı ki, Tahsin'in selamının anlamını hemen anlayamamıştı. Birden beynine kan hücum etmiş gibi, kızarıp bocalamıştı.

Ne işi vardı Tahsin'in bu adamla? Kendisinden söz ederlerken mi üstüne gelmişti yoksa? Ama, öyle olsaydı Tahsin, böylesine rahat görünmezdi. Kaç yıllık dostu o. Üç erkek olduklarına göre, belki bir iş yemeğiydi. Ressam bozuntusuyla ne işi olacak Tahsin'in? Bütün sanatçılar severdi Tahsin'i. Birbirlerini sevmeyen ressamlar, birbirlerinin gözlerini oymaya hazır tiyatrocular, hele hele birbirlerinin kirli çamaşırlarını her zaman, her koşulda ortaya çıkarmayo, daha da kirli göstermeye çalışan, yalnızca kendi yazdıklarını okuyup onları beğenen yazarlar Tahsin'i severlerdi. On yıldan beri, çevresinde bir görünür, bir yiterlerdi Nilüfer'in. Aldırmıyordu. Onların tümü, kızgın güneşe çıkmış küçük solucanlardı. Kuruyuverip artlarında savrulmaya hazır bir kabuk bırakan yirminci yüzyılın Sezar karikatürleri... Çift zamirliler... Nilüfer onlara bu adı takmıştı. Onlar, birinci tekil şahıs zamirini kullanırlardı. Arasıra da, üçüncü şahıs zamirini. Onu da, kendilerinden söz etmek için kullanırlardı yine..

Nilüfer'in oturduğu masaya Tahsin'in ve yabancı adamın sırtları dönüktü. Ressam bozuntusuyla karşı karşıyaydılar. Yanlış yer seçtiğini o zaman anlamıştı Nilüfer. Tahsin, bağışladığını mı söylemek istiyordu, selam vererek?

Bu olabilirdi. Tahsin, kadınlardan hafifseyerek söz ederdi. Nilüfer'i de artık o genel değerlendirmenin içine sokmuş olmalıydı. Bunun dışında kalan tek kadın, Canöz'dü. Canöz gerçekten hastaydı, belki

de o yüzden. Karısı Tahsin'den boşanmakta o kadar ısrarlı olmasa, her şeyi sineye çeker, sonuna kadar onunla bağını sürdürürdü Tahsin. Canöz'e duyduğu sorumluluğun göz yaşartan bir yanı vardı. Sevgiyi ve saygıyı aşmış, bütün duyguların birikimiyle oluşmuş, hastalığa varan bir sorumluluk. Galiba insan bir duyguyu çok yoğun yaşadığında, bir daha öylesi bir durumu yinelemeye yetecek gücü kalmıyordu. Halil'le Nilüfer de benzer bir duyguyu yaşamışlardı.

Yoksa Tahsin Nilüfer'i de karısı gibi hasta olarak mı görmeye başlamıştı? Bunu düşününce öfkesi birden yükseldi yine. Bir duman dalgalanışı gibiydi kızgınlığı, oraya buraya çarpıyordu. Canöz'le Nilüfer'i aynı kefeye koymaya ne hakkı var onun? Ruhsal bozuklukları olan iki kadın... Hakkı yok buna.

Böyle düşünmesi, Canöz'ü kendinden aşağı görmesinden değildi. Canöz'ün yalnızca erkeklerle sorunu vardı. Nilüfer'in ise hiçbir şeyi yokken herkesle ve her şeyle sorunu olmuştu. Canöz her zaman çocuksu, içten öpücükler dağıtan, neşeli, incecik, upuzun, sarının pembenin karışımı bir kadındı. Bir bahar günüydü Canöz. Bahar çiçeği, meyvesi, havası değil yalnızca. Bunların tümüydü. Onu hastalığından dolayı bağışlamak herkes için kolaydı.

Oysa kendisi? Sürekli cadı ağaçları oluşuyordu içinde. Tüm yapraklarından su çekilmişti önce. Yapraklar dökülmüş, uç dallardan geriye doğru akmıştı yaşama isteği. Ana dallara gelmişti sıra. Bütün eklem yerleri, su yollarının çatalları ve biriktirdiği budaklar da kurudu. Şimdi görünüşte değişik gibi değilse de, Tahsin'in kendinden kaçan kadınla kendine koşan kadın arasındaki farklılığı görmesi gerekmez miydi?

Yemek yiyememişti. Fırlayıp çıkmıştı lokantadan. Yalnız kalmamak için gittiği her yerde, hep o yalnızlık acısını duyuyordu sonunda. Hiç mi şansı kalmamıştı Halil gibi birini bulmaktan yana? En çok korktuğu başka bir şeydi: Halil, bu günkü Nilüfer'in bağlanmak isteyeceği, yitirmeye katlanamayacağı birisi miydi? Özüne acı verecek kadar gücü vardı

hâlâ. Demek, cadı ağacı tümden cansız değil. Halil'i düşünerek, önce o sevgiyi özlüyor, sonra salt bu sevginin sonucu olarak anlamını yitiren varlığının suçunu bir talihsizlik olarak gördüğü o sevgiye yüklemekten hoşlanıyordu. Böyle yapınca, önemsediği sevgiyi küçümsemesi olanağı da elindeydi.

Korumayı düşündüğü tek kişi yoktu artık. Tek duygu, tek değer... Kendisi bile bütün bencilliğiyle ateşe atılmaya hazırlanmış bir göçmen kuştu. Acı çekmenin çizgisi buraya gelince, Tahsin hakkında kötü sözler etse bile, onun erkekliği hakkında küçültücü şeyler söylemekten vazgeçmişti. Uzun süren hastalıkların sonunda insanın ağzında duyduğu o, her şeyin tatlarının değil, tatsızlıklarının birbirine benzemesi gibi tek bir çizgiye gelmişti. Her duyguyu yaşamış ama bunlar karışmıştı. Karışmadan çıkan şey tekti. Bütün renklerin karışımının beyazı oluşturması gibi. Son nokta. Dünyanın ilk uygarlığı Çin'in binlerce yıl önce bulduğu, benimsediği bir şey: Beyaz. Matem rengi...

Zaten, büyük acılar yaşanırken, küçük şeylerin faturası büyük bedellerle ödenirken insan kendi küçük dünyasını var edemezdi. Bu olsa olsa Profesör Doktor Halil'in, muayenehane olarak kullandığı iki yüz metre kare genişliğindeki dairelerinden birinin en arkasındaki sarı ipek perdeli, dışardan ses sızdırmayan sevişme odası kadar gerçek olurdu. Mutsuzluk, şeytan arabaları gibi uçarak, yuvarlanarak, uzaklardan en yakınına geliyordu insanın. Kulaklarını sağır ediyor, soluk borusunu tıkıyor, yüreğini deliyor ve gücünü donduruyordu.

Toplumun kendisine verdikleri için adına bir fatura çıkarılmamıştı. Ama buna karşılık doğa, almadıklarının bile faturasını ödemesini istiyordu. Ödetmişti de... Dengeyi yitirmesinin gerçek nedeni burada saklıydı galiba. Mesleği gereği insan fizyolojisini biliyordu: Bireyin tüm yapısı, ayrıntılar arttıkça yoğunlaşıp önemi büyüyen bir noktada dengeleniyordu. Oysa ödemek zorunda kaldığı faturayla destekler koparılmış, o nokta, yoğunluğunu, dolayısıy-

la bütün oluşturmak için gerekli olan öğelerini yitirmişti.

Kendini kapıp koyvermek pahasına bile olsa, kurtulmak istemişti. Bir bakmıştı; yönelişleri hep küçük şeylere doğru oluyor. Zamanında görseydi bunu, değişebilir miydi? Yetenekleri başka türlü bir yönlenmeye elverir miydi? Bilmiyordu. Ama kötüye gidiyordu, giderek daha kötüye... Öyle ki, sapıklığın sınırına gelmiş, bu sınırı aşmaya çabalamıştı bir kez. Neyse ki, bir kezdi ve koşullar olumsuzdu, aşamamıştı.

Tahsin'in, karşılıklı ilişkilerinde birbirlerine dürüst davrandıkları tek kişinin yakınlığına o noktaya geldikten sonra gereksinme duymuştu. Rumeyza'yla aralarında geçen olaydı bardağı taşıran son damla. Çok tatsızdı, kendini savunmak için bir neden bulamazdı.

Rumezya ile kocasının durmadan hırlaştıklarını bilmeyen yoktu. Artık dinlemiyordu bile onları Nilüfer. Bir gün Rumeyza telefon etmiş, Rıza'dan ayrılmaya bu kez kesin olarak karar verdiğini, dayanacak gücünün kalmadığını söylemişti. Onun içkisinden, içtikten sonra evi birbirine katmasından, yokluktan, huzursuzluktan bıkmıştı. Ağlıyor, yardımını istiyordu.

«Tamam kızım, tamam... Ağlama artık. Gel, istediğin kadar kal bende. İster çocuklarınla gel, ister yalnız. Evim, kapım açık sonuna kadar. Ama sen üç beş gün zırlıyorsun, sonra yaptıklarını unutup o sarhoş herifin koynuna yeniden atıyorsun kendini. O da arkadaşım olmasa neyse. Arada kalıyorum. Hem herifi kızdırıyorum: Karıma kapısını açmasaydı o orospu, o da kapıyı vurup gidemezdi diyor, hem de sonunda barıştığınız için, ben günlerce senin ağlamalarına, zırlamalarına dayandığımla kalıyorum.»

«Hayır Nilüfer. Şimdi her şey bitti. Şimdiye kadar dayağını yememiştim hiç değilse. Artık el kaldırmaya da başladı. Yeter artık. Dövüp dövüp sokak kapısının önüne bırakıyor beni. İçerde çocuklar, dışarda ben, ağlaşıp duruyoruz. Komşular acıyıp içeri alıyor. Böyle evlilik sürer mi?»

«Peki o zaman gel bakalım...»

Rumeyza gelmişti. İlk gece, sabaha kadar ağlamış yakınmıştı. Sonraki günlerde üzgün, dalgın ve düşünceliydi. Evinden ayrılırken düşünmediği bir sürü şey şimdi kafasına üşüşmüştü sanki. Üç dört gün süreyle Nilüfer'e nerede ev tutabileceğini, kimlerin kendisine yardım edeceğini, çocukların yeni düzenlerini nasıl oluşturacağını anlatmış, kuşkulara düşmüş, yüreklendirilmeyi beklemiş, daha sonraları da, acaba çocukların büyümesini beklemesinin mi daha doğru olacağını sormuş, sağa sola telefonlar etmiş, kırılmış, ev aramış, her yeni günle değil, her yeni saatle umutsuzluğa düşmüş, geldiği günden çok daha hasta görünmeye başlamıştı. İşten döndükten sonra amaçsızca dolaşıyordu evin içinde. Görmeden bakıyordu, tadına varmadan yiyordu, dinlemeden, konuşmadan oturuyordu.

Böylesi bir tedirginliğin ve bu tedirginliğin Rumeyza'nın önceki girişimlerinden fazla sürmesinin Nilüfer'in kafasında nasıl bir hasta noktayı canlandırdığını bilmesi olanağı yoktu. Akşam eve çok yorgun gelmişti. Arka arkaya birkaç kürtaj yapmış olmalıydı. Onca deneyimine, tüm becerisine, cenini insan saymamasına, buna içtenlikle inanmasına karşın, kürtaj yaparken içindeki gizli, soluk bir incinmeyi saklayamıyordu kendinden. Aldığı her et parçası, Suna'nın bir organı, bir duyarlılığı gibi acı veriyordu ona. Keşke çocuk aldırmaktan korkmasaydı o günlerde de, Suna'yı hiç doğurmamış olsaydı. Ne o eski acıyı duyardı o zaman, ne de şimdiki sızıyı.

Öylesine yorgun olduğu o akşam Rumeyza'yı her zamanki gibi bitkin ve çaresizliğinin bilincinden başka her şeyden uzak görünce, birlikte bir yere gidip kafa çekmelerini önermişti:

«Yeter artık kız, yeter artık. İyiden can sıkmaya başladın. Gel bir yerlere gidelim. Hem hava alırsın, hem kafaları çekeriz. Çok içersin, yıkılana kadar. Benim gibi... Ondan sonrası rahat... Düşer kalırsın.»

«İstemiyorum Nilüfer. Kımıldamak istemiyorum yerimden. Zaten dairedeki işleri bile zor yapıyorum.

Şimdi kalkıp giyinecek, dışarı çıkacak halim mi var sanıyorsun? Hem öyle iki kadının gidip rakı içmesi doğru mu? Ya Rıza'nın kulağına giderse?»

«Ne olur Rıza'nın kulağına giderse? Onun yapmadığı bir şey mi içmek?»

«Ama o erkek. Sen de benim gibi çoluklu çocuklu bir kadın değilsin. Sen zengin, rahat, dertsiz bir kadınsın. Benim dertlerimi nasıl anlayabilirsin ki?»

«Değil mi ya? Benim gibilerin hiç derdi olur mu? Ben, her istediğini yapan, sorunsuz, rahat bir kadınım. O yüzden sızana kadar içerim. Bin bir deliğe o yüzden girerim. Ağız kokuları çekerim o yüzden. Tam özlenecek bir hayatım var. Aptal kadın...» Bağırıyordu şimdi: «Senin yerinde olmak için bunların hepsini gözümü bile kırpmadan fırlatır atardım. Düşün bakalım, ister miydin yer değiştirelim seninle, ha? İster miydin?»

«Kızma Nilüfer. İçelim, peki... Ama evde içsek olmaz mı? İnan, giyinecek halim yok.»

Ne var ki, tatları kaçmıştı bir kez. Bunun ikisi de farkındaydı. Hele Rumeyza'nın giderek daha çok belli olan o, üzerine sinmiş vesayete alışmış evli kadın hali Nilüfer'in öfkesini büsbütün artırıyordu. Zaten kısa süre sonra eli kadehe de uzanmaz olmuştu Rumeyza'nın. Sarhoş olamayacağını, içkinin kendisini büsbütün kederli etmekten başka şeye yaramadığını söyleyerek odasına çekilmişti. Nilüfer, rasgele de olsa karşısında bir insanın bulunmadığı zamanlarda yaptığı gibi, bakır kaplama şöminesinin güneş desenli kabartmaları üstündeki ışık kırılmalarını izleyerek içmiş durmuştu. Giderek, içerdeki odada yatağına uzanmış, düşünme yetisinin olup olmadığı bile kuşkulu o kadına, çocuklarının sağlam ve sağlıklı olmasının sevincini duymayan, kocasını bağışlamaya hazır, hatta belki kendisinin bağışlanmasını istemeye hazır Rumeyza'ya daha çok kızmaya başlamıştı. Ona bir ders vermek gerekiyordu. O saçma sapan evliliği dışında da hoşlanabileceği ilişkiler olduğunu göstermek ve ezik kadın değerleriyle sürgit yaşamasını önlemek şarttı. Düşündüklerinin doğru-

luğuna inanarak ve zaman kaybetmek istemeyerek telefona sarılmış ve eve iki erkek arkadaşını çağırmıştı. Gidip masaya oturduğunda, Rumeyza'nın bir gün bu girişiminden dolayı Nilüfer'e teşekkür edeceğine inanıyordu.

Sonra kalkmış, gidip oda kapısının deliğine kulağını dayayıp içeriyi dinlemeye başlamıştı. Duymuş muydu konuşmayı Rumeyza? Uyuyor muydu yoksa?

Telefonda, «Evde iki karıyız. Yıldırım'ı da getir bulabilirsen, âlem yapalım,» demişti Doğan'a. Doğan, yaşlı, zengin bir kadınla evlenmiş, kadın üç ay sonra ölmüştü. Bu, aralarında daima şaka konusu olurdu. Doğan'ın evi mutfağına varıncaya kadar kitapla doluydu. Hiçbir iş tutmamıştı bugüne kadar. Sol kolu çolaktı. Satranç oynar, kitap okur, sonra da bol bol gülerdi. Onun için insanın da değer yargılarının da önemi yoktu. Zenginliğinin tadını çıkarmasını bilen bir nihilistti o. Belki bu yüzden Nilüfer'le hep arkadaşlık etmişti.

Yıldırım'ı yakından tanımıyordu. İki üç kez Doğan'ın yanında görmüştü. Çok zeki görünüyordu ama, deliye de benziyordu. Belki gizli bir şizofren. Nilüfer'e, Yehova Şahitleri arasına katılıp katılmayacağını sormuştu bir kez. Nilüfer kahkahalarla gülmüştü. Bir Yehova Şahidiyle aptalca bir dönüşün sınırına gelmiş bir kadını seviştirmek zevkli olacaktı. Bundan Doğan'a da söz edecekti.

Rumeyza'nın derin derin iç çektiği duyuluyordu. Söylenenleri bile anlamayacak kadar aptallaşmıştı bu kadın. Bu da çekilemeyecek kadar tatsızlaştırmıştı onu. Söyleyecekti, biraz hazırlansın bakalım geceye.

Geri çekilmiş, Rumeyza'nın kapısını bir tekmeyle açmıştı:

«Bıktım artık senin bu mızmız hallerinden be,» demişti. «Boşanmaya kalkışan ilk karı sen değilsin ki. Madem özgürlüğüne kavuşmaya karar verdin, hayatın tadını çıkar. İşte bu ev, sana bütün olanakları sağlıyor. Çekme artık ayaklarını karnına. Tespihböceği misin sen? Tehlikede değilsin. Tersine, dünyanın sonunun evliliğin yıkılması olmadığını öğre-

neceğin yerdesin. Benim yanımda. Sana eğlenmeyi de öğreteceğim. Hem de birazdan...»

Rumeyza korkuyla fırlamıştı yataktan. Gözleri iri iri açılmıştı:

«Ne oluyor Nilüfer? Neler söylüyorsun?»

«Şu oluyor güzelim... Birazdan buraya iki erkek gelecek. Az önce çağırdım. Dördümüz bir parti yapacağız. Senin özgürlüğüne kavuşman şerefine. Böylece, dert ettiğin şeyleri sana unutturacağız. Kesin karar vermeni sağlayacağız. Şöyle çılgın bir eğlence bir seks partisi... Hiç katılmış mıydın? Katılmamışsındır. Bak göreceksin, Rıza'dan kurtaracaksın kendini. O sarhoş herif olmayacak bu geceden sonra. Bak sana bir şey daha söyleyeyim. Erkeklerin değişik kadınlardan hoşlandığını, kadınlarınsa bir erkeğe bağlı kalmayı yeğlediğini söylerler ya, boş laf o. Fasafiso. Erkeklerin işine öylesi geliyor da o yüzden, buna inandırıyorlar sizleri. Yok el değmemişlik, yok aile bağları, yok mukaddes falan filan... Aslında hiçbiri bir bok değil bunların. Sen de anlayacaksın. Güleceğiz, içeceğiz, sevişeceğiz... O hımbıl kocana bunca yıl bağlı kalmanın aptallık olduğunu sana bir güzel, hem de şenlikli menlikli tarafından öğreteceğiz.»

Karşısındaki kadının kanı yoktu. Renksizdi, ölüyordu. Ölüyor sandı bir an Nilüfer. Ayaktaydı ama sallanıyordu. Konuşmaya başlayınca içi rahatladı, sesi çok cılızdı.

«Neler söylüyorsun sen? Saçmalıyorsun, çok içmişsin Nilüfer... Hiç olur mu böyle şey? Yapabilir misin? Yok canım... Aklınca şaka ediyorsun. Hiç hoş değil ama. Sevmedim bunu, hoşlanmadım hiç... Ben... Benim çocuklarım var. Onlara görevlerim var. Eğlence meğlence istemiyorum. Yok... Bu sarhoş şakası. Bilirim, bilmez miyim, sizin şakalarınız yalnızca sizin hoşunuza gider...» Konuştukça, Nilüfer'in şaka etmediğine inanmaya başlamış olmalı, üstünden çıkarıp öylece attığı bluzuna ve eteğine uzanıyordu.

«Çocuklarım... Çocuklarım var benim. Onların yüzüne nasıl bakarım?»

Bluzunu giyiyordu, Nilüfer onun düzgün, uzun, çok biçimli bacaklarına, iki çocuk doğurmasına karşın dümdüz kalmış karnına bakıyordu. Bu gövdeyi çıplak, yatay ve istekli görmek istiyordu.

«Ne ilgisi var çocuklarının eğlencemizle be? Hem... Bence, azıcık boyan. Erkekler süslü karı isterler karşılarında. Hem bunları se...»

«Çekil önümden pis kan... Çekil diyorum!»

Bir savuruşta Nilüfer'i az önce yattığı yatağın üstüne fırlatıvermişti Rumeyza.

«Gidiyorum ben. Sakın kımıldama yerinden. Engel olmaya kalkışma. Avazım çıktığı kadar bağırırım sonra. Ne olduğunu bütün apartman, bütün sokak öğrensin istemiyorsan, bırak gideyim.»

Birden ayıldığını hissetmişti Nilüfer. Aynı anda, göğsünün sıkıştığını duymuştu. Bayılacak gibiydi. Ne kadar utandırıcı bir şeydi yapmaya kalkıştığı. Çöküyordu, kirleniyordu sürekli olarak. Kendi içinde tutunabileceği bir şey kalmış mıydı?

Doğrulup, arkasından koşmuştu:

«Nereye gidiyorsun? Gecenin bu vaktinde kime gidebilirsin Rumeyza? Bağışla... İstemiyorsan istemezsin. Seni zorlamak istemedim, kötü niyetli değildim.»

«Kötü niyetli değilmiş...» Tizleşmişti sesi. «Sana ne nereye gittiğimden? Nereye gidersem gideyim, senin gibi bir çaçanın evi değil orası. Evime döneceğim. Kocama... Haklıymış meğerse Rıza. En güvendiğin kişiler hazır beklerler dürüst insanları kendi boğuldukları batağa çekmek için, demişti. Seni kast ediyormuş meğer. Tanrım, peygamber gibi bir adammış meğer benim kocam. Bir de Rıza'nın arkadaşıydın. Demek Rıza himbılın biri. Olabilir. Alkolik... Olabilir. Peki, sen nesin Nilüfer, nesin sen?»

Tahsin, «Sen bir amipsin,» demişti daha sonra.

Bu soruya hiçbir zaman ve hiçbir koşulda yanıt verememişti. Değişken, elle tutulmaz bir yaratık... Hep karşısındaki insana nasıl göründüğünü öğrenmek istemişti. Yaptıklarını böylesi aşağılamalarla ödeyecek olduğunu biliyordu.

«Seni Rıza'ya anlatacağım. Ne yazık herkese

anlatamayacağım. Seni tanımalı herkes, senden korunmak zorunda olduklarını bilmeliler. Rıza'ya hesap vermeye hazırlan. Yakana yapışır o. Yanına bırakacağımızı sanma...»

Kapıyı kapatmadan, otomatı yakmadan merdivene yürümüştü. Hemen yitmişti karanlığın içinde. Nilüfer kapının eşiğinde sesler duyacağını sanıyor, korkuyla bekliyordu. Apartmanın demir kapısının gıcırtıyla açıldığını, sertçe kapandığını duydu. Sokağa bakan pencerelerden birine koşup Rumeyza'nın ne yana gittiğine bakmayı düşündü ama bunu yapamadı. Rumeyza döner, bakar, görürse daha çok kızar diye korkuyordu. Bekledi... Şimdilik tehlike savuşmuşa benziyordu. Kapıyı kapatamıyordu. Yalnızdı yine, yapayalnızdı. Bir şeytanı hatırlatan yalnızlığını koca evin neresine gizleyecekti? Ev değildi burası, bir sürü delikti, çok çok eşyaydı, yıpratma hakkını kullandığı anlamsız, kişiliksiz soğuk bir yerdi. Evini sevgiyle ve insancıllıkla dolduramayınca bunun yerini eşyaya bırakmıştı. Bu kadar çok oda, bu kadar çok ve gereksiz şeylerin tümü yalnızlığını büyütüyordu.

Telefon çalınca yerinde zıplayıverdi. Kapıyı kapatmayı o zaman akıl etti.. Kim olabilirdi bu saatte arayan, yoksa Rıza mı?

«Kusura bakma, gelemeyeceğiz güzelim.» Doğan'dı. Ne söylüyordu bu adam, önce anlayamadı. «Beni aradığında saatten haberin yoktu galiba. Ben de farkına varamamışım. Yıldırım söyledi. Sokağa çıkma yasağının başlamasına çok az zaman kalmış. Buluşup yetişemeyiz.»

Telefonu yavaşça kapatmıştı Nilüfer. Işıkları söndürüp masanın başına, on dakika önce kalktığı yere oturmuştu. On dakika önce nasıl sarhoş, nasıl haklı ve içkiyle de olsa nasıl coşkuluydu. Şimdi bomboştu. Şöminesinin üstündeki kabartma güneşler kararmıştı. Belli belirsiz sezinlediği tek şey tavana doğru yükselen bir çıkıntıyla altındaki dörtköşe delikti. Kabalık, gösterişçilikti şömine yaptırma isteği. Huzursuzca kımıldandı oturduğu yerde. Rokoko maslf ceviz yemek sandalyesi çok rahat-

sızdı. Yatmayı düşündü. Bu korkak yürek, bu ayık kafayla uyuyamazdı yatsa bile. Yatağı çok büyüktü. Kendisi gibi ufacık bir kadın için çok büyük. Yandaki odada az öncesine kadar bir insan soluğu vardı, akılsızlığıyla onu da kaçırmıştı. Bu gece nasılsa geçerdi. Yarın Rıza gelir miydi hesap sormaya? Neden korkuyordu? Böylesi işlerden sıyrılması kolaydı aslında. Hiçbir şey yapamazlardı. Rıza da Rumeyza da yutacaklardı bu olayı. Sevinmesi mi gerekirdi bundan? Sevinemiyordu. Bu muydu tehlikeden uzak olmak, böylesi kurtuluşlar mıydı istediği? Sıyırtmak kıl payı? Kimsenin bir şeyleri kanıtlayamaması? İşinde bile bundan yararlanıyordu.

11

O gece Tahsin'i düşünmeye başlamış olabilir miydi? Evet. O gece pek açık seçik olmasa bile zamanla kesinleşmişti Tahsin'le beraber olursa kurtulabileceği inancı. Yıllardan beri arkadaştılar. Birbirlerini yakından tanıyor, tüm niteliklerini, eksiklerini ve kusurlarını biliyorlardı. Hayallere kapılıp yanlış değerlendirmeler yapacak, sonuçta kırılacak değillerdi. Nilüfer, Tahsin'in çocuklarıyla doğduklarından beri arkadaştı. Çocuklar babalarının bu ilişkisini onaylarlardı kuşkusuz. Canöz bile isterdi böyle bir şeyi. Nilüfer, Canöz'le karşılaştığında onunla şakalaşacaktı:

«Hiç kıskanmıyorsun beni, değil mi hayatım?» diyecekti. «Sen istediğin zaman Tahsin'i ayartabilirsin. Çünkü senin bu gücün hep varolacaktır. İşte sana açık bono.»

Resim sergilerinin açılışlarındaki bütün boğulmalara son vermeyi düşünmüştü. Bütün kokteyllerdeki zor gülüşlere, kasılmalara, havasızlığa dayanmak için çaba göstermelere, köhneliğin, kendini beğenmişliğin, hep aynı yerde saymaların farkında değilmiş gibi her yerde hazır bulunmalara, yenilen içilen şeylerin önemi yokmuş, yalnızca entelektüel düzeyin yüksekliği insana mutluluk verirmiş gibi davranmalara, sevmediği insanlara sokulmalara, fotoğrafçı flaşlarının parladığı anda küçücük bir karenin içine sığışmaya çalışmalara, artık yeter demek istiyordu.

Kıskançlıklar, birbirlerinin ayaklarını kaydırma uğraşları, birbirlerinin karılarını, kocalarını ayartmak için sürgit yapılan en aşağılık numaralar, yüz yüze geldiklerinde yanlarındaki herkesi bıktıracak kadar uzayan, içtenlikten yoksun iltifatlar, yapay konuşma-

lar, salt olumsuzlamayı görev edinmiş dergilerdeki yazıları önemsemeler ve para konuları, vurulmamış vurgunların neden olduğu doğruluk nutukları... Bunlarla doluydu çevresi ve bıkmıştı artık.

Tahsin, boyuna değiştirdiği kadınlardan birisi yanında yoksa, gelir, Nilüfer'in ayaklarının dibine otururdu. Herkes bilirdi bunun şakacıktan yapılmış bir bağlılık gösterisi olduğunu. Onların kafası almazdı zaten Nilüfer gibi bir kadına bağlanılabileceğini. Gerek yoktu buna. Nilüfer'in Tahsin'le ciddi bir bağlılık kurmayı düşünmesine, bir akşam yemeğinde kahvelerini içer, Frantuli'nin şarkılarını dinlerken Tahsin'in elini uzatıp parmaklarını Nilüfer'in dudaklarının üstünden geçirmesi neden olmuştu. Başka gözle bakmaya hazırdı Tahsin. Çağırıyordu. Nilüfer istiyordu böyle bir ilişkiyi. Rumeyza olayından sonra iyice hazırdı. Tahsin'e böylece, «Haydi, ne bekliyoruz?» diyordu.

Korkmalı, kaçmalıymış meğer. O zaman umut vardı, şimdi ne kalmıştı elinde? Artık, «Otelin delisi,» yahut «Kasap Nilüfer»di yalnızca.

Çiçin'i, o yıkıldı yıkılacak tek katlı, bir buçuk katlı, iki katlı konduları bıraktıktan sonra, on katlı apartmanların bulunduğu, profesörlerle büyük tahlil laboratuvarlarının kaynaştığı caddede lüks muayenehane açmakla ne kadar oyalanabilirdi? Dünyası giderek küçülüyordu işte. Dünyayı büyütmenin kalabalık yerlerde bulunmaktan öte bir anlamı olduğunu bilmiyor muydu?

Yalnızdı, yapayalnız. Öğrenmek istemediği bir sürü yasadışı işin döndüğü süperlüks bir otelin tuvaletine kapanmıştı. Dışarı çıktığında dışarda da yalnız olacaktı. Göl kıyısına bakan güzel masasında da, evinde de. Tüm bağlar kopmuştu. Durkheim'e göre ölümün bütün toplumsal ve psikolojik koşulları hazır bekliyordu. Nilüfer'in yeğleyebileceği yalnızca ölüme yol açacak koşulları sıralaması... Ne zamandan beri tanımak için yüzüne bakmadığı bu kadının ardından söylenecek sözlerden duyduğu rahatsızlık olmasa, direnmesine neden olacak şey kalmadı artık. Bu da yeterli değil işte. Bin kuşku

içindeymiş gibi, çekingen kılıyor kendini. İçinde şimdi bile, güvenilir, yaratıcı bir şeylerin kaldığı boş inancını estiriyor zaman zaman.

Yaşamları pislik içinde geçmiş ama bir gün içlerinden doğan ve her şeyi yenen bir güçle kendilerini hastalara, yoksullara adamış, onların acılarını dindirmek için kendileri acı çekmiş Hıristiyan azizeleri gibi bir yanı, ansızın ortaya çıkamaz mıydı? Farkındaydı, her sorunda, her çözüm arayışında, yalnızca kendi benliği çıkıyordu ortaya. Yadsıyabilir mi? Bireyciydi. Nilüfer'in **ben**'i en saygı duyduğu, tek boyun eğdiği şeydi. Değişmesi olanaksız gir güçtü o. Kendi derinliklerinde yürümek için kendinden kurtulmak önce... Dudak büktü, olur şey miydi?

Bir kurtuluş varsa? Vardı kurtuluş yolu. Ama, şu karşısındaki gözleri durgunlaşmış, sarhoşluğu içtiklerini çıkardıktan sonra bile geçmeyen, beyninin bir kısmının eylemi bitmiş, hiçbir şeye inanmayan, hiçbir şey yapmaya gücü yetmeyen kadın bulur muydu o yolu? Annesini gözlerinin önünde canlandırmaya çalıştı. O sabahki gibi ve ondan önceki günlerdeki haliyle değil, daha önceki görünümüyle... Boylu bosluydu, inceydi. Şimdiki kendi yaşında olmalıydı. Onu çok yaşlı sandığı günlerdi onlar. Şimdilerde anılarındaki görüntüsü giderek gençleşiyordu. Halil de, öldüğünde şimdiki kendinden pek öyle yaşlı değildi. İkisi de arkalarında çekilmiş büyük acıların anılarını bırakmışlardı, ama onlar kendi kendileriyle Nilüfer'in kendisiyle olduğu kadar uzun süre çekişip dövüşmemişlerdi. Belki o yüzden arkalarında büyük nefretler, büyük haksızlıklar bırakmamışlardı. Perizat Hanım, kocasını Nilüfer'in kendini suçlamasına benzer biçimde suçlamıştı o günlerde ve sonra ölüm gelince, ölüm insanca olan duyguların tümünü temizleyince her şeyi unutmuştu. Bir toprak yığını olarak bile hatırlamaksızın Halil'in defterini kapatmıştı. Belki Halil'in bıraktığı onca para mal mülk bağışlanmasına neden olmuştu.

Kaldı ki Perizat Hanım, uzun süre yalnız kocasını değil, onun yatağına girmiş olan küçük hemşireleri, isterik hastaları, gelip geçici kadınları suçlamamış,

onlardan haberdar bile değilmiş gibi davranmıştı. O ilişkiler ustalıkla saklanmış değildi, apaçıktılar, ama Perizat Hanım için yoktular. Dolayısıyla kocasının ihaneti de yoktu. Tehlike söz konusu değildi. Oysa, Nilüfer'i bağışlamamıştı. Nilüfer sevilen kadın olmuştu çünkü. Sevilen, Perizat Hanımın kendi silahlarıyla savaşamayacağı bir kadın. Alttan alta bir savaşın sürdüğü aklına gelmiyordu Nilüfer'in, çünkü gözü Halil'den başkasını görmüyordu. Sevgiden kaynaklanan bağlılık, iki insana yaşam tarafından çok ender armağan edilen uyum, Perizat Hanımın düşmanlığına haklılık kazandırmıştı.

Halil'den sonra, her yerde «Halil'in Küçük Orospusu» olarak yıllarca kullanılacak sıfatı Perizat Hanım yaymıştı. Çinçin'e kaçtıysa, başka türlü bir çalışma ortamına girmeyi düşünmediyse, Perizat Hanımın kendisine çıkarttığı o faturayı ödemek zorunda kalması önemli bir nedendi.

Suçluyor mu şimdi onu? Hakkı yok. Perizat Hanımın o günlerde savunmak zorunluğunu duyduğu değerlerden hiçbiri Nilüfer'de varolmamıştı.

Gitmesi gereken yolu görüyordu. Biraz dirense o yolda yürüyebilecekken başka yöne sapıyordu. Keşke doğruyu bilme gücü de olmasaydı.

Kolay, bundan sonra temiz yoldan para kazanacağım demek. Kürtaj yapmamak kolay. Doktorluğu herhangi bir örgütün evrak kayıt memuru gibi sürdürmek gibi bir şey bu. Sıkıntı çekmez artık. Bütün o serseriliklerden, uzak, saklı bir ışıkla aydınlatılan odalarda yapılan âlemlerden uzaklaşmak kolay. Peki yerine ne koyacak? Tıptaki yeni gelişmeleri mi izleyecek dergilerden, yoksa iz mi kaybettirecek, yer yarılıp içine girmiş gibi.

Sanatseverler'de, Salt Faik'in KAYIP ARANIYOR'undaki Nevin'in sonunu tartıştıkları bir günü anımsıyor :

«Bence Nevin, yaşamına istediği gibi bir yön verebildi sonradan» demişti biri.

«Yani ne oldu?»

«Ne bileyim, en azından bir şirkette çevirmen olmuştur. Deniz kıyısında bir kentte, bahçe içinde

bir ev tutmuş, büyük kentlerin yarattığı huzursuzluklardan kurtulmuştur.»

«Oyun arkadaşları da bulmuştur kendine. Haftada bir kez toplanıyorlardır. Ev sahibinin masrafı karşılaması için belli bir miktar mano verip evi kumarhaneye çeviriyor, masa başında, oyun kâğıtlarını ve küçücük kârlarını korumak için, birbirlerine akla gelmez ağır sözler ediyor, sonra, masadan kalkar kalkmaz unutuyorlardır. En çok zarar edenin kini sürüyordur yalnızca. Kazananı çekiştiriyorlardır.»

«Nevin, geceleri kapısını hem kilitliyor, hem zincir takıyordur. Pencerelere zaten çok önceden, daha ev yapılırken demir geçirilmiştir. Zamanla eğilmiş, paslanmış demirlere, kaygıyla, onların kendisini koruyacağından kuşku duyarak bakıyordur. Arkadaşlarının, kocalarının derin ve anlamlı olduğunu sandıkları, aslında aptalca bakışlarını ve iç çekişlerini görmezden, duymazdan geliyordur. Bir kez boş bulunup belli ederse anladığını, artık kadınların masalarında yeri olmayacağını öğreniyordur.»

«Doğru... Kocaları görmezden geliyordur ama, bununla işin bitmeyeceğini görüyordur. Kadınların uygun bir koca aramalarına ses çıkartmayarak, oluşturdukları aptalca 'tesadüf'lerde bacaklarını bitiştirerek, kalın topuklu ayakkabı, kapalı yakalı bluz giyerek uslu uslu oturuyordur. Buna karşı çıkmaması gerektiğini, yoksa kadınların kendi kocalarında gözü olduğu kuşkusuna düşeceklerini de biliyordur.»

«Ergen çocukların yataklarına girip otuzbir çekmek istediklerinde en yakınlarındaki erkeksiz kadın olarak düşlerine girdiğini de biliyordur ama, bilmiyormuş gibi soğuk ve uzak, elini bile uzatmaksızın, derslerinin nasıl gittiğini soruyordur onlara.»

Bunların bir kısmını da Nilüfer söylemişti. Nevin'in başına gelecekleri uzattıkça uzatmışlardı. Sıkılıvermişti sonunda, kesmişti konuşmaları. Nevin'den şanslıydı, çünkü daha rahat hareket edebileceği bir mesleği vardı. Ama, yaşama biçiminde ve toplumun baskısında değişiklik olur muydu?

Birkaç metre ötede, kimsenin oturmasına izin verilmeyen bir masanın üstü türlü yiyecekle donanı-

yordu. Gazinonun en güzel masasıydı. Ağzına bile götürmeyeceği bir sürü şey, süs, masanın ortasındaki yayvan vazonun içinde çiçekler, rahat sandalye, kendisini bekliyordu. İstemezse, çeker giderdi. Kimse, masanın hazır olduğunu hatırlatmaya kalkışmazdı. Parayla satın alınan bir şeydi o da. Zaman akıtmak için kullandığı pahalı çarelerden biri...

Şimdi, yeterince gücü olmalıydı. Yığıldığı bu tabureden fırlayacak kadar. Arabasına atladığı gibi ters yola sapacak, deli gibi gaza basacak kadar güç... Karşıdan gelen kıpkırmızı burunlu kamyonla içiçe girse. Öyle bir bütünleşme istiyordu ki... Sonsuza kadar sürsün. Bitene, toprak olana kadar değil, sonsuza kadar tüm eti, kanı metal parçacıklarıyla birleşsin... Kim olursa olsun karşıdan gelen. Önemli değildi. Onun ardında kalan; anası, karısı, çocukları, başkaları da önemli değildi. Varsın onlar da acı çeksinler. Varsın onların da yaşamları değişsin.

Ellerini giysisinin ceplerine soktu, arandı: Anahtarlar yanında değildi. Arabasını evin garajında mı bıraktığını, yoksa otelin önüne mi park ettiğini hatırlayamıyordu. Cüzdanı neredeydi? Yanına almamış mıydı? Böyle ayrıntılarla uğraşırsa, yapmak istediği şey için yeterince istekli olamazdı insan. Düşünmeye başladığından beri kaç tane kırmızı burunlu kamyon geçmişti kim bilir? Az önce geçmiş olanlar kurtuluyordu da, nereden yola çıktığını bilmediği bir başka şoför hangi iradeyle ölümüne yaklaşıyordu? Bir TIR'ı neden düşünmemişti? Düşünebilirdi. Yaşama olasılığı hiç kalmazdı o zaman. Kurbanını bu kadar bilinçsizce seçmesi hoşuna gitmiyordu. Bir karar vermeli, uygulamalıydı.

Ankara Konya yolu ötelerde vızır vızır işliyordu. Gece giderek koyulaşıyor, yavaş yavaş gölün dalgacıklarını, sazlarını, mola vermiş kuşlarını saklıyordu. Salonda, yumuşak ışıklar yakılmış olmalıydı. Komilerin ergenlikli yüzlerinde, hata yapacak ve azarlanacak olmaktan gelen kasılmalar başlamıştı.

Sürücüler, Ankara'ya girdiklerini, artık dinlenebileceklerini düşünerek, yorgunluklarının iyimserliğe

dönüştüğünü fark ediyorlardı. Hiçbir arabanın ters yola girmeyeceğine inanmışlardı. Gönülleri rahattı artık. Akıyorlardı durmadan. Kendi ışıklarıyla çizdikleri yolun üstünde, kırmızı ışıkların ardına takılmış akıyorlardı.

Mavi burunlusunu mu seçseydi acaba?

Mart 1981 - Aralık 1982
Ankara

CADI AĞACI için çok şey yazıldı, çok şeyler söylendi. İşte bunlardan birkaçı:

"Bir hesaplaşmanın romanı Cadı Ağacı. Çürümüş, bütün değerlerini yitirmiş, sevgisiz, yalnız bir insanın kendisini sorguya çekmesinin; onu tükenme noktasına getiren, içini kurutan nedenleri arayışının öyküsü. Ama salt bir özeleştiri değil. Yaşanılan durumların, toplumsal olayların, kurulan ilişkilerin de irdelenmesi bir bakıma.

...Romanda Nilüfer'in kişiliği, seçeneksizliğin, onu götürdüğü son, olumsuz bulunabilir...Ama bu olumsuzluğun gerçeklik taşımadığı söylenemez. Kendi hayatımız, kendi gerçeğimizle, dışımızdaki hayatın, dış gerçeğin çatışması beslemez mi onu?

Sorular üreten, kişiyi düşünmeye çağıran bir roman Cadı Ağacı. Okunmalı. Kuşkusuz düşünmekten korkmuyorsanız." (Atilla Özkırımlı, Cumhuriyet, 28.7.1983)

"...Ayla Kutlu'nun en büyük başarısı sanırım, kişilerinin yaşam evresi içindeki değişimlerini, ruhsal ve fiziksel yapılarıyla davranış ve anlatımlarındaki değişiklikleri yapaylığa kaçmadan doğal bir biçimde verebilmiş olmasıdır.

...Yazarın başarılı bir başka yönü de birtakım cağrışımlarla, herhangi bir zaman sıralaması gözeti[illegible]li geri dönüşlerle sürdürülen romanın, gereksi[illegible]zümlemelere, felsefi ya da toplumsal genellen[illegible]nadan, birbirini izleyen olaylara dayanan sağla[illegible] (Erhan Bener, Cumhuriyet, 6.11.1983)

"...Romanın kahramanı Nilüfer ile Ca[illegible]da tam bir paralellik kuruyor. Kimdir Nilüfer? Do[illegible]Evliliği yürümemiş bir mutsuz...Kızı Suna'nın [illegible]de taşıyan bir ana...Yoksul mahallelerde dok[illegible]elli bir ideale bağlanmış kadın...Sevgiyi yalnız[illegible]'in yanında bulmuş, evli bir erkeğin kaçamak s[illegible]niş bir aydın... doğum hastalıkları uzmanı Nilü[illegible]n simgesi... Kaçıştan sonra... Ayla Kutlu, başa[illegible]am bir adım daha atmış oluyor." (Doğan Hızlan, [illegible]983)

"Cadı Ağacı'nı okurken Nilüfer'i o[illegible]rsiniz, ancak romanı elinize aldıktan sonra Ay[illegible]layları kurgulamasındaki başarısı, anlatımındaki doluluk, sevse[illegible] sevmeseniz de Nilüferleri tanımanıza zorlayacak. Ancak Ayla Kutlu'nun, 'Bu ülkede Nilüfer tipinde insan çok fazla' tümcesiyle noktalanmalı." (Nokta, Ağustos 1983)

İNKILAP KİTABEVİ

pen matbaacılık ankara 12 14 22

KDV D[illegible]